

15. 230

A R C H Í V U M I
F Ü Z E T E K

*Mannheim
Károly
levelezése
1911-1946*

Argumentum Kiadó **12** Lukács Archívum

Mannheim
Károly
levelezése
1911-1946

ARCHÍVUMI FÜZETEK · 12

Mannheim Károly levelezése 1911-1946

Válogatta és jegyzetekkel ellátta
Gábor Éva

Argumentum Kiadó
MTA Lukács Archívum
1996

A kötet az Országos Tudományos Kutatási Alap, a Magyar Könyv Alapítvány
és a Lukács György Alapítvány támogatásával készült

Lektorálta

MESTERHÁZI MIKLÓS

A német és angol nyelvű kéziratok kiolvasását ellenőrizte

STRIKER BARBARA

Sorozatszerkesztő

SZIKLAI LÁSZLÓ

© MTA Könyvtára Lukács Archívum

ISBN 963 446 037 2

ISSN 0230-7081

A kiadásért felel az Argumentum Kiadó
és az MTA Lukács Archívum igazgatója
Felelős szerkesztő Láng József

A borítót Murányi Zsuzsa tervezte

Terjedelem: 31,1 A/5 ív

Szedte az Argumentum Kiadó

Tördelte a CompuScript KKT

Nyomta az Argumentum Kiadó nyomdaüzeme

Felelős vezető: Roznai Zoltán

ELŐSZÓ

A kutató, ha levéltári anyagok, dokumentumok vagy levelek összegyűjtésére, válogatására, feldolgozására és közlésére adja a fejét, belenyugvással kénytelen tudomásul venni, hogy harminc, negyven, olykor ötven évet, azaz egy fél évszázadot kell várnia, míg az archívumok, kézirat- és levéltárak féltve őrzött anyagai felszabadulnak, a kutatás számára hozzáférhetők és publikálhatók lesznek.

Mannheim Károly halála (1947) óta egy év híján éppen fél évszázad telt el – komoly akadálya immár nem lehet annak, hogy páratlanul gazdag levelezéséből egy kötetre való végre napvilágot lásson idehaza.

A „páratlanul gazdag” kifejezés itt nem csupán díszítő jelző, nem csupán szóvirág. Hitelességről mindenki, aki kezébe veszi ezt a kötetet, maga is meggyőződhet majd. Igaz, egy teoretikus megmérettetésében elsősorban a hátrahagyott művek játszanak döntő szerepet, azok a művek, amelyek maradandóknak bizonyultak, amelyeket *nem lehet* megkerülni.

Mannheim oeuvre-je ma már szerves része a huszadik század szociológiájának, kultúraelméletének, filozófiájának. Írásai körül már a 20-as évek közepétől élénk vita alakult ki, s nem egy gondolata szinte provokatív módon hívta föl magára a figyelmet. A konzervatív gondolkodásról megrajzolt történelmi körképe, a tudásszociológiának mint önálló diszciplinának a megalapozása, az ideológiák analitikus felvázolása, az utópiák tipizálása, a versenynek a gazdasági szférán túlmutató érvényessége, az értelmiség „szabadonlebegő” voltának, a gondolkodás és a mentalitás „léthezkötöttségének” gondolata, mind-mind arra utalnak, hogy Mannheim vitathatatlanul eredeti gondolkodó. Fél évszázaddal a halála után is élő, aktuális, megkerülhetetlen.

E levelezéskötet oldalain a megítélés és megmérettetés alapjául szolgáló művek természetesen csak érintőlegesen szerepelnek: vagy maga Mannheim, vagy levelezőpartnerei említik majd meg az éppen születőben levő vagy már megszületett műveket, azok fogadtatását, visszhangját. A kétszeres emigráns Mannheim számára (aki egyszer önként vállalta az emigrációt, egyszer meg a kényszersztől hajtva) szinte magától adódott a kapcsolatkeresés, a kapcsolatépítés és kapcsolattartás levelekben megvalósuló formája. A 10-es években még alig, a 20-as és 30-as években is csak ritkán állt rendelkezésre a másokkal való közvetett (nem személyes) kontaktustartás egyéb formája, mondjuk, a telefon. (Az elektronikus levél széleskörű elterjedésének korszakában, a huszadik század 90-es éveiben elgondolkodhatunk azon, hogy egy olyan levelezéskötet, mint amelyet most tart kezében az olvasó, vajon nem a Gutenberg-galaxis egy a „divatból éppen kimenő” formája-e?)

Vannak alkotók, akik memoáíróként tudatják a világgal mindazt, amit műveiken túl fontosnak tartanak még közölni. A kevésbé közlékenyek vagy hallgatnak privát életükről, mindarról, ami nem tartozik hozzá szorosan alkotó munkájukhoz, vagy levelezésüket hagyják hátra, hogy az utókor majd abból olvassa ki, amit tudni érdemesnek tart.

Mannheim, mint ifjúkori naplója is tanúsítja, már gimnazista korában ontotta a romantikus, lírai hangvételű leveleket, amelyek kellő visszhangra találtak a barátoknál. Élete nagy felfedezéseit, a jelentős filozófiai gondolatokkal és gondolkodókkal való találkozását, terveit, céljait, élményeit levelek egész sorában rögzíti. Lukács György-höz 1911 és 1916 között írott leveleiből például szinte mindent megtudhatunk a 20 éves Mannheimről: hogy miért van szüksége egy példaképre, mit vár az élettől, számíthat-e támogatásra, jó tanácsra, útbaigazításra. Tudomást szerzünk kibontakozó érdeklődéséről, filozófiai világnézetéről, olvasmányairól. Levélben fejezi ki fájdalmát és együttérzését az általa tisztelt és nagyra tartott másik példakép, az első világháborúban fiatalon elpusztult Zalai Béla tragikus halála alkalmával. És levélben merészebb is: könnyebb írásban számot adni a kibontakozó érzelmekről, mint szóban. A Máté Olga-hoz írott leveleknek 1919 után egy másik funkciójuk is lesz: az emigráns Mannheim menekülése utáni első hónapjait naplószerűen rögzítik a levelek. A levelek témája, mondanivalója természetesen időről időre változik, s változik a partnerek személye is. A régi barátok, kollégák egy része megmarad, de mellettük folytonosan újak lépnek be a sorba, így végül hatalmas folyammá duzzad a levelezés. A Németországban otthonra találó Mannheim tudományos pályája – néhány szűk esztendő után – felfelé ível, a nevét ismertté tevő művek egymás után kerülnek ki a keze alól, és az egyetemi katedra felé vezető út is kedvező kilátásokkal kecsegtet. Hivatalokkal, hivatali előljárókkal kell kapcsolatot teremteni, új kollégákkal eszmét cserélni, kiadókkaal kell megállapodást kötni, alkalmanként egy-egy kritikai megjegyzésre, nem ritkán támadásra reflektálni. Mindez magától értetődővé teszi a sűrű levélváltást, meghatványozza a levelek és a levelezőpartnerek számát.

Majd mindez ismétlődik a második emigrációt követően. A levelekből szerzünk tudomást a németországi zsidó értelmiség exodusáról, a fejvesztett menekülésről, a világ különböző sarkaiba eljuttatott SOS-jelekről. Amikor Mannheim már révbbe ér Angliában, mindkét keze tele lesz munkával. Az olvasó szinte szédül, amikor levélről levélre haladva újabb és újabb levelezőpartnerekkel kell megismerkednie: egyetemek vezetői, szerkesztőségek irányítói, kutatási megbízást adó tudományos intézetek és egyetemi katedrák menedzserei vagy éppen a BBC-előadások szervezői lépnek be a már amúgy is igen széles körbe. De természetesen ott vannak a régebben létesült kapcsolatok is: Európában és a tengeren túl.

És még ezzel sem zárul le a levelezőpartnerek sora. Mannheim szüntelen dialógust folytat könyveinek fordítóival, szerkesztőivel, majd sorozatszerkesztőként a kiadásra tervezett publikációk szerzőivel. És akkor még nem is említettük a Mannheim számára oly nagy jelentőséggel bíró Moot-kört, amelynek nemcsak prominens vezetőjével, de számos egyszerű tagjával is ápolja a kapcsolatot. És mert Mannheim nemcsak a saját karrierjét egyengeti, és nemcsak a munkáját tartja fontosnak, de szívében viseli menekülttársai sorsát, boldogulását is, leveleivel bombázza az angol segélyszervezeteket, a különböző alapítványokat, szponzorokat. Így torlódnak egymásra az elküldött és az érkező levelek, a bőség zavarával hozva nehéz helyzetbe az utókort. De aki meg akarja ismerni a műveken túl azt is, ami Mannheim személyiségére, habitusára oly jellemző, aki arra is kíváncsi, hogyan születtek az egyes művek, mi motiválta a témaválasztást,

vagy aki választ akar kapni egy sor olyan kérdésre is, amelyről a művek nem árulkodnak, aki meg akarja fejteni Mannheim „titkait”, annak feltétlenül meg kell ismerkednie Mannheim leveleinek legalább egy részével. A legkorábbi levelekből (1910–1919) megtudjuk, kikért és mikért rajongott a fiatal Mannheim, milyen álmokat és terveket szőtt. A 20-as évek elején a menekülés tragikus élményéről, az emigráns sors embert próbáló küzdelmeiről, a makacs újrakezdésről, a beérkezésről, a kemény munkával elért sorozatos sikerekről adnak számot a levelek.

A 20-as évek közepétől Mannheim sikert sikerre halmoz. Németországban jóformán mindent elért (ezzel el is dicsekszik leveleiben), amiről csak álmodott: egyetemi katedrát, a beérkezést, sikeres műveket, amelyek mostantól kezdve összeformnak a nevével. Majd ismét egy tragikus fordulat következik: a történelem keresztülhúzza Mannheim számításait. A segélykérő levelek (Jászi Oszkárhoz, Révész Gézához, Louis Wirth-hez) megrázóak, szívbe markolóak. Ám Mannheimmel ismét „csoda” történik: másodszor is hazára talál, ezúttal Angliában. Egy patinás londoni egyetem tanára lesz, a szociológia elismert professzora, a világot megreformálni szándékozó műveivel „divatos” szerzője a 30-as és 40-es évek szociológiai, politikaelméleti, kultúrfilozófiai irodalmának. Emellett egy prosperáló kiadó sorozatszerkesztője, a BBC népszerű, keresett előadója, kurrens társadalomelméleti kutatások résztvevője és vezetője, aki nemcsak Angliában, de a tengeren túl is elismert társadalomtudós. És ő az egyik motorja egy „második vásárnapi körnek” is (Moot), ötletek megfogalmazója, vitaanyagok szerzője és előadója.

Ekkora tömegű levélből – gondolhatná az ember – nem nehéz kiválasztani azt a néhány százat, amennyi egy nem túl vaskos kötetbe befér. De e sorok írója – minden jó szándéka ellenére is – „elveszett” a rengeteg levél között, és bevallja, csak nagy nehézségek árán tudott úrrá lenni a helyzeten, és csak a végcélt szem előtt tartva volt képes határozni, maradjon ki mindaz, ami nélkül e kötet még megőrzi értékét és érdekességét. Beválogattunk viszont e kötetbe minden olyan levelet, amely tükre Mannheim „tanulóéveinek”; amely életének és szellemi életrajzának sorsfordulóit dokumentálja; mindent, amiben a tudásszociológiáról értekezik, illetve amiben kijelöli a tudásszociológia helyét a szociológia napja alatt, vagy amiben éppen a társadalomtudós küldetéséről vall.

*

A kötet Függelékében olyan Mannheim-írásokat tettünk közzé, amelyek műfajukkal és terjedelmükkel elütnek a szokásos levélformától, de amelyek mondanivalójuknál fogva mégis jól illeszkednek a kötethez, és amelyeket dokumentumértékük miatt kár lett volna továbbra is az elfeledettségbe ítélni.

A Függelék első két darabja a *Heidelbergi levél* címet viseli, ezeket Mannheim 1921-ben és 1922-ben a Tűz című Pozsonyban megjelent folyóiratban közölte. (A könyvészeti adatokat lásd az írás jegyzetében.)

A Függelék második tétele egy ugyancsak kétrészes irodalmi levél. *Levelek az emigrációról* címen jelent meg Bécsben 1924-ben, a Diogenes című folyóiratban, és az előzőek folytatásának tekinthető. Különbség mégis van a két publikáció között: három év múltán Mannheim már jól látja, az emigráció „ügye” elveszett.

A Függelék harmadik tétele műfaja szerint megintcsak nem igazi levél: voltaképp vitairat, amelyben Mannheim kifogásolta T. S. Eliotnak a Moot-tagokhoz eljuttatott többoldalas előadása nem egy állítását.

*

Röviden ki kell még térnünk néhány formai, szerkesztési stb. közlendőre. A levelek *jegyzetapparátusában* az első helyen közöljük az adott levél őrzőhelyét, illetve már publikált levelek esetében az első közlés helyét, majd jelezzük, ha a levél kézzel íródott. Ezt követi a címzés és a feladói címzés szövege abban az esetben, amikor ez rendelkezésünkre állt. A továbbiakban tájékoztatást adunk a levélpapír fejlécének szövegéről, mivel ez is segítheti az informálódást. Ezt követően adjuk meg a szöveghez csatlakozó magyarázó, kiegészítő jegyzeteket: a szövegben említett személyek fontosabb életrajzi adatait, munkásságuk legkarakterisztikusabb jegyeit, néhány legismertebb művüket. Előfordult az is – szerencsére ritkán –, hogy nem sikerült azonosítani a levélben szereplő személyek egyikét-másikát, rendszerint azért, mert a rendelkezésre álló életrajzi lexikonokban sincs adat róluk. Ahol persze lehetett, törekedtünk a „hézagmentes adatszolgáltatásra”, de ezt a törekvésünket nem minden esetben koronázta siker. A kötetben leggyakrabban szereplő személyek rövid életrajzi ismertetőjét kiemeltük, és a kötet megfelelő részében tettük közzé.

A levelezéskötetet egy *Mannheim Károly életének kronológiája* című fejezet egészíti ki. Ennek alapján az olvasó nyomon követheti a leveleknek és Mannheim műveinek, cikkeinek, illetve az életrajz fontosabb momentumainak összefüggését.

A könnyebb eligazodás érdekében a levelek őrzőhelyét, a levelekben említett Mannheim-művek címeit, a folyóiratok nevét, a feladó és a címzett adatait teljes alakjukban közöltük, s csak a szokásos rövidítéseket alkalmaztuk. A levelek helyesírását nem igazítottuk az Akadémia újabb normáihoz; a hibákat vagy pongyolaságokat is csak ott javítottuk, ahol nyilvánvaló elírásokról volt szó, vagy ahol – mondjuk, az elhagyott vesszők – a szöveg olvashatóságát veszélyeztették. A német és angol nyelvű levelekben is csak a legszükségesebb helyesírási korrekciókat hajtottuk végre.

*

A levelezéskötet nem készülhetett volna el, és nem jelenhetett volna meg, ha e sorok írója nem élvezi kezdettől fogva sokaknak a segítségét és támogatását. Mindenekelőtt köszönettel tartozom lektoromnak, Mesterházi Miklósnak, aki fáradhatatlanul „gyomlálta vadhajtásaimat”, rászorítva a pontos és lényegre törő fogalmazásra, a szigorúbb válogatásra, a jegyzetapparátus hézagmentes megszerkesztésére, a redundanciák ésszerű kiküszöbölésére, és egy az olvasók igényének jobban megfelelő előszó írására. (Szándékaink ellenére bizonyára így is maradtak a szövegben hibák, pontatlanságok, amiért is az olvasó megértését és elnézését kérjük).

Köszönettel tartozom Sigrid Ziffus asszonynak, a Konstanzi Egyetem Szociológiai Archívuma referensének, aki mint Mannheim-kutató maga is átérezte a vállalkozás súlyát, nehézségeit, és igyekezett, amiben csak lehetett, e kötet szerkesztőjét segíteni.

Külön köszönettel tartozom neki azért is, hogy hozzájuthattam valamennyi, a konstanzi egyetemen őrzött levél másolatához, ami rendkívüli mértékben megkönnyítette mind a gyűjtő-, mind pedig a szerkesztői munkát.

Hálával tartozom azoknak a könyvtáraknak és archívumoknak, amelyek betekintést engedtek gyűjteményükbe, s így lehetőséget adtak arra, hogy ellenőrizhessem a levelek szövegűségét. Íme a névsor – a teljesség igénye nélkül –: a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirattára, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára, Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, a Bodleian Library Western Manuscript részlege (Oxford). Számos privát archívumnak is köszönettel tartozom: így Jean Floudnak (Oxford), Hans Gerth özvegyének (Privatarchiv, Glashütte), valamint magán-személyeknek: Litván Györgynek, Vezér Erzsébetnek, Lackó Miklósnak, Charlotte Franklinnak (Oxford), akik a levelezéskötet sikeréhez külön-külön és együtt is mind-mind hozzájárultak.

Hálásan köszönöm Fehér Márta tanszékvezetőmnek, hogy az angol nyelvű szakmai szövegek nyelvi fordulatainak, kifejezéseinek magyarra való átültetésében segítségemre volt. Köszönettel tartozom Csanak Dórának, az MTA Kézirattára főmunkatársának, a Fülep Lajos-levelek sajtó alá rendezőjének, aki megosztotta velem gazdag tapasztalatait.

A szakmai, baráti, kollegiális segítségen túl köszönettel tartozom Sziklai Lászlónak, az MTA Lukács Archivuma vezetőjének, a sorozat szerkesztőjének, aki e kötet összeállítására ösztönzött, valamint valamennyi munkatársának, akiknek sokoldalú segítségére támaszkodhattam, s nem utolsósorban Striker Barbarának, aki az angol és német nyelvű levelek szövegeit nyelvhelyesség szempontjából ellenőrizte.

*

A kötet szöveggondozási, szerkesztési feladataival nem volt könnyű megbirkózni. Ennek okai közül csak néhányat említhetünk itt meg. A géppel írt levelek között is szép számmal akadtak olyanok, amelyeknek a szövege elmosódott, hiányos volt. A kézzel írottak között pedig akadt nehezen kiolvasható, nehezen megfejthető. Nem csekély nehézséget okoztak a csonka dátumok, még többet a dátum nélküli levelek. A levelekben használt helyesírás okozta nehézségekről már szóltunk, a központosítás és az írásjelek egykori használatával kapcsolatos problémákról még nem. Ahol lehetett, meghagytuk a levélíró által használt írásjeleket, ékezeteket, zárójeleket stb. Bizonyos esetekben azonban éppen a szövegértelmezés, az áttekinthetőség érdekében kellett korrekciókat alkalmazni, természetesen ügyelve arra, hogy a szövegközlés szabályait ne sértsük meg, legyen szó akár a magyar, akár a német vagy az angol nyelvű levelekről.

A Lukács Archivum korábbi kiadványainak szerkesztési hagyományait követve, a leveleket minden esetben azon a nyelven adtuk közre, amely nyelven eredetileg is íródtak. A jegyzeteket azonban egységesen magyarul közöljük, megtartva természetesen a levelekben említett neveket, irodalmi hivatkozásokat. Az intézmények neveit nem fordítottuk le, nem „magyarítottuk”. A művek magyar nyelven történő említése azt jelenti, hogy azok magyarul (is) megjelentek.

A közismertnek vett személyekről nem közöltünk életrajzi adatokat; a kötet néhány, csak a szakemberek számára ismert, ám többször is föltűnő szereplőjének adatait viszont kiemeltük a helyükről, és a kötet végén egy külön *A levelekben szereplő néhány fontosabb személy életrajzi adatai* című részben gyűjtöttük egybe.

A ritkábban szereplő vagy kevésbé ismert személyek az első említéskor kaptak magyarázó jegyzetet, később erre a helyre (levélszám-jegyzetszám) hivatkozunk.

Gábor Éva

LEVELEK

1. MANNHEIM KÁROLY – LUKÁCS GYÖRGYNEK

Budapest, 1911. III. 13.

Tisztelt Uram!

Most [az] út elején – sőt legelején – találkoztam az Ön írásaival,¹ s örültem ennek. Amint az egyéni élet élése és másrészt a kultúra problémává vált előttem, úgy láttam, hogy minden élet tárt lehetőség a másik számára. A magunk embervoltán keresztül kell meglátnunk a kapcsot, amely bennünket összefog, s e meglátás alapján kell keresnünk a formát, amely az ember és ember közötti közeledés módját megszabja. A kultúra biztosította lehetőségek alapján akarok tehát Önhöz közeledni.

Várom kellene még, és nem szabadna már életem első és még aktuális dokumentumával, a misztikusokról írott értekezésemmel² Ön elé lépnem.

De hajt a türelmetlenség, hogy megkérdezzem: véleményét és szavát, s hogy látja-e az utat, amelyet járok.

S míg az egyik oldalról a továbbkérdezésre biztat az, hogy minden élet már előzetesen is lehetőség a másik számára, addig a másik oldalon visszatart az a tudat, hogy a dolgok szemérmét nem szabad megsértenem.

S így arra kérem Önt, ha ez az értekezésem csak kissé is érdekli, és kedve valamint ideje engedi, úgy írjon, és én bárhol és bármikor rendelkezésére állok.

Tisztelettel üdvözli
Manheim Károly

Címem: V. Sas ucca 19.

2. MANNHEIM KÁROLY – LUKÁCS GYÖRGYNEK

Balatonfüred, 1911. július 3.

Tisztelt Uram,

mellékelve visszaküldöm Önnek köszönetem kíséretében azon írását, melyet szíves volt nékem kölcsönadni.

Ez alkalomból újra meg szeretném Önnek köszönni ama szíveslátást, melyben részessé tett, s főleg azokat a mutatókat, melyekkel utamban előresegített.

Talán nem lesz nehéz Önnel beláttatnom, milyen értéket jelent számomra éppen a meginduláskor az az útravaló, melyet Öntől – és éppen Öntől – kaptam,¹ mert, aki valaha járt ezen az ösvényen, az legjobban tudja, milyen úttalan kerülőket tehet néha az ember, melyekből nincs kijutás.

Már csak abból is látom szavának jelentőségét, hogy a mostani nyár tanulmányai, mennyivel inkább egy irányba fordítják arcunkat.

Jól tudom, hogy útját végeredményben mindenkinek magában kell járnia, de hiszek abban, hogy egyik ember segíthet a másikon, hogy van a tanításnak lehetősége, viszont tudom azt is, hogy milyen ajándék az, amit így kapunk, s hogy mire kötelez.

Láska – Uram – köszönetemet olyan őszintének, amilyen valóban.

További jóindulatát kérve maradok tisztelő híve
Manheim Károly

3. MANNHEIM KÁROLY – WONK RICHÁRDNAK

1911. augusztus 20–21.

Kedves Riki,¹

nagyon sajnálom, hogy töled most ilyen csúnya levelet és ilyen csúf kritikát kaptam. Sajnálom főleg, hogy Ferinek² írártad való szeretetét, amelyik tiszta, ilyen kellemetlen kérdésekkel megzavarod. És sajnálom, hogy éppen akkor, mikor Lacinak³ ajánlott írásodban az alkotásnak bizonyítékát küldöd mindnyájunknak, azt ilyen gúnyos levéllel cáfolod, csak azért, hogy újra meg újra felmerülhessen a kétely, vajon méltó vagy-e önmagadhoz.

Talán nékem van a legkevesebb kedvem arra, hogy szemétdomb kakasviadalba bocsátkozzam, csak hogy úgy hiszem, megtanulhattad volna rég, hogy rajtad kívül is van még élet, és annak is megvannak a maga szentségei.

Mi most mindnyájan a muszáj szerint élünk. Iluskád, ki mindig veled van, szorgalmasan gyakorol és tanul.

Laci most igazán méltó sorsához, életében, szeretetében s minden percében.

Feri dolgozik és él, talán mindkettőből túl sokat.

Magam szintén dolgozom, s noha verset nem írok, jegyzeteim vershez és értekezéshez bőven készülnek.

Dél előtt görögöt tanulok, délután Hegelt fordítom,⁴ mindkettő sok munkát ad.

Lukácsnál már kétszer voltam fenn,⁵ másodszorra próba fordítást vittem hozzá (5 nyomtatott oldalt), rendkívül tetszett neki, felette szeretettel, kedvesen bánt velem. Most hétfőhöz egy hétre el kell készülnöm, hogy „A Szellem” szeptemberi számában már megjelenhessen.⁶

Másodszori ottlétemkor nekem adta *A tragédia metafizikájának* egy német példányát, melyben ezt az ajánlást találtam: Manheim⁷ Károlynak igaz üdvözléssel a szerző. Ezt már Balatonfüredre utánam küldötte, de mivel nem voltam ott, visszahozta a posta.

Értekezésed csak most jutott el hozzám, s már csak magának annak, hogy ezt írtad, s hogy erről írtál, nagyon örültem, mert egyrészt nyelv és verselés mostanában erősen foglalkoztatnak (elő akarok venni minden régi magyar prózát: Pázmányon, Károlyin kívül Szenci Molnár Albertet, Sylvester Jánost, Komjathy Benedeket, Telegdyt), azért, hogy később deutschból⁸ Eckehartot⁹ paralell nyelven fordíthassam, s hogy saját nyelvi fejlődéseim tényezőjévé válhasson.

Sejtelmek sincs Riki, milyen gyönyörűségbeli ritmusú Eckehartnak [az] eredeti nyelve.

„A Szellem” e számában megjelenik Hevesinek egy Eckehart prédikációja,¹⁰ de megbeszéltük Lukáccsal, hogy a jövő számba¹¹ én közlök egyet (egyelőre [a] Maria

und Martha-ra) gondoltunk mindketten. Értekezéséről részletesen [írok], amint az idő csak megengedi, elolvasása után majd beszámolok.

Iluskának egy levelet kell elküldenem e borítékban, s minthogy tovább írni e levelet itt tartóztatnám, ezért inkább zárom ezt.

Üdvözlettel
Károly

I. Utóbbi levelem előtt küldöttem volt neked még egy levelet, melyben egy Iluskának címzett is volt, nem kaptad meg?

II. Találkozásokról gondolkozva egyelőre én is legjobbnak tartom a Laci által ajánlottat, s már találtam is közvetlen az Erzsébet-[híd] mellett ilyet. Kellemes közeli baráti [!] üdvözetemet.

Károly

4. MANNHEIM KÁROLY – LUKÁCS GYÖRGYNEK

Budapest, 1912. január 5.¹

Tisztelt Uram,

eddig nem írtam Önnek, mert úgy gondoltam, hogy mégisincs jogom napjaim és kérdéseim káoszával zaklatni, s mert vártam, hogy mindaz, ami mostanáig kérdésekben, motívumok módjára felmerül, az csakhamar formában megoldásra talál, amelyet azután már szabad lesz Önnek beküldenem.

Hogy most mégis írok Önnek – s előreláthatólag hosszan –, azt egyrészt azért teszem, mert problémáim immáron határozott rendben alakulnak, s mostmár feltétlenül kapcsolódnak valakihez, másrészt mert üzenete felbátorított arra, hogy még életem eddigi eseményeiről is egyet-mást megírjak Önnek, amelyek feltétlenül szükségesek ahhoz, hogy végül véleményét kérhessem arra nézve, vajon a problémák eddig volt eltolódásában az alkotás rendjét, s hogy abban, miként ezt folytatni akarom, szerves és szükséges továbbnövést lát-e.

A mostani kérdéseim terjedelmét legnagyobb körben átfogó megoldásaimat akarom előrebocsájtani, amelyek minden azután következőnek alapjai is egyúttal, s ebben a körben akarok mindjobban a centrum felé közeledni, amelyben azután az éppen most írandó értekezésem² aktuálissá és problematikussá válik.

Eltolódtak előlem az olyan kérdések, „Van-e Isten”, s minden az ok után való kérdezősködés, s a filozófiának mindazok az ehhez hasonló kérdései, melyeket egyszóval teológiaiaknak akarok nevezni.

Mert okok láncán végigmenni céltalan. Az ok után való kérdezősködés már magában az odafordulásban terméketlen, s megérdemelte az, aki először kérdezte: „ki teremtette ezt e világot”, hogy önmagától ilyen feleletet kapjon: a hold, a villám vagy akármilyen más.

Mert hát lehet-e az így feltett kérdésre más értékű feleletet akármikor is kapnunk? Ha ok után kérdezzünk, a legjobb esetben is csak okkal felelhetünk.

S evvel korántsem az Istent akarom elejteni, csakhogy méltatlannak érzem azzal az érzéssel szemben, amely felkeresésére, megismerésére hajt, hogy így forduljunk feléje.

Isten – vagy akárhogy is nevezzem – már előzőleg van bennem, s amiről szó lehet csak az: „Ötöle eljutni őhozzá”.

S azt hiszem, nagyon jól sejtette azt a renaissance egy nagy tudósa, (akit még egyébként nem ismerek), Cusanus,³ aki abból indult ki, hogy tulajdonképpen csak önismerés létezik, de mivel a rész is az egész: így magunkat megismervén az egészet ismerjük meg.

A bennünk szükségképpen a dolgok elején meglevő tudatlant tudatosítani, egy élet útján magunkra eszmélni; másokon keresztül magunkhoz, s ami ugyanaz: magunkon keresztül másokat, mindent annyira megismerni, mintha csak magunk volnánk: ez a lélek útja, önmagától önmagához.

Így csak az életünkről beszélhetünk, annak legelrejtettebb tendenciáiról, s azokat láthatjuk meg nagyszerű magamegismerésben, kimondván azok egyértelmű változhatatlan rendjét.

S hinnünk kell benne, hogy a mi igazságunk nem csak szubjektív szeszély, hanem az egyértelmű s végeredményében ugyanaz. Hiszen ez nekünk, embereknek a mi nagy közösségünk: ez a mi nagy összetartozásunk.

Ez a mi hitünk több minden tudásnál, mert a tudás mindig a kételyből fakad, de ez maga a bizonyosság, mert ezt a legmélyebb értelemben vett tapasztalás: az élmények közvetlen rendje szolgáltatja.

„Az Élet megismerése – több mint az Élet, a Boldogság törvényeinek megismerése – több mint maga a Boldogság”. (Dosztojevszkij)

Azt hiszem, itt kell keresnünk minden formák közös gyökerét, azt hiszem ebben vall közösséget egymással minden igaz forma: a dráma, a vers, a regény, a filozófia.

S hogy az egyik mégis dráma, a másik mégis filozófia: az csak egyannak különösképpen volt megfogásától ered.

Ezért lehetséges, hogy a filozófia problémái, teszem a középkori misztikusok, az óind filozófia problémái tovább élnek, tovább fejlődnek, megoldást találnak Dosztojevszkij regényeiben, életében.

Hogy az egymástól ily távol élők, egymásról mitsem tudók élete így kapcsolódhatik ezernyi különbözőségük dacára, ez csak úgy lehet, hogy ugyanavval állottak szemben, az életükkel, az étellel.

Formáikban, s amit ránhagytak, ezt az azonosságot meglátni: ez a filozófia feladata; hogy minden életben, formálásban immanensen lehet ezt csak feltalálni: ez a formák természetében rejlik.

A forma magában véve halott anyagánál fogva, s mert kint van, csak bennünk nyerhet tartalmat, egyértelmű tartalmat.

S mivel mi egész életünkben kintlevőkkel állunk szemben, s itt zajlik le az életünk, ezért az immanencia problémája a legfontosabb. A külvilág folyton folyó voltából bennfoglalólag következik, hogy az igazságnak s minden célunknak immanensnek kell lennie, s hogy a beteljesedés csak magában a teljesedésben lehet.

Az immanencia keresése a formák mögött, s egyszersmind az az állítás, hogy minden forma végeredményében esetleges: ez a filozófia szempontja. (Filozófiának nevezén azt, amit annak eredendő tendenciáiban látok.)

Amennyire szükségszerű az, hogy a kritikus számára „a forma legyen az egyetlen valóság” éppannyira szükséges, hogy még a kritikuskál is absztraktabban eszmélő filozófus számára a formák csak szükséges, de végeredményükben önmagukat negáló létezéssel bírjanak a beléjük oltott immanenciával szemben.

A kritikust ez a gondolat tehetetlenné és így lehetetlenné tenné, s az életben elkövethető legnagyobb bűnre, a letagadásra hajtaná.

A filozófia vállalhatja csupán ezt a feladatot, mert eredeti tendenciája a végső szintézis. S minthogy a végső szintézis csak a teljes absztrakcióban lehetséges, ezért csak egyetlen valósága lehet a lélek, amely, mint ilyen, a legvégső absztrakció.

A filozófus számára a lélek annyira az absztrakció világosságába merül, hogy színe elé csak a közvetlen, minden formáit túlnövő ráeszmélésben juthat, s ebből magyarázható az, hogy minden filozófia végeredményében, gyökereiben misztikus. (Hogy egy Spinoza mathematicizmusa végeredményében a legvéglegesebb miszticizmust takarja.)

A filozófia csak egyetlen bizonyosságot fogadhat el; azt, amelyet ebből a magáreszmélésből emlékként magával hoz: hogy élet, továbbélés csak a lélekben lehet. A kritikus és más utakról indulók ilyen életet tulajdoníthatnak a formáknak is, vagy pl. miként a romantikusok tettek, beszélhetnek „néplélek”-ről is.

A filozófia azonban valóságnak csak egyetlent tekinthet, a lelket, amelyhez közvetlen magáreszmélés visz el.

És itt lép be a filozófia egy második fontos problémája, amelynek eldöntésétől a filozófia további sorsa is függ: ez a permanencia problémája.

A permanencia problémáját a következőkben fogalmazhatom [meg]: „Lehetséges-e permanens közvetlen szembenállás a lelkünkkel, az életünkkel.”

Minden igaz életek tendenciája ennek igénlsét tartalmazta, s így minden törekvésük és cselekvésük immanensen ezt az ideált hordotta magában.

A barlangokba vonuló szerzetesek, az indiai aszkéták csak más úton vélték megtalálhatni azt az ideált, amelyet például Dosztojevszkij a környező élet minden egyes tényének elmélyítésében látott elérhetőnek.

De a dolgok és az élet földi rendje mégis azt a feleletet adja, hogy a permanens szembenállás az eredeti jelentésben (ahogy a misztikusok akarnák magukban elmerülvén) lehetetlen.

Sőt azt a tanulságot is hozza, hogy a magukbavonulók tévedése abban van, hogy azt vélték: mennél inkább távolodnak el a földi dolgoktól, annál közelebb jutnak az éghez, pedig éppen Dosztojevszkij volt az, aki megmutatta, hogy mennél görcsösebben ragaszkodunk a földhöz, annál közelebb jutottunk az egészhez.

A permanencia problémájának ilyenét megoldása szabja meg a filozófia tovább alakulásának útját is.

Minthogy a magunk lelkével, életével való permanens szembenállás lehetetlen, minthogy a magunk életének mivoltára csak ritka és napjainkba csak csodaként, csúcsként beköszöntő percekben eszmélhetünk, s mindaz, ami marad, csak emlékezés, ezért

a filozófia további folyamában szintén csak forma, és éppen ezért a forma kritériumai kell, hogy legyenek rája mérvadók. Ezen a most említett ponton osztozik a filozófia metafizikára és etikára.

A metafizikával és etikával szemben a kritikának ugyanazok a szempontjai érvényesülnek, mint minden formával szemben, s ilyenek: „Egy anyagból van-e?”, eredeti tendenciáinak nem mond-e valahol ellent.

Evvel tulajdonképpen visszatértünk oda, ahonnan indultunk t.i., hogy a filozófia éppen annyira forma, mint minden más, indító gyökerei ugyanonnan erednek, mint minden más formálásai, csak hogy útjában különbözik, és módszerében (s éppen ez az, ami különletet biztosít neki a formák között), t.i. az, hogy útja: a szintézis, és módszere: a legvégső absztrakció.

Útjának és módszerének ez a sajátos volta, az ú.n. nagy tudatossága, ami abban nyilvánul [meg], hogy folytonosan a tiszta tendenciákat keresi, teszi számára lehetővé azt a lehetetlent is, hogy azt, amiről semmi más forma nem beszélhet, azt, amiből minden más formálás tulajdonképpen kiindul, azt az útjának végén, a legvégső absztrakcióban újra felleli, t.i. a lelket.

Hogy a filozófia számára az az igazság, amely szerint a közvetlen élmény alapján a lélek, a magam létezése: az egyetlen feltétlen valóság, amely igazságot mi tulajdonképpen minden keresésünknek elébe küldöttünk: csupán az út végén jelentkezik, az a mi életünk rendjéből következik.

Mivel életünk, igazságaink a tér és idő keretein belül nyilatkoznak meg, ezért az, ami tulajdonképpen mindennek az alapja, az a posteriori eredményeként jelentkezik. Mivel bennünket az igazságokhoz utak vezetnek el, végigjárásukhoz idő kell.

A filozófiának egyik legsajátosabb, de ugyancsak formai mivoltából következő tulajdonsága, hogy alaptételei a posteriori – a prioriak, ami annyit tesz, hogy [az] út végén jelentkeznek azok az eredmények, amelyeket jelentőségüknél fogva, élmény tartalmuknál fogva, mindennek elébe kellene bocsájtanunk, s filozófiánk első mondataként kell a priori bizonyossággként kiírunk.

A filozófiának a kritikával való nagy rokonsága már az eddigiekből is világos.

Közösségük, hogy összefüggéseket keresnek (de nem okokat, mint azt sokan összetévesztik s azt hiszik, hogy ami a természettudományoknál célra vezet, az itt is helyén van), s örömlük a tiszta gondolat.

Fő különbözőségük abban van, hogy míg a kritikának már az út elején megvan (és meg kell lennie) az egyetlen valóságának, a formának, és éppen ezért útja az analízis, addig a filozófia útja [a] szintézis, amiért is még egyetlen valósága is az út végén, eredményként jelentkezik.

(Természetes, hogy filozófiáról és kritikáról beszélvén tiszta tendenciákat értünk, s nem téveszthetők össze a filozófussal és kritikussal, akik szükségképpen emberek, húsból és vérből, akikben, miként minden formálóban, a szintézis folyamata és az analízis paralell, egymás kiegészítéseként, egymás teljesítéséért állandóan folyik.)

S hogy valaki a maga kifejezésére a filozófiát vagy a kritikát választja-e, az éppen annyira egyéni rátermettségektől függ, mint az, hogy valaki lírát vagy epikát ír-e.

Egyet azonban érzek (s minthogy nem akarom általánosítani, csak magamról mondom): a kritika útja feltétlenül a filozófiához fog vezetni, sőt a filozófia érdekében a kritikára van szükségem, mert a filozófia szintetikus lévén önmagából nem táplálkozhatik, s tulajdonképpen mindig csak bizonyos fokú differenciálódás integrálásaképp jelentkezhetik.

Mindezeket azért írtam Önnek, hogy egyrészt beszámolhassak átfogó gondolataim továbbalakulásáról, másrészt, hogy ezek keretén belül paralell képét állíthassam annak a szükségességnek, amely a most írandó értekezésemet aktuálissá teszi.

Dosztojevszkijről akarok írni.

Nemcsak azért, mivel úgy érzem, hogy problémáimat, kérdéseimet rajta keresztül tudnám feltenni, hanem mert úgy érzem, hogy az ő életének ismerete megoldásokat ígér, mivel úgy érzem, hogy az ő élete, az ő világa felette rokon a miénkkel, minden visszasságában, minden teljesületlenségében és eltorzultságában.

Mivel úgy érzem, hogy az ő sorsa akár negatív, akár pozitív értelmű feleleteket tud adni arra, ami bennünket, akik most élünk, zaklat.

Nagyon is korunkban érzek két embert: Dosztojevszkijt és Adyt, kik sorsának [a] vizsgálata hozhat több tanulságot, mint az övék?

Életükről tudom, hogy még így is teljesült, de sorsuk nem lehet az enyém.

Ezért életraznak kell lennie ennek a Dosztojevszkijről szóló írásomnak, a szó legigazibb értelmében.

Amikor rá gondolkodom, nem is tudok nagyobb valóságot elképzelni, mint az ő életét: ez biztosít arról, hogy kritika lesz ez az írás.

Nem szabad ezért, és már eleve is lehetetlen, hogy pl. bármi, ami ebben a levélben íródott, ilyen módon ottan megismétlődjék; egyetlen valósága legyen – úgy akarom – annak az írásnak: Dosztojevszkij.

Tudni akarom s fel akarom támasztani azt a fagyos pétervári napot, melyben ő járt, mely éppen akkor volt, s azt a lelki gyötrelmet, amelyet ő az éjben érzett, amilyen csak egyetlenegy lehet: mintha csak most és bennem volna.

Nem tudtam a történelmet és a múlt idők embereivel való foglalkozást sohasem a pusztá esztéta érdeklődésnek tulajdonítani.

S nem is tudom soha a történelmet másnak látni, mint valaminek, ami a mi mostani életünk szükségéből fakad. S ezért, ha Dosztojevszkijhez fordulok vissza, akkor ezt is csak azért teszem, mert tudom, hogy életem tényezőjévé kell válnia.

Az életnek a közelsége és a közöm hozzá, a vele való foglalkozás szükségességét – úgy hiszem – eléggé indokolja. Felette sokat jelentene számomra, ha a munkának, melyhez most akarok fogni, élébe küldené a véleményét.

Ha most ilyen hosszú levéllel zaklattam, s ha ezt egy esetleg alkalmatlan kéréssel meg is toldottam, akkor bocsánatát kérem mindenekelőtt, valamint arra, hogy mentsem avval: korántsem visszaélni akartam szíves voltával

Tisztelettel híve
Mannheim Károly

[U.i.] Meg akarom Önnek – Uram – mondani milyen kimondhatatlan jól esett dolgaim iránti érdeklődése, s be akarok arról is egész röviden számolni, mivel töltöttem a találkozásunk óta eltelt időt, amennyiben ez Önt érdekelheti.

Alexander⁵ tanár úrnál Pestre jöttem utánam, s felette szívesen fogadott, amit az Ön szíves ajánlásának tulajdoníthatok főképpen, amelyet ez alkalommal is meg akarok köszönni. Előadván dolgaimat ő azokat mindvégig helyeselte, az ind. filológia érvényesítésére azonban ő sem talált módot, mindennek dacára egy ilyen speciális studium választását ő is jónak tartotta.

A kontaktust fenntartottam vele, amennyiben Kant-szemináriumában két alkalommal olvastam fel,⁶ az utóbbi alkalommal önálló véleményt kockáztatván meg. Mindkettőt szimpátiával fogadta. Megbízott azonkívül egy [a] haladók szemináriumába érkezett Euckenről⁷ szóló tanulmány megbírálásával is, mellyel már el is készültem.

Kanttal lassan előrehaladva, de – úgy hiszem – őt igazán megértve foglalkozom, s már három hosszabb gondolat sorom fűződik hozzá, melyek alapjai lesznek egy talán megírandó Kant-tanulmánynak.

A filológiai tanulmányaimat sem tartom olyan ridegnek, mint amilyeneknek vártam azokat, s azt hiszem a filológiát alapos megértésben szintén el lehetne mélyíteni, mint ahogy azt most pl. Herr Paul teszi.⁸

Középfelnémet nyelvtant is tanultam, amire az Eckehart fordításánál feltétlen szükségem lesz.

Igazán várom „A Szellem” megjelenését, annál is inkább, mert Ön abba olyan tanulmányt ígért,⁹ mely – sejtésem szerint – igen sokat jelentene számomra.

A fordítás¹⁰ kefélenyomatát megkaptam, s pár nap múlva kijavítva visszaküldöm.

Nagyon lekötelezne – Uram – ha megírná, hogy időközben Ön akár nálunk, akár külföldön írt-e valahová, mert én csak a „Pester Lloyd”¹¹ karácsonyi számában megjelent cikkéről tudok.

Németül megjelent könyve¹² nagyon megörvendtetett, különös és felette érdekes volt a megírottakat németül újra olvasnom, és a változásoknak értékét meglátnom.

5. MANNHEIM KÁROLY – LUKÁCS GYÖRGYNEK

Budapest, 1912. március 3.

Tisztelt Uram,

a legutóbbi időnek körülményei mindenféle munkában megakadályoztak, kérem ennek tulajdonítsa, hogy szíves levelét csak most köszönöm meg.

Az őszinteség kívánja annak a bevallását, hogy mostani sorainak, miként minden eddigi dolgaimra vonatkozó megjegyzésének, fontosságát érzem és tudom. Nagyon kérem éppen ezért ne tekintse polémia-szándéknak, ha megjegyzéseire kitérek. Első homályos feljegyzéseimet akarom csupán az eredendő szándék értelmében újra fogalmazni.

Az Ön által idézett soraimban, melyekben a formák különbözőségét csak egy annak különbözőképpen volt megfogásából eredőnek látom, a kérdés arcát nem a formák

különbözőségének problémája felé akartam fordítani, hanem csupán a formáknak önmagukon túli egységét akartam hangsúlyozni.

Nagyon is belátom, hogy valamely probléma megoldása szempontjából semmitmondó az a „különbözőképpen” szó.

Sokkal inkább tudatában voltam annak, milyen szédítő mélységek felett járok, sem hogy le akartam volna tagadni egy olyan problémát, melynek fontosságát éppen az Ön írásainak mindegyikében éltem át.

Amennyire tisztában vagyok e kijelentésemnek az Ön meggyőződéséhez való viszonyával, annyira nem tudtam eldönteni már mindjárt a leírásakor sem a következő kérdésről való ítéletét. Ezért itt újból fel szeretném tenni a kérdést, lehető élesen szembeállván vele: Felvethető-e egyáltalán egy élet keretén belül az a kérdés, hogy a formaprocesszus (az alkotás) a lélek atmoszférájából tekintve csak esetleges és nem maradéknélküli teljesedés? (Szóval itten nem az egyes formáknak és a formántúlinak kölcsönös és egyértelmű vonatkozására gondolok.)

A dolgok rendjére vonatkozó primér megérzésünknek, vagyis az igazságnak felel meg akkor filozófiánk, amidőn a misztikusokkal egyértelműen helyet biztosít annak az állításnak, hogy *végeredményében* minden forma önmagának a negációja.

Arra – azt hiszem – itt nem szabad tekintettel lennünk, hogy a magukbavonulók ezt a tételt hamis konzekvenciákkal a letagadásig alacsonyították, s hogy ők nem látták meg, hogy ez az igazság csak erősítése annak, hogy a formák az egyedüli lehetőség, az egyedüli út a miszticizmus teljesedéséhez.

Amennyiben a filozófiát a dolgok teljességével való szembenállásunk kifejezőjének látom: a mai ember filozófiájának ilyen végső pontja, kifejezője a dolgokhoz, s így a formákhoz való viszonyának.

Azt hiszem hazugság volna azt állítani, hogy nekünk a dolgokról, a formákról olyan erős valóságérzésünk van, mint [a] Szókratész-előtti görögöknek. Mert hiszen ennek az erős valóság-érzésnek az elveszte az, ami bennünket a mi legnagyobb mélységeinek elé állított.

Be kell vallanom Uram – Önnek, hogy egyrészt tanulmányaimban, másrészt az elgondolásban még nem jutottam odáig, hogy azt, amit Ön a létezés probléma körül (a permanencia problémájára vonatkoztatván) elmond, igazán megértsem.

Ezt azoknak az ellenvetéseknek szervesen és lehetetlen voltából látom, amelyek bennem ama sorok olvasásakor támadnak, amilyenek mindenkor legjobb bizonyítékai annak, hogy valamely igazság nem vált annyira vérünné, hogy méltók volnánk rá válaszolni.

Dosztojevszkij¹ tanulmányozásában sajnos e levelem elején említett okból nagyon keveset haladtam, s így nem is tudom mikorra ígérhetem megküldését.

Az Ön által ajánlott Cusanus² kiadást már régebben kerestem, de a könyvtári forgalomból teljesen kifogyott; most antiquariumban kerestetem.

Szükség esetére az egyetemi könyvtárban van egy eredeti latin kiadás.

Szíves levelét ismételten nagyon köszönöm, s [a] késedelmemért elnézését kérem.

Tisztelettel híve
Mannheim Károly

Berlin-Grünwald¹ 1914. július 25.

Igen tisztelt Uram,

azt hiszem nem lesz nehéz meggyőzőnöm, hogy nagyon megörvendeztetett levele, s megtisztelt megbízása. E rögtön küldendő válasz alkalmából fontosabbnak tartom az Ön ügyét, amelyben megengedi, hogy némi részem legyen [benne], mintsem [a] magamét, s ezért menten a fordításról² beszélek, s máskorra – esetleg egy találkozásra – hagyom a magam fejlődéséről való beszámolást. Mostan erről csak annyit, hogy a hosszú hallgatás ideje alatt írásai és egyénisége sokkal nagyobb szerepet játszottak fejlődésemben, mintsem Ön azt sejtethné.

Örömmel fogadom el megbízását, mert számomra nem közönyös munkának a vállalását jelenti, s ez megnyugtat abban, hogy tehetségemhez képest legjobbat fogok nyújthatni. Ismerem a feladat nehézségét is, s ez az egyetlen, ami ennek dacára is felveri bennem a kételyt, vajon ki fogom-e Önt elégíthetni. De ennek eldöntése Önre vár, s számomra addig csak serkentő aggodalmat jelenthet.

Mindenekelőtt arról kérném szíves értesítését, hogy mennyi idő áll a munka elvégzéséhez rendelkezésemre. Mikorra várható, hogy véglegesíti [a] Diederichs-kiadónál a tárgyalásokat, helyesebben körülbelül mikorra kívánatos, hogy hozzákezdjek a fordításhoz? (Mint magyarból fordított mű fog nála megjelenni?) Még részletesebb kérdéseként érdekelnének, hogy mely fejezetek jutnak énrám, és mennyiben fordíthatnám az itt is kezem között lévő dráma története alapján, s hol kellene az időközben megváltoztatott kéziratot igénybe vennem.

Az utóbbi kérdések azonban már egy későbbi részletezőbb levélváltásnak a tárgyai lesznek, amidőn ezt [a] számomra oly kedves és kívánatos együttműködést már nyélbeütöttük, s hozzáláttunk.

Engedjen még meg egy pár Önt illető kérdést, melyekre kedvesebb Öntől, mint másoktól választ hallanom. „A lelki szegénységről”³ óta megjelentek Önnek német vagy magyar folyóiratokban kisebb írásai? Azt beszélük, hogy Ön egy Esztétikán dolgozik,⁴ mikorra lehet abból valamit olvasni –, engem leírhatatlanul érdekelne. S utolsó kérdésem, vajon végleg itt marad-e Németországban?⁵

Ez alkalommal visszafojtottam sok kíváncsozó elmondanivalót, de remélem, hogy még egy heidelbergi látogatás előtt is módomban lesz levélben vagy szóban – Ön sohasem jön Pestre? – ezt a hallgatást, amelyről jól tudom, hogy a magam tehetetlenségén múlt – megtörnöm.

Kérem szíves válaszát, s maradok igaz őszinte híve
Mannheim Károly

Szeptember 1-ig itt maradok,⁶ attól kezdve címem:
V. Sas u. 19. Budapest

7. MANNHEIM KÁROLY – LUKÁCS GYÖRGYNEK

Budapest, 1914. november 14.

V. Sas u. 19.

Igen tisztelt Uram,

azért zavarom most soraimmal, mert nem szeretném, hogy a magam hibájából szakadjon meg ismét közeledésünk.

Nem tudom, megkapta-e Ön [a] még Berlinből írott¹ leveletem. Az akkori, háború okozta rendetlenség közepette könnyen elveszhetett az. S talán Ön is válaszolt, s csak én nem kaptam meg levelét, mert nem sokára elhagytam Berlint.

Pestre kerülve úgy gondoltam, hogy a fordítás kérdése² immár nem aktuális, mint-hogy közbejött a háború; ezért disszertációm megírásához láttam,³ mely most mindenképpen elfoglal.

Kérem tartsa meg számomra jóakarató érdeklődését továbbra is, míg én Heidelbergbe, vagy Ön Budapestre kerül.

Midőn még arra kérem, értesítsen pár sorban, vajon annak idején birtokába jutott-e levelem, maradok őszinte tisztelettel

híve

Mannheim Károly

8. MANNHEIM KÁROLY – ZALAINÉ MÁTÉ OLGÁNAK

Kassa,¹ 1915. április 3.

Igen tisztelt asszonyom,²

Pesten jártamkor Szilasi³ kíséretében felkerestem kegyedet s engedelmet akartam kérni, hogy az éppen akkoriban érkezett, mindnyájunkat sújtó hír alkalmából⁴ legalább egy pár rövid percet tölthessek Kegyed közelében, hogy éreztessék ragaszkodásomat Önökhöz, akikhez ő is annyira ragaszkodott.

Most, hetek múltával sem tudom megállni, hogy legalább írásban el ne mondjam, amit akkor szóban tanúsítani nem volt módom – nem találván Kegyedet otthon –, hogy noha férjét vágyaimhoz képest ritkán láttam: ő egyike volt azoknak, akik ember-voltukkal rám legmélyebben hatottak.

Az a pár együttlét, amelyben részem volt, oly mélyen vésődött lelkembe, hogy mindenkor mint legemberségesebb élményeimre gondoltam rájuk. Most, hogy tudom, hogy erre már több módom nem lesz, valóban áhítattal őrzött kincsekké válnak az elmúlt órák.

Asszonyom, hogy én ezt Önnek így elmondom, csak azért történik, hogy némiképpen is igazoljam, hogy személyes fájdalomnak közepette felkeresem soraimmal. Nem tudom, szabad-e hinnem, hogy arra a pár percre, míg e sorokat olvassa jóleső, könnyebbítő emléket derítek, ha azt mondom, hogy én is sokat veszítettem benne, s ha arra kérem, őrizze meg Kegyed is számomra azt a jóindulatot és melegséget, melyet férje tanúsított mindig velem szemben. Műtermében⁵ jártamkor a képe a falon függött, s az

percekre elemvarázsolta újra az Embert, akinek az Emléke égett bennem: nem tudom, nem szerénytelenség-e, ha arra kérem, hogy juttasson nekem is – ha módját ejtheti – egy másolatot arról a képről. Ha megtenné, igyekeznék méltó maradni ez ajándékához.

Igaz őszinte tisztelettel és ragaszkodással

maradok híve
Mannheim Károly

9. MANNHEIM KÁROLY – LUKÁCS GYÖRGYNEK

Budapest, 1916. szeptember 6.
Werbőczy u. 11.

Kedves barátom,

sorai hozzásegítettek ahhoz, hogy tengődő napjaimon keresztül, – amelyek csak eltávolítanak attól, amihez ragaszkodni szeretnék – ritka percekben mégis tisztán lássam azt, mit vesztettem, s hogy legalább időnként nyilaljon belém a fájdalom élesen, magamtól jövő üzenetként.

Jót tett vele, amikor meglátta, hogy nem sajnálkozásra és vigaszra van szükségem, hanem ellenkezőleg, kiélelésre és elmélyedésre. Ma még csak ólálkodik körülöttem az, ami történt, de hiszem, hogy elsüllyedt barátságunk végső kegyeként megadódik egyszer, hogy tisztán fogom tudni azt, ami most csak ködlik előttem.

Jót tett vele, hogy megírta, hogy messziről is látja azt, ami velem történt, jót tett velem különösen most, amikor mind kíméletlenebbül megérzem a körülöttem állókról azt, ha nem értenek, s annál jobban szenvedek a nem látás rontó erejétől, mert tudom, hogy az egyetlen, aki látott, levette rólam a szemét.¹

Nagyon köszönöm még Edith² révén közvetített hívását; magam is *nagyon szeretnék* Önnél lenni, de külső és belső dolgok nehezítik a Heidelbergbe utazás feletti döntést. Két három héten belül azonban biztosat írhatok.

Engedje meg, hogy elfogadjam kézzorítását, s melegen, s igaz barátsággal viszon[oz]zam azt.

Mannheim Károly

u.i. A sürgönyileg küldött címet külön köszönöm, a dolog időközben nagy megkönnyebbülésemre kedvezően elintéződött.

10. MANNHEIM KÁROLY – LUKÁCS GYÖRGYNEK

Budapest, 1916. november 19.
Werbőczy u. 11.

Kedves Barátom,

ugye nem haragszik, hogy csak most írok, noha megígértem, hogy a heidelbergi utam fölötti döntésről levélben fogom értesíteni. Az, hogy nem jöttem: az a döntést illetően

megadta a választ, az okokat illetőleg most ezt fűzöm hozzá: akkoriban azt hittem, legyőzhetetlen külső akadályok tartanak vissza; most mindkettőnknek tartozom megmondani, hogy lényegében egy megbocsáthatatlan tehetetlenség tartott vissza, amikor engedtem, hogy külső körülmények döntsenek sorsom felett.

Most úgy látom, hogy nem is annyira tanulmányaim ellen vétettem, mint inkább kettőnk viszonyát illetőleg ejtettem el sok lehetőséget, amit meg kellett volna ragadnom. Önt megint csak arra kérem, tartsa fenn továbbra is nekem oly fontos és jóleső érdeklődését.

Nyárra – igen valószínű –, hogy kijövök Heidelbergbe, addig is le akarom tenni a doktorátust, s ezt összekötöm a logika és filozófiatörténet szorgalmas tanulásával.

Igen sokat vagyok egyedül, s erre most szükségem van, de továbbra is jótétemény a régi időkkel szemben Balázsék¹ vasárnap délutánja.

Ott együtt és egyenként külön, igen nélkülözzük Önt. Az Évkönyvre² gondolunk, s kérjük hogy gondoljon Ön is, s döntsön előbb-utóbb, mit fog ott megjelentetni.

Az Önnel történekről nagy vonásokban tudok, s szeretném hallani, hogy jól dolgozik.

A „Theorie des Romans”³ különlenyomatát köszönöm, s egy recenzióm (Athenaeum) lenyomatával viszonzom,⁴ amelyet mint első nyomtatott írásomat Önnek ajánlom szeretettel.

Ha volna kedve írni akár arról, akár másról – nagy örömet szerezne vele, ha nem, én várok türelemmel.

Igen melegen üdvözlöm
Mannheim Károly

11. MANNHEIM KÁROLY – ZALAINÉ MÁTÉ OLGÁNAK

második levél¹ [Wien, 1919. ősz]

Drága fiam,

ezt a levelemet akkor írom, amikor már mindent-mindent tudok, a rosszat is, és a helyzetben beállt javulást, ami azóta történt. Engedje meg, fiam, hogy melegen megöleljem, s hihessem, hogy nem törték meg egészen az utolsó napok izgalmai.² Szörnyű napokat éltem itt át a bizonytalanságban, s haza akartam menni segíteni – ott lenni legalább, benne lenni a rosszban, s főleg azért –, mert attól féltem, hogy újra megtörik bennem a hite, s az lesz az érzése, hogy cserben hagytam.

Hogy ez az érzés mennyire szörnyű, azt átélni az én osztályrészem volt, aki itt közben barátaimmal találkoztam, s az érzéktelenségük és hálátlanságuk, inszolidaritásuk megdermesztett. Nem azt mondom, hogy csalódtam bennük, hanem csak azt, hogy tovább mentek egy úton – utaink elváltak³ –, ahol már nem lehet követni, de nézni sem őket.

Nem engedtek haza, mert azt mondta mindenki, hogy használni semmit, s csak másoknak ártani tudnék – s itt akarom bevárni, míg valami végleges félét hallok. Mondjon el ezért e sorok átadójának mindent.

Úgy szeretném tudni, kedvesem, milyen maga mostan. Keserű vagy édes, szomorú, haragos vagy megbocsájtó, szavakra szavakat s simogatással felelni, nem pedíglén választatlan papírra szavakat írni.

Mondom, itt maradok még, míg biztosat tudok magukról, s aztán tovább megyek egyedül, még nem tudom hová.⁴

Küldjön egy pár sort ismerőssel, tárgyi dolgokat azonban csak szóbelileg.

Isten vele, kedvesem –, nem tudom hogyan fogjam meg a kezét, hogyan keressek szót, hogy maga ragaszkodást érezzen belőle, s nem bizonytalanságot és messzeséget. Sok szeretettel

K[ároly]

12. MANNHEIM KÁROLY – ZALAINÉ MÁTÉ OLGÁNAK

W[ien], 1920. I. 2.

6.ik levél¹

Kedves fiam,

halvány sejtelmem sincs, hol találja s egyáltalán megtalálja-e magát [a] levelem, mert tudom ugyan, maga és E.² leveléből, hogy 27-ére behívták, de még mindig görcsösen ragaszkodom a hithez, hogy nem tartották³ bent. Sokáig még erről az eshetőségről sem tudtam, s [a] karácsonyra írott leveletem másképp írtam volna, ha ezt tudom. Nem mintha elhallgatni akartam volna bármit, én erre képtelen vagyok, sőt, mint tudja, őszinteségi rohamokból az ellenkező végletbe esem. Sokat bánt az a gondolat, s ki tudja, milyen új komplikációk közepette, milyen hangulatban találták soraim, s mennyire fájtak.

Pedig higgye el, nem fájna magának semmi, ha szemtől szembe láthatna és tudná, hogy az, ami magának mindig a legfontosabb volt bennem, a magához fordult teljes vallomásos őszinteségem: csak fokozottan eleven bennem. Ha magára gondolok, eleven bennem a maga képe, és érzem – amit mindig is tudtam, hogy komoly, magunk számára is nehezen tudatosítható közünk van egymáshoz. Ki tudja, melyikünket még hová hany-vet a sors, de biztosan érzem, hogy még lesz találkozásunk. Én a magam útját járom, tapogatva jól-rosszul, fájdalommal s fájdalmat okozva magának és másnak, s soha semmire egyszerű, s kérem, ha bármikor akaratom ellen, vagy akarva bán-tanám, higgyen túl a látszaton bennem.

Higgyen erősen a feltámadásban, minthogy én is hiszek abban, igen meleg szeretet-tel gondolkodik magára.

K.[ároly]

[Ui.] Kérek feltétlen rögtöni értesítést arról, mint áll az ügye. Mégegyszer megírom, B.⁴-nek diktált levele nem jött meg.

[1920. január közepe]

Kedves Fiam,

leírhatatlanul örültem, amikor B.-től a magára vonatkozó jó híreket hallottam. Úgy szerettem volna magával lenni, minduntalan folyton az bántott, hogy a rosszban nem lehettem mellette. Maga nem is képzelem, mennyire nem felejtettem el magát, csakhogy nem merek semmi olyanról beszélni, mert félek, hogy megint „vigasztalásnak” fogja minősíteni.

Látja, fiam, itt van a maga igazságtalansága: miért volt „vigasztalás” az, ha én ugyanakkor, mikor J.¹-hoz való szeretetem elmélyüléséről írtam, belülről úgy éreztem, hogy csak akkor egész a leszámolásom, ha erről is beszélek, ami magával szemben változatlanul marad. Az egész igazsághoz kellett az, hogy a másik felet (a magát való szeretésemet is) megmondjam. S ha gondoltam és számoltam is azzal, hogy ez magát szomorítja, az nem lehet sértő, bántó magára. De minek is magyarázkodjunk. Állapodjunk meg kedves abban, hogy levélbeli dolgokért nem haragszunk meg *semmi körülmények* között egymásra. Számomra levelekben már annyi jó romlott el, hogy tudom, hogy levél csak arra jó, hogy a kontaktust fenntartsa, de nem arra, hogy bármi lelki dolgot megoldjon. Távol levő embereknek bízniuk kell egymásban, s abból a képből táplálkozniuk, amely bennük a másiktól él.

Számomra a maga távollévő képe hallatlanul kedves, sokat, sokat gondolva magára a maga benső melegsége teljes közlembé hozza.

J.-vel való dolgairól P.²-től bizonyára hallott, s végtelenül szeretnék úgy, mint régen, beszélgetni magával arról, ami bennem történik, de ne vegye rossznéven, levélben nem tudok. Úgy sincs olyan, amit ki ne találhatna, s ha valamit külön kérdez, arra majd felelek. Jól tudtam dolgozni, ebben a sok izgalom s életnehézség ilyen szempontból soha sem árt nekem, ellenkezőleg, felette járok sok³ élek.

A Kultúrfilozófiát írom.⁴

Nagyon kérem, tegye komoly megfontolás tárgyává, hogy nem volna-e a leghelyesebb azt tenni, amit B. tett. Én innen nem láthatom a dolgokat, s tanácsokat sem adhatok, de beszélje ezt meg okos, hozzáértő emberekkel.

Én végtelenül örülnék s boldog volnék, ha láthatnám, s tudnám, hogy belülről hogy van. Írjon legalább erről kimerítően.

Mi valószínűleg 10(?)-ike táján⁵ tovább utazunk, de még semmi ténylegeset nem tudok.

Emberekkel jóban vagyunk, s mégis valahogyan úgy van [az ember] evvel a körrel szemben, „a nagy-világon e kívül nincs számodra hely”, történjék bármi is.

Ed.⁶ is megjött, mohón faltam, amit magáról mesélt – ő azonban kevésbé jó állapotban van, nem tetszenek nekem a mostani dolgai. Rém zavaros és kusza. Arról is jó volna beszélni, hogy maga milyen benyomást nyert róla.

Gyerekeket⁷ ölelem, s magát is külön igen, igen nagy szeretettel

K.[ároly]

1920. II. 3. 9. levél

Kedves Fiam,

nem kapok magától semmiféle levelet (a B. által küldött két oldalas rövidet megkaptam, s feleltem is rögtön rá), pedig olyan jól esne, hogy mielőtt innen tovább megyek (kb. 10. táján), volna valami hírem magáról. Kifelé nehezebb a postaközlekedés, s több véletlenül múlik, hogy a levél elérkezik. De talán jön még addig valami.

Erzsi¹ ma írt G.-nek, s mondja, hogy beszélt magával – én pedig szeretnék megtudni sok részletet. Különösen azt, hogy hogy rendezkedik be a továbbiakban. Pesten marad-e, megnyitja a műtermét,² s mindenkifelett azt, hogy nagyon nagyon egyedül van-e, s nagyon rossz-e magának. Szeretném, ha úgy tudna panaszkodni, s jól elmesélni, mint azt régen tudta, s a bánatot, amit esetleg én okozok, nekem mondaná el.

Úgy meg van minden maga felé fordultságom, szeretetem, mint valaha volt, ha nem fokozottabban, s így fáj, ha azt kell hinnem, hogy közénk költözik valami tartózkodás, amely nem mondat el magával mindent, úgy mint régen. Magának is jobb volna így, és nekem is. Maga természeténél fogva nem ír nehezen levelet, miért nem teszi mindig, ha rám gondol, és mért teszi csak feleletképp kivételesen.

Kedvesem, legyen kedves vagy kedvetlen, úgy, ahogy belülről érez, de ne hallgasson, s ne legyen tartózkodó.

Írja meg, hogy tarthatatlan-e a helyzete Pesten [az] újságcikkek miatt, avagy fordítva, jobban szeretik-e érte az emberek.

Jancsival³ találkozott-e, s másokkal, akikkel jó még együtt lenni, vagy egészen világosztalan maguk felé a világ? Én a napokban írok neki, de nem szeretném, ha bárki más magán s Erzsint kívül tudná, hol vagyok, s hová megyek.

Mi itt J.⁴-vel s Káldorral⁵ hármass[ban] családi életet élünk, egész nap együtt vagyunk – eddig dolgoztam, az utolsó napokat bolyongással töltjük.

Hol vannak a gyerekek, s velük mit tervez? Úgy szeretném, ha a betegségről szóló hírek kedvező voltában hihetnék, s biztos volnék, hogy nem lesz recidíva.⁶

Vasárnap volt egy szép vasárnapunk,⁷ s furcsa ide áthelyezve látni a Pestieket. Családokba tömörülve élünk, csoportok vannak, amelyek egymással keveset érintkeznek. Egyszer egy héten találkozik mind. Mind nagyon szeretik magát, s a nőknek egyáltalán nagyon megvolt a becsülete. Kitént, hogy többet értek ezek, mint a férfiak. Ma este Málihoz⁸ megyek.

Minden régi benső melegségemmel ölelem
K.[ároly]

Kérem, küldjön majd egy képet magáról nekem – nincs itt nálam egy sem.

[1920. február vége]

XIII. levél

Kedvesem,

Megint várni kellett a válaszra, s nagyon kérem, ne magyarázza rosszra, s ne következtessen. Látja, nem akarok írni magának, se másnak úgy, hogy éppen író-kedvemben ne legyek. S éppen, mert olyan írófajta ember vagyok, s kicsit foglalkozásom az írás, esik nehezemre írni. Nem tudok csak úgy odaülni, pedig sokszor szeretném. Sokat gondolkodom magára, s megvallom sokszor azzal az érzéssel, hogy legyőzhetetlenül is bizonyára sok keserűség is van magában. Nem láthatja olyan kézzelfoghatóan a dolgokat, mintha meggyőző közelségben volnának.

S bizony sokszor jobban esne hallanom ellenem támadó kételyeit, mintsem azt tudni, hogy elhallgatja őket. Még mindig nagyobb közelség volna – még ha ellenem is szólnak – együtt megbeszélni őket, mintsem kíméletből elsiklani felettük. Látja, így volna egy közös élményünk, és én tudom legjobban, hogy ez mennyire kell. Ha az ember csak a múlt közös emlékeiből koptatja magát, a múlt megmarad, de a jelen dolgok általa nem kötődnek össze. Kár volna magának is, nekem is, kibeszélési alkalmainkat elveszíteni. Olyan jók voltunk ebben egymásnak, s tudom, hogy magának ez fontos, hogy legyen, s nekem melegség, ha ez magának megmaradhatok.

Panaszkodja ki magát rólam – de nálam.

Lehetetlen, hogy ne legyenek magának keserűségei, ehhez elég jól ismerem magát, de még jobban is ismerem, mert tudom, hogy mindenben túl mégis csak a legderekbabb, és hogy a [leg]igazságosabb emberek egyike. Én nagyon jól vagyok J.¹-vel és [a] munkával. Néha szidom magam azért, hogy más emberekhez képest is meg nem érdemelt jó sorsban is tudok még panaszkodni, mert nincsen rendben a jövő, s nincsenek kézzel fogható tervek. De J. ilyenkor helyre lódítja [a] fejem, s megtanít [arra], ami nekem olyan nehezen megy, nem törődni a holnappal, s hajlok arra, hogy a holnap bajaival keserítsem a mai napot.

Kedves, örülnék ha kijuthatna délre, de nem ajánlom, mert igen nehezen megy egzisztenciát teremteni, s otthon mégis megvannak a keretek. Messziről természetes nehéz ilyenben tanácsot adni. Kérdéses ügye mikor intéződik? Bárcsak már ezen túl lennénk. A gyerekek elmentek már? Különösen Zoli² levele igen kedves volt, és sok örömet s hazai hangot hozott. S mégis csak ott van a hazánk. Máli³ a birtokain van, s ő is folyton régi együttlétük után kesereg, a kis Gyuri⁴ Berlinben, F. Prágában.⁵ Szét-szóródnak az emberek, s ki tudja mikor hoz össze a sors megint. Hallatlanul visszanyúlnak gyökereink a vasárnapba. S nem befejező szép szóként mondom, sok mindennem van magánál, s ami emlékként megmaradott, szeresse azt.

Engem visz tovább a sors,⁶ és nem tudom mit akar velem az Isten, de ha elveszteném magam, nekem is jó volna, ha azokban, akik szerettek, emlékként élve volna egy kis otthonom.

Sok szeretettel
K.[ároly]

[Kb. 1922 nyara]

Kedves Olga,

nem Heidelbergből válaszolok, mert egy rövid időre elmentünk [a] H. közelében fekvő Wuppenbe üdülni. Ugyanis egy spanyolom volt, melyből kigyógyultam ugyan, de kissé össze kell magamat szedni. Nyugtalanított, hogy oly sokáig nem írt, s már épp akartam írni, mikor megjött a levele. Először én is a tárgyi dolgokra válaszolok.

1/ Ha az „Ethika”¹ kiadná az ura dolgozatát (vagy dolgozatait?), az természetesen nagyon jó volna. Amit Gervairól² az öreg Alexandertől³ hallottam, annak alapján egy nagy smokk és futó-bolond. De ez nem fontos talán ahhoz, hogy valaki ma filozófiát csináljon vagy pláne pénzljen, kell hogy valami ilyesféle legyen. A lényeges az, hogy ha kiadja a kéziratot, meg lesz mentve attól a veszedelemtől (ami minden kézirat veszedelme), hogy az utókor számára elkallódik. Azzal természetesen tisztában kell lennie, hogy a tudományos élet ennek alapján még nem fog tudomást venni a mű létezéséről, ehhez legalább is az kell, hogy németül jelenjen meg. Ezért nagyon sok pénzt a magyar kiadásból maguknak nem szabad várniok.

Fizesse a javát az „Ethika”.

Én úgy Balassát,⁴ mint Szemerét⁵ ismerem, és természetesen feltétlenül szívesen és intenzíven írok nekik, ha ezt helyesnek látja. De azt hiszem, hogy mindkettőjüknek Alexander jobban imponál, s mert vele összeköttetésben állok, ha maga ezt az utat látna helyesebbnek, általa iratok nekik.

2/ A fordítás dolgában beszéltem Vilivel,⁶ aki vállalná ezt a dolgot, s azt hiszem jól végezné.

3/ A kézirat címe „Allgemeine Theorie der Systeme”.⁷ Nincs itt nálam, s csak emlékezetből írom. Ívszámát sem tudom felbecsülni, de kb. 15 ívre becsülöm (tévedés joga fenntartva).

4/ Azzal ne áltassa magát, hogy csak úgy mellékesen 200 példányban németül kinyomassa. 200 példány alig kerül kevesebbe, mint egy rendes kiadás. S az becslésem szerint, annál a 15 ívnél kb. 40-50 ezer márka. De tulajdonképpen csak az összes dolgozatok együttes német kiadásának volna értelme. Ha a fentihez hasonló összegek rendelkezésre állnak, nem hiszem, hogy hatástalan a kiadás.

Amit csak tud agilitásban kifejtteni a magyar kiadás [ügyében],⁸ azt fejtse ki.

Zolira⁹ nézve valóban nagyon rossz, ha Thulék¹⁰ elmennek. Ha az ottani helyzet rosszra válik, szívesen érdeklődöm az *Odenruld Schule*¹¹ iránt, melyet Geheb vezet, sok jót s sok rosszat mondanak róla. Ha ott akadályok vannak, talán be is tudom juttatni.

Mi most nagy nyugalomban élünk végre. Heidelberg olyan rumlis a sok látogatótól, hogy úgyszólván már azért is el kell menekülni onnan. Újabban Káldor¹² is ott van, de ő egész kedves. Sok újság az ilyen kisvárosi életben nincs, s sokszor vágyódom az elveszett régi pesti élet után. A mai¹³ is elvesztek. A „Független Szemle”¹⁴ lehet az egyetlen, amelyben még van valami. Szeretném, ha azok írnának a küzdelemről.

Igen örülnék, ha Nagy Sándor¹⁵ írna egyszer nekem. Igen érdekelné a sorsa, fejlődése. Mivel foglalkozik most főképp? Mit csinálnak Kozmáék?¹⁶ Király György¹⁷ halála nagyon megrendített; jobban aligha lehetett volna egy rosszindulatú Istennek az áldozatát e percben Pesten kiszemelnie.

Írjon egyszer már az életéről! Kivel van? Üzlete hogy megy? S kik a barátai? Miért mond le levelében arról, hogy velem kibeszélhesse magát?

Látja, én régi nyitvaállással kíváncsiskodom – vajon a szíve szerint...¹⁸

Sok szeretettel
K.[ároly]

Választ Heidelbergbe kérek.

17. KARL MANNHEIM AN DIE PHILOSOPHISCHE FAKULTÄT DER UNIVERSITÄT HEIDELBERG¹

Heidelberg 14. XII. 1925.

Friedrichstr. 7.

Unterzeichneter Dr. Karl Mannheim erlaube mir¹ auf Grund der erforderten und beigelegten schriftlichen Dokumente, der bisherigen Publikationen und der noch unveröffentlichten Arbeit,² die ich hiermit als Habilitationsschrift einreiche,³ mich um die Verleihung der Venia legendi für Soziologie zu beworben.

Das beiliegende Curriculum vitae⁴ enthält alle näheren Angaben. Ich möchte zu meiner Bitte nur noch die Bemerkung hinzufügen, dass ich sofort nach erfolgter Habilitation, mich um die deutsche Staatsangehörigkeit bewerben werde.⁵

Indem ich meine Bitte wiederhole, verbleibe ich der Hohen Fakultät.

Allerergebnerster
Dr. Karl Mannheim

18. MANNHEIM KÁROLY – RÉVÉSZ GÉZÁNAK

[Heidelberg, 1926 nyara/ősze]

Kedves Professzorék¹

mai napig vártuk válaszukat, melyben értesítenek arról, hogy jönnek-e a lipcsei kongresszusra – de nem jött semmi hír. Valószínűnek tartjuk, hogy úgy, mint eddig már két levél, úgy ez a válaszuk is elveszett. Vagy talán Juliska² levele nem jutott magukhoz, melyben írtuk, ha jönnek, magukkal tartanánk a lipcsei kongresszusra, s avval kapcsolatban esetleg komolyan vennők amszterdami meghívásukat.

Most ugyanis hosszú évek után komoly utazási terveink vannak, kicsit ki akarunk kukkantani Heidelbergből, embereket, világot látni, régi vonatkozásokba és barátságokba újra bekapcsolódni, kibújni egy kicsit ebből a magunkba gubózásból. Nem tudjuk még, merre irányítsuk induló szekerünket, s hogy szabad-e komolyan venni Magda asszony³ kedves hívását. Más szóval, ez annyit jelent, hogy valóban van-e mo-

dus arra, hogy maguk mint helybeli lakosok ott olyan lakhatási és ételmezési lehetőségeket tudnak felfedni, amely a mi valutánkkal még valamiképp elérhető, s mennyire kell számítanunk kb. 10 napi tartózkodás esetén márkában. Mi mindenképpen úgy szeretnénk megoldani a helyzetet, hogy maguknak semmilyen közvetlen megterhelést munkában stb. ne jelentsünk, s kérjük, hogy egészen őszintén írják meg, hogy hívásuk érvényes-e még. Levelük óta annyi idő múlt el, hogy közben más elfoglaltságuk, új véletlen akadályok gördülhettek a meghívás útjába, hogy különösen ha Juliska kényszerképzetét, hogy „zavar”, tekintetbe vesszük, csak jót tesznek vele, ha „unumwunden” megírják, hogy maradjunk ott, ahol vagyunk.

Igen sajnáljuk, hogy nem jöttek Lipcsébe. Ma itt megismerkedtünk a frankfurti Goldstein⁴ professzorral, aki szintén a kongresszusra készült, s hívott hogy jöjjünk vele – de mi magukat vártuk.

Azt hiszem, tudják hogy meglehetősen beteg voltam. Ez alatt meglátogatott Peter,⁵ aki hallatlanul segítségre kész volt, s kézbe akarta venni a mannheimi habilitációt, s amilyen peche van, épp akkor nevezték ki Jenaba tanárnak. Írt egy igen kedves levelet, teli egy csomó tervvel és gondoskodással irántam – talán tud majd az érdekemben valamit tenni – noha hogy most már nincs itt a közelben, megnehezíti a helyzetet. Mindennek részleteit levélben nehéz megírni.

Köszönjük a Juca-cikkeket⁶ mindnyájunknál, Frank dr.-t beleértve nagy szenzációt keltettek.

Itt azóta, hogy hosszabban írtunk, semmi új nem történt, csak a németeket utáljuk változatlanul.

Nagyon kérem, írjanak, lehetőleg hamar, mert terveinket levelükhöz képest akarjuk alakítani. Mindnyájukat, Jucát beleértve, régi ragaszkodással és szeretettel üdvözljük.

M. Károly

19. MANNHEIM KÁROLY /ÉS TOLNAI KÁROLY/ – FÜLEP LAJOSNAK

Firenze,¹ 1926. IX. 18.

(Egyébként Heidelberg, Landfriedstr. 8.)

A régi vasárnapok² jegyében sok szeretettel üdvözlí annak két töredéke.

Mannheim Károly
Tolnai Károly³

20. MANNHEIM KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Budapest, 1928. április 19.

Kedves Fülep,¹

sajnos a magához jövetelből ez alkalommal nem lesz semmi,² mert részben egészségi, részben munka okokból³ ide kellett visszavonulnom. Nagyon köszönöm meleg szavait, igazán jól estek. Én mindig változatlan ragaszkodással gondoltam magára, s hiszem,

hogy hamarosan mód adódik a találkozásra. Mindenekelőtt azt indítványoznám, hogy jöjjön ki egyszer Heidelbergbe.⁴ Vendégünk lehetne, nálunk szállhatna meg és étkezhethetne úgy, hogy úgyszólván csak az útiköltségbe kerülne a kirándulás. Kérem, vegye ezt a hívást komolyan. Mennél többet jártam a világban, s mennél több embert láttam, annál jobban szeretem a vásárnaposokat, s köztük elsősorban Magát.

Régi barátsággal
Mannheim Károly

[U.i.] Mi Tolnai címe?⁵ Az én címem elsejéig Láng Józsefné⁶ leveleivel Bp. V. Sas utca 1. (itt ér el legbiztosabban a posta) elsejétől Heidelberg Landfriedstr[asse].

21. KARL MANNHEIM AN SIEGFRIED KRACAUER

Heidelberg, den 26. Juni 1928.
Landfriedstrasse 6.

Lieber Herr Dr. Kracauer,

es ist schon lange her, dass wir uns nicht [!] gesehen haben und die Verbindung durch Bloch¹ fehlt sehr. Ich wolte Ihnen einmal gelegentlich Ihres Scheler-Nekrologs² schreiben. Ihr Nachruf hat auf mich einen grossen Eindruck gemacht.

Die unmittelbare Veranlassung zu diesen Zeilen ist folgende. Ich habe ein Manuskript fertiggestellt, das ich bei der Sozietätsdruckerei herauszubringen gedenke. Da ich auch anderwärtig die Möglichkeit hätte die Arbeit zu publizieren, ich aber zunächst doch (wegen der breiten Publizität) die Sozietätsdruckerei vorziehen möchte, wäre mir viel daran gelegen, wenn ich sehr bald Bescheid darüber haben könnte, wie weit die Sozietätsdruckerei für mein Manuskript interessiert wäre.

Ich möchte Sie bitten – da Sie offenbar auch beim Verlag grossen Einfluss haben –, zu erfragen, ob ein Interesse vorliegt, und ob man in der Lage ist, die Arbeit ohne Verzögerung zu lesen und im gegebenen Falle flott herauszubringen. Vielleicht könnten Sie auch zu nächst den Verlag etwas über mich informieren. Titel der Arbeit ist: „Ist Politik als Wissenschaft möglich? (Das Problem der Theorie und Praxis.)“³ Ich glaube, die Arbeit würde Sie schon der Problemstellung nach interessieren; es wäre schön, mich mit Ihnen darüber zu unterhalten. Die Arbeit umfasst cca. 90 Schreibmaschinenseiten, sie könnte in netter Ausgabe ein Büchlein von 60-70 Seiten abgeben.

Ich versuche in dieser Arbeit auf Grund einer historisch-soziologischen Bedeutungsanalyse zu zeigen, wie die elementarsten Begriffe, Aspekte sozial differenziert sind, dass wir kaum eine einheitliche Plattform für das Denken und Handeln haben und wie dennoch und in welcher Gestalt in dieser zerklüfteten Welt. Politik noch möglich ist.

Die Grundlage des Aufsatzes war ein Vortrag in der „Politischen Gesellschaft“⁴ in Mannheim, dem auch Bloch beiwohnte, und mit dem er restlos zufrieden war. Ich er-

wähne dies nur um die Aktualität der Fragestellung zu betonen und anzudeuten, dass das Büchlein bei der intelligenten Leserschaft sicher breiten Absatz finden würde.

Worum ich Sie also bitten würde, wäre, den Verlag zu informieren und mir mitzuteilen, ob ich damit rechnen kann, dass die Arbeit bald gelesen wird. Nach Erhalt Ihrer Zeilen sende ich dann die Arbeit Ihnen zu.

Gleichzeitig möchte ich Ihnen mitteilen, dass ich mir erlaubt habe, Sie für den Deutschen Soziologentag in Zürich (15. Sept.) als Diskussionsredner vorzuschlagen.⁵ Ich selbst habe den Auftrag ein Hauptreferat über das Thema „Die Bedeutung der Konkurrenz sozialer Schichten für die soziale und geistesgeschichtliche Erkenntnis.“ zu halten.⁶ Ich nehme an, dass Sie sich an dieser Aussprache gern beteiligen, und dass sofern der Vorstand meinen Vorschlag angenommen hat, ich auch auf Sie rechnen kann.

Wann kommen Sie einmal wieder nach Heidelberg?

Ihr stets ergebener
K. Mannheim

22. MANNHEIM KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Heidelberg, 1928. VII. 7.
Landfriedstr. 6.

Kedves Fülep,

ne haragudjon, hogy annak idején, mikor már eldőlt, hogy nem jöhetek Magukhoz, nem írtam. Azt hiszem, Maga, aki szintén rossz levélíró, ismeri ezt az állapotot: valami gátlás folytán nem jut íráshoz az ember.

Nagyon köszönöm magának igen kedves sorait.¹ Jól estek, s nagyon nehezemre esett nem jönni.

Most csak azt írhatom, hogy fogadja meg Tolnai tanácsait, s a téli szemeszter folyamán jöjjön ide Heidelbergbe. Mint már írtam Magának – itt teljesen vendégünk lehetne² – s ha én nem volnék elég Magának, Tolnait is itt találhatja. Különben ami Tolnait illeti, az a benyomásom, ha őt most hívná, a nyári hónapok folyamán lerándulna Magához. Ezt csak bizalmasan, az ő tudtán kívül súgom meg. Feleségét, magát régi barátsággal üdvözljük

Mannheim Károly

23. KARL MANNHEIM AN PAUL SIEBECK

Tübingen
Heidelberg 27. 3. [19]29.

Sehr verehrter Herr Dr. Siebeck!¹

Die Ihnen zugegangene Bestellung bezieht sich voraussichtlich auf mein demnächst erscheinendes Buch „Ideologie und Utopie“ im Verlage Cohen,² Bonn. Es ist in diesem Buche auch die Untersuchung enthalten: „Ist Politik als Wissenschaft möglich?“³ von

der ich Ihnen damals geschrieben habe, und die Sie damals die Freundlichkeit hatten für Cohen frei[zu]geben. Beiliegend erlaube ich mir, Ihnen eine Ankündigung der oben erwähnten Serie zu übersenden.

Ich habe nun dieses Buch früher aus der Hand gegeben als das Ihnen abzuliefernde, weil es bereits fertiggestellte Arbeiten von mir enthält, zu denen ich nur einige Ergänzungen zu machen hatte. – An der Untersuchung über Max Weber⁴ arbeite ich nun seit Monaten ausschliesslich. Ich muss Ihnen aber gestehen, dass sowohl der Stoff als die Problematik mir unter den Händen dermassen angeschwollen sind, dass nicht die Aussicht besteht, in allernächster Zeit damit fertig zu werden. Ich glaube, es liegt auch in Ihren Intentionen, dass Weber mit äusserster Gewissenhaftigkeit behandelt wird, und ich möchte nicht durch äussere Momente die Qualität des Buches leiden lassen. Einen Essay wäre ich natürlich auch jetzt in der Lage zu schreiben, nur würde das vielleicht Dinge vorwegnehmen, die ich lieber in einem ausführlicheren Zusammenhang bringen möchte. Es wird dies nämlich die erste Arbeit sein, die Weber nicht nur methodologisch, sondern auch in seiner soziologisch-historischen Sachproblematik zu erfassen versucht.

Nach dem jetzigen Stand der ganzen Arbeit glaube ich Ihnen als letzten Ablieferungstermin Ende der Sommerferien, aber wahrscheinlich früher, angeben zu können. Wir erreichen auch so noch das Semester, oder zumindest den Weihnachtenmarkt. Ich werde dieses bei Ihnen erscheinende Buch schon jetzt im „Schriftenverzeichnis des Verfassers“ des Buches „Ideologie und Utopie“ voranzeigen lassen.

Ich wäre Ihnen sehr dankbar, wenn Sie mir mitteilen lassen würden, wann das neue Buch der „Verhandlungen des deutschen Soziologentages“ auf dem Büchermarkt erscheinen wird,⁵ und wann ich den noch ausstehenden *Rest der Sonderausgaben* erhalten kann?

Mit verbindlichen Dank im voraus und mit den besten Grüssen und Empfehlungen
bin ich Ihr
Ihnen stets ergebener
K. Mannheim

24. KARL MANNHEIM AN DIE PHILOSOPHISCHE FAKULTÄT DER UNIVERSITÄT
HEIDELBERG

Heidelberg
Z. Zt. Klosters, 27. IX. [19]29¹
(Svájc) P[er] Adr[esse] Bertschinger
Unterzeichneter ersucht die Philosophische Fakultät, mich für das bevorstehende Wintersemester 1929/30 von der Verpflichtung Vorlesungen und Übungen halten zu müssen, zu entheben und diese meine Bitte an den Senat und an das Ministerium weiterleiten zu wollen.

Zur Begründung meines Anliegens möchte ich erwähnen, dass ich an einem Buche über Max Weber arbeite und meine ganze Arbeitszeit der Fertigstellung dieser Schrift

widmen möchte. Vielleicht darf ich auch noch erwähnen, dass der zehnjährige Todestag Max Webers eine bestimmte Termingebundenheit für diese Arbeit bedeutet, und dass es wohl wünschenswert wäre, wenn bis dahin eine Darstellung und Analyse seines Werkes vorliegen würde.

In der Hoffnung, dass meine Bitte und die Begründung Ihre Zustimmung gewinnen wird,² bin ich

mit ausgezeichneter Hochachtung
K. Mannheim
Privatdozent an der Universität

25. KARL MANNHEIM AN PAUL SIEBECK

Tübingen
Z. Zt. Klosters (Svájc) 2. X. [19]29.
Per Adr.[esse] Bertschinger
Diese Adresse gilt (bis 20. X.)

Sehr verehrter Herr Dr. Siebeck,
mitten aus meiner Arbeit heraus schreibe ich Ihnen diese Zeilen. Seit dem Anfang der Ferien bin ich an meiner *Max Weber Darstellung* [beschäftigt]. Der Stoff und die Probleme häufen sich immer mehr, und unversehens erweitert sich der Grundentwurf. Im Augenblick stehe ich am Scheidewege, soll ich am ursprünglichen Plan, eine längere Untersuchung über ihn zu schreiben, festhalten, wo nur die mich angehende und interessierende Problematik zur Entfaltung gelangt, oder soll ich vielmehr ein ausserdem noch dem Werke Max Webers dienendes Buch schreiben, wo nicht nur die Grundproblematik aufgerollt, sondern auch dem Leser und der Verbreitung des Werkes Max Webers dadurch gedient wird, dass ich auch *vielen darstellenden Teile* einfüge. Mit einem Wort, soll es ein Aufsatz über Max Weber, oder ein darstellendes Buch über ihn sein?

Die Entscheidung liegt nicht nur bei mir. Sollte ich annehmen können, was ich vermute, dass es Ihnen auf eine Monographie über M[ax] W[eber] eher ankommt, so hätte ich jetzt noch die Möglichkeit meinen in vielen Jahren gesammelten Stoff in diesem Sinne zu gestalten. Eine solche Arbeit wäre meines Erachtens umso mehr erwünscht, als es uns völlig an Arbeiten fehlt, die M[ax] W[eber] nicht nur von der methodologischen Seite, sondern von der stofflich-soziologischen Seite zu erfassen versuchen. Eine Monographie, die den Zugang zu dem eigentlichen M[ax] W[eber] erleichtert, wäre ja umso erforderlicher, als wir uns ja dem zehnjährigen Todestage Webers nähern, und ein solches Buch auch in diesem Zusammenhang seine Dringlichkeit und Aktualität hätte.

Meinerseits stehe ich im Augenblick beiden Möglichkeiten gegenüber offen; ich kann *am ursprünglichen Plan der drei Essays* festhalten, kann aber auch 1/ die M[ax] W[eber] Untersuchung viel umfangreicher als die beiden anderen ausgestalten (so dass in diesem Falle das Gesamtwerk cca. 450 Seiten umfassen würde) und kann auch 2/ ein

selbständiges Buch (300–350 Seiten) über M[ax] W[eber] schreiben, wobei die ersten zwei Aufsätze mit anderen Aufsätzen von mir in einem neuen Zusammenhang zu stellen wären. Von diesen drei Möglichkeiten für eine sich zu entscheiden ist im Augenblick noch nicht nötig, meine Frage geht zunächst nur dahin, ob der Umfang der M[ax] W[eber] Arbeit von Ihrem Gesichtspunkte aus gebunden ist. Sollte dies der Fall sein, so würde ich auf das Darstellerische in meiner Untersuchung verzichten.

Vielleicht haben Sie die Freundlichkeit, mir baldmöglichst mitzuteilen, in ungefähr welchem Umfang Ihnen die M[ax] W[eber] Arbeit willkommen wäre, wobei die übrigen Fragen bezüglich der drei erwähnten Möglichkeiten – wie erwähnt – noch offen gelassen werden könnten.

Mit dem Anwachsen des Stoffes und der Probleme hängt es auch zusammen, dass ich wohl den Weihnachtsmarkt nicht mehr erreichen werde; ich habe aber bei der Fakultät angesucht, mich zum Zwecke der Fertigstellung dieses Werkes für das Wintersemester zu beurlauben. Wenn dies genehmigt wird, was ich annehme, so hoffe ich in „kontinuierlicher“ Arbeit bis Ende Dezember so weit zu sein, dass ich Ihnen das Manuskript abliefern kann.¹

Indem ich Sie bitte, mich je eher über Ihre Vorschläge in Kenntnis setzen zu wollen, verbleibe ich in aufrichtiger Hochachtung und mit den verbindlichsten Grüßen.

Ihr sehr ergebener
K. Mannheim

26. KARL MANNHEIM AN DAS MINISTERIUM DES KULTUS UND UNTERRICHTS
KARLSRUHE i. B.

Dr. Karl Mannheim
Privatdozent
an der Universität

Heidelberg 5. 12. 1929.

An das
Ministerium des Kultus und Unterrichts
Karlsruhe i. B.

Ich erlaube mir mitzuteilen, dass ich vom preussischen Ministerium für Wissenschaft, Kunst und Volksbildung einen Ruf auf den durch die Emeritierung von Prof. Oppenheimer¹ freigewordenen ordentlichen Lehrstuhl für Soziologie an der Universität Frankfurt a. M. zum 1. April 1930 angeboten bekommen habe.²

Mit vorzüglicher Hochachtung

Ihr sehr ergebener
K. Mannheim

Heidelberg, den 17. December 1929. 1.

Herrn Professor
Dr. Kurt Riezler¹

Vorsitzender des Kuratoriums der Universität
Frankfurt a. M.

Sehr verehrter Herr Professor!

Gestatten Sie mir, dass ich auf Grund unserer Aussprache am 16. bezüglich meiner Berufung auf den durch Emeritierung Prof. Oppenheimers erledigten soziologischen Lehrstuhl meine Vorschläge und Bedingungen in folgenden Punkten zu formulieren versuche:

1. Die besonderen Bedürfnisse der Soziologie als neuen Lehrfachs lassen es als wünschenswert erscheinen, das Soziologische Seminar von den Gesamteinstitutionen „Institut für Wirtschaftswissenschaften“ abzutrennen, wobei ich Sie bitten dürfte, den auf die Soziologie entfallenden Anteil des Gesamtetats wie auch die noch zu erwähnenden Summen in Gestalt eines Personalfonds uns zur Verfügung zu stellen.

Gleichzeitig würde ich Sie bitten, die bisher von derselben Institutionen her uns zufließenden Mk. 400.- auf Mk. 1000 erhöhen zu wollen.

2. Als einmalige Summe für Bücher und Anschaffungen möchte ich vorschlagen, Mk. 3000.- für die Zeit von 1930/31 uns zur Verfügung zu stellen.

3. Die Soziologie stellt sich, ganz besonders in der Form, wie ich sie vertrete, die Aufgabe, sogenannte „Querverbindungen“ zwischen den Einzeldisziplinen herzustellen, so dass für unsere Probleme jene gedruckten bibliographischen Werke, die wir in den historischen Einzeldisziplinen etwa, und in der Philosophie besitzen, nur mittelbar verwertbar sind. Es wäre in hohem Masse wünschenswert, dass wir im Laufe der nächsten Jahre in kollektiver Arbeit mit den Studierenden eine Problembibliographie, die auf unsere Zwecke zugeschnitten und nirgend anderswo vorzufinden ist, aufstellen könnten. Zum Anlegen dieser, wie mir scheint, wichtigen Apparates möchte ich Sie bitten, für die nächsten drei Jahre mindestens je Mk. 1000.- bewilligen zu wollen.

4. Die augenblickliche Desorganisiertheit unseres Seminars macht die Anstellung mindestens einer halben Schreibmaschinenkraft nötig, wofür ich Sie für die nächsten beiden Jahre im Etat Mk. 3000.- aufnehmen zu wollen bitte.

5. Die besondere Situation in unserem Seminar macht die Bewilligung einer ausserplanmässigen Assistenstelle unerlässlich.

6. Da unserem Seminar nur ein einziger Raum zur Verfügung steht, wo Dozent, Assistent und Studenten zusammen arbeiten, wäre [ein] zweiter Raum, der als Dozenten- und Sprechzimmer dienen könnte, sehr wünschenswert. Darf ich Sie bitten, auch hier je nach Möglichkeit zu helfen?

Indem ich Sie nochmals bitte, diese meine Vorschläge aus der Notwendigkeit eines Neuaufbaus, der stets mit grösseren Ansprüchen verbunden ist, erklären und sie als ein Minimum betrachten zu wollen, verbleibe ich

mit den verbindlichsten Empfehlungen
in ausgezeichnetester Hochachtung
K. Mannheim

28. KARL MANNHEIM AN FRAU PROFESSOR GUNDOLF

Budapest, Januar 7. 1930.

Liebe Frau Gundolf,¹

schönen Dank für die freundliche Information. Ich habe den Wiener Vertrag abgesagt und werde an der Fakultätssitzung teilnehmen können.

Als Dank für Ihre Freundlichkeit schicke ich Ihnen und Seiner Spectabilität einen Beitrag zum Thema „Die Liebe in Ungarn“. (Bitte wenden).²

Mit den herzlichsten Grüßen

Ihre
Karl Mannheim

29. MANNHEIM KÁROLY – BALÁZS BÉLÁNAK

Heidelberg, den 15. Februar 1930.
Landfriedstrasse 6.

Lieber Herbert!

Ich danke Dir vom Herzen für Deine Gratulation. Ich hätte Dir schon längst geschrieben um mich für die Zusendung Deines Buches¹ zu bedanken, ich hoffte aber immer, es nach der Lektüre tun zu können. Nun bin ich in der letzten Zeit durch Vorträge und durch die Vorbereitung des neuen Aufgabenkreises dermassen in Anspruch genommen, dass ich bisher nicht dazu gekommen bin, und ich auch für die nächste Zeit nicht gut darauf hoffen kann. Sobald ich das Buch aber gelesen habe, will ich Dir unbedingt ganz ausführlich schreiben.

Es freute mich ganz aufrichtig zu wissen, dass Ihr positiv zu der Änderung meines Lebens steht. Ich würde mir auch einen schönen gemeinsamen Abend zumindest wünschen, wo wir über das Vergangene, den schweren Kampf und den Weg diskutieren könnten, und wenn ich auch so manches aus der früheren Zeit einer Revision unterworfen habe, wie Du das ja bereits meinem Buch² entnehmen konntest, so bleibt der Kern des „Sonntags“ hoffentlich auch in mir so intensiv lebendig und für Euch wahrnehmbar, dass Meinungsdivergenzen als ehrliche Auseinandersetzungsformen eines gewandelten Erfahrungsraumes und eines in vielen Dingen notwendigerweise sich auch wandelnden Subjekts erlebt werden. Was ich aus alter Zeit nicht gut mitmachen kann, ist die Lebenskonstruktion und Betrachtung der Dinge in völlig gerader Linie und Ein-

seitigkeit. Wenn ich auch die Bedeutung der geradlinigen und eindeutigen, aber gerade deshalb beschränkten oder sich beschränkenden Menschen durchaus hochzuschätzen geneigt bin, glaube ich doch nicht, dass dies der einzige Weg für den Einzelnen und für die Gesellschaft ist, und dass man, was einem das Leben oder sonst etwas als Einsicht entgegenbringt, rücksichtslos aussprechen und zu Ende denken muss.

Ich hoffe, dass wir wirklich spätestens in Frankfurt uns werden wiedersehen können. Sollten wir schon dann, wenn Du kommst, eingerichtet sein, so würde es uns sehr freuen, wenn Du oder Ihr bei uns wohnen und hausen könntet. Ich ziehe Anfang April nach Frankfurt, und freue mich schon sehr, dass ich dort eine Premiere werde erleben können.

Ich habe vielerlei gar nicht Erhofftes vom Leben erhalten; was mir aber wirklich fehlt, sind Freundschaften alten Stils. Ich glaube, das hängt auch mit dem Alterwerden zusammen: die Seele ist kaum mehr fähig, mit derselben Offenheit den Andern auch in sich aufzunehmen. Nur wer von früher her den Zugang hat, kann erwarten, dass auf sein Pochen hin der Andere sich in alter Weise öffnet. Ich hoffe, dass eine Aussprache, wenn auch mit etwas Geschrei verbunden, im alten Sinne sich abspielen wird. Wenn Anna³ wirklich schreiben wollte, wäre es uns eine grosse, grosse Freude.

Es umarmt Euch
Euer alter
Károly

P.S.

Ich habe den Brief in die Maschine diktiert, weil ich die Erfahrung gemacht habe, dass ich zu eigenhändigen Briefen schon keine Energie mehr habe. Dass ich Dir deutsch schreibe, liegt also ausschliesslich daran, dass ich zum Diktat nur in dieser Form Gelegenheit habe.

30. MANNHEIM KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Heidelberg, 1930. II. 26.
Landfriedstr.[asse] 6.

Kedves Fülepe Lajos,
ha nem feleltem idáig, annak csak az az oka, hogy írásiszonyom van, és már megszoktam, hogy barátaim megszokták, hogy nem írok. Most azonban egy kicsit meghültem, lázam is volt, lábadozom, szóval egy másfajta élethelyzetben vagyok (e percben az se menthet, hogy sok a dolgom), s ezért írok, s azzal kezdem, hogy ne haragudjon rám, és tudja meg, hogy ha ritkán is írok, mégis gyakran és szeretettel gondolok magára. Szeretnék egyszer elbeszélgetni Magával. Pesti tartózkodásom¹ oly rövid volt ez alkalommal, s oly túlsúfolt, hogy még pesti barátaimmal is alig tudtam beszélgetni. Zengővárkonyra már nem igen remélem, hogy lejutok, de annál inkább remélném, hogy maga Frankfurtba tud jönni. Mi áprilisban költözünk át (Cím: Frankfurt/Main Westendstr. 103; ha bármikor elfelejtené, elég, ha azt írja: „Universität”), egy ideig eltart, míg rendbejövünk, de azután bármikor rendelkezésére áll egy vendégszoba, s ha

már egyszer rászánta magát a jövetelre, úgyszólván semmibe se kellene hogy kerüljön a kirándulás. Azt hiszem jót tenne magának kissé szétnézni, s talán nem is volna olyan megrázó, hogy félnie kellene [a] kísérlettől. Sok mindent láttam kint, de azért eddig még mindig a legjobb a vasárnap volt. Lehet, hogy a fiatalság volt a legszebb rajta. Mit csinál, hogy vannak? Nagyon örülnék, ha egyszer mesélne, írna magáról. Megkapta a küldött írásokat? Ma küldök még egy példányt [a] könyvemből. Érdekelne a véleménye. Ha van valami publikációja, küldje el kérem.

Régi szeretettel üdvözlí
Mannheim Károly

31. MANNHEIM KÁROLY – RÉVÉSZ GÉZÁNAK

Paris, 1930. III. 14.
Hotel du Quai Voltaire
Professeur Ch. Mannheim

Kedves Professzor úr,
ma csak egy szívességre szeretném kérni. Pozsonyban tartózkodásom idején¹ figyelemztettek e levélhez mellékelt sorok írójára, egy Szántó nevű tanárra, aki állítólag kiváló tudós-filozófus.²

Én az effajta malőr filozófus művét nem tudom megítélni, s ezért arra gondoltam, hogy Schlicket³ (Bécsben) kellene a Gutachten⁴ megírására kérni. Tekintve, hogy Maga ismeri személyesen Schlicket, kérném, tegye meg Ön ezt a lépést nála – figyelemztetvén arra, hogy mindenkori kötelességünk az ilyen kultúrperiférián küzködő jelenségeket revideálni, hátha van mögöttük valami. Mellékelve küldöm Szántó hozzám írott levelét és expozéját.⁵

Én pillanatnyilag Párizsban vagyok, hogy Heidelberg és Frankfurt között egy cezúra jöjjön létre. Julis⁶ nem jött el velem, úgy vélte túl sok az átmeneti tennivaló. Talán igaza is van. De én már ilyen könnyelmű vagyok.

20–25-ig itt maradok. (A címem *Hotel du Quai Voltaire*), azután Heidelberg, és ápr. 3-tól kezdve Frankfurt Westendstr. 3.

Nagy szeretettel gondolunk Heidelbergben való tartózkodására – jó volna ha Frankfurtból lehetne valamit csinálni. Sikerült valami hasznosat kipróbálni az upsalai ajánlatból?

Jucát⁷ s Magdát⁸ sok szeretettel üdvözlöm, s maga iránt való régi ragaszkodással:

Mannheim Károly

32. KARL MANNHEIM AN SIEGFRIED KRACAUER

Heidelberg, den 2. April 1930.
Landfriedstrasse 6.

Sehr verehrter, lieber Herr Kracauer!

Von Paris zurückgekehrt, finde ich Ihr Buch¹ vor. Ich danke Ihnen herzlichst für die freundliche Zusendung dieser Ihrer neuen Arbeit, die ich erst angelesen habe, von der ich aber bereits sehr angetan bin. Ich habe in der Tat das Gefühl, dass hier eine neue Methode sich anbahnt, die die Unzulänglichkeiten unserer alten statistischen und sonstigen wissenschaftlichen Methoden zumindest in dieser intuitiven und zugleich konstruktiven Form zu ergänzen berufen ist. Ich habe das Empfinden, dass sich neue Wege der Wissenschaftlichkeit in Ihren lebendigen Versuchen durchzusetzen beginnen. Bis uns einmal unsere Wege wieder zusammenführen, hoffe ich das Ganze gelesen zu haben, und auch über Einzelheiten mich mit Ihnen unterhalten zu können.

Ich wünsche Ihnen alles Gute zu Ihrer neuen Tätigkeit (was wird denn Ihr Aufgabenkreis in Berlin sein?), und bin mit den freundlichsten Grüßen, auch von meiner Frau,

Ihr Ihnen stets ergebener
K. Mannheim

P.S. Meine Adresse ist ab 7. April: Frankfurt a. Main, Westendstrasse 103.

33. MANNHEIM KÁROLY – BALÁZS BÉLÁNAK

Heidelberg, 1930. április 4.

Kedves Herbert,

e sorok átadója egy tanítványom,¹ aki regényedet olvasta, és lelkes híved. Szeretett volna veled (ha lehet veletek) megismerkedni. Ha nem vagytok nagyon elfoglalva, adjatok neki erre alkalmat. Én már csak azért is örülnék ennek, mert ez a köztünk levő kontaktust is elevenebbé tenné. De ha most sok dolgod van, halaszd el máskorra a dolgot.

Én éppen most költözködöm Frankfurtba, s remélem hamarosan látni fogunk benneteket ottan.

Régi szeretettel ölelünk és üdvözlünk
Károly

34. KARL MANNHEIM AN DEN MINISTER DES KULTUS UND UNTERRICHTS
KARLSRUHE i. B.

Frankfurt/Main, am 19. April 1930.
Westendstr. 103.
Professor Karl Mannheim

Herr Minister!

In Beantwortung Ihres Schreibens vom 10. 4. 30.¹ (Nr. A 6906) erlaube ich mir Ihnen mitzuteilen, dass ich den an mich ergangenen Ruf an den Lehrstuhl für Soziologie in Frankfurt a. Main inzwischen angenommen habe. Dass ich Ihnen keine besondere Mitteilung darüber zugehen liess, lag daran, dass ich glaubte, mein an die Philosophische Fakultät der Universität Heidelberg gerichtetes Schreiben würde auch an das Ministerium weitergegeben werden.

Gestatten Sie mir, bei dieser Gelegenheit für all jene moralische und sonstige Unterstützung zu danken, die mir das badische Ministerium während meines Aufenthaltes an der Universität Heidelberg gewährt hat.

In aufrichtiger Hochachtung
K. Mannheim

35. KARL MANNHEIM AN GUSTAV RADBRUCH

Am 3. Mai 1930.
UB Heidelberg

Herrn Prof. Radbruch
Heidelberg
Moltkestr. 27

Sehr verehrter, lieber Herr Professor Radbruch!¹

Ich bin Ihnen unsäglich dankbar für die spontane Mitteilung Ihres Eindrucks über mein Buch.² Sie können sich denken, dass es in einer ziemlich schwer umfochtenen Situation wohltut, unterstützt und innerlich gestärkt zu werden, umso mehr, als mir gerade Ihr Urteil so wertvoll ist. Ausser den persönlichen Gründen ist es für mich auch befriedigend zu wissen, dass von einem vorbildlichen Sozialisten dieses Denkexperiment und Lebenswagnis nicht als eine Gefährdung des sozialistischen Gedankens aufgefasst und erlebt wird. Ich habe Ihnen sehr viel zu verdanken, und in der Einleitung meiner Habilitationsschrift³ habe ich jene Stelle, wo Sie verschiedene politische Staatsauffassungen analysieren, ausdrücklich in den Mittelpunkt gestellt, und betrachte diese Analyse als eine grosse und tiefe Erkenntnis für die Fortsetzung der Ideologieforschung im Gebiete des parteigebundenen Denkens.

Frau Dr. Stern-Ahrends⁴ hat das Stipendium bereits erhalten, sie ist froh und glücklich, dass sie nun ihrer äusseren Existenz für einige Zeit sichergestellt ist. Sie haben ein gutes Werk mit Ihrer Empfehlung getan, und ich danke Ihnen in ihrem und in meinem

eigenen Namen herzlich dafür. Hoffentlich wird sich bald eine Gelegenheit bieten, Sie zu sehen, ich freue mich sehr auf eine Aussprache.

Mit den herzlichsten Grüßen und Empfehlungen, auch von meiner Frau, an Sie und Ihre Frau Gemahlin bin ich in aufrichtiger Verbundenheit

Ihr sehr ergebener
K. Mannheim

36. KARL MANNHEIM AN SIEGFRIED KRACAUER

Am 1. November 1930.

Herrn Dr. S. Kracauer
Berlin
Potsdamerstr. 133.
Lieber Dr. Kracauer!

Ich wende mich wieder in einigen Sachen an Sie im Vertrauen darauf, dass es richtig ist, Sie über verschiedene Dinge zu informieren. In Stuttgart fand eine Premiere des Stückes von Ossip Dymow¹ und Reinitz² (der letztere ein ungarischer Komponist und Emigrant) „Schatten aus Harlem“ statt. Berliner Tageblatt und Vossische Zeitung haben über den ausserordentlich grossen Erfolg des Stückes referiert. Die Nationalsozialisten haben ungeheuren Skandal im Theater gemacht, worüber die gesamte Presse berichtet hat. Die Frankfurter Zeitung³ übergang die Premiere wie den Vorfall im Theater, weil offenbar der Stuttgarter Kritiker verhindert war. Abgesehen davon, dass es wohl nicht in Ordnung ist, wenn die Frankfurter Zeitung sowohl künstlerisch, wie geistespolitisch relevante Dinge übergeht, wäre es für Reinitz auch von Bedeutung, wenn ein Blatt wie die Frankfurter Zeitung von dem Stück und von dem Vorfall Notiz nehmen würde.

Man erzählt mir, Sie hätten einen so interessanten Bericht über den Soziologenkongress⁴ geschrieben. Könnten Sie mir nicht einen Abdruck zuschicken? Ich war in Spanien, und konnte nicht gut an der Tagung teilnehmen. Sehr freuen würde ich mich, ein Lebenszeichen von Ihnen zu erhalten.

Mit herzlichen Grüßen
Ihrer
K. Mannheim

Am 6. November 1930

8. XI. beant[wortet]

Sehr verehrter Herr Dr. Siebeck!

Ich bin erst jetzt von meiner Reise¹ zurückgekehrt, und deshalb die verspätete Beantwortung Ihrer freundlichen Anfrage. Das Buch „Zur Denklage der Gegenwart“² wird leider *im günstigsten Falle am Ende der nächsten Sommerferien*, wohl kaum eher erscheinen. Das liegt daran, dass durch meine Berufung nach Frankfurt sich plötzlich der Themen- und Aufgabenkreis zunächst geändert hat, und dass ich nur über Dinge arbeiten konnte, die im Zusammenhang mit diesen Problemen stehen. Ich hoffe, *diesen* Zyklus der Probleme, der inzwischen zu bearbeiten war, *bis zum angegebenen Termin* spätestens erledigt zu haben, und werde *dann das Ihnen versprochene Buch*³ zum Abschluss bringen, was ja umso wahrscheinlicher ist, als alle materiellen Vorarbeiten bereits geleistet sind.

Ich halte es in diesem Zusammenhang für meine Pflicht, das aus meinen *jetzigen* Arbeiten entstandene Buch, das also früher fertig sein wird, als das andere, Ihnen auch *mit Vorrecht anzubieten*. Ich habe für dieses Buch von einem anderen Verleger ein sehr günstiges, für mich unverbindliches Angebot, würde es aber nur annehmen, wenn das Buch für Sie nicht in Betracht kommt. Dieses andere Buch ist genau so, wie das Ihnen bereits angebotene ein z. T. aus schon publizierten, z. T. aus ganz neuen Aufsätzen zusammengestelltes Ganzes.

Alle diese Aufsätze und Vorträge waren schon bei ihrem Entstehen zugespitzt auf eine einheitliche Publikation, sodass es sich um keine Zusammenwürfelung handelt, sondern um ein Sich-Annähern an Probleme von verschiedenen Ansatzpunkten her.

Der Titel des Buches wäre: *Soziologie des Geistes*:⁴ Untertitel: *Versuche[...]* Einleitung

I. Die Bedeutung der Intelligenzschichten für die Gestaltung der⁵ Politik und Kultur. (Noch unveröffentlicht, cca 4–6 Bogen)

II. Die Demokratisierung des Geistes. (Unveröffentlicht, cca 4 Bg.)⁶

III. Die Konkurrenz im Gebiete des Geistigen. (Erschienen: Verh.[andlungen] des 6. Deutschen Soziologentages, 48 Seiten)⁷

IV. Die historisch-sozialen Formen des Erfolgstrebens und ihr Einfluss auf die Kulturgestaltung. (Erschienen: Archiv f. Sozialwissenschaft Bd. 63, H. 3, 64 Seiten)⁸

V. Das Problem der Generationen. (Erschienen: Kölner Vierteljahrshefte f. Soziologie, Jahrgang 7, H. 2 u. 3., 50 Seiten)

Dann *überlege ich mir noch*, ob man einen methodologischen Anhang anfügen sollte, bei dem dasselbe Thema, aber von methodologischer Seite her, erfasst wird. Das wäre:

Beiträge zur Theorie der Weltanschauungs-Interpretation (Erschienen Wien 1923 Österr.[eichischer.] Verlag Eduard Hölzel & Co.)⁹ und Zur Theorie der ideologischen und soziologischen Interpretation der geistigen Gebilde.¹⁰ (Erschienen: Jahrbuch für Soziologie 2. Band, 15 Seiten). Wenn auch in diesem Bände bereits publizierte Auf-

sätze erscheinen sollen, so liegt es daran, dass sie schon von Anfang an auf eine Buchpublikation hin geschrieben worden sind, und bei mir sehr oft nach Ihnen angefragt wird.

Ich bitte Sie, sich durch *dieses Angebot nicht im mindesten* verpflichtet zu fühlen, ich wollte nur auf Grund unserer Beziehungen – und ganz besonders, weil ein Teil meiner Aufsätze bei Ihnen erschienen ist – Ihr Optionsrecht wahren.

In Erwartung Ihren Antwort
Mit Hochachtung
K. Mannheim

38. PAUL SIEBECK AN KARL MANNHEIM

z. Zt. Berlin Hotel Kaiserhof
den 13. XI. 1930.

Sehr verehrter Herr Professor!

Ihr ausführlicher Brief vom 6. November, dessen Abgang Ihnen von Tübingen aus bestätigt worden ist, wurde mir auf die Reise nachgesandt.

Da nach Ihrem Buche „Zur Denklage der Gegenwart“,¹ über das wir vor bald zwei Jahren einen Verlagsvertrag abgeschlossen haben, immer wieder gefragt wird, ist es für mich natürlich sehr bedauerlich, dass offenbar auch für nächstes Jahr geringe Aussicht auf dessen Erscheinen besteht. Deshalb kann mir nur willkommen sein, wenn ich für das Ausbleiben dieses Manuskriptes durch den zunächst von Ihnen geplanten Sammelband: „Soziologie des Geistes“² in etwas entschädigt werde.

Ich könnte Ende nächster Woche, voraussichtlich Freitag den 21.-sten auf der Reise von Bonn nach Heidelberg in Frankfurt Station machen, und ich wäre Ihnen dankbar, wenn Sie mir freundlichst hierher eine Mitteilung darüber zukommen lassen wollten, ob und um welche Zeit ich Sie an diesem Tage sprechen könnte, denn es wird gut sein, wenn wir über diesen Band uns einmal gründlich aussprechen könnten, und wenn Sie bis dahin auch die Aufsätze, soweit sie nicht in meinem Verlage erschienen sind, schon jetzt verfügen können. Der Klärung wird diese Frage vor allem bei den 1923 anscheinend als selbständige Schrift erschienenen „Beiträge zur Theorie der Weltanschauungs-Interpretation“³ bedürfen.

Ihrem freundlichen Bescheide sehe ich gern entgegen, und bin mit besten Empfehlungen

Ihr ganz ergebener
P. O. Siebeck

39. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

Frankfurt am Main
Am 17. November 1930.

Sehr geehrter Herr Wirth!

Ihrem Wunsche gemäss übermittle ich Ihnen zwei unserer Publikationen, die soeben erschienene zweite Auflage meines Buches „Ideologie und Utopie“, und das Ihnen damals gezeigte Buch über Bildung von Dr. Weil. Bitte betrachten Sie dies als ersten Schritt auf dem von Ihnen angeregten Wege zum Austausch unserer Publikationen.

Ich darf Ihnen vielleicht bei dieser Gelegenheit sagen, dass es mich sehr gefreut hat, Sie kennen zu lernen, und dass ich es sehr bedauert habe, dass die Zeit nicht mehr die Möglichkeit liess, Sie bei uns zu Gast zu sehen, bei welcher Gelegenheit wir uns noch ausführlicher hätten unterhalten können. Ich möchte Ihnen gegenüber nur noch einmal wiederholen, dass ich das Positive an der Forschungsarbeit amerikanischer Soziologen durchaus würdige, und mit Nachdruck für das eingehende Studium und für mögliche Kooperation bin. Ich habe oft Gelegenheit gehabt, mich dafür, einseitigen Stellungnahmen gegenüber, bei uns einzusetzen. Aber gerade, weil ich an mir und an anderen erfahren konnte, wie schwierig es ist, auf Grund blosser Rezeption einer Forschungsarbeit, die in einem anderen Milieu erwächst, ganz gerecht zu werden, möchte ich Sie im Sinne unseres Gesprächs bitten, Ihre endgültige Stellungnahme unseren Versuchen in der Soziologie gegenüber solange zurückzustellen, als Sie nicht die Möglichkeit haben, eine Zeitlang mit uns zusammenzuleben, und aus unserer unmittelbaren Lebensproblematik unsere wissenschaftliche Problemstellung zu sehen. Die blosser Lektüre ermöglicht das völlige Verständnis der Soziologie ebensowenig, wie das blosser Bücherwissen einen soziologischen Gegenstand einem jemals erschliesst.

Ich sage Ihnen dies im Sinne unserer Vereinbarung,¹ dass wir uns frank und frei auch in der Zukunft über diese Dinge aussprechen wollen.

Mit den besten Grüßen und Empfehlungen bin ich Ihr
K. Mannheim

40. KARL MANNHEIM AN GÉZA RÉVÉSZ

Frankfurt a. Main 22. 12. 30.

Sehr geehrter Herr Kollege!

Ich wäre Ihnen sehr verbunden, wenn Sie von Ihrem neuen hochinteressanten, sozialpsychologischen Aufsatz über die Affen¹ (von dem ich auch im Kolleg ausführlich berichtet habe), ein Sonderexemplar auch für unser Seminar schicken würden.

Mit herzlichstem Dank im voraus und den besten Grüßen

Ihr
K. Mannheim

41. WERNER SOMBART AN KARL MANNHEIM

Berlin 21. 2. 1931. (Poststempel)

Sehr verehrter Herr Kollege!

Haben Sie Dank für Ihre freundl[iche] Zeilen & für die liebenswürdige Zusendung des Buches „The City“, geht gleichzeitig als Drucksache zurück, dessen Bibliographie war mir sehr interessant, obwohl nicht ganz verständlich.

Sie weist seltsame Lücken auf, sodass es kommt, dass von den cca. 30 von mir in meiner Literaturübersicht als belangvoll aufgeführten Schriftwerken nur 6 in der amerikanischen Bibliographie verzeichnet sind. Dass Sie Ihren Besuch in Berlin in angenehmer Erinnerung behalten haben, freut uns zu hören. Hoffentlich wiederholen Sie ihn bald einmal.

Mit freundlichem Gruss auch from Frau S[ombart].

Ihr Ergebener
W. Sombart¹

42. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

April 14. 1931.

My dear Professor Mannheim

Since my return to America I have had some time to reflect on my contacts with the German sociologists and particularly on my all too short but very pleasant visit with you.

I have had a number of occasions to talk with some of my colleagues about your work, and it has seemed to me that they have reacted enthusiastically to some of the things I was able to tell them about you.

I am sending you under separate cover the book¹ that I promised you when I was with you and a reference to the subject of generations.

I was pleased to find that you have accepted my invitation to participate in the symposium on Methods in the Social Sciences² and hope that the volume we sent you for this purpose has reached you. I am looking forward eagerly to your contribution.

With best wishes,

Sincerely yours,
Louis Wirth

43. KARL MANNHEIM AN MAX WERTHEIMER

2. Mai 1931

Lieber Herr Wertheimer!¹

Gleichzeitig übersende ich Ihnen das Exemplar des „Konservativen Denkens“² zur gründlichen Einsicht. Ich kann Ihnen leider nur ein Korrektorexemplar geben, da ich

über kein anderes mehr verfüge. Ich wäre Ihnen sehr dankbar für Ihr Interesse und wäre Ihnen noch dankbarer für eine gelegentliche Aussprache über diese Probleme. Diesmal möchte ich Ihnen ausdrücklich sagen, dass Sie das akustische Element in unserer Diskussionen nicht darüber hinwegtäuschen darf, dass mich gerade die Aussprache mit Ihnen ganz besonders anregt und interessiert.

Zu der letzten Diskussion möchte ich bemerken, dass bei meiner Grundintention, das Geistige in seiner Besonderheit zu charakterisieren, mich keineswegs die Absicht leitet, den geistigen Gegenstand als Kontrollinstanz für Aussagen zu verflüchtigen. Auch nicht die Absicht, die geistigen Phänomene den Methoden der – im weiteren Sinne genommen – Naturwissenschaften zu entziehen. Zu dem letzten möchte ich bemerken, dass ich gerade gegen den in Deutschland dominierenden Bruch zwischen Naturwissenschaften und Geisteswissenschaften bin, und beinahe in jedem Kolleg eine Berechenbarkeitsphäre im Geistigen betone. Was in unserer Diskussion immer wieder herauspringt, ist nur die Behauptung, dass man bei historisch-geistigen Gegenständlichkeiten die gegenwärtigen Phänomene nicht ohne weiteres in die Vergangenheit projizieren kann. Wenn also z. B. Herr Riezler³ behauptet, die Griechen hätten auch das Existenzphänomen, nur hätten sie es nicht in der Subjekt-Objekt-Spaltung ausgesprochen, so könnte ich nur sagen, dass sie eben dann das Existenzphänomen nicht hatten. Denn das Existenzphänomen konstituiert sich eben erst in einer Reihe von Distanzierungsakten, deren wichtigste die folgenden sind:

- a) Man distanziert die „Dinge“, und macht sie zu blossen Objekten, indem man ihnen die Umwelt- und Mitweltcharaktere nimmt.
- b) Man vergegenständlicht in derselben Weise die eigenen „Erlebnisse“, indem man nicht im Aktvollzug bleibt, sondern auch diesen distanzierend vergegenständlicht.
- c) Man distanziert das „Selbst“, indem man es nicht nur „ist“, sondern es sich gegenüberstellt.

Indem so alles distanziert ist, was Ich, Umwelt und Selbstwelt war, und man sogar aus dem direkten Aktvollzug stets herausrutscht, entsteht eine Situation (nicht nur auf der Ebene der Theorie, sondern) auf der Ebene des Sich-Selbst-Habens und des Habens der Welt, in der nackte Existenz und „Welt in Objektposition“ sich gegenüberstehen. All das muss man vollzogen haben, damit Existenz zum Problem werde, und das Zum-Problem-Werden ist andererseits Seinsbestandteil des Existenzerlebnisses. Dieser letzte Satz betrifft nun unsere spezielle Diskussion. Sie behaupten ihm gegenüber, dass das Bewusstwerden und Zum-Problem-Werden etwas Sekundäres sei, es gehöre nicht zum [zu] untersuchenden Objekt. Für unser Beispiel würde das bedeuten, dass das Phänomen Existenz in seiner Seinsweise, in seinem Ansichsein dadurch nicht tangiert werden könne, ob das es erlebende Subjekt sich über es Gedanken macht, es auslegt und reflexiv macht. Es ist also für die Existenz gleichgültig, ob seine Auslegung bei den Griechen mythisch war, bei dem modernen Menschen in der Subjekt-Objekt-Bezeichnung philosophisch wird. Im allgemeinen würde ich sagen, dass das, was ein Mensch über sein Erlebnis denkt, also die Selbstausslegung, nicht damit zusammenfällt, was er wirklich erlebt. Andererseits glaube ich aber, dass er dennoch ein konstitutiver Bestandteil des Erlebnisses selbst ist, wie man es sich auslegt,

welchen Sinn man ihm gibt. Noch weiter, diese Sinnggebung ist zwar nicht direkt zu nehmen, d. h. nicht als *Erkenntnis* des Wasgehalts des Erlebnisses, aber als Bestandteil desselben, als Dokument für das, was sich im Erlebnis wirklich konstituierte (siehe Postscriptum). Das Spezifische der geistigen Gegenstände ist eben, dass sie sich nur im Erlebnis konstituieren können, und dass für ihren „Wasgehalt“ sowohl die Modifikation der Vollzugsakte als auch die in diesen enthaltenen Sinnggebungsintentionen in ihrer möglichen Verschiedenheit grundlegend sind. Ein Stein bleibt ein Stein, was ich auch über ihn denken mag, aber mein religiöses Erlebnis z. B. ist kein religiöses Erlebnis mehr, wenn ich mein Wissen um dieses Erleben in das Erlebnis mit hineinnehme. Durch dieses „Hineinnehmen“ modifiziere ich es nicht nur, sondern es ändert sich, es wandelt seine Substanz, es ist ontisch etwas anderes.

Wo also die durchgängige Vergegenständlichung noch nicht überhand genommen hat (wie bei den Griechen etwa), dort kann der Gegenstand „Existenzerlebnis“ nicht auftreten, nur etwas, das als ein historischer Vorläufer dieses Erlebnisses, oder als der Keim, aus dem sich das Existenzerlebnis gebildet hat, angesprochen werden könnte, genau so, wie eine fin-du-siècle Stimmung, die die Literatur- und Geistesgeschichte verzeichnet, nicht als ewige Bestimmung des menschlichen Seelenlebens bezeichnet werden kann, da sie in primitiven Gruppen, in denen die dazu gehörige Selbstreflexion und Ironie nicht vorhanden ist, nicht verkommen kann, so ist auch das Existenzerlebnis ein historisches Phänomen. Um es noch einmal zugespitzt zu formulieren: Der geistesgeschichtliche Gegenstand fällt nicht damit zusammen, was das historische Subjekt als Selbstausslegung hinzufügt, aber die Art der Selbstausslegung verändert sofort die Sinnqualität dieses Gegenstandes, und macht ihn dadurch zu einem neuen Gegenstand. Dieser kann als solcher (in dieser Beziehung ganz wie der Naturgegenstand) vom Forscher entweder richtig erkannt oder verfehlt werden. Die Erkenntnisweisen unterliegen objektiven Kriterien, und in dieser Ebene der Problematik kann das Problem des Relativismus nicht auftauchen.

Ich hoffe, dass ich mich schriftlich über diesen etwas schwierigen Gegenstand einigermassen deutlich ausgedrückt habe, und dass zumindest somit erreicht ist, dass wir in einer ruhigen Diskussion die Sache einmal besprechen können.

Mit den herzlichsten [Grüssen] auch an Ihre liebe Frau, von uns beiden.

gez. K. Mannheim

P. S. Wenn Sie schon dieses freundliche Interesse für meine Schriften haben, würde ich mir erlauben, Ihnen die für unsere Diskussion in Betracht kommende andere Arbeit von mir zur Lektüre zu übermitteln. Ich habe hier versucht, die drei Phänomene, die sich ständig bei diesen Gegenstandsarten durchkreuzen, gegeneinander abzuheben.

44. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

[Frankfurt a. Main] 5. XI. (19)31.

Herrn Louis Wirth

Sehr geehrter Herr Wirth,

beiliegend erlaube ich mir den von Ihnen gewünschten Artikel für das „Symposium“ der „American Journal of Sociology“ zuzusenden. Ich habe in Anbetracht der Kürze des zur Verfügung stehenden Raumes vorgezogen nicht über Einzelprobleme zu reden, die ich ja im diesem Rahmen doch nicht erschöpfen könnte, sondern versuchte einmal jene allgemeineren Fragen zu berühren, die uns auch bei unserem gemeinsamen Gespräch beschäftigt haben. Ich weiss, es ist sehr gefährlich, ganz summarisch über „amerikanische“ und „deutsche“ Soziologie zu reden. Ganz stimmen solche Behauptungen nie, aber es ist doch wichtig, dass die auffallenden Differenzen einmal diskutiert werden.¹

Ich hoffe, dass der Aufsatz Sie in diesem Sinne einigermaßen interessieren wird. Er ist auch etwas länger geworden, hoffentlich macht das nichts aus, wenn jedoch nötig, gebe ich Ihnen die Vollmacht zusammenzuziehen.

Darf ich Sie bitten, wenn es nicht zu viel kostet – in Deutschland ist so etwas sehr billig –, mir 80 Exemplare meines Aufsatzes bestellen, und eine Nummer des betreffenden Heftes mir zukommen lassen zu wollen.

Auch ich hoffe sehr, mich bald mit Ihnen persönlich über diese Probleme unterhalten zu können.

Mit den herzlichsten Grüßen und besten Empfehlungen.

Ihr sehr ergebener
K. Mannheim

45. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

den 22. Juli 1932

Sehr geehrter Herr Kollege,

Ich danke Ihnen für Ihren letzten Brief und für die Nachricht, dass mein Aufsatz in Druck gegeben worden ist.¹ Ein amerikanischer Kollege, der ihn hier im Manuskript gelesen hatte, und mit dem Inhalt zu meiner Freude sehr weitgehend einverstanden war, schlug einige sprachliche Korrekturen vor, die ich beilege. Ich möchte Sie bitten, sofern noch Korrekturen möglich, sie diese nachzuholen. Ich nehme übrigens an, dass Sie selber bei der Lektüre das Wesentlichste ausgebessert haben.

Ich freue mich über die Nachricht, dass man sich in der amerikanischen Soziologie, nicht zuletzt auf Grund Ihrer Anregung, mit meinem Buch zu beschäftigen beginnt.² Ich glaube ja, dass die Zeitverhältnisse einem Verständniss dieser Probleme zutreiben. Ich habe jetzt schon mehrere Kollegen aus Amerika gesprochen, die dasselbe berichten, und angeregt haben, dass das Buch ins englische übersetzt werden sollte. Nun möchte ich nicht, dass es an ungeeigneter Stelle erscheint, und frage Sie, gerade auf

Anraten dieser amerikanischen Kollegen, ob Sie es nicht für richtig hielten, von Chicago aus das Buch zum Erscheinen zu bringen.

Ich gehe sogar weiter, ich würde Sie fragen, ob Sie nicht Lust hätten, eine interpretative Einleitung³ zu dem Buch zu schreiben, die den amerikanischen Durchschnittsleser in das Problemgebiet einführt und den richtigen Zugang sichert. Ich würde eine solche Lösung für viel wertvoller halten als die, die man bei dem Wieseschen Werk bei der Übersetzung vornahm, indem man den Text umarbeitete, und ihn damit wahrscheinlich auch verdarb.

Bitte fassen Sie diese Anregung keineswegs als Sie irgendwie belastend oder verbindlich auf. Man hat es mir aber ausdrücklich nahe gelegt, und ich wollte die Frage wenigstens einmal gestreift haben.

Es freut mich, dass Sie jetzt auch zu Ihrer Arbeit kommen. Ich habe über Ihre wichtige Tätigkeit so manches erzählen gehört. Ich gebe noch immer nicht die Hoffnung auf, Sie bald einmal wieder sprechen zu können.

Mit den herzlichsten Grüßen

Ihr aufrichtig ergebener
K. Mannheim

46. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

October 7. 1932

Dear Colleague:

I have just returned from my summer vacation, and find your very cordial letter of this summer,¹ in which you tell me of your plan about an English edition of *Ideologie und Utopie*.

I fully agree with you that your book would have great value for American social scientists at the present time, and that an English translation would be desirable. I feel highly honored to be asked to write a preface to it, and shall be delighted to do so.

I am wondering what you would think of the following suggestion: The title of the book should, in my opinion, be changed if translated into English, since the words „Ideologie“ and „Utopie“ would not carry the same meaning here that they carry in Germany. I believe also that your volume would have a particular interest to us, in that it presents the approach of Wissenssoziologie to some of the more fundamental problems of contemporary society. Would it not be appropriate, therefore, to include in the translation of your book, as one of the chapters, your article on Wissenssoziologie in the *Handwörterbuch*², and to publish the whole under a new title which would fit the changed contents. What would you think of this suggestion? Do you wish me to look into the possibilities of publishing the book in America? If so, I will get in touch with the proper sources. Do you have a translator³ in mind, or is the translation already in progress?

I hope you have received the reprints of your splendid article in the *American Journal of Sociology*.⁴ I have heard numerous comments of a most laudatory sort about it, and I am personally very happy that you contributed it.

With cordial greetings
Sincerely yours
L[ouis] W[irth]

47. KARL MANNHEIM AN KÁROLY TOLNAY

F[rankfurt] a[m] M[ain]
den 2. 1. 1933

Liebe Freunde,¹

wir freuen uns sehr über die Nachricht, dass Ihr am 25. dM über Frankfurt fahren wollt, und dass wir da Gelegenheit haben werden, Euch zu sehen. Vielleicht wird es Euch interessieren, dass Lukács² sehr wahrscheinlich am 26. dM in der Kantgesellschaft in F[rankfurt] a[m] M[ain] einen Vortrag über Hegel halten wird. Vielleicht könnt Ihr es Euch so einrichten, dass Ihr dazu da seid. Auch mir ist es angenehmer, wenn es ein Tag später ist, denn von Donnerstag Nachmittag ab bin ich frei und vorher meist sehr in Anspruch genommen. Es wäre gut, wenn Ihr uns noch rechtzeitig über die genaueren Daten Eueres Kommens unterrichten wolltet. Wir freuen uns sehr, Rina³ endlich kennen zu lernen, und auch zu sehen, wie Dir die Ehe getan hat.

Wir wünschen Euch alles Gute für das Neue Jahr, und danken herzlichst für die schöne Gabe, für den Sonderdruck Deines Aufsatzes.⁴

Mit den herzlichsten Grüßen von uns beiden

an Euch Beide
Euer Károly

48. KARL MANNHEIM AN OSZKÁR JÁSZI

den 16. 1. 1933

Lieber und hochverehrter Herr Kollege,

ich benütze die Gelegenheit des Briefes an Ihren Sohn,¹ auch Ihnen aufs herzlichste für Ihre Neujahrgratulation zu danken und Ihre Wünsche unsererseits aufs wärmste zu erwidern. Hoffentlich geht es Ihnen draussen wirklich gut. Es würde mich aufrichtig freuen, gelegentlich einmal einen Bericht, wenn auch nur in ein paar Zeilen, von Ihnen zu bekommen. Meine alte Verehrung für Sie besteht unverändert, und das Vorbild, dass Sie für unsere Generation wären, wirkt in uns stets nach. Ich habe gehört, dass Sie inzwischen ein neues Buch geschrieben haben,² würde Sie auch um die Angabe des Titels bitten.

Wenn Gyuri hierher kommen wollte, würden wir uns seiner mit ganzem Herzen annehmen. Allerdings möchte ich ihn dazu nicht überreden. Denn jeder soll seinen For-

mungsweg gehen, und der meinige ist anders, als der seinige. Und zwar stehe ich immer sicherer auf dem Boden, dass auch, wenn diktatorische Zwischenperioden unvermeidlich wären, die demokratische Menschenformung, sowohl in der Pädagogik, als auch in der wissenschaftlichen Haltung auch für den Sozialismus die Vorbedingung ist, und zumindest als Polarität lebendig gehalten werden soll. Sie sehen also, dass wir uns schneller verständigen würden. Ich schicke Ihnen als Zeichen meiner Hochschätzung einen Aufsatz,³ zu den ich aus Amerika aufgefordert wurde, und wäre Ihnen sehr dankbar, wenn Sie mir mitteilen wollten, ob mein Urteil über die amerikanische Soziologie hier aus der Ferne richtig ist.

Nochmals mit den herzlichsten Wünschen und Grüßen, auch an Ihre liebe Frau
In aufrichtiger Verehrung

Ihr
Mannheim

PS Auch Ihnen habe ich den Brief deshalb in deutscher Sprache geschrieben, weil ich so die Möglichkeit hatte ihn zu diktieren, und meine Schreibhemmungen so zu überwinden imstande bin.

49. KARL MANNHEIM AN GYÖRGY JÁSZI

den 16. I. 1933

Lieber Gyuri,

Hoffentlich darf ich Dich noch weiter auf Grund unserer alten Freundschaft per Du anreden, auch darf ich Dir deutsch schreiben, da ich so Gelegenheit finde, den Brief zu diktieren. Deine Mutter¹ schreibt mir, dass Du nach Deutschland zu kommen beabsichtigst, und noch nicht schlüssig bist, ob Du nach Berlin oder nach Frankfurt kommen sollst. Ich möchte Dir also direkt die Information, obzwar ich nun in dieser Sache Partei bin, möglichst sachlich zukommen lassen.

Zunächst über Berlin: In Berlin hast Du zunächst die Vor- und Nachteile der Grossstadtuniversität. Nach allen Berichten, die ich erhalte, ist dort ein solcher Massenandrang, sowohl in den Übungen als auch in den Kolleg[en], dass Du keinen Kontakt mit den Dozenten findest. Eine Ausnahme würde daran Prof. Lederer² bedeuten, zu dem ich Dich warm empfehlen könnte, und der Dir sicher in manchen Dingen behilflich sein kann. Was mein Fach betrifft, glaube ich, dass Dich die Richtung der dortigen Vertreter nicht sehr interessieren wird. Das darf ich wohl ruhig sagen, obzwar ich hier nur als Partei genommen werden kann. Für Berlin spricht die Lebendigkeit der politischen Bewegung, und sofern Du Dich schon völlig politisch entschieden hast und in dieser Richtung keine Probleme mehr an Dich herantreten lassen willst, vielmehr tätig dabei sein, dann müsstest Du schon Deinen Freunden zuliebe dorthin gehen. Nur wenn Du der Ansicht bist, dass Du noch jung bist und einiges ausprobieren willst, in die Grossstadt und in die politische Bewegung noch rechtzeitig hineingelangen wirst, und es gut ist, noch einiges zu lernen und auch Hemmungsapparaturen und Zwischen-

überlegungen einzuschalten, kommt Frankfurt in Betracht. Was wir Dir hier bieten können, ist eine ziemlich intensive Arbeitsgemeinschaft, naher Kontakt mit den Dozenten, aber wenig dogmatische Festgelegtheit. Wir halten uns nicht für eine politische Partei, sondern müssen so tun, als ob wir sehr viel Zeit hätten, und das Für und Wider jeder Sache ruhig diskutieren könnten. Ausserdem halte ich es für sehr wichtig, dass man nicht nur über Dialektik hin und her diskutiert, sondern sich die Sachen ansieht, einzelne Probleme und Einzelteile der sozialen Wirklichkeit genau beobachtet, und nicht nur über die Sachen redet. Hierbei ziehen wir sogar neuerdings – welch ein Schreck! – die amerikanische Soziologie heran, und wenn wir auch nicht der Ansicht sind, dass das ausreicht, glauben wir doch von ihr sehr viel lernen zu können. Wir stehen dem Marxismus wohlwollend prüfend gegenüber, lernen von ihm dort, wo er etwas richtiges gesehen hat, glauben aber einerseits, dass sowohl die Soziologie als Lehre von den Gesellschaftsprozessen auch noch andere Probleme hat, und dass sich das gesellschaftliche Schicksal nicht nur an den Barrikaden, wenn auch höchstwahrscheinlich nicht ohne Barrikaden entscheidet.

Du kannst ja nun sagen: Maximale Vertrottelung und Senilitätserscheinungen, aber auch dann kannst Du Dir ja noch überlegen, ob man nicht sich so etwas ein Semester lang ansehen sollte. An Kommunisten wird es Dir auch hier nicht fehlen. Unter den Studenten findest Du ziemlich viele, und nicht die schlechtesten, allerdings würde ich Dir als Ausländer nicht dazu raten, hier in der Aera Schleicher in dieser Richtung, Dich allzu lebhaft zu betätigen.

Damit habe ich Dir alles so gezeichnet, wie es in den ersten Umrissen sich gibt. Fruchtbar wäre die Sache, im Grunde aber nur, wenn Du wirklich ein innerliches Bedürfnis hast, eine Zeitlang was zu lernen, eine konkrete Dissertation in Angriff nehmen willst, und entschlossen bist, in Deiner Studienzeit auch noch für das Sichüberlegen und Lernen einen ziemlich grossen Raum zu schaffen. Was das Äussere betrifft, kann man hier von monatlich vom 150 RM gut spartanisch, (das heisst: Mensa plus Zimmer mit 40 RM Miete), für 120 RM sehr sparsam, aber noch immer nicht hungernd, für 80 RM mit äussersten Einschränkungen, hungernd, leben.

Dass wir uns sehr freuen würden, Dich hier zu haben, muss ich Dir wohl nicht sagen, und dass ich Dir in jeder Beziehung zur Verfügung stehen würde, versteht sich von selbst. Auch kann ich Dir mit Rat dienen, wenn Du Dich für eine andere Stadt entscheidest. Im Grunde bezweckt mein Brief, Dich dazu aufzufordern, mir einen ausführlichen Brief über Deine Pläne zu schreiben. Dazu siehst, sowohl Äusserliches wie Inneres interessieren mich in gleicher Weise.

Also lass bald etwas von Dir hören, und sei von uns aufs herzlichste gegrüsst.

Dein
Karl Mannheim

1933. február 11.

Igen tisztelt és kedves Kollega Úr,

Szíves levele¹ nagyon megörvendeztetett, s azonnal válaszoltam volna rá, de igen el vagyok foglalva, s nem akartam kedves sorait konvencionális formulákkal elintézni, hisz igen fontos személyi s tárgyi ügyeket tett szová.

Engedje meg, hogy a személyivel kezdjem, mely nagyon foglalkoztat, és olykor álmatlan éjszakákat okoz. Mindaz, amit Ön megírt Gyurinak, csaknem szórul szóra az én álláspontom is. Igyekszem megértetni a fiúval, hogy az ő feladata most, 17 éves korában nem a marxista hitdogmák exegézise, hanem hogy minden oldalról körülnézzen a társadalmi realitások és ideológiák világában; hogy döresség volna lekötni életét addig, míg ki nem tud küzdeni a saját maga számára önerejéből egy adekvát világnézetet; hogy Berlinben csak egy reakciós s agyonspecializált egyetemet s kávéházi hitvitázó asztalokat találja; hogy Frankfurtban az Ön vezetése alatt inkább fog betekintést kapni a mai világ sokoldalú problematikájába; hogy hiba volna a nagyon elkényeztetett otthonból egyszerre a berlini rideg egyedüllétbe ugrani stb. Persze ennél még nagyobb veszedelmeket is látok, melyekről persze nem beszélék előtte, mivel ez csak olaj volna revoltja tüzére... Így nem szólok arról, hogy a Lukács fanatikus szektarianizmusa a képzelhető legrosszabb bevezetés volna² egy alapján az Igazság után sóvárgó ifjú léleknek; hogy félek a szovjet hivatalnokok és professzionátus forradalmárok necsajeves lelkiismeretlenségétől; hogy ebben a társaságban a mai Németország végzetessé válhatnék számára az ő teljes gyakorlati tájékozatlansága mellett; hogy örökölve a nagyapja s az anyja mélyen arisztokratikus tendenciáit, teljesen képtelen volna egy *igazi* s nem az otthoni bohém forradalmi milieuben elhelyezkedni...

Meg vagyok róla győződve, hogy a fiú mindezt tudja, vagy ösztönszerűen átérzi, s hogy voltaképp minden idegszála Frankfurt felé húzza, ámde huzakodik ellene, mivel gyávaságot vagy kötelességmulasztást érez abban, ha a kellemesebb megoldást választja, ahelyett hogy „a lelkiismerete szavát követve a nehezebb kötelességeket vállalja”. Persze én hatalmi szóval itt mit sem tehetek, *sőt nem is akarok tenni*. Ő sokkal inkább az én fiam, semhogy megtagadná azt, amit kategórikus imperativusznak érez. Ámde úgy látom, hogy a legutolsó németországi események nagy hatást tettek rá, s hogy Frankfurt mellett fog dönteni. Máli³ is ebben az irányban igyekszik a fiút befolyásolni, bár kétségtelenül neki nagy része van a gyermek ideológiai nekiiramodásában, mivel az új materialista dinamikus istenség a Máli mély vallásosságát valahogyan kielégíti, mely bolsevizáló környezetében visszhang nélkül marad... Ebben a nehéz helyzetben nagyon kérem tehát kedves Kollega urat, hogy *ne veszítse el türelmét a Gyuri konok dogmatizmusával s ifjúí egyoldalúságával szemben*. Meg fogja látni (Isten adja), hogy érdemes a fiúval foglalkozni. Nem apai elfogultság mondatja velem (sőt talán túlságosan kritikus vagyok vele szemben), hanem az itteni kollégák közvéleménye, hogy szokatlanul tehetséges, és egy harminc éves ember értelmi ereje van meg benne. Idealizmus a tiszta, s szeretne áldozatokat hozni meggyőződésének. S az a szempont, hogy Európában sokkal nehezebb élete lesz, mint itt, semmi benyomást nem tesz rá. (Persze

az igazi proletáriátust csak a körtvélyesi kastély perspektívájából ismeri, hol a jobless intellektuel vendégek mint egykori orosz prinzek élnek...)

S itt van mindjárt a másik problémám. Nagyon fájdalmas számomra, hogy a fiú nem tudta Amerikát megszokni, s így elveszett az a reményem is, hogy valaha nem távol tőlem dolgozhatna,⁴ s egyben-másban irányt mutathatnék neki. De ez igazán Sorsprobléma, mely az egyéni akaraton felül áll. Az amerikai kultúrában sok a felingerlő, sőt felbőszítő az európai lélek számára. Ezt szociológiai téren Ön is kitűnően észrevette nagyon élesen látó cikkében,⁵ melynek legalább a háromnegyed részét minden korlátozás nélkül aláírnám. A negyedik negyeddal szemben az a megszorításom, hogy Ön talán túl nagy koncessziót tesz az amerikai „életközelségnek”, bár más vonatkozásban nagyon helyesen állapítja meg, hogy ez az „életközelség” tulajdonképpen csak nyárspolgári s gondolatrest, megfutamodás az élet igazi problémái elől. De az is lehet, hogy az Ön megítélése igazságosabb, mint az enyém, mivel Ön objektívebb lehet, míg nekem olykor nagyon az idegeimre megy az a sekély behaviourista lélektanuk, naiv realizmusuk, otromba materializmusuk, mellyel most tartanak a Büchner⁶ és a Mole-schott⁷ formáinál, s most kezdik a marxizmus legvulgárbabb slogenjeit átvenni...

Persze igaztalan volna az érem másik oldalát elfeledni. Hogy frissebbek, jobb indulatúak, fanatikus dogmatizmusra kevésbé hajlandóak, finomkodó smoncáknak kevésbé felülők, mint az európaiak. Főleg a mai európai adottságok mellett nem egyszer hálát mondok a Sorsnak, hogy megkímélt a középeurópai levegő brutalitásától, pláne attól a helyzettől, melyben az emigráció alatt volt részem. S minthogy munkám szép, a hallgatóság intelligens s tudásszomjas, a kollégák figyelmesek, s a könyvtárunk (legalább kötetszáma) nagyobb, mint a heidelbergi, és a fizetésünk tisztességes, inkább úgy érzem, hogy a Sors kegyelmesebben bánt velem, mint ahogy megérdemeltem. Lehet, hogy tíz év előtt nehezebben bírtam volna ki, de mai koromban [a] koncentrált munka s a szellemi szabadság a legfontosabb, s ez itt megvan. Hozzá egy órai távolságban egy milliós város, Cleveland, melynek igen élénk szellemi élete van. Nagy szerencsém, hogy feleségem⁸ képes volt, Bécs után is, jól beletalálni magát az új életlehetőségekbe.

De már többször beszéltem magamról. Végül csak azt akarom mondani, hogy nagy érdeklődéssel s figyelemmel kísérem az Ön működését, s őszinte szívvel örvendek sikereinek. Remélem, hogy Frankfurtban kevésbé érzik a mai német állapotok súlyát, pláne az Önök szabadabb egyetemén.

Körülbelül egy év múlva az ú.n. sabbatical year-ben lesz részünk, amikor is kilenc hónap szabadságot kapunk fizetéssel. Remélem, hogy akkor felkereshetjük és megismerkedhetünk kedves feleségével is. Jól esnék egyszer problémáinkat tüzetesen átbeszélni Önnel.⁹

Bocsásson meg ezekért a kusza sorokért, de az írógépem beteg.

Utolsó könyvem még 1930-ban jelent meg (*The Dissolution of the Habsburg Monarchy*).¹⁰ Az osztrák és a német sajtó csaknem teljesen agyonhallgatta, de az angol-amerikai igen melegen fogadta. Azt hiszem, hogy ez a téma távol esik Öntől, de ha érdekelné, szívesen küldök egy példányt. Most egy nagyobb cikken dolgozom az Encyclopaedia of the Social Sciences számára a szocializmusról.¹¹ Nem könnyű feladat,

mivel szeretném az egész mozgalmat igazságosan interpretálni, s felmérni minden vonatkozásban. Az egyes rendszerek ismertetését kevésbé tartom fontosnak.

Szíves levelét mégégyyszer köszönve s fiam ügyét további jóindulatába ajánlva, melegen üdvözli, s kedves feleségének ismeretlenül is tiszteletét küldi

Jászi Oszkár

51. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

Frankfurt [M]ain/18. IV. 1933.¹

Westendstr. 103.

Sehr verehrter Herr Kollege Wirth,

ich möchte Sie nicht mit einem langen Brief belästigen. Wie Sie schon sicher aus den Zeitungen erfahren haben, bin ich mit einer Reihe von Dozenten beurlaubt worden.² Das bedeutet, dass ich mich nach einem neuen Betätigungskreis umsehen muss. Sie werden wohl verstehen, dass ich in meinen besten Arbeitsjahren dermassen voll neuer Forschungspläne bin, dass ich mich in eine etwaige Pensionierung (sollte sie überhaupt zustande kommen) hier, ohne Wirkmöglichkeit nicht hineinfinden könnte. Auch ist für mich das pädagogische Wirken unerlässliches Bedürfnis.

Ich weiss, dass auch Amerika sehr schwer von der Krise betroffen ist, dass auch Sie ihren Nachwuchs unterzubringen haben, und wenn ich mich doch mit der Frage an Sie wende, ob ich draussen keine Wirkmöglichkeit finden könnte, so glaube ich das tun zu dürfen, weil mein Fall ein ganz besonderer ist.

a/ Ich glaube nämlich, dass aus meinem Fach so wenig Anwärter aus europäischen Kreisen sich bei Ihnen melden werden, dass in Anbetracht der ganz besonderen weltgeschichtlichen Verhältnisse man für eine Kraft Arbeits- und Betätigungsfelder schaffen wird können.

b/ Bin ich zuversichtlich, weil Sie und die zahlreichen Besucher aus Amerika (Dozenten und Studenten) mir seiner Zeit gesagt haben, dass die Richtung, die ich vertrete (Wissenssoziologie, empirisch-historische Forschung etc.) vom Standpunkte der amerikanischen Soziologie wünschenswert wäre, dass gerade aus der Mischung der amerikanischen und meiner Forschungsmethoden unsere Wissenschaft sich erneuern würde. Sollten Sie ähnlich darüber denken, so möchte ich Sie ganz schlicht darum bitten, sich für meine Placierung einzusetzen. Ich sage Ihnen auch absichtlich nichts mehr, Sie werden alles verstehen, sind doch in so vielen Dingen unserer Schicksale verwandt. Ich weiss, Sie werden nicht ruhen, solange sich nicht ein modus gefunden hat.

Bitte antworten Sie mir auf alle Fälle, ob Sie meinen Brief erhalten haben, und senden Sie bitte stets von Ihren Briefen eine Kopie auch an folgende Adresse: Prof. G. Révész.³ Amsterdam. Overtoom 47. Holland.

Ich danke Ihnen im voraus für alles was Sie tun

Herzlichst

Prof. K. Mannheim

Frankfurt/Main, 1933. április 18.

Kedves Uram!

Nem tudok Önnek sokat írni, a tények magukért beszélnek. Időközben biztosan értesült vállalatunk csődjéről,¹ és hogy minden munkalehetőség megszűnt. Noha annyi energia és eleven élet volna még bennem, megdermedek attól a gondolattól, hogy magamba kell majd esetleg fojtanom minden üzleti vállalkozási kedvet és embereket nevelő erőt. Ha tudna üzletileg segíteni rajtam, igen hálás volnék érte. Két utat látok. Az egyik: Önnek jó összeköttetései vannak cseh vállalatokhoz. Ha azok két vezető emberének Mas-nak² és Ben-nek³ írna, s esetleg Radl-nak,⁴ aki személyesen is ismer, biztosan lehetne nekem állást szerezni. Még nem tisztáztam ugyan magammal, hogy nemzetiségi okokból helyes-e ezt az utat járnom. A másik út az, amelyet Ön járt, s amelyért sokban irigylem. Az Önök egy amerikai vállalkozásánál helyezkedhetnék el. E célból lépjen talán érintkezésbe üzlettársunkkal, I. Schumpeterrel⁵ (Cambridge, Mass., Schott Street) és Louis Wirth-tel, a mi amerikai szaklapunk szerkesztőjével (1126 E. 59th. Street Chicago, Illinois), aki jól ismer, kooperative biztosabb lehet tenni. Úgy hiszem, a Columbián is vannak lehetőségek. De Ön jobban fogja megítélni a helyzetet. Minthogy igen fontos nekem válasza, kérem írjon privát címenen kívül Málinak⁶ és közös barátunknak, Révésznek, Amsterdam Ovestoom 47; arról, hogy mi a nézete, s mit lehet tenni.

Igaz régi tisztelettel híve
Mannheim Károly

U.i. Kimerítő mély levele megrendített, a humanitás e hangjáról itt már leszoktunk. Amint nyugalmam lesz, válaszolok rá bővebben. Szívből sajnálom, hogy Gyurival⁷ való szép terveink itt nem valósulhatnak meg. De talán máshol.

Frankfurt/Main, 1933. április 25.

Kedves Kollega úr,

Minthogy manapság nem tudhatni, elérte-e előbbi levelem,¹ most, hogy módom van levelet küldeni Önhöz, röviden meg akarám ismertetni utolsó levelem tartalmát.

Talán értesült az újságokból arról, hogy egy pár liberális kollégámmal [együtt] szabadságotlak, ami működésem folytatásának megszüntetését jelenti. Lelkileg, se másképp, nem tudnék ebbe az állapotba belenyugodni, s érthető, hogy igyekszem más lehetőségek után nézni. Ennek kapcsán fordulok Önhöz, s kérem tanácsát 2 irányban:

a/ Helyesnek tartaná-e, ha cseh főiskolákon próbálnék elhelyezkedni? Mellette szól, hogy úgy látom, ott még van lelkesebb demokrácia, másrészt nem tudtam még érzelmileg és másképp a nemzeti feszültségek kapcsán eldönteni, helyes-e ott működ-nöm. Ha járhatónak tartja ezt [az] utat, akkor arra kérném, írjon ajánlást az Önnel jó

ismeretségben lévő vezető embereknek, Mas-nak, Ben-nek, vagy akit fontosnak tart. Prof. Radl-val² egyszer személyesen megismerkedtem, mikor módom volt őt az itteni Kulturbund előadásán bevezetni. Esetleg rajta keresztül lehetne leltről entrirozni az ügyet. Mondom, ambivalensek evvel a megoldással szemben az érzelmeim.

b/ Másik út Amerika. Tudom, hogy most ott krízis van, nagy a belső konkurencia. De itt mégis az enyhíti a dolgot, hogy a szakmában én vagyok az egyedüli német ajánlat, tehát csak egy hely szerzéséről volna szó, és abból a tényből, hogy igen sok diákot küldtek eddig is Amerikából hozzám, az a benyomásom, hogy érdeklődés van dolgaik iránt, vagy mondjuk inkább, a Max Weber-féle szociológia és az amerikai módszerek érintkezése sokak szemében kíváncsnak látszik. Lehetetlennek tartom, hogy még a krízis pillanatában is csak a konkurencia szemszögéből néznék Önöknél ezt a lehetőséget, hiszen épp most igen fontos az eszmecsere, és a szellemi átállás. Most, hogy mód van a német intelligencia javát, illetve abból egy párat áthozni. Azt hiszem, nemcsak mint jótékonykodási akciót lehetne a szabadságolt tanárok útját egyengetni, hanem mint egy missziót, amely oly világban, mely létét emigránsoknak köszönheti, népszerű kellene hogy legyen. Az az érzésem, ez irányban lehetne akciót indítani: melynek mottója az lehetne, hogy a konkurencia és krízis törvényszerűségei mérvadók tömeges bevándorlásoknál, de az a pár kollega, akikről itt szó van, más szemszögéből mérlegelendő. Lehet, hogy mindez hamis, az én elgondolásom csupán. Kérem, akkor bányon úgy vele, mint ahogy utópikus proposíciókkal illik bánni. Nyelvi nehézségeim meglennének, de addig, amíg az ilyesmi nyélbeütődik, sokat lehetne pótolni, és feltehető, hogy ilyen esetekben, mint a mienk, nagyobb az elnézés. Ha ez irányban tenni akarna valamit, talán helyes a kooperatív lépés: jól ismer engem még Louis Wirth, az American Sociological Society titkára és az American Journal of Sociology szerkesztője. (1126. E. 59th Street, Chicago, Illinois). Talán – ha számíthatok segítségére – arra kérhetném, hogy lépjen vele érintkezésbe, vagy másokkal, akiket arra alkalmasnak tart. Nekem volna kedvem Amerikába menni, mert sokat tanulhatnék, s az az érzésem, volna mondanivalóm az itteni világról az ottaniaknak. Kár, hogy itt összetörött minden, sikerült olyan progresszív generációt összehozni, mely a németsegen belül egy más fejlődés irányába hajthatta volna a történelmet. De már késő volt. Most már másodszor élem át azt, de töretlenül mindig van erőm újrakezdeni. Életeletem a tanítás, s csak arra legyen mód. Rettenetesen szenvedek ennek hiánya folytán. Ez alkalommal újból meg akarom köszönni kimerítő és számomra oly fontos levelét. Olyan időben ért el, mikor már az új világ itt lelkileg teljesen berendezkedett, s fokozottan éreztem az igaz humanitásos embertípus varázsát, mely itt lassan tünedezőben van. Sajnálom, hogy Gyuri³ tanulmányi tervei összedültek. Végeredményben Frankfurt igazán alkalmas lett volna. Most nem tudom, mit ajánljak, talán Páris, talán London? A London School of Economics...? Mit tart a Columbia University-ről? Számára és számomra. Van ott egy elsőrendű amerikai tanítványom, és egy kollegát is ismerek onnan, aki a jogtudományban alkalmazta Max Weber módszerét sikerrel (Llewellyn).⁴

Ugye nem haragszik rám, hogy gondjaimmal terhelem, tudom, ha van rá mód, tesz valamit problémáim megoldására, és már előre is köszönöm, hogy Önhöz fordulhatok.

Ne haragudjon e mázolmányért, sietve írom, mert várnak rá.

Egyelőre Frankfurtban maradok, de legbiztosabb, ha a következő címre ír (főleg ajánlólevelek oda küldendőik): Prof. G. Révész,⁵ Amsterdam, Overtoom 47.

Sok szívélyes üdvözet Gyurinak és kedves feleségének mindkettőnktől.

Igaz híve
Mannheim Károly

54. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

May 5, 1933

My dear Colleague,

I was very happy to get your letter of April 18th.¹ I had been thinking about you long before receiving your letter. You may be sure that I shall do everything possible, and I am hoping that an invitation will be extended to you from here. In spite of the critical times, we are hopeful that the means can be found. My colleagues here are all agreeable to the plan, and you may expect to hear from me shortly about its developments.

I should also like to know how the translation is progressing.² I have some promises from publishers to consider the manuscript as soon as it is completed. I think the appearance of your volume in English would be an appropriate event, specially if you were to come here. I should be happy to hear from you again in the near future.

With all good wishes,
Sincerely yours,
Louis Wirth

55. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

20. Mai [19]33.

Sie erreichen mich noch immer am besten über die Adresse:

Prof. Révész für K. Mannheim¹

Amsterdam

Overtoom 47.

Lieber Herr Kollege Wirth,

Ihr Brief vom 5 Mai 33. hat mich erreicht, und ich bin Ihnen für den vollen Einsatz, mit dem Sie sich meiner Sache angenommen haben, aufrichtig dankbar. Es ist doch eigenartig, wie ein einmaliges Gespräch für beide Partner eindrucksvoller oft werden kann, als lange Verhandlungen.

Die Absicht Ihrer Fakultät mich hinholen zu wollen ehrt mich sehr, und ich bin Ihnen für weitere Mitteilungen in dieser Gelegenheit äusserst dankbar. Auch hier regt sich jetzt dieses und jenes, mich würde aber das Milieu gerade Ihrer Universität, noch mehr Ihres Departments sehr locken.² Ich habe das Gefühl, dass kaum irgendwo ein solch aufgelockertes Gefühl für das Neuwerdende, als bei Ihnen, vorhanden ist.

Ich muss Ihnen offen gestehen, dass ich die Übersetzung³ meines Buches nicht anzulegen wagte, da Sie mir über Ihre Verhandlungen mit den Verlegern noch nicht geschrieben haben. Jetzt habe ich aber sofort den Auftrag an den Übersetzer⁴ ergehen lassen, und Sie erhalten hoffentlich in absehbarer Zeit eine Probe.

Für Ihre aktive und alte Kollegialität danke ich Ihnen nochmals herzlichst.

Ihr aufrichtiger ergebener
K. Mannheim

56. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

June 21, 1933

Dear Dr. Mannheim,

I was somewhat surprised to get your telegram from London¹ and before leaving for the summer want to explain as fully as I can.

Our university has been in close touch with Dr. Alwin Johnson of the New School for Social Research in reference to the plan to bring over some of the most distinguished European scholars. The American academic situation at the present time, however, is very unfavorable for new appointments in view of the economic crisis. Those who are directly arranging for a transplantation of German scholars have for the time being thought it best that men to be brought to the United States be distributed, in so far as possible, among those institutions where adequate provisions could be made. The New School arrangement in New York is a provisional arrangement, as I understand it, to make it possible to bring the men over in the hope that some of them will be absorbed by other institutions as the opportunities arise.

I have not missed a single opportunity to bring you and your work to the attention of American social scientists, and all of my colleagues here are most favorably inclined towards you. When the funds can be found I feel confident that you will be considered.

I am looking forward to the completion of the translation of your volume and have no hesitancy about seeing it through to publication. I am sure it will do a great deal to make you known among wider circles.

If you are still in London I suggest that you speak with Dr. J. Rumyanek,² 27 Kings Road, London, N, 4, who has recently visited us and can tell you a great deal about us. I shall certainly keep you advised of any news and hope that you will keep me informed about your plans.

Cordially yours,
Louis Wirth

(P.S.)

I spoke to Professor Jaszi,³ who is visiting here for a few days, about you, and he had heard the rumor that you had gone to London School of Economics. I should like to know, of course, whether this true and what sort of arrangement you are working under there. I have also spoken with Professor Kimball Young of Wisconsin,⁴ with whom I had talked shortly after my return from Germany, about your coming to Wisconsin for

a temporary appointment. He suggests that I speak to Professor Rose,⁵ the head of the department. I shall see him within the next day or two and report to you later on.

L[ouis] W[irth]

57. KARL MANNHEIM AN SIEGFRIED KRACAUER

London 30. Juni 1933.

Lieber Herr Dr. Kracauer,
haben Sie vielen Dank für Ihren freundlichen Brief und die guten Wünsche. Leider kann ich Ihnen kaum behilflich sein, da ich mit Zeitungsleuten garnicht zusammenkomme. Da müsste Ihnen schon Ladmann¹ an die Hand gehen. Wenn einer meiner Pläne sich verwirklicht, ist es nicht ausgeschlossen, dass ich Ihnen Arbeit verschaffen könnte. Sollte dieser Plan gelingen, so will ich mich melden. Auch würde ich mich bei Ihnen melden, wenn ich nach Paris² für ein Paar Tage käme, was auch nicht unmöglich ist. Es würde mich – wie immer – sehr freuen mich mit Ihnen unterhalten zu können. An Stoff fehlt es wirklich nicht.

Mit den besten Grüßen und wünschen

Ihr aufrichtig ergebener
K. Mannheim

Adressen:

Prof. Lederer, Crichton Holl Hotel
Bedford Place 34–35
London W. C. 1.

Dr. Marschak,³ Universiaded International
Palasie Magdalena
Santander (Espagna)

Dr. Ladmann Mallborough Hill 35.
London N. W. 8.

58. MANNHEIM KÁROLY – TOLNAY KÁROLYNAK

London 1933. július 12.

Kedves Carlo,
én itt 10 lóerővel küzdök, hogy neked az amerikai intézményben helyet teremtsék, s ezért tudnom kell, hogy *adott* körülmények között át akarsz-e menni, vagy sem. Azt én is tudom, hogy művészettörténésznek, már az anyag miatt is, jobb ittmaradni. – A kérdés kizárólag az, micsoda támaszod és lehetőségeid vannak itt. Ha tényleg nincs apádnak pénze, hogy taníttasson, ha később sincs kilátásod, hogy itt elhelyezkedj, akkor nem az a kérdés, hogy hol érzed magad jobban lelkileg és szellemileg, hanem hogy hol tudsz tanítani, megélni és a pályádon maradni.

Időközben volt alkalmam Saxl-al¹ beszélni, s felhívni rád a figyelmét. Ők nem gondoltak eddig elsősorban rád, mert azt hitték, hogy van pénzed. Azt mondták, a kilátások egyelőre nagyon rosszak. Panofskynak² máig sem sikerült egy „term”-re szerződést szerezni, Cassirer³ jövője egész bizonytalan, még a Warburg⁴ könyvtár elhelyezhetése is problematikus (mindezt diszkrécióban), lehet hogy később jobb lesz minden. Egyelőre azonban ez a helyzet.

Neked kell most tudnod, mit akarsz. Teljes ímmel-ámmal való átmenésnek nincsen értelme, csak ha kedved van szociológusokkal egyáltalán jóindulatú alapon kooperálni: tudnálak ajánlani jó lelkiismerettel. A szociológus helyettem valószínűleg A. V. Martin⁵ lesz, írd meg nekem állásfoglalásodat annak Soziologie der Renaissance-jával szemben.

Lehet, hogy a napokban sürgőnyt kapsz, s akkor rögtön kell döntened. Én természetesen a Louvre igazgatóját nem ismerem, de Saxl-ék azt mondták, hogy *most bekerültél* Párizsban egy bizonyos körbe. Annak a fejével beszélhetnél. Direkt magadat sohasem ajánlhatod, de ajánlathatod magad. Párizsba sajnos nem tudok átjönni, mert itt Londonban kötve vagyok. Ha van pénzed, egyet tehetsz: a sürgöny vétele esetén személyes kibeszélésre ide jössz, de, mondom, még a kandidaturád sincs teljesen garantálva, s nem volna értelme érte küzdeni, hacsak negatív érzelmeid vannak vele szemben. Sajnos nem én vagyok kegyetlen, hanem a szituáció az.

Sok szeretettel
Károly

59. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

London 26. VII. [19]33.

Sehr verehrter Herr Kollege Wirth,

Ihren letzten Brief,¹ der mir sehr viel bedeutet hat, danke ich Ihnen herzlichst. Ich habe die Antwort Tag für Tag aufgeschoben, denn ich wollte Ihnen Endgültiges mitteilen. Auch wollte ich vorher mit Herrn Dr. Rumyanek² gesprochen haben, was nunmehr geschehen ist. Da Sie so freundlich waren meine Angelegenheit mit solcher Intensität zu verfolgen, dass ich Ihnen garnicht genügend zu danken weiss, halte ich es für meine Pflicht, über alle Umstände, die mich betreffen, und über meine vorläufige Entscheidung zu informieren.

Ich will zunächst damit beginnen, dass die Nachricht in der Tat richtig ist, wonach ich dem Ruf der „London School of Economics and Social Sciences” folge geleistet habe, und zunächst auf eine Verpflichtung ein Jahr einging.³ Gestatten Sie mir, dass ich die vielen Gründe, die mich dazu bewegt haben, im Einzelnen aufzähle.

1/ Vor allem war mir die ausserordentliche Loyalität der London School of Economics und der Kollegen von dort, der warme Empfang, den mir ganz besonders Ginsberg⁴ und Laski⁵ bereitet haben, eine Verpflichtung, der ich nicht ohne weiteres aus dem Wege gehen konnte. Der Einsatz dieser Kollegen für meine Sache war so intensiv, dass nachdem sie es erreicht haben, dass die „London School” nur für mich und für

zwei Kollegen aus ihren Reservefonds Stellen kreif[e]rt hat, ein Sichentziehen diesem Angebot nur auf Grund eines gewaltigen Gegenargumentes möglich gewesen wäre.

2/ Moralisch und psychologisch entscheidend war für mich Laski's Bezug, dass er es für meine Aufgabe hält, in Zusammenarbeit mit ihm und Ginsberg die Soziologie in England endlich wirklich einzuführen. Es ist de facto unmöglich, dass in einer Zeit, die nur auf Grund soziologischer Erkenntnis weiterkommen kann, eine Weltmacht wie England im Studium dem noch immer nicht entgegenkommt. Sie werden verstehen, dass man gerne dorthin geht, wo man das Gefühl oder die Illusion hat, dass man gebraucht wird, und man nicht nur aus Mitempfinden mit der schwierigen Lage gerufen wird.

3/ Nun will ich Ihnen offen gestehen, dass ich den Optimismus Laski's, es würde mir gelingen, was anderen bisher noch nicht gelungen ist, die Soziologie im England wirklich zu beheimsten, für sehr übertrieben halte. England scheint mir ein zu selbstbewusstes Land zu sein, die Intelligenz noch zu wenig innerlich erschüttert, um an den philologisch-historisch-ästhetischen Bildungsbetrieb zu zweifeln, und zu sehen, dass das Leben ganz dringend neue Fragen an uns stellt. In dieser Beziehung bestätigt mich auch die Aussprache mit Herrn Dr. Romyaneck, der mir immer wieder sagte, dass meine Probleme direkt der amerikanischen Lage entgegenkämen, und dass ich sowohl in den akademischen, als in den ausserakademischen Kreisen auf das grösste Interesse dort rechnen könnte. Ich kann heute noch kein Urteil fällen, halte es aber für höchst wahrscheinlich, dass ich in einem amerikanischen Milieu direkt das Werk fortsetzen könnte, das ich in Frankfurt aufgeben musste.

4/ Nun interessierte es mich aus Ihren Briefe zu erfahren, dass Sie die Johnson'sche „University in Exile“⁶ nur für eine Zwischenlösung halten, um uns dann an anderen Universitäten endgültig zu placieren. Sie werden nach dem oben Gesagten verstehen, dass es falsch gewesen wäre, einer Zwischenlösung zuliebe die mich durchaus ehrende „London School“ Aufforderung abschlagen. Die London School verlangt von mir viel weniger alltägliche Arbeit, und gibt mir dadurch Gelegenheit, in diesem Jahr mich sowohl in der englischen Sprache, aber auch in der angelsächsischen Welt mich einzuleben, und ist also ein geeigneterer Boden, sich auf etwas Endgültiges vorzubereiten. Ausserdem habe ich hier eine Aufgabe übernommen, die ich zunächst als eine Mission betrachte, mit jungen Gelehrten jene Kräfte zu studieren, die Deutschland bereits zugrunde gerichtet haben, und wenn wir ihnen geistig nicht gewachsen sein werden, die ganze gebildete Welt vernichten werden. Wir müssen die Soziologie so weitergestalten, dass sie zwar von jeder Politisierung, Wertung sich fernhält, aber in ihren Themen mit jenen Realitäten sich beschäftigt, die die Gegenwart uns stellt. Zunächst scheint es so zu sein, dass mir hier die Möglichkeit gegeben wird in diesem Sinne unsere Wissenschaft weiterzubilden.

Auch ob dieser Plan gelingen wird, ist nicht ganz sicher. Die etwas saturierte Atmosphäre Englands kann auch hier zu einem Scheitern führen, denn es sind doch nur sehr wenige, die wissen, dass es um die letzten Anstrengungen unserer Welt gehen müsste.

5/ Mit einem Wort, Sie sehen, ich bin zunächst versorgt, aber so, dass jede Ursache besteht, auszugucken, und mich nach einer Position umzusehen, die meiner seelischen Konstitution mehr entspricht und auch äusserlich mehr endgültige Sicherheit gibt. Ich werde es Ihnen nicht erklären müssen, dass so dankbar man auch für den Augenblick sein muss, dass man sofort aufgenommen wurde, so kann ein Gelehrter doch nicht gut arbeiten, wenn er nicht auf längere Sicht gesichert ist. Ich muss also *die Londoner Anstellung* so betrachten, wie man die Johnson'sche Institution geplant hat, als *Sprungbrett für etwas Endgültiges*. Wir haben, kurz gesagt, Zeit gewonnen, um uns *weiter umzusehen*, und wenn Sie auch in der Zukunft mit derselben Intensität – von der, mir von mehreren Seiten berichtet wurde – für meine Sache sich einsetzen wollten, so käme es jetzt darauf an, *an mich zu denken*, wenn in einer etwas reguläreren Weise eine Wirkmöglichkeit für mich *in Amerika* zustandekommen könnte. Dr. Rumyanek meinte, dass im Laufe eines Jahres auch Vollprofessuren in Amerika freiwerden können, mir käme es in erster Reihe nicht auf eine solche an, sondern auf jede Möglichkeit, die eine wirklich innere Entwicklung garantiert, und die Chance hat, zu einer richtigen Berufsanstellung zu werden. Ich darf Ihnen auch heute wiederholen, dass, wenn es auch unbescheiden ist zu sagen, ich das sichere Gefühl habe, dass aus der Berührung derjenigen Art der Soziologie, die ich zu machen bestrebt bin, mit der amerikanischen Soziologie etwas wirklich fruchtbares zustandekommen würde. Ich bitte Sie also auch deshalb heute nachdrücklichst, lassen Sie die Sache nicht einschlafen.

Mit der nächsten Post erlaube ich mir Ihrer freundlichen Aufforderung entsprechend eine *Übersetzung* der beiden ersten Teile meines Buches „Ideologie und Utopie“ zuzusenden. Die Übersetzung ist die Arbeit von Dr. Paul Kecskeméti,⁷ und so weit ich es beurteilen kann, ist sie sachlich ausgezeichnet. Ob sie nicht noch von einem Amerikaner auf das Englische hin, auf die etwas flüssigere Vortragsweise, die nötig, hin durchgesehen werden muss, möchte ich Ihnen überlassen. Wenn Sie die Übersetzung Verlegern zu lesen geben, darf ich Sie bitten, sie darauf hinzuweisen, dass es richtiger ist mit dem zweiten Aufsatz „Politics as Science“ S. 42. zu beginnen, worauf aufmerksam zu machen ich Sie auch in Ihrer Einleitung bitten möchte. Ich hoffe, dass ich mit Ihrem freundlichen Versprechen, dass *Sie eine Einleitung*⁸ *zum Buch schreiben* wollen, rechnen darf.

Sobald Sie Ihr Urteil über die Übersetzung gefällt haben, und sich der Verleger gefunden hat, will Herr Dr. Kecskeméti sofort sich an die Arbeit machen, und den letzten Aufsatz: „Über das utopische Bewusstsein“ auch übersetzen. Ferner soll ja auch der Aufsatz über „Wissenssoziologie“ aus dem Vierkandt'schen Handwörterbuch als Anhang übersetzt werden.⁹ Welchen Titel haben Sie damals für die englische Übersetzung vorgeschlagen? Ich habe leider die alte Korrespondenz nicht bei der Hand, ich weiss nur, dass Ihr Vorschlag sehr gut war.

Übrigens hat mir Laski vorgeschlagen, dass wenn Sie einen amerikanischen Verleger gefunden haben, er für einen Verleger in England sorgt, der 6 oder 8 Wochen nach dem Erscheinen in Verbindung mit dem amerikanischen Verleger Kopien für England anfertigt. Ich kenne diesen Gebrauch nicht. Was halten Sie davon?

In der letzten Zeit habe ich sehr fest gearbeitet, und ein umfangreicheres Werk mit dem Titel „Soziologie des Geistes“ fertiggestellt. (Für den englischen Sprachgebrauch müsste es wohl heissen: „Soziologische Grundlagen der Kultur“.)¹⁰ Zu meiner Überraschung will mein deutscher Verleger J. C. B. Mohr Tübingen das Buch veröffentlichen. Offengestanden glaube ich ja nicht, dass im heutigen Deutschland gehen wird, obzwar wenig direkt Politisches darin enthalten ist. U.a. wird der Aufsatz: „Über die Generationen“,¹¹ den sie kennen, darin aufgenommen werden und eine ganz lange Untersuchung über die „Intelligenzgruppen“ – über die Bedeutung für Politik und Kultur.¹² Ich schreibe Ihnen das so genau, weil ich wenigstens auf diese Weise auch über anderes als über Administratives schreiben kann, und hoffe, wenn ich in der Lagesein werde, Ihnen Korrekturbogen zuzuschicken, auch Ihr Urteil über die Sache erfahren zu können.

Lieber Herr Kollege Wirth, gestatten Sie mir, dass ich am Ende dieses Briefes mich für all das, was Sie bisher für mich getan haben, *wärmstens* bedanke. Sehr froh wäre ich, wenn ich in dieser Ausführlichkeit, wie ich es mir erlaubt habe Ihnen zu schreiben, über Sie hören dürfte. Natürlich kann ich Ihnen diese Mühe nicht zumuten.

Mit den besten Grüßen und Empfehlungen

Ihr aufrichtig ergebener
K. Mannheim

P. S. Ich wäre Ihnen für eine baldige Bestätigung des Empfanges der Übersetzung meiner „Ideologie und Utopie“ sehr dankbar, da ich etwas beunruhigt darüber bin, dass es das einzige Exemplar dieser Übersetzung ist.

Post erreicht mich auf folgender Adresse

Karl Mannheim
c/o Prof. Ginsberg
Tree Oaks
Birdshill Road
Oxshott Surrey
England¹²

Bitte teilen Sie mir einmal mit, ob Sie meine *vorläufige* Entscheidung für London für richtig halten.

60. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

August 31. 1933

Dear Friend Mannheim

I was greatly received to get your letter of the 26th of June. Upon my return from my vacation in Michigan I also found your manuscript.¹ Since I have just returned I have not yet had a chance to look it over, but I shall do so at once and give you my reactions.

I thoroughly share your feeling that you have done the wisest thing by accepting the appointment at the London School of Economics. If ways and means can be found to get an appointment in the United States, which I sincerely hope, your connection with the London School will be a very favorable factor. We hold the institution in the highest esteem, and your colleagues, Ginsberg and Laski particularly, are held in high regard. If in the meantime we can bring out your volume in English the stage will be set for your coming to America. I have spoken to a number of men from various universities during the summer about you and everywhere have found the greatest interest in you, especially at Wisconsin and at Michigan.² I can assure you that I shall not regard your position at the London School as definitely putting the matter at rest.

I wish you would tell me in your next letter something about yourself and your family. Do you have children, and what are your family obligations? I hope you do not mind my asking this in view of the fact in discussing the matter with my colleagues and others I was somewhat handicapped by my ignorance about those facts.

You will hear from me shortly about the trend of affairs and especially about the publication of the *Ideologie und Utopie*.³

With cordial greetings to you and your colleagues.

Sincerely
Louis Wirth

61. KARL MANNHEIM TO GENERAL SECRETARY ACADEMIC ASSISTANCE
COUNCIL ROYAL SOCIETY

6th X. 1933.

I wish to submit applications¹ from two sociologists together with my recommendations. The first, *Hans Gerth* is the most gifted of all my former students, I did not mention him in my reference for your card – index because I thought that, since he is an „Arian” he would find it possible to remain in Germany. Until now he was *assistant* to Prof[essor] Heberle² of the University of Kiel but he will not be able to continue in that capacity.

I should be very glad if we could arrange for him to come to London because he has first claim among the rising generation of German sociologists to study in England. He has already worked at „The London School of Economics” and speaks English very well. The branch in which he specialises is closely related to the work we shall be doing here. His subject is the comparison between the genesis of English and German liberalism. He is also proficient economist and a trained statistician.

The second application comes from my former assistant at the *University of Frankfurt*, Dr. *Norbert Elias*. You will find my references about him in your card-index. In his case it would be best, if he settle in Paris, he is working on the sociological aspect of German emigration. In case you also support people who do not live in England I can recommend him with good conscience.

I should be glad to put any further information you may desire at your disposal and I should be obliged if you would send your decision in these two cases to the above address.

Yours sincerely
K. Mannheim

P. S. You will in the near future receive an application from one Dr. I Leites.³ He is a young economist and view of the fact that most German economist who know of him are on their way to America. I was asked to mention him to you. As a sociologist I am not in the position to express an opinion on his work, but all my economist friends have a very high opinion of him.

May I ask you to forward the enclosed letter to Prof[essor] Einstein whose address is not known to me.

K. M.

3 enclosures!

62. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

13. Oktober [19]33.

Lieber Freund,

ich beantworte Ihren lieben Brief etwas verspätet, weil ich auf einer längeren Vortragsreise in Holland war.¹ Ich kann Ihnen gar nicht sagen, wie wohl es einem tut, zu wissen, dass Sie in jeder Beziehung an mich denken. Von Anfang an habe ich das Gefühl gehabt, dass Sie am meisten sich sowohl in meine Lage und meine Lebensprobleme als in meine wissenschaftlichen Interessen einfühlen werden. Es ist mir eine grosse Beruhigung zu wissen, dass Sie sozusagen über mein Schicksal wachen, und dass ich mich stets an Sie wenden kann.

Sie haben recht, wenn Sie meinen, dass für eine Einführung in die angelsächsische Welt die Übersetzung meines Buches von grundlegender Bedeutung ist, und bin Ihnen sehr dankbar, dass Sie sich seiner angenommen haben. Vielleicht haben Sie inzwischen Antworten vom Verleger, und auch ein Urteil darüber, wie die Übersetzung ist.² Wenn kleinere stilistische Fehler in der Übersetzung vorkämen, so wäre das kein Unglück; das könnte ein Engländer ausbessern. Das wesentliche ist, [dass] der Sinn richtig wiedergegeben ist. Wenn dies der Fall ist, und ein Verleger sich für die Sache definitiv interessiert, könnte ich den Übersetzer veranlassen, die letzte Untersuchung des Buches und den Aufsatz über „Wissenssoziologie“ aus dem „Handwörterbuch für Soziologie“ zu übersetzen, um mit der Sache je eher herauszukommen. Jedenfalls wäre es für mich eine entscheidende Frage, je schneller in englischer Sprache zu publizieren. Hier wurde ich aufgefordert, das diesjährige „Hobhouse Memorial Lecture“³ zu halten, das ja dann auch gedruckt erscheinen wird. Ich dachte das Thema „Rationale und irrationale Elemente in der gegenwärtigen Gesellschaft“ zu wählen.

Auch waren Sie so freundlich, sich nach meinen Familienverhältnissen [zu] erkundigen. Ich bin verheiratet, Kinder haben wir keine. Meine Frau ist Dr. phil. und ist hauptsächlich in Psychologie geschult.⁴

Hier in England sind die Menschen sehr gut zu uns. Soeben beginne ich meine Tätigkeit an der „London School“. Es sind mir so manche Schüler nachgekommen, und mit deren Hilfe hoffe ich das in Deutschland Zerstörte allmählich weiterverpflanzen zu können. Auch mit Herrn Rumney⁵ hoffe ich gut zusammenarbeiten zu können.

Eigentlich wären Sie dazu berufen, jetzt aus Amerika herüber zu kommen, und die Soziologie der deutschen Verhältnisse zu studieren.

Ich danke Ihnen nochmals für alle Ihre Bemühungen, und begrüße Sie auf's herzlichste.

Ihr aufrichtig ergebener
K. Mannheim

63. SIEGFRIED KRACAUER AN KARL MANNHEIM

2. November 1933

Lieber Herr Professor Mannheim,

ich möchte mich eines Auftrags entledigen, den mir Frau De Francesco für Sie gegeben hat. Sie bat mich, Ihnen das beiliegende Exposé zu schicken, über das Sie gern Ihre Meinung hören möchte. Auf der Rückseite des Blattes stehen ihre Fragen und die Art und Weise, in der sie sie beantwortet wissen möchte. Nun sind diese Fragen durch einen neuen, heute eingetroffenen Brief überholt, in der sie zur (zweifelloos richtigen) Ansicht gelang, dass für eine solche Arbeit, wie die von ihr geplante nur eine ernste soziologische Zeitschrift des Auslandes in Betracht kommt. Und die Bitte, die sie an Sie richtet, kann man jetzt, wie ich glaube, dahin präzisieren: dass sie zu erfahren wünscht, ob Sie, Ihr Einverständnis mit dem Vorhaben vorausgesetzt, eine derartige Zeitschrift namhaft machen [könnten] und die [sich] für das Projekt einstweilen interessieren könnten. Vielleicht darf ich noch hinzufügen, dass nach meiner Meinung, die ich auch Frau De Francesco mitteilte, die geplante Arbeit erst dann völlig publikationsreif wäre, wenn Frau De Francesco im Ausland lebte, und sie in ihrem Namen signieren könnte... In dem erwähnten, heut[e] eingetroffenen Brief von ihr, den ich aus Prag über die Schweiz erhielt, stand auch dass ein Brief von Ihrer Frau Gemahlin an sie verloren gegangen ist, und sie daher mit einiger Besorgnis nach Frankfurt zurückkehre. Man kann diese Nervosität wahrhaftig verstehen. Auf alle Fälle wird man jetzt doppelt vorsichtig schreiben müssen.

Ihnen selber geht es hoffentlich gut. Was mich betrifft, so weiss ich ab Jahresende effektiv nicht mehr, wie ich existieren soll. Denn wenn ich mir auch von meinem bis dahin vollendeten Roman¹ nicht ohne Grund einen starken literarischen Erfolg verspreche, so ist dieser doch keineswegs gleichbedeutend mit irgendeiner materiellen Fundierung des Lebens. Ich erwäge daher unter anderem die Frage, ob ich nicht für eine interessante, international wichtige soziologische Arbeit ein Stipendium,

ev[entuell] in Form eines Fachauftrags haben könnte. Eine solche Arbeit, die mir besonders läge, wäre eine „Soziologie des Films”.² Wie ich weiss, haben auch Sie für dieses Thema Interesse. Um so eher glaube ich Sie anfragen zu dürfen, ob es nicht im Bereich Ihrer Möglichkeiten läge, sich für meinen Fall zu interessieren, und mir vielleicht einen Weg zu eröffnen, der zu einem Stipendium führen könnte (bzw. zu einer zeitlich begrenzten Unterstützung in irgendeiner Form aus irgendeinem für wissenschaftliche Zwecke fliessenden Fond). Dass das Resultat den Aufwand lohnen würde, steht ja sicher auch für Sie ausser Frage.

Mit freundlichen Grüssen und guten Wünschen für Sie und Ihre liebe Frau Gemahlin

Ihr ergebener
[S. Kracauer]

64. LORD BEVERIDGE TO KARL MANNHEIM

5th October, 1933.

Dear Professor Mannheim,

With reference to our talk this morning, I am now sending you Sir William Beveridge's¹ address, which is 3, Elm Court, Middle Temple.

Sir William asks me to say that he is much looking forward to seeing you and Mrs. Mannheim at 7.30 p.m. on Tuesday next, 10th October.

Yours sincerely,
Private Secretary

65. KARL MANNHEIM TO WALTER ADAMS

London November 19th 1933.

Dear Mr Adams,¹

In reply to your request transmitted through Dr. Szilárd,² I am glad to inform you about the qualification of Messrs Mark Mitnitsky and Charles Polányi.

*Dr. Mitnitsky*³ is one of my former students in sociology in Heidelberg. His special subjects was economics and he graduated as Doctor under Professor Lederer. He is both theoretically and practically an expert in his subject.

*Dr. Polányi*⁴ is a well-known writer on economic subjects and is editor of the „Österreichischer Volkswirt” whose articles are always followed with the keenest attention and interest.

I can recommend both for the vacancies in Cambridge with the clearest conscience.

May I take this opportunity of reminding you of the case of *Dr. Franz Neumann*⁵ who has recently read an extremely brilliant paper in the seminar which I am taking recently with Professors Ginsberg⁶ and Laski.⁷ Both of them as well as of course myself are agreed that he has first claim to consideration for a financial grant.

Has the Academic Assistance Council received Professor Freud's recommendation for Dr. Reick⁸ the psychoanalyst? What are the prospects of his application receiving early and favourable consideration?

I shall, as always, be glad to be of any assistance to you that I can.

Yours truly
K. Mannheim

Extract

19th November, 1933

May I take this opportunity of reminding you of the case of *Dr. Franz Neumann* who has recently read an extremely brilliant paper in the seminar which I am taking jointly with Professor Ginsberg and Laski. Both of them, as well as, of course, myself, are agreed that he has first claim to consideration for a financial grant.

K. Mannheim (Signed)

November 19th 1933.

Dear Mr Adams,

I hasten to correct a mistake made in my letter to you this morning. The post for which Dr. Polanyi applied is *not* in Cambridge, but in Liverpool. I should be glad if you would kindly take note of this correction.

Yours truly
K. Mannheim

66. KARL MANNHEIM AN TRACY B. KITTREDGE

z. Zt. Paris, 25. XI. 1933

Sehr verehrter Herr Kittredge,¹

beiliegend erlaube ich mir im Sinne unserer Vereinbarung den Forschungsentwurf: „Die soziologischen Ursachen der Kulturkrise im Zeitalter der Massendemokratie und Autarkiebildung“² zuzuschicken. Ich möchte diesmal wiederholen, dass ich den Entwurf absichtlich elastisch gehalten habe. Man kann auf Grund dieser Problemstellung einige wesentliche Fragen herausgreifen, und diese in Zusammenarbeit mit drei-vier Mitarbeitern bewältigen. Eine zweite Möglichkeit ist, dass man ungefähr zehn jüngere Kräfte heranzieht, und die Basis entsprechend erweitert. Die dritte Möglichkeit ist, sich zu einem grossen Forschungsauftrag zu entschliessen, der denn, wie es bei der Rockefellerstiftung üblich ist, auf internationaler Grundlage ausgebaut werden könnte. Über das Verhältnis dieser Problemstellung zu den Sie bereits beschäftigenden Problemen im Gebiete der „political sciences“ und der „international relations“ gibt die Vorbemerkung einige Hinweise.

Zu der Frage der Unterstützung der jüngeren Forscher möchte ich im Anschluss an unsere Aussprache nur noch bemerken, dass nachdem die bekanntesten Namen sowohl in der Ökonomie als in der Soziologie – bis auf ganz wenige – untergebracht sind, die Aufgabe eigentlich die Rettung des jüngeren wissenschaftlichen Nachwuchses sein

müsste. Was ich bei den anzuführenden Namen auf Grund ihre bisherigen Leistungen garantieren kann, ist dass sie bereits Tüchtiges und Verheissungsvolles produziert haben, und dass durch ihre Rettung für den wissenschaftlichen Beruf, die Kontinuität der deutschen soziologischen Forschung aufrecht erhalten werden könnte. Ich glaube der Plan bekommt dadurch noch einen besonderen Sinn, dass eine junge Generation die Geschichte gemeinsam erlebt hatte, sich durch ihn zu einer organischen Forschungsgemeinschaft zusammenschliesst.

Der Rahmen der „London School of Economics“ würde auch äusserlich organisatorisch diese Arbeitsgemeinschaft am besten zusammenhalten, zumal ein grosser Teil dieser jüngeren Forscher sich um diesen Kern gruppiert hat.

Ich nenne zuerts drei Namen, die bereits allgemein bekannt sind. *A. v. Martin*,³ Historiker und Soziologe (Prof. in Göttingen).

Prof. *Albert Salomon*,⁴ gewesener Dozent an der Hochschule für Politik.

Dr. *Theodor Reik*,⁵ der die psychoanalytische Methode auf die Geistes- und Sozialwissenschaften mit grossem Erfolg angewandt hat.

Als weitere Namen möchte ich anführen:

Dr. *Sigmund Neumann*,⁶ gew[esener] Doz[ent] an der Hochschule für Politik.

Dr. *Hans Gerth*, wissenschaftl[icher] Assistent des Soziologen Heberle, Kiel.

Dr. *K. Bramstedt*,⁷ Lehrbeauftragter an der Universität Frankfurt/Main

Dr. *E. Manheim*,⁸ habilitiert durch die sozialwissenschaftliche Fakultät Leipzig.

Dr. *Swend Riemer*,⁹ Assistent am Kieler Institut für Weltwirtschaft.

Dr. *Franz Neumann*,¹⁰ gew[esener] Dozent an der Hochschule der Politik

Dr. *Werner Falk*,¹¹ gew[esener] Dozent an der Hochschule der Politik

Dr. *Norbert Elias*, gew[esener] Assistent an soziologischen Seminar an der Universität Frankfurt/Main.

Die jeweilig optimale Zusammenstellung dieser Arbeitskräfte müsste von Fall zu Fall besprochen werden.

Bis ungefähr 1. Januar bleibe ich in Paris, und stehe Ihnen zu jeder Art Besprechung gerne zur Verfügung.

Wie immer sich die Möglichkeiten des Planes gestalten sollten, will ich Ihnen und Herrn v. Sickle¹² gegenüber zum Ausdruck bringen, welch wertvolle Anregungen ich der Aussprache mit Ihnen beiden verdanke, und in welch guter Erinnerung ich das Beisamensein bewahren werde.

In aufrichtiger Hochschätzung

Ihr K. Mannheim

P. S. Ich möchte Sie bitten, die etwas saloppe Formulierung im Stilistischen und die äussere Formlosigkeit der Abschrift damit zu entschuldigen, dass ich einer Bronchitis zufolge nur eine beschränkte Zeit zur Ausführung zur Verfügung hatte. Auf Wunsch kann ich Ihnen eine sorgfältigere Abschrift und eine englische Übersetzung nachliefern.

K. M.

67. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

December 11, 1933.

Dear Professor Mannheim:

I am in the midst of the revision of the translation of the *Ideologie*¹ and find that in its present form it is not as effective and as accurate a rendering of your ideas as we can make it. I am therefore giving it a careful revision and hope to be able to send it to you in revised form shortly.

I am also undertaking a translation of the *Wissenssoziologie*² and hope to be able to include it with the manuscript when I send it to you.

Meanwhile, I am hearing from other sources that a renaissance of sociology the London School of Economics is enjoying as a result of your presence there. I hope that it will not be long before we see each other again.

Sincerely
Louis Wirth

68. THE ACADEMIC ASSISTANCE COUNCIL TO KARL MANNHEIM

22nd December, 1933.

Dear Professor Mannheim,

I should be very grateful if you could draw up a brief statement of the position as regards the payment of pensions by the German Government to displaced University teachers, etc. The information desired is, in the first place, the strictly legal position, and secondly what is happening in actual practice.¹

Any information you are able to give on this subject will be very valuable and might lead ultimately to the position being ameliorated in favour of the persons who might be adversely affected.

As this office will be closed I should be glad if you would send this report direct to Mr. Adams² of 19 Holland Park, W. 11.

Yours sincerely,
[AAC]

69. KARL MANNHEIM TO THE ACADEMIC ASSISTANCE COUNCIL

Paris, 29. XII. [19]33.¹

I hasten to reply to your request of December 22nd,² and shall deal first of all with the question of the pensions of university teachers.

In Germany a distinction is made between two groups of university teachers, of which one is „official” (beamtet) and the other „unofficial” (nichtbeamtet).

Group 1 consists of the „ordinary” (ordentliche) professors and the „official extraordinary” (etatmässige-ausserordentliche) professors.

Group 2 consists of the „unofficial extraordinary” (ausseretatmässige ausserordentliche) professors and the lecturers (Privatdozenten).

Those belonging to Group 2 receive no pension, however long they held their post.

Those belonging to Group 1 receive a pension if on the day of their departure they have held their official position for at least ten years: that is, they must have been „ordinary professors” or „official extraordinary” professors for ten years. An exception is made for those professors of Group 1 who were at the front in the war. In their case, having taken part in the war is taken into account when their pension is decided, and each year of war service is counted as two years’ academic activity.

Example: A professor who served for three years at the front and for six years as ordinary professor can claim as pension for years $6+6=12$. If he had been an ordinary professor for only two years and had been at the front for three years, his claim is for $2+6=8$ years, i. e. less than 10 years, and he is therefore not entitled to a pension.

The amount of the pension is estimated according to the number of years of service. The rate is as follows:

10 years 35%
over 20 years 55%
over 25 years 65%

and this increase up to 75% of the salary. As a rule we must reckon only with the lowest rate of pension for the professor dismissed, if any pension is paid at all.

The law prescribes, apart from the dismissal of professors of Jewish origin, the possibility of dismissal for „national unreliability”. This has affected Jewish as well as non-Jewish professors. This clause is intended to apply to political opponents of the present regime. In the case of dismissal as a result of this clause (Paragraph 4 of the law) the pension due according to the rules given above is decreased by one quarter. A professor dismissed as a result of this clause therefore received for ten full years of service 26%.

As far as other academic people are concerned, I should mention that solicitors (Rechtsanwälte), even if they were notaries (Notare) do not receive a pension, nor do doctors if they had their own practice. Whether doctors who had regular positions in hospitals receive a pension depends upon their contract, and as to whether they were „officials” (Beamten) or „employees” (Angestellten). If they were officials the question of pension and amount is regulated on the principles given above; if they were employees, as a rule they receive no pension.

The question of pensions for judges, administrative officials, public prosecutors and members of educational councils (Studienräte) is regulated according to the principles given above. In these professions also there must be ten years service as an official, or ten years of service at the front and official work.

Service in the war if not at the front is not taken into account.

There is a clause according to which pensions are not paid to officials staying abroad. The application of this clause varies individually. The official still has the right to claim, and the pension is again paid to him after returning to Germany.

As far as I can tell the application of these clauses is according to the text of this law. I must however point out that although I do not know of any infractions of the law, it is possible that such do occur in individual cases.

I am always readily at your disposal for further information.

Yours etc.

K. Mannheim

70. KARL MANNHEIM TO THE ACADEMIC ASSISTANCE COUNCIL

12 Feb[ruary] 1934¹

In Beantwortung Ihrer Anfrage v[on] 6. II.² bezüglich Herrn Dr. *Hans Jonas*³ möchte ich Ihnen folgende Referenz geben. Ich kenne Herrn Dr. Jonas aus der Zeit meiner Dozententätigkeit in Heidelberg, wo er an meinen Vorlesungen und Übungen teilnahm. Auch habe ich ihn [durch] sehr vielen persönlichen Gesprächen gründlicher kennengelernt. Allerdings ist sein Spezialfach Philosophie nicht das meinige, und er hat Soziologie nur im Nebenfach bei mir studiert, weshalb ich es vorziehe über den ganzen Menschen einen Bericht abzugeben, und die Beurteilung seiner wissenschaftlichen Leistungen den ihm fachlich näher stehenden Dozenten zu überlassen.

Herrn Dr. Jonas habe ich als eine sehr ernsthafte Gelehrtennatur kennengelernt, die historisch-philologische Forschung mit philosophischer Vertiefung zu paaren versteht. Seine Stärke liegt in seiner interpretativen Fähigkeit und im Verständnis geistiger Tatsachen neue Seiten abzugewinnen. Ich halte seine Absicht, nach Palästina zu gehen für sehr richtig, wenn dort für ihn entsprechende Chancen vorhanden sind. Auch hielte ich es für richtig, wenn des Assistance Council ihm eine intermediäre Forschung ermöglichen würde. Allerdings müsste bei dieser Gelegenheit, sofern die Mittel knapp sind, stets genau erhoben werden, wem gegenüber man ihn vorzieht. Denn soweit ich weiss, gehört er nicht zu der bedürftigsten, und könnte, wenn nötig, eine Zeitlang warten. Bei einer Konfrontation müsste man selbstverständlich mit der selben Genauigkeit die wirtschaftliche Situation des anderen Bewerbers heranziehen.

Zu gleicher Zeit erlaube ich mir mich nach den Möglichkeiten zu erkundigen, die für Herrn Privatdozenten dr. Theodor *Wiesengrund*⁴ vorhanden sind. Ich habe zuletzt mit Herrn Adams⁵ über ihn gesprochen, auch weiss ich, dass Herr Zöllner über seinen Fall Bescheid weiss. Ich denke, dass für Herrn Dr. Wiesengrund zu sorgen dadurch leichter ist, da er kein Gehalt, sondern nur einen Wirkungskreis zunächst erstrebt. Er ist ein sehr interessanter und begabter, seine eigene Wege gehender Philosoph und äusserst verdienstreicher Musiktheoretiker.

Gleichzeitig möchte ich mich nach den Chancen des Soziologen und Rechtswissenschaftler Dr. Franz Neumann⁶ erkundigen, den zu empfehlen ich schon längst Gelegenheit hatte und dem zu helfen, ich für ganz dringlich halten würde.

Mit ausgezeichnetener Hochachtung
K. Mannheim

71. WALTER ADAMS TO KARL MANNHEIM

14th February, 1934.

Dear Professor Mannheim,

I thank you for your letter received on the 12th inst[ant] regarding Dr. Hans Jonas.¹ Regarding Dr. Wiesengrund-Adorno² he wrote to us in December that he would be coming to this country in the middle of January but I have not yet heard of his arrival. If you have any more recent news of him I shall be glad to receive this. In the meantime I am in communication with Professor Cassirer³ with a view to ascertaining whether anything can be done for him at Oxford.

Regarding Dr. Franz Neumann⁴ I regret that in so far as a grant is concerned there is little prospect of the council being able to help him. His case has been considered and from the Council's point presume that he is already in touch with the Jewish Committee at Woburn House and with Mrs. Ormerod⁵ of the International Committee for the Assistance of German Refugee Professional Workers.

Yours sincerely,
[W. Adams]

72. WALTER ADAMS TO KARL MANNHEIM

23rd March, 1934.

Dear Professor Mannheim,

I had an opportunity of meeting Mr. van Sickle¹ in London recently and discussed with your project² for cooperation research. He told me that you had discussed this matter with him and shown him a memorandum explaining it in clearer detail. He said he considered it a plan of great interest (his own word was 'thrilling') and asked so that he could, if possible, take further steps to see what sources of support could be found for it. He had not, however, when I saw him, received this English copy of the memorandum and wondered if the scheme had been abandoned.

If there is any way in which I can help you to forward the scheme please do not hesitate to ask me. Mr. van Sickle, of course, could not promise support but I gathered from his attitude that he was deeply interested and would be prepared to do everything possible.

Yours sincerely
[W. Adams]

73. KARL MANNHEIM TO FRANZ OPPENHEIMER

Budapest [1934. márc.] V. Sas utca 1.

Very Honored Colleague:¹

I too would like to join those many other persons who approach you with best wishes on this the occasion of your 70th birthday. Not one of us would have thought that the world-historical situation would embrace every aspect of this celebration, a world situation in which everything that represents reason and goodness must hide its face in shame. Yet the more threatening the current moment is, the more critical it is for those few, who have taken it upon themselves to spread the tradition of Reason and Enlightenment even in these difficult times, to direct their work toward a real clarification of the social situation. Their work has never ceased and will never cease.

I hear from friends that you have also expanded on your researches in these difficult times with an invincible energy. I wish to you only that your grand vitality and courage for the truth remain with you forever.

I am sending you these lines during a lecture trip to Budapest² where I found the opportunity to speak with many of your admirers.

To my most cordial wishes are added those of my regards

K. Mannheim

74. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

28. III. [19]34

Lieber Freund,

ich sende Ihnen heute, mit gleicher Post, den Aufsatz über „German Sociology 1918–1933”,¹ den ich schon in meinem vorangehenden Brief erwähnt habe. Er ist in der ersten Nummer der „Politica” erschienen: eine Neuerscheinung der „London School of Economics” die sie neben der „Economica” herausgibt. Ich wäre für Ihre Kritik sehr dankbar, vielleicht haben Sie Zeit mir ein Paar Worte darüber zu schreiben.

Augenblicklich bin ich in Budapest auf einer Vortragsreise,² die ich mit dem Besuch meiner Verwandten verbunden habe. Es liegt ein sehr anstrengendes Semester hinter mir, ich musste english ein Kolleg lesen, 3 Seminare abhalten und zwei Public Lectures liefern. Ich glaube aber, dass sich die Arbeit gelohnt hat, da ich das Gefühl habe, dass ich mich auch in der angelsächsischen Welt durchsetzen werde. Man kommt meinen Problemen mit wirklichen Interesse entgegen, und ich habe viel dazu gelernt.

Es würde mich sehr freuen zu hören, wie es Ihnen geht. Es muss ja jetzt sehr interessant sein in der U.S.A. zu sein, da meinem Gefühl nach ganz radikale Wandlungen dort vor sich gehen. Ich hoffe durch den chinesischen Studenten so manches über sie erfahren zu können.

Ich bleibe jetzt bis Ende April in Budapest (adv. Frau Láng. Budapest V. Sas utca 1. Hungary) ab 1. May 1st meine Adresse in London School of Economics, Aldwich, Houghton Street London W. C. 2.

Es wird mich sehr freuen einmal ein Lebenszeichen von Ihnen zu erhalten.

Mit den herzlichsten Grüßen
Ihr sehr ergebener
K. Mannheim

75. KARL MANNHEIM TO WALTER ADAMS

Budapest 28th March 1934

Dear Dr. Adams,

I thank you very much for your letter of the 23rd March and for your offer to help me to forward my scheme.

If my memorandum¹ was not translated into English till now it was because I was very busy in the last time and since the translation must be worked out very carefully I could not manage it quickly enough.

In spite of this difficulty I hope to be able to send an English copy of the scheme to you and Mr van Sickle² in one or two weeks time.

At this moment I am on a lecturing tour in Budapest³ but all the same I shall find an opportunity to deal with the scheme. In Budapest I shall stay till 25th April and you can reach me under the address which is indicated on the top of my letter. May I ask you to tell your Secretary that from the beginning of May my address will be that of the „London School of Economics“. (No more Stanhope Street!)

I am very glad that you and Mr van Sickle are interested in my scheme. Please remember me to Mrs Adams

Yours sincerely
K. Mannheim

76. KARL MANNHEIM TO WALTER ADAMS

8th May 1934

Dear Dr. Adams,

I know Dr. Kohn-Bramstedt¹ from my work at the University of Frankfurt/M where he was one of my most valuable collaborators. His own teaching activity at that University earned him a very high reputation. The special work of Dr. Kohn-Bramstedt consists in the endeavour to combine the methods of two disciplines which have hitherto been treated separately: he studies the history of literature on a sociological basis and converse: he acquires sociological information through the study of literature. The courage and independence which are required to treat relatively new and unexplored path of

Learning characterize his intellectual work, with which he combines an eminent gift for teaching.

I am convinced that in the British Empire and in America an appreciation will be shown for such fruits of the now threatened development of German Learning as Dr. Kohn-Bramstedts subject, which constitutes an entirely new speciality. For I believe that this methods of investigation have a wide scope for further development.

K. Mannheim

Formerly Professor of Sociology at the
University of Frankfurt/M., Head of Department of Sociology.

77. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

May 12, 1934

Dear Friend Mannheim:

Thank you very much for sending me a reprint of your article on German Sociology, 1918–1933.¹ It helps me to clear up a few points in the translation of your manuscript which were rather obscure to me.

I want you to know that we are making very rapid progress on the manuscript and shall have it completed in approximately two weeks, whereupon we shall send you a copy of the plan before we send it to the publisher. I have offers from several publishers and hope to submit a contract for your signature very shortly. I am making arrangements with publishers only who have a publishing house also in England, so that the English and the American editions can come out simultaneously.

I have been sending a few of our students to you who are spending some time in England. I hope you have had some chance to talk to Mr Yen who was very anxious to get intimately in touch with you before he returns to China.

Are you planning to be at the London School of Economics next year?² and what are your plans thereafter? If there is anything you wish me to do I should be only too glad to follow your suggestions.

With cordial greetings

Sincerely,
Louis Wirth

78. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

London, 23. V. 1934.

Lieber Freund,

ich habe mich über Ihren Brief sehr gefreut, vor allem, darüber, dass ich nach einer längeren Zeit wieder ein Lebenszeichen von Ihnen erhalten habe, und dann auch über die Nachricht, dass die englische Übersetzung von „Ideologie und Utopie“ ihrem Ab-

schluss nahe kommt. Ich sehe der Kopie der Übersetzung, die Sie mir zusenden wollen mit grossem Interesse entgegen. Darf ich Sie noch darauf aufmerksam machen, dass Sie bei den Verhandlungen mit dem Verleger den „Wissenssoziologie“, mit in das Buch aufnehmen, da es meinem Gefühl nach die Problematik auf der heutigen Stufe darstellt, und den Leser dazu verhilft, systematisch die Gedanken zu Ende zu denken.

Immer wieder werde ich von neuem davon gerührt, wie Sie sich meiner Sache annehmen und bei den ursprünglichen Plänen verharren. Inzwischen haben sich zwei Ihrer Schüler und Anhänger bei mir gemeldet, Herr Dr. Yen und Herr Rosenberg. Ich habe aus dem geistigen Austausch und aus der Zusammenarbeit mit diesen beiden Herren einen ausserordentlich günstigen Eindruck über den Ernst, über die Intensität und vor allem über das hohe Niveau ihrer Ausbildung gewonnen.

Es war mir eine ganz besondere Freude aus den Berichten dieser Herren zu erfahren, wie weitgehend ähnliche Problemstellungen in Chicago, insbesondere bei Ihnen, Lasswell,¹ Merriam² vorliegen und wie gut sich unsere Arbeit aus der Ferne ergänzt.

Wenn ich über mich berichten soll, so kann ich Ihnen nur Gutes sagen. Ich habe das Gefühl, dass meine Arbeit sich immer organischer in den Plan der Schule einbaut, wofür als äusseres Zeichen die Tatsache hinzunehmen ist, dass man mich für das nächste Jahr aufgefordert hat, das grosse Kolleg „Systematic Sociology“ zu lesen, da die Schule zwar einige sehr gute Spezialkollegs hat, aber bisher keinen Gesamtblick in den Aufbau der Kräfte, die die Gesamtgesellschaft bilden, gegeben hat, so dass der Hörer der Soziologie den Grundriss der Soziologie bisher nicht genügend zu sehen bekam. Bei den heutigen Zustand der Überdifferenzierung und Überspezialisierung der Soziologie, verursacht mir diese Aufgabe einiges Kopfzerbrechen.

Auch möchte ich Ihnen über eine andere Sache vertraulich berichten. Ich habe der Rockefeller Foundation einen Forschungsplan, der deutsche, amerikanische und englische Soziologen um eine Aufgabestellung herum gruppieren sollte, eingereicht. Wie ich es von ihm selbst, aber auch von dritter Seite höre, soll der Leiter der europäischen Rockefeller Abteilung, Herr van Sickle,³ sehr intensiv für die Sache sein. Wenn ich mich nicht irre, so wird jetzt alles von Herrn Day, dem amerikanischen Chef der Rockefeller Foundation, und von einem dortigen board abhängen. Nun bin ich zwar der Ansicht, dass man in eigener Sache nicht zu viel tun soll, ich halte aber die Forschungsaufgabe für so wichtig und aktuell, dass ich es bedauern würde, wenn aus fehlendem Verständnis die Sache scheitern sollte. Es geht um Probleme, die auf empirischem Wege die *Ursachen der Krise der Kultur* und des *Zusammenbruchs eines grossen Teils der internationalen geistigen Beziehungen* in der gegenwärtigen Gesellschaftssituation analysieren. Das Problem der *Möglichkeit* und der Handhabung *kultureller Planung* wird gestreift, der ganze *geistige und seelische Aufbau der autoritären Staaten* usw. Einen flüchtigen Eindruck über die Probleme können Sie aus einem mit gleicher Post an Sie abgehenden Aufsatz gewinnen. Die Frage ist nun die: halten Sie es für richtig, dass man irgend einen einflussreichen Mann um Day herum oder im board für die Sache mobilisiert, oder ist es richtiger, dass man den Dingen ihren eigenen Lauf lässt. Aus der Ferne hat man natürlich das Gefühl, dass man durch frühzeitige Indiscretionen der Sache mehr schaden, als nützen kann. Ich habe deshalb bisher, ausser mit

Ihnen, mit niemanden über den Stand der Dinge gesprochen. Ich glaube es Ihrer Beurteilung überlassen zu können, was zu tun ist, wer etwa der richtige Mann für die Förderung der Sache wäre, wer die Schlüsselposition zu Day, bzw. zum board hat. Meine stille Hoffnung ist, dass ich durch diesen Plan in eine Kooperation mit Ihnen kommen könnte. Falls Sie es wünschen, sende ich Ihnen eine Kopie des Forschungsplanes zu.

Auch waren Sie so lieb, sich über meine Pläne im nächsten und übernächsten Jahr zu erkundigen. Vorerst bleibe ich hier, und über die weitere Zukunft nach einem Jahr muss ich eine zuwartende Einstellung haben.

[Mannheim]

79. ESTHER SIMPSON AN KARL MANNHEIM

Den 12. Juni, 1934.

Lieber Herr Professor Mannheim,

Herr Adams hat mir gesagt, dass er für Sie nach Dartington geschrieben hat.

Sollte Dartington nicht möglich sein, so würde ich Ihnen sehr dazu raten, es mit Bedales School,¹ Petersfield, Hants., zu versuchen. Der Direktor ist J. H. Badley. Bedales war eine der allerersten von den „New Schools“ (ähnlich der Odenwaldschule in Deutschland) in England, und sie erprobt sich als ein sehr interessantes Experiment. Herr Currie von Dartington gehörte früher zu dem Lehrpersonal von Bedales. Er war zu gleicher Zeit mit meinem Bruder dort. Man sagte mir, dass es in Dartington ausreichende Unterkunftsmöglichkeiten geben soll; es sind dort bereits eine Auswahl von deutschen Kindern an der Schule.

Wenn aus beiden, sowohl Dartington wie auch Bedales nichts werden sollte, so können Sie es mit Bootham School, York, einer Quäkerschule (Professor Polanyi – Manchester – hat seinem Sohn dort)² versuchen. Der Direktor heisst Herr Donald Gray. York ist natürlich nicht auf dem Land, während Bedales in einem der hübschesten Teile Hampshire's liegt.

Wenn ich Ihnen in irgend einer Weise in dieser Sache behilflich sein kann, so bin ich jederzeit dazu bereit, und verbleibe

Mit besten Grüßen
[Esther Simpson]³

London, den 17. Juli 1934.
London School of Economics

Lieber Herr Adams,
ich schreibe Ihnen heute deutsch, weil ich in Eile bin, und im Begriff bin in die Sommerfrische zu gehen. Ich möchte Ihnen heute ein Paar Fälle nahe legen, die es durchaus verdienen, beachtet zu werden.

1. *Dr. Karl Polányi*.¹ Es gehört zwar nicht ganz zu meiner Kompetenz über ihn zu urteilen, da er eigentlich Nationalökonom ist. Ich wurde aber trotzdem gebeten es zu tun, um auch von unserem Gebiete her seine Leistung zu beleuchten. Meines Erachtens gehört Herr Polányi zu jenen Persönlichkeiten, die von der Praxis her in wissenschaftlicher Weise Nationalökonomie betreiben. Er ist der Redakteur des „Österreichischen Volkswirts“ gewesen, und seine Artikel wurden stets von Praktikern und von Wissenschaftlern mit grossem Interesse gelesen. Auch hat er es immer verstanden, die soziologische Seite wirtschaftlicher und politischer Probleme zu beleuchten. Ich glaube, dass in unseren Disziplinen die Grenze zwischen Praxis und Theorie nicht zu stark betont werden darf, ganz im Gegenteil, es höchst wertvoll ist, wenn mit wissenschaftlicher Schulung das aktuelle Geschehen scharf beobachtet wird. Gerade dies kann Herrn Polányi lobend nachgesagt werden. Er ist allerdings in einem doppelten Sinne ein Grenzfall. Einmal, weil er, wie erwähnt Wissenschaftler und Publizist ist, ferner, weil er Emigrant aus Österreich ist. Ich glaube, es wird sich aber im Rahmen Ihrer Gesamtorganisation ein Weg finden, einen speziellen Fall gerecht zu werden, ohne befürchten zu müssen, dass man damit alle Grenzen verwischt.

2. *Theodor Geiger*.² War Professor der Soziologie an der Technische Hochschule im Braunschweig. Nach meinen Informationen soll er, obzwar er kein Jude ist, entlassen worden sein und sich in einer sehr schweren Lage befinden. Er ist ein sehr guter, ausgezeichneter Gelehrter, der aus den sozialen Erscheinungen unserer Gegenwart zu lernen versteht, und mit grosser wissenschaftlicher Gründlichkeit die soziologischen Phänomene herausarbeitet. Seine erste grössere Publikation hat zur Psychologie der revolutionären Massen sehr wesentliches beigetragen, und sein letztes Buch über die soziale Schichtung des deutschen Volkes ein Themengebiet empirisch-statistisch und in soziologischer Interpretation verarbeitet, was von bleibendem Wert sein wird. Es wäre ein Gewinn ihm eine Arbeitsstelle in England zu verschaffen; wenn das aber nicht gehen sollte, müsste man ihm mindestens eine Summe zur Unterstützung nach Deutschland schicken.

3. *Prof. Meusel*.³ ist in vielen Dingen ein ähnlicher Fall. Auch „Arier“, der wegen seines mutigen Charakters, wie ich informiert wurde, seine Stelle verloren hat, und auch in grosser Not ist. Er ist Nationalökonom und Soziologe. Seine Leistungen in der Soziologie haben ein sehr gutes Niveau, sind immer interessant. Über seine Qualitäten als Nationalökonom möchte ich Sie bitten, von Nationalökonomien, etwa von Prof. Löwe⁴ ein Gutachten einzuholen. Wenn es nicht möglich sein sollte, ihn ins Ausland zu bringen, so müsste es möglich sein, ihm mindest in Deutschland zu helfen.

4. Über *Dr. Siegfried Landshut*⁵ höre ich neuerdings, dass er in sehr grosser Not sei. Ich glaube, dass man ihm, wenn es irgendwie möglich ist, trotz meines letzten, etwas zurückhaltenden Urteils eine Hilfe zukommen lassen müsste.

Mit den besten Empfehlungen und Grüssen

K. Mannheim

81. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

July 17, 1934

Dear Mannheim:

Your student, Goldhamer, arrived in Chicago a few weeks ago and brought me your very nice letter. I think we shall be able to develop him into a first rate scholar if he stays long enough.

I was glad to hear from him and from the other students that we sent to London of what a favourable impression you have made in England, and of the stimulating lectures and seminars you have given.

I am now finished with what I consider to be the final draft of the translation. My inclination is to call the book „The Sociology of Knowledge” and to put „Ideology and Utopia” in the subtitle.¹ I am now working on a rather extensive introduction which will put the three essays of yours into a setting of American thought so that the English speaking readers will become acquainted with the tendencies in their own literature that lead up to and are related to the problems you discuss. I am also attempting to compile a supplementary bibliography which will give the references in English that bear on the problem.

A number of publishers have asked to see the manuscript and I feel confident that a suitable publisher can be found so that the volume can appear in England and the United States simultaneously. I doubt whether the sales of such a volume would be large enough to make it a profitable undertaking for a publisher and I suspect that no one will make any money on it. I feel, however, that it is important to see it through just the same. Before signing the contract with a publisher I shall have to have your authorization and release of the English copyright. Before you do this, however, I would like to have you see the manuscript so that you may decide whether it is satisfactory to you. As soon as I get a final typing completed I shall send it to you.

I am glad to hear that you are planning a trip to the United States next summer.² As soon as you know definitely will you let me know so that I may try to obtain some lecture engagements for you which will make it possible for you to have some income while you are here.

As you will note from the stationery I am spending the summer at the University of Michigan where I am teaching some courses. I shall be back in Chicago in the fall.

Cordially yours
Louis Wirth

25. VIII. 1934.

Sehr verehrter lieber Kollege Wirth,
 ich habe mich über Ihren Brief sehr gefreut, denn er brachte mir wieder Nachricht von Ihnen. Ganz besonders hat es mich gefreut zu hören, dass die Herausgabe meines Buches schon so weit ist, dass Sie schon an der Vorrede arbeiten, die mich ganz besonders interessieren wird, umso mehr, als auch ich, je länger ich mich in die amerikanische Soziologie hineinarbeite, sehe, wie weit verwandte Denkrichtungen bei Ihnen vorhanden sind. Ich sehe also der Übersetzung mit grossem Interesse entgegen, und bin selbstverständlich mit dem vorgeschlagenen Titel durchhaus einverstanden. Es wäre mir sehr wichtig – wie ich das schon in einem früheren Brief erwähnt habe – wenn mein „Wissenssoziologie“-Aufsatz aus dem „Handwörterbuch für Soziologie“ auch im Buche mitenthalten wäre. Sollten Sie diesen nicht übersetzt haben, oder sollte der Ihnen zu viel Mühe machen, so würde ich auch über diesen Ihnen eine Rohübersetzung als Unterlage schicken. Sowohl der von Ihnen vorgeschlagene Titel, als die Forderung dem Leser ein vollständiges Bild von der Wissenssoziologie zu geben, lassen es mir als wünschenswert erscheinen, diesen Aufsatz noch mit in das Buch aufzunehmen.

In diesem Zusammenhang möchte ich Sie als den Herausgeber des „American Journal of Sociology“ darauf aufmerksam machen, dass Dr. Hans *Speier*,¹ Dozent an der „The Graduate Faculty of Political and Social Science“ New York, gerne einen Aufsatz über „Die Wissenssoziologie in Deutschland“ schreiben würde. Er ist ein gewesener Schüler von mir, ein Typ, der Ihnen sehr gefallen würde. Ich überlasse es Ihrer Beurteilung, ob es nicht richtig wäre, *nach* der Erscheinung Ihres einleitenden Aufsatzes in meinem Buche die Discussion in den Zeitschriften über die Wissenssoziologie durch Speiers Aufsatz anzuregen. Ganz abgesehen von diesem Zusammenhang, wäre ich sehr froh, Herrn Speier bei Ihnen einzuführen, auch weiss ich, dass ihm viel daran läge.

Es freut mich sehr, dass Herr Goldhamer auf Sie einen guten Eindruck gemacht hat. Ich kann es Ihnen gegenüber nur wiederholen, wie fruchtbar ich diesen Studentenaustausch halte.

Hoffentlich geniessen Sie einen erholsamen Sommer.

Mit den herzlichsten Grüssen und besten Wünschen

Ihr
 K. Mannheim

83. KARL MANNHEIM TO CHARLES SKEPPER

December 7th 1934.

Dear Mr Skepper,¹

the address of Dr. Hans Gerth for which you asked me, it is as follows:

Dr. Hans Gerth

p. a. Friedrichs

An der Jerusalemer Kirche 2 (II. Stock) Berlin S. W.

I am also enclosing the application forms of Dr. Karl Löwith,² about whom, as you may recall, I have given you my personal views in conversation.

Yours sincerely

K. Mannheim

84. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

8/12/1934.

Lieber Freund,

Wir haben lange nicht von einander gehört, ausser durch persönlicher Vermittlung. Es hat mich gefreut, Ihren Kollegen Waples aus Chicago kennen zu lernen. Wir hatten sehr interessante Gespräche miteinander. Ich habe versucht, ihm Adressen zu geben, die bei seiner Reise ihm behilflich sein könnten.

Heute schreibe ich Ihnen gelegentlich der Tatsache, dass ich Ihnen mit gleicher Post eine Publikation von mir – meine „Hobhouse Memorial Lecture“¹ – zusende. Hoffentlich wird sie Sie interessieren, und ich würde gerne wissen, wie Sie dazu stehen. Auch geht mit gleicher Post ein Buch, das ich für Sie verschafft habe – „Das Problem der Soziologie des Wissens“ von Ernst Grünwald² – zu. Es ist von einem jungem Mann geschrieben, den ich nie gekannt habe, und den durch ein Unglück der Tod ereilt hat. Das Buch ist sehr gewissenhaft, wenn auch noch zu jugendlich in seinem Urteil. Es wiederholt in der Kritik die typischen Argumente des deutschen Idealismus gegen die Wissenssoziologie. Ich glaube aber, dass Sie etwas davon haben für Ihre Einleitung zur „Ideologie und Utopie“.

Herr Rosenberg³ hat mir inzwischen Ihre Mitteilung weitergegeben, dass Sie die Antworten des Verlegers bezüglich „Ideologie und Utopie“ in der nächsten Zeit erwarten.

Ich glaube, es wäre wirklich sehr wünschenswert, mit dem Buch womöglichst schnell herauszukommen, da meine weitere Pläne eng damit verbunden sind.

Je mehr ich die amerikanische Soziologie studiere, umso klarer wird es mir, dass sehr viele Beziehungen zur Wissenssoziologie herstellbar sind.

Ich wäre Ihnen sehr dankbar, wenn Sie mir demnächst mitteilen können, wie diese Dinge stehen.

Über meine persönliche Fragen berichte ich Ihnen demnächst. Heute nur so viel.

In herzlichem Gedenken

Ihr,

K. Mannheim

85. KARL MANNHEIM TO CHARLES SKEPPER

19th Dec[ember] [19]34

Lieber Herr Skepper,¹

beliegend übersende ich Ihnen die beiden Gutachten über Dr. E. Mannheim² und Dr. H. Gerth, das über Dr. Fr. Neumann³ folgt nach einigen Tagen. Verzeihen Sie mir die verspätete Erledigung, ich war aber in den letzten Tagen auf Reisen, und jetzt zur Erholung in Bornemouth um eine Erkältung loszuwerden.

Haben Sie inzwischen die Dokumente von Dr. v. Tolnay⁴ und Dr. Mitnitzky⁵ erhalten? Mit den besten Wünschen für die Weihnachtsfeiern Ihnen und Dr. Adams.⁶

Hochachtungsvoll

K. Mannheim

P. S. Bitte mir via The London School of Economics zu schreiben.

The London School of Economics and Political Science
(University of London)

December 19th, 1934.

Houghton Street

Aldwych

London W. C. 2.

I know Dr. Hans Gerth very well from my pedagogic activities at the Universities of Heidelberg and Frankfurt, where he was one of my very best students. He from the outset combined Economics with the study of Economic and Social History in order to master the synthetic method of social investigation that is to-day becoming necessary. Whilst still a student he was awarded a prize for his work at Frankfurt University. His work and his thesis which treat the Sociology of Middle Class Intellectuals in the period of early German Liberalism, is in my view, the best work that has been written as an enquiry into the history of the thought of, and fate of the Intelligentsia. After terminating his studies, Dr. Gerth became assistant to my colleague Prof. Heberle, and here familiarised himself thoroughly with the methods of investigation into present-day affairs and Statistics, so that he is competent to undertake work in various spheres of Sociology.

Apart from this many-sided training, Dr. Gerth is distinguished by a special intuitive gift which enables him to perceive the less obvious refinements of social events and processes.

Since he is „Aryan”, Dr. Gerth is at the moment employed on the staff of the „Berliner Tageblatt”. He is, however, very unhappy because of the fact that he is constrained to write in a sense contrary to his conviction and that he is unable to pursue his scientific work. I think I can vouch for the fact that he will accomplish a very valuable piece of research and that he will fit himself into English life all the more easily since, at my suggestion, he has already studied at the London School of Economics before he graduated in Germany: and during his sojourn in England he came into close contact with English life and English intellectual forces.

(sign. K. Mannheim)

86. CHARLES SKEPPER TO KARL MANNHEIM

21st December 1934.

Dear Professor Mannheim,

Thank you very much for your letter of the 19th December¹ and for sending us your testimonials for Dr. Ernst Manheim² and Dr. Hans Gerth, and for promising to send us one for Dr. Franz Neumann.³

We are sorry to make you work so hard, but could you now send us a testimonial for Dr. Karl Löwith,⁴ whose name we are submitting to the Carnegie Corporation⁵ for a junior fellowship.

We have now got an application from Dr. Marc Mitnitzky,⁶ and have a good many valuable testimonials. If, however, you could spare the time to write a recommendation for him too, it would strengthen our application.

We have already got into touch with Dr. von Tolnay⁷ but we are not sure whether we can submit an application for a fellowship on his behalf.

I very much hope that you will get some much needed rest at Bournemouth.

With best wishes,

Yours sincerely,
C. M. Skepper
Assistant Secretary

87. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

December 21. 1934.

Dear Friend Mannheim:

You have probably been awaiting news from me about the progress of the translation. At present the situation is as follows. The translation of the *Ideologie und Utopie* is finished and has been read by a number of people whose suggestions have been checked and, wherever sound, incorporated in the final version. The essay in the *Handwörterbuch* is also translated, but I am not yet quite satisfied with its present version, which will need a little revision to make it more lucid and intelligible to English

readers. I am not quite finished with my introduction, but hope to send you the completed manuscript by January 20th.

I have talked the matter of publication over with a number of publishers. The main difficulty is the desire you expressed to have an English publisher collaborating with an American house. The best suggestion that has so far been made on this point is the following: That the work be published by Harcourt Brace and Company in New York¹ in their *History of Civilization Series* or the Series entitled *International Library of Philosophy, History and Scientific Method*. The editor of this series is Professor C. K. Ogden.² The representative of Harcourt Brace and Co., was in my office a few days ago and suggested that I write you and ask you to get in touch with Professor Ogden, who lives in London and whom Professors Laski³ and Ginsberg⁴ undoubtedly know. If Ogden consents to have the volume appear in his series it will solve the problem of simultaneous publication in the U.S. and England by the same publisher. I think you can assure Professor Ogden that the volume will have enough of an American sale to pay for the cost of publication.

But whether Professor Ogden will recommend the publication in his series to Harcourt Brace and Co., or I seek another publishing house, there is one problem that must be settled very soon, namely the question of copyright. I therefore want to ask you. 1. Do you own the copyright on the *Ideologie und Utopie* and on the article *Wissenssoziologie* in the *Handwörterbuch* or do the publishers: Friedrich Cohen, Bonn, and Ferdinand Enke, Stuttgart, own it? If you do not have the copyright in your own name then it is necessary to get a written release or assignment of the copyright from the German publishers. No English or American publisher will sign a contract unless the copyright for the English translation has been released by the German publishers. 2. Will you give me written authorization to negotiate a contract with the publisher of the English translation? I assure you that I do not wish to make any money out of the enterprise, but I must have this authorization from you to get the publication under way.

I received an announcement from your Dutch publisher today stating that your new book⁵ is now on sale. I have not yet seen a copy.

With cordial greetings and best wishes for a Happy New Year.

Louis Wirth

88. KARL MANNHEIM TO CHARLES SKEPPER

Bournemouth 3/1/1935

Dear Mr Skepper,

Enclosed I am sending testimonials for Dr. *Franz Neumann*,¹ Dr. *Marc Mitnitzky*² and Dr. *Karl Löwith*.³

I have written no testimonial for Dr. *Siegfried Landshut*,⁴ as I have already forwarded to the Council a detailed testimonial about him on an earlier occasion. As regards Dr. *Heinrich Liepmann*,⁵ I do not recollect ever having met him either personally or in literature, and [I] am therefore unable to enclose a testimonial about him.

In connection with your information concerning the case of Dr. von Tolnay,⁶ that you are uncertain whether you will be able to recommend him for the Carnegie Fellowship, I can only say that I feel competent merely to speak as an adviser and must leave the final decision in your hands. But I deem it to be a matter of conscience to add one further observation: I have never in my life met anyone who is more suited and qualified for a scientific career than he is. He combines to the highest degree the gifts of great originality, a tremendous knowledge and the asceticism necessary for the execution of great plans. I cannot urge too strongly that in my view he, in spite of his youth, belongs to those few whom I should unhesitatingly place into the first category, and that I have so far never had occasion – even among my very best candidates – to recommend to the Council a person of higher scientific rank.

May I thank you for your good wishes, and wish you a very successful and happy New Year.

Yours sincerely

Signed: Karl Mannheim

89. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

8. 1. 1935.

Lieber Freund,

ich danke Ihnen bestens für Ihren Brief v. 21. XII. (1934.), der mir die erfreuliche Nachricht gebracht hat, dass die Übersetzung schon fertig ist. Ich sehe ihr und der Lektüre Ihrer Einleitung mit grosser Erwartung entgegen. Diesem Brief lege ich eine Vollmacht bei, die Ihnen völlig freie Hand gibt zu den Verhandlungen und zu dem Abschluss mit den Verlegern. Es ist meine ausdrückliche Absicht, dass Ihre so wertvolle und mühselige Arbeit angemessen honoriert wird, und ich bitte Sie bei den Bedingungen an mich nur nachdem Ihre Honorierung gedeckt ist zu denken. Wie weit wir in unseren Ansprüchen gehen dürfen, bleibt völlig Ihrer Beurteilung überlassen. Ich bin mit jeder Lösung einverstanden.

In der nächsten Zeit werde ich mich mit Prof. Ogden¹ in Verbindung setzen. Es wäre aber vielleicht gut, wenn Sie in der Zwischenzeit auch noch mit anderen Verlegern die Verbindung aufrecht erhalten würden, weil es in meinem Interesse liegt, die Sache nicht allzu sehr hinaus zu schieben. Das copyright von Ideologie und Utopie hat mir mein Verleger, der von Cohen das Buch abgekauft hat, abgetreten. Der Wissenssoziologie Aufsatz ist auch frei.

In der Zwischenzeit werden Sie „Hobhouse Memorial Lecture“² und mein neues Buch in deutscher Sprache³ erhalten haben. Es wäre mir ausserordentlich wertvoll, Ihr Urteil über diese Arbeiten zu kennen, ganz besonders über den dritten Teil des Buches: Das Denken auf der Stufe der Planung, der meinem Gefühl nach eine weitere Anwendung der Wissenssoziologie ist.

Ich habe es so bedauert, dass Sie in Ihrem letzten Briefe nichts über sich geschrieben haben. Sie wissen doch, wie mich alles, was Sie angeht, interessiert.

Wir bleiben aber jetzt in regerer Korrespondenz.
Nochmals vielen Dank für Ihre vielfachen Bemühungen. Mit den herzlichsten Wünschen für das neue Jahr.

K. Mannheim

Authorization

I herewith authorize Dr. Louis Wirth (University of Chicago) to negotiate a contract with publishers of the English translation of my book „Ideologie und Utopie” and my Essay on „Wissenssoziologie” the copyright of both of which is in my own hands.

K. Mannheim

90. MANNHEIM KÁROLY – GÁL ISTVÁNNAK

Bournemouth, 1935. január 8.

Kedves Uram,¹

Igen örültem kimerítő levelének, s a folyóiratot² is megkaptam, mely igen jó benyomást közvetített törekvéseikről. Lehet, hogy Magyarországon ma ez az egyetlen helyes út: az akadémiai életen kívül komoly tudományt csinálni próbálni, a politikán kívül a helyeset akarni. A nemzetiségi kérdésben az egymás megértése felé való törekvés tán csak későbben hozza meg majd gyümölcsét – de az egyetlen helyes, amit kívánni s amiért áldozatot hozni érdemes.

Rendkívül sajnálom, hogy oly mértékben igénybe vesz saját munkám (képzelteti, hogy idegen nyelven előadni mily terhet jelent), hogy nem tudok részletekbe bocsátkozni – sőt arra kell kérnem, hogy vállalja az egyoldalú levelezés terhét. Szeretném, ha mindannyiszor írna, valahányszor kedve van, s részemről egy ideig megelégedne valamilyen életjellel. Igazán érdekel minden, amit tesznek, ha önmagam nem is jutok hozzá, hogy kimerítően írjak.

...Csak úgy mellékesen eszembe jut, hogy a Budapest szociológiájáról oly érdekesen író szerző ismeri-e Sorokin–Zimmermann: Rural and Urban Sociology-ját, New York, 1929. Csak azért említem, mert kért, hogy bibliográfiára is figyelmeztessem.

Ma csak ennyit. Nehéz dologba fogtak, nagy fába vágták a fejszéküket – csak ne járjanak úgy, mint a legtöbb jó dolog Magyarországon. Mindig és mindig csodálatos új húszevesek – és aztán? Ez is szociológiai probléma. Nem szkepszisből, buzdítás okáért mondom a keserű igazságot.

Minden jót Mindnyájuknak, igaz híve

Mannheim Károly

New York, den 31. 1. 1935.

Lieber Mannheim,

es hat mich¹ tief gerührt, dass Sie die Mühe und die Kosten nicht gescheut haben, mir ein Exemplar Ihres Buches² zu widmen. Ich werte das als ein sehr grosses Zeichen der Verbundenheit, und bin Ihnen vom Herzen dankbar dafür. Ich wünschte, ich könnte Ihnen auch im Sachlichen mit der Freude danken, die dem entspräche. Aber die Sache ist ja zu ernsthaft, und Sie sind zu ernsthaft, als dass ich mich mit den Äusserungen der Bewunderung und Dankbarkeit, für die die Lektüre reichen Anlass bietet, begnügen dürfte. In der Tat finde ich die positiven Gedankengänge und Analysen meist überraschend, ausserordentlich und überzeugend, soweit ich mir überhaupt ein Urteil über Ihr eigentlichstes Arbeitsgebiet anmassen darf. Aber umso weniger überzeugt mich die Gesamtsicht, in der alle diese Analysen zu stehen scheinen und der sie wohl dienen sollen, wenn ich das Buch richtig verstehe.

Ich glaube, dass ich das am besten am Leitfaden Ihres Begriffes rational darzulegen versuchen kann, und zwar auf zwei Stufen. Erstens also hat es mich ausserordentlich überrascht, mit welcher Selbstverständlichkeit Sie das Gegensatzpaar rational-irrational dem Paar heilsam-zerstörerisch gleichsetzen (nur an einer Stelle schränken Sie das dahin ein, dass das Irrationale nicht notwendig schlecht zu sein brauche (S. 40), ja, das wertvollste im Menschen sein könne. Aber die hier angedeutete Verbindung zwischen den beiden Polen bleibt ganz ausserhalb Ihres systematischen Gefüges.) So guten Grund Sie natürlich heutzutage haben, den positiven Wert des Rationalen zu betonen, so wenig dürfen wir doch die Dämonisierungsmöglichkeit aller menschlichen Kräfte, und also auch der rationalen übersehen, und gerade jene unbewältigte Einschränkung auf S. 40 hätte Sie meines Erachtens auf die im Rationalen immer enthaltene Gefahr der Entleerung hinweisen müssen, die bei Ihnen überhaupt nicht gestreift wird. Es ist meine Überzeugung, dass der plötzliche Ausbruch des Irrationalen die Rache dafür ist, dass kein Irrationales zum tragenden Grund der rationalen demokratischen Form gemacht worden ist. Sie haben mit Tillich³ so eng zusammengearbeitet, dass Ihnen dieser naheliegende Einwand kaum entgangen sein kann. Ich weiss daher nicht recht, wie ich in diesem Punkte Ihr Gesamtbild [re]konstruieren soll.

Oder vielmehr, um ganz aufrichtig zu sein, ich glaube zu sehen, dass Ihr Begriff des Rationalen ebenfalls diese Entleerung erleidet, und daher zu einem ohne weiteres tauglichem Werkzeug jeder wie immer gerichteten, noch so irrationalistischen Diktatur werden kann. Sie fassen das Wort rational rein positivistisch, und den Positivismus wieder als reinen Pansoziologismus. Am Anfang steht eine Selbstbewegung des Gesellschaftsprozesses, dessen ausschlaggebender Teil der Produktionsprozess ist. Dieser Prozess ist eine mystische Entität, welcher der Mensch teils eingefügt ist, teils eingefügt werden soll. Er knetet sich den Menschen so zurecht, wie er ihn braucht. Die Zielsetzung dieses Prozesses ist eine rein formale Sicherung des Ablaufs, was man auch scheinbar schöner und gefüllter Integration nennen kann.

Ich möchte nun zuerst sagen, dass dies jedenfalls nicht die Marx'sche Konzeption ist, so wenig ich Sie oder mich auf Marx einschwören würde. Bei Marx wie bei Ihnen rebelliert zwar der Apparat selbst in der Krise, und zwingt zum Umbau. Aber bei Marx gibt es noch eine zweite rebellierende Kraft, die es bei Ihnen nicht gibt, nämlich den Proletarier. So selbstverständlich es richtig ist, dass die proletarische Rebellion eine Hauptnahrung aus der Krisenerfahrung zieht, so ist der Grund seiner Rebellion doch ein umfassenderer, nämlich die Ausbeutung. Und so sehr wiederum die Krise mit der Ausbeutung zusammenhängt, weil die Kaufkraft durch die Ausbeutung geschwächt wird, und deswegen das Produkt nicht zurückkaufen kann, so wäre es doch grundverkehrt, die Tatbestände Ausbeutung und proletarische Rebellion nur durch die Krise miteinander zu verbinden, die menschliche Auflehnung also aus der Explosion des Apparates abzuleiten. Bitte, verstehen Sie mich nicht falsch, ich möchte weder Marx noch mich auf irgend eine voreilige Anthropologie festlegen, als ob irgend eine ewige menschliche Natur gegen den Kapitalismus rebellierte. Mein Argument ist viel bescheidener. Keine Soziologie kann die Möglichkeit ausschliessen, dass der Mensch auf Druck mit Gegendruck reagiert, statt, nach Ihren verräterischen, immer wiederkehrenden Ausdruck, „umgebogen“ zu werden. Tatsache ist doch, wenigstens nach der Marx'schen Theorie, dass das Proletariat sich den kapitalistischen Notwendigkeiten gerade nicht anpasst, ja, dass es sich in der mehr oder weniger krisenlosen Zeit negativer zum Kapitalismus verhielt, als in dem Augenblick, wo der Produktionsapparat rebelliert. Die ganze Welt der negativen Reaktionen, also logisch die Hälfte der Welt, ist bei Ihnen ins Irrationale abgedrängt, und als nichtgesollt gebrandmarkt. Der vollkommenere Mensch, so bezeichnen Sie ihn einmal, ist der dem Gesellschaftsprozess reibungsloser eingefügt.

Nun ist es klar, dass Ihnen der Begriff des Rationalen als Waffe gegen den Faschismus dienen soll, den und dessen tragende Gruppen Sie negativ werten, sodass sich von daher Ihre unklar eingeschränkte negative Bewertung des Irrationalen ergibt. Aber Ihr formalisierter Begriff des Rationalen reicht dazu nicht aus. Rational ist das geeignete Mittel zum Zweck, zu jedem Zweck. Darum berufen Sie sich sehr mit Unrecht auf die Aufklärung, der das Rationale nicht nur die Vernunft, sondern die Freiheit zur Vernunft bedeutete, und andererseits die vorgegebene Gemeinschaft der Menschen in Vernunft und Freiheit. Die Aufklärung hatte ein sehr entschiedenes, sehr leuchtkräftiges Menschenbild, an das sie glaubte. Auch der Faschismus glaubt etwas. An was Sie glauben, wird aus Ihrem Buche jedenfalls nicht sichtbar, und was Sie sich selbst möglicherweise als strenge Haltung anrechnen, eröffnet Ihrem Buche meines Erachtens eine sehr zweideutige Wirkung.

Seitdem der Marxismus kommunistischer wie sozialdemokratischer Prägung das Pathos des Freiheitskampfes hat fallen lassen, hat er sich auf die formale Rationalität der Planung zurückgezogen, und ist damit jener Entleerung anheimgefallen, gegen die wir in den letzten Jahren vergeblich gekämpft haben, und die in seinem ruhmlosen Ende in Deutschland allen sichtbar wurde. Er konnte sich aber auf diese eingeschränkte Position nur deswegen zurückziehen, weil er auf sie ein Monopol zu haben glaubte, weil er also durch sie seinen Gegnern überlegen zu sein hoffte. Neuesterdings wundert

sich Löwe⁴ wieder, dass ich unter den Bedingungen der Planung in meinem Novemberratsatz nicht auch restlose Sozialisierung mindestens der strategischen Punkte ausgeführt habe. Wenn Planung zweifellos auf der erreichten Produktionsstufe zur Lebensbedingung geworden ist, so soll sie doch nur für das Proletariat erreichbar sein. Ich halte diesen Gedanken, die neueste Fassung des Marxistischen Zweiklassenschemas nicht nur für theoretisch grundfalsch (ich habe das schon in dem Aufsatz angedeutet, und versuche es in dem im Druck befindlichen näher zu zeigen), sondern bereits für empirisch widerlegt...

Es ist nach meiner Meinung schlechterdings nicht einzusehen, warum man nur einen egalitären, nicht auch einen inegalitären Kreislauf soll planen, herstellen und bewahren können. Wenn keine Zwecksetzung, keine Ausrichtung an einem letzten Wert gegeben ist, wenn also die Rationalität zu einem blossen Mittel gemacht wird, so können sämtliche von Ihnen beschriebenen Techniken dem Faschismus genau so dienen, wie dem Kommunismus, oder der von Ihnen so blass angedeuteten autoritären Demokratie. Sie können es nicht nur, sie werden es bereits. Kriegswirtschaft oder nicht, jedenfalls kann man die Tatsache einer Wirtschaftslenkung in Deutschland nicht bestreiten. Und die von Ihnen beschriebene intensive Führerschulung ist seit vielen Jahren im Münchner Braunen Hause in erfolgreichem Gange. An einer Stelle nur versuchen Sie, sich gegen diese Möglichkeiten des faschistischen Planens zu sichern, in Ihrer Polemik gegen Freyer⁵. Sie haben natürlich recht, dass Herrschaft allein noch nicht den richtigen Plan eingibt, aber man könnte sofort erwidern, dass im Stadium des Kampfes Freyer im Recht war, den ersten Schritt zur Herrschaft gegenüber dem zweiten zur Planung überzubetonen. Und die grundsätzliche Möglichkeit faschistischen Planens wird bei Ihnen nicht bestritten, weil sie nicht bestritten werden kann. Hat man einmal begriffen, dass der Nationalsozialismus die Emanzipation der vorkapitalistischen Kleinbürgersphäre von der Bourgeoisie ist, so ergibt sich ohne weiteres, dass keine innere Hemmung ihn an Eingriffen in die Sphäre der Bourgeoisie und des Proletariats verhindert. Warum sollten die Menschen nicht denken lernen, falls es Ihnen nützt, und soweit es ihnen nützt? Gerade dies ist ja Ihre These. Die wirkliche Abgrenzung gegen den Faschismus kann nicht dadurch gefunden werden, dass man ihm die Fähigkeit zur Lösung der in seiner Herrschaft gelegenen Denkaufgaben abstreitet. Die wirkliche Abgrenzung liegt in dem Glauben an geistige Werte, an Wahrheit, Gerechtigkeit und Liebe. Ob dieser Glaube siegen kann, ist eine andere Frage, die mich weder in diesem Briefe, noch sonst irgendetwas angeht.

Um zusammenzufassen: Ihr Rationalismus ist nicht dem Faschismus entgegengesetzt, sondern wegen seiner Reduktion auf Gesellschaftstechnisches politisch neutral, und daher die jeweilige Macht unterstützend. Ich weiss nicht, ob Sie diese Neutralität bezweckt haben. Falls nein, was ich glaube, so würde Ihr Buch Ihren Absichten nicht entsprechen. Falls aber ja, so verstehen Sie, warum es mich jedenfalls nicht überzeugen kann, da meine Prinzipien ja andere sind.

Ich glaube, ich muss Ihnen meine Kritik wenigstens etwas verständlich zu machen versuchen, indem ich meinen eigenen Standpunkt andeute. Löwe schrieb mir, ohne weitere Interpretation oder Begründung, dass mein Aufsatz über Sozialismus und De-

mokratie nach seiner und Ihrer aller Meinung überholt sei. Ich lege das dahin aus, dass Sie den Faschismus, vielleicht mit einer schwachen Möglichkeit der Alternative zu einem ebenso grausamen Kommunismus, [als] gegebene Tatsache ansehen, auf die sich der Wirklichkeitssinn und der wissenschaftliche Sinn einzustellen ist, und gegenüber der nach anderen Auswegen zu suchen sinnlos ist. Wenn dies die Meinung ist, so nehme ich das Urteil „überholt“ an, und werte es durchaus positiv. Ich mache keinen Marxismus und keine Soziologie mit, die von mir verlangen, immer dabei zu sein. Nicht alles, was ist, ist vernünftig, sondern es kann in einem Grade dämonisiert sein, der mich am mitmachen einfach verhindert. Dann bleibt mir nur übrig, die richtige Lösung der gemeinten Aufgabe so klar wie möglich zu beschreiben, und es Gott oder der Geschichte anheimzustellen, was sie damit anzufangen gedenken, da ja dies auch schliesslich von ihnen stammt. Es wäre nicht völlig ausgeschlossen, dass irgend eine parallele Situation in der künftigen Geschichte eine Nachprüfung der heute beschreibbaren Wege veranlasst. Ich mache mir nichts vor, sehr wahrscheinlich ist es nicht, und ganz unwahrscheinlich wird es, wenn ich dabei mehr oder weniger auf meine ganz gewiss unzureichende persönliche Kraft verwiesen bleibe, und nicht den Beistand derjenigen habe, denen ich mich nach Substanz und Idee am nächsten fühle. An der subjektiven Notwendigkeit jenes Versuches kann das nichts ändern. Ich meine also nicht die positive Wahrheit in Ihrem Sinne, sondern die wirklich gemeinte Wahrheit an Stelle der Wahrheit der Lüge und Vergewaltigung.

Ich schreibe diesen Brief nicht gern und nicht leicht, ich bin mit treuesten Wünschen für Sie und Ihre Frau

Ihr
(Eduard Heimann)

92. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

16. II. [19]35

Lieber Freund,

ich habe heute von C. K. Ogden¹ endlich einen Brief erhalten, in dem er mir schreibt, dass er sehr stark an meinem Buch „Ideologie und Utopie“ interessiert ist. (Durch einen Irrtum wurde ihm mein Brief länger als ein Monat lang nicht übermittelt). Er schreibt mir, dass nun alles von der Entscheidung von *Kegan Paul* abhängt, der gegenwärtig in New York ist. Er hat ihm sofort geschrieben, dass er sich mit Harcourt Brace in Verbindung setzen soll. Ich schreibe Ihnen nun gleichzeitig diesen Brief, um *Sie zu bitten, durch den Repräsentanten der Firma Harcourt and Brace, den Sie gesprochen haben, die New Yorker Filiale derselben Firma über Ihre Besprechungen zu informieren*, damit die Sachen dann je schneller in Ordnung kommen.

Kegan Paul wird angeblich Mitte März in London sein, und wir können entweder dann endgültig hier abschliessen, oder Sie in Amerika. Wenn ich etwas weiss, schreibe ich oder telegraphiere ich Ihnen sofort. Es wäre sehr gut inzwischen *das englische Manuskript* oder zumindest eine Probe der Übersetzung hier zu haben. Eine Probe der

Übersetzung hier zu haben wäre auch deshalb gut, weil der amerikanische Verleger Knopf sich für mein *neues* Buch² interessiert und ich möchte- wenn Sie damit einverstanden sind – Ihren Assistenten als Übersetzer vorschlagen. Das neue Buch scheint übrigens einen sehr grossen Erfolg zu haben. Es hat sich auch ein spanischer Verleger für die Übersetzung gemeldet. Was halten Sie von Knopf als Verleger?

Es würde mich sehr freuen von Ihnen etwas zu hören. Obige Pläne sind noch alle offen – ich bin noch nicht gebunden, und möchte gerne um Ihre Meinung bitten. Bitte schreiben Sie gleich.

Alles Gute, mit herzlichsten Grüssen

Ihr
K. Mannheim

93. EDUARD HEIMANN AN KARL MANNHEIM

Den 17. 2. 1935

Lieber Mannheim, der Brief wartet nun schon 2 1/2 Wochen darauf, abgesandt zu werden. Ich habe ihn aber zurückgehalten, weil ich und auch einige unserer hiesigen Freunde den Wunsch hatten, noch einmal alles genau zu prüfen, und uns darüber auszusprechen – das erfordert ja die Wichtigkeit des Buches. Dann habe ich noch 8 Tage im Bett gelegen, und so komme ich erst heute zur Vervollständigung und Absendung.

Ich möchte in der Hauptsache 2 Punkte nachtragen.

1: Was ich Pansozialismus genannt habe, ist vielleicht am sichtbarsten in den Formulierungen auf S. 110,¹ wo in Ermangelung einer noch ausreichenden mittelalterlichen und einer schon ausreichenden modernen totalitären Organisation die Sphärentrennung dahin ausgelegt wird, dass der Mensch einfach den Funktionsgesetzen der verschiedenen Umweltsphären folgt, in denen er gerade handelt. Der Primat des Soziologischen vor dem Menschlichen ist hier am klarsten ausgedrückt. Und auf S. 169 wird gar das Ideal von der sozialen Function her konstruiert.

2: Zweifellos hat Ihnen mein erster Brief Unrecht getan (und ich bin vergnügt, dies anzuerkennen), indem er behauptete, dass bei Ihnen kein Versuch gemacht sei, den Gesellschaftsprozess unter irgendwelche Normen zu stellen. Dieser Behauptung widerspricht vor allem die sehr starke Formulierung auf S. 91., wo eine Planung für das Ganze statt einer Planung durch einseitige Gewaltherrschaft verlangt wird. Ja, es findet sich die Formulierung vom schöpferischen Leben, also von dem Religiösen im Leben, von der man nur nicht weiss, wohin sonst in dem Zusammenhang des Buches man sie tun soll. Das Ganze erinnert am ehesten an die synthetische Rolle, die Sie am Schluss von „Ideologie und Utopie“ für die Intelligenzschicht in Anspruch nahmen, freilich hier wie dort ohne den soziologischen Ort ihrer Macht zu zeigen.

Nun kommt aber auf S. 159 die wichtige Stelle, wo Sie eine Art Dialektik einführen, um zu zeigen, dass die einseitige Gewaltplanung (die also möglich ist!) sich nicht auf die Dauer halten kann. Zweifellos wird hier wieder Ihre wahre persönliche Zielsetzung

sichtbar, Ihr Glaube, dass es keine dauernde Befriedigung durch Gewalt geben kann und soll; insofern also, nochmals, irrt mein voriger Brief. Nur gibt es wiederum kein aussersozilogisches Kriterium für diesen vollkommneren Ablauf, wiederum könnte man Vollkommenheit nur mit Reibungslosigkeit gleichsetzen, und damit auf die technische Stufe herabdrücken. Es wäre ja allerblassester, vorsoziologischer Demokratismus, wollte man es als eine Lösung anerkennen, dass statt für eine einseitige Teilherrschaft nun für das „Ganze“ geplant werden soll. Dieses Ganze ist ja ein irgendwie gegliedertes, und es muss das Strukturprinzip angegeben werden, auf das hin man plant. Um jenes Strukturprinzip, das eine wirkliche Lösung statt einer blossen Verwischung der Konflikte bieten würde, habe ich mich in jenem überholten Augustaufsatz bemüht. Und ich sehe nicht, dass Ihr Lösungsversuch die faschistischen Möglichkeiten irgendwie ausschliesst, solange er nicht ein solches Prinzip angibt. Das gilt in einem sehr praktischen Sinne: Hitler hat ein solches Prinzip, und beansprucht in seinem Namen, das Ganze zu vertreten und zu planen, würde also von Ihrer Polemik gegen die Planung im Interesse einer Teilherrschaft nicht getroffen. Ich komme so auf einem Umweg zu meinem früheren Schluss zurück, dass uns das Soziologische kein Kriterium bietet, um echte Gestaltung von einer Vergewaltigung zu unterscheiden, die es technisch bis zur Reibungslosigkeit bringen würde.

Ich bin Ihr und Ihrer Frau getreuer

(Eduard Heimann)

94. FREDERIC J. WARBURG TO KARL MANNHEIM

20th March [193]5.

Dear Professor Mannheim,

Mr. Ogden¹ told me some days ago about the possibility of the inclusion of your book *Utopias and Ideologies*² in our International Library of Psychology,³ and I should very much like to have an opportunity of discussing the matter with you before you leave for Holland.⁴ Unfortunately owing to a series of coincidences, I was not able to see the typescript of the translation by Professor Wirth while I was in America, and I therefore know very little about the book except its general character. I should be glad to see you if you will phone me tomorrow for an appointment either at the end of this week or, better, in the early part of next.

Yours very truly
(F. J. Warburg)⁵

95. FREDERIC J. WARBURG TO KARL MANNHEIM

18th June [193]5.

Dear Dr. Mannheim,

I have drafted an agreement for the translation of your book „Ideologie und Utopie“ and send it to you herewith for signature. It is on the lines that we discussed at our recent interview. It represents the best terms we could consider offering, and these terms are remarkably high considering the nature of the book. The advance of £ 50, for instance, is almost unprecedented for a book of this type.

Your relations with the translator are a matter for your own private negotiation, but as I suggested at our interview, it would be quite in order for you to suggest to him that he shares equally with you the royalties and the advance till he has been paid the sum of fifty or possibly seventy-five pounds. When you have read the agreement and if you approve it, will you please send it back signed, whereupon we will send you a duplicate signed by ourselves.

With reference to „Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus“,¹ I have read the rough translation you sent me with much interest. It is of course particularly difficult to appreciate a book of this kind if you have only a portion of it, but it would appear to be a very interesting piece of work, for which there should be a reasonably good demand in this country and also, I think, in America. Let us fix up the first book first, and consider the second a little later on. I feel pretty sure that we shall want it.

Yours sincerely
(Frederic J. Warburg)

96. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

18. June 1935

Lieber Freund,

ich danke Ihnen bestens für die sofortige Kabelantwort auf meine Anfrage in der Angelegenheit des Kegan Paul¹ Angebotes. Ich hoffe, dass jetzt die Sache in Ordnung kommt, und dass wir im Laufe dieses Monats den Kontrakt unterzeichnen können. Mr. Warburg, der Managing Director der Firma schrieb noch an Harcourt Brace, um zu erfahren, wieviel Exemplare diese für Amerika übernehmen werden. Wenn ich Sie richtig verstanden habe, so war die amerikanische Firma bereit, das Buch zusammen mit Kegan Paul zu publizieren, so dass von dieser Seite her alles in Ordnung sein wird. Warburg will auch mein neues Buch lesen – vielleicht publiziert er auch dieses. Wir wollen sehen, wie die Dinge sich entwickeln.

Inzwischen, es ist vor ein Paar Tagen, habe ich die Übersetzung von „Ideologie und Utopie“ erhalten, und obwohl ich nicht in der Lage bin zu beurteilen, wie sie auf den englischen Leser wirkt, glaube ich, dass Sie sehr gewissenhaft und genau ist – Sie und Herr Shils² hatten damit selber eine grosse Mühe, dafür ich Ihnen äusserst dankbar bin. Ich glaube, ich werde vor der Drucklegung noch einige Kapitel umschreiben müssen,

um dem amerikanisch-englischen Leser in seiner Denk- und Schreibweise entgegen zu kommen.

Ich wäre Ihnen, lieber Freund, sehr dankbar, wenn Sie sich jetzt in den Ferien an die Niederschrift der Einleitung setzen wollten – der Erfolg des Buches scheint mir weitgehend davon abzuhängen, wie Sie den Weg für das Verständnis des Buches bereiten.

Ich habe mit grossem Genuss und viel Belehrung die erweiterte neue Bibliographie gelesen – allein diese Arbeit muss es den Gelehrten und Studenten lohnend machen, das Buch zu kaufen. Es wäre mir eine grosse Freude, von Ihnen auch zu hören, wie es Ihnen geht. Ich weiss, Sie haben sehr viel zu tun, aber vielleicht finden Sie doch jetzt ein Paar Worte über sich zu schreiben.

Mir und meiner Frau geht es sehr gut, wir haben uns schon eingelebt. Ich hatte eine sehr interessante Vortragsreise in Holland gemacht, habe an den Universitäten Leiden, Groningen, Amsterdam etc. gesprochen, und ein sehr grosses Interesse für die Probleme meines neuen Buches gefunden.³ (Wie stehen Sie zu ihnen?) Dann fahre ich nach Istanbul in die Türkei, auch ein sehr lehrreiches Land für den Soziologen.

Ich habe den Plan, während dieses Sommers nach den Vereinigten Staaten auf eine Vortragsreise zu kommen, aufgegeben – ich glaube, es ist besser später zu kommen, nachdem meine Bücher übersetzt werden.⁴ Ich habe es hier an der „London School“ *sehr* gut – die Arbeit mit den Studenten macht mir eine grosse Freude –, ich denke mir aber oft, dass vielleicht die frische Aufnahmefähigkeit der Amerikaner noch günstigerer Boden wäre. Ich glaube, das entscheidet sich aber am ehesten in persönlicher Fühlungnahme. Ich danke Ihnen bei dieser Gelegenheit wieder für die grosse Mühe, die Sie sich mit meinem Buche machen.

In herzlichem Gedenken

Ihr
K. Mannheim

97. KARL MANNHEIM TO ALEXANDER FARQUHARSON

2nd July 1935

Dear Mr. Farquharson,¹

with reference to our last talk I wrote to Dr. I. van Schmied (Leiden) in order to make sure whether he is still interested in delivering a lecture in the „Institute of Sociology“ and to get suggestions from him about a possible date. I just received his answer in which he says: he would be glad to do so, and he suggests as possible date the end of November when he could come over for a week-end.

As Professor Ginsberg invited him and his wife to stay with them the only thing to pay would be the traveling expenses (about L. 6.-) The subject of his lecture would be „The Significance of Sociology for the understanding of our Times“. The lecture would be in English. As I regard as one of the aims of the „Institute“ to get in touch with our colleagues from abroad I was wondering if you would consider sending him an official invitation.

It is hardly necessary for me to say that this my suggestion is only a tentative one, so far there is no decision taken and everything is entirely in your hands.

You heard perhaps from Ginsberg that we want to go with you to attend the Congress of Sociology in Bruxelles² at the end of August. Don't you think that we should go there as a joint group connected with the „Institute“?³ – in which case may I ask you to take the necessary official steps to give notice of my attendance. With many thanks in advance.

Sincerely yours
K. Mannheim

P. S. The address of Dr. I. van Schmied is Leiden 5 Ryn en Schickade Holland

98. FREDERIC J. WARBURG TO KARL MANNHEIM

3rd July (193)5.

Dear Dr. Mannheim,

I shall be glad if you will send me by return a short descriptive note describing the contents and argument of your book „Ideologie und Utopie“. This should run to some two hundred and fifty words.

I should also be glad if you would give me one or two suggestions for a title. „Sociology and Knowledge“¹ a title which has been suggested does not seem very thrilling, and perhaps you can think of something very much better.

Yours sincerely,
[F. J. Warburg]

99. KARL MANNHEIM TO FREDERIC J. WARBURG

5 July 1935.

Dear Mr Warburg,

I am including the short descriptive note of the content of my book „Ideology and Utopia“ and I hope you will find it suitable for the purpose you need it.

I discussed the question of the definite title of my book with many of my English colleagues and after a series of proposals we came to the conclusion that the original title is still the best:

Ideology and Utopia

An Introduction into the

Sociology of Knowledge

The only difficulty about this title seems to be that the word „Ideology“ penetrates just now into the English vocabulary and it is therefore a little strange to the man in the street. On the other hand there is a certain thrill in it because of the Marxian discus-

sions in which people use the word again and over again and we have so far no deeper information, about the problems which are implied in the word.

I think if the short note about the content of the book would be printed on the cover of the book, there would not only be no doubt about the meaning of the words any more but it would surely raise the interest of the reader and many people would have the wish to get more informations about the problems mentioned in it.

I only mention another suggestion in order to show you how simpler it is to miss the goal:

Bias, Belief and Knowledge

An Introduction into the Sociology of Knowledge.

Although this title seems at the first moment to be more attractive it loses very soon its value. First it does not cover the real meaning of the problems of the book, secondly it does not raise associations which could lead to the discussion of definite problems. I think you will agree with me that the original title in connection with the short description I am including to this letter, is the right solution of the problem. Meanwhile I found the definite title of the second book

Freedom or Planning

The Problem of a Society in Transition

I am very anxious to know your opinion about the note and the titles I suggested.

Sincerely Yours

K. Mannheim

P. S. My address is from Monday
Hotel Scaford
Ryde
Isle of Wight.¹

100. KARL MANNHEIM TO ALEXANDER FARQUHARSON

15th December 1935

Dear Mr Farquharson,

I thank you very much for your letter of the 12th inst[ant] informing me that I was elected as a member of the Council of the Institute of Sociology.

May I ask you to tell the Council that I willingly accept that offer and that I consider it as a great honour to take part on your work and I shall try to do my best in the promotion of your studies.

I shall be glad to meet you at any time which suits you during the next week in order so discuss the problems arising out of that function.

Yours sincerely
K. Mannheim

101. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

24. December 1935.

Lieber Freund,

ich möchte Ihnen heute mich für die Zusendung Ihrer Einleitung zu meinem Buche herzlich bedanken. Ich habe sie inzwischen zweimal gelesen, mit grosser Aufmerksamkeit und Hingabe, und kann Ihnen nur sagen, dass ich eine aufrichtige Freude damit gehabt habe. Sie bedeutet nicht nur ein tiefgehendes Verständnis für die Zeitsituation, aus der das Buch entstand, sondern auch eine Interpretation der Gedanken, die ich zu entfalten versuchte – wie ich ihr trotz der ausgebreiteten Literatur über das Thema noch nicht begegnet bin. Ich hätte es nie gedacht, dass Menschen aus einer ganz anderen Welt, im Grunde mit einer völlig verschiedenen wissenschaftlichen Tradition, so nahe zu einander zu kommen vermögen.

Mir ist dieses Bewusstsein viel wichtiger, als irgend ein äusserer Erfolg, es ist die Garantie für eine geistige Zusammenarbeit der Intelligenz in der gegenwärtigen Welt, und es ist mir ausserdem persönlich wertvoll, dass ich nunmehr weiss, dass wir beide denselben Weg gehen. Ich bin überzeugt, dass die Einleitung des Buches dem angelsächsischen Leser näherbringen wird, und bin Ihnen für die grosse Arbeit und Intuition die Sie darein investiert haben, *sehr* dankbar.

Ich arbeite in einem fort am neuen Anfang des Buches,¹ der etwas schwieriger zu schreiben ist, als ich vermutete, hoffe aber Ende dieses Monats das Manuscript an Shils² abzusenden. Ich glaube Sie werden damit einverstanden sein. Ich war bisher mit dem Anfang des Buches vom Standpunkte des angelsächsischen Lesers nicht zufrieden.

Heute nur diese wenigen Worte des Dankes. Ich wünsche Ihnen ein glückliches Neues Jahr, und würde mich sehr freuen von Ihnen etwas zu hören.

Herzlichst
Ihr
K. Mannheim

102. KARL MANNHEIM TO ESTHER SIMPSON

30th. XII. 1935.

Dear Miss Simpson,¹

I just noticed that I missed to answer your request concerning Dr. Hans Gerth. Please do forgive me my delay.

Dr. H. Gerth is, to my knowledge, a journalist at the staff of the
„Berliner Tageblatt“
in Berlin.

and any letter sent to that address will reach him. Be only very careful concerning the content of your letter, since his correspondence seems to be watched by the censor.²

Yours sincerely
K. Mannheim

London 1936. január 10.

Kedves Carlo,¹

pár napig beteg voltam, s ezért csak ma jutok hozzá, hogy szép ajándékomat, könyvedet² megköszönjem. Nem jutottam hozzá, hogy egészen olvassam, de ami próbát belőle láttam, igen nagy benyomást tett. Tudod, hogy nem vagyok dogmatikus, s minden egész dolgot a maga nemében ítélek meg, s ez egész és töretlen. Ezért szeretném, ha azt amit a szociológusról beszélünk, nem úgy vennéd, mintha ellen mintakép volna ahhoz, amit te csinálsz. Inkább a privát személyednek van szüksége arra, hogy a saját életed és korunkat társadalmi bázisról is nézd. Ha ez szükségtelenné válik, akkor majd magától eldől, hogy később a művészettörténetben is kibővülést jelent-e. Remélem, így értetted az együtt folytatott beszélgetéseket, melyek nekem szép emberi emlékeim közé tartoznak.

Az „intelligentia” kéziratot³ amíg az olvasáshoz szükséged van, magadnál tarthatod – csak nem lehet határtalan ideig otthagynom.

Írd meg kérlek, hogy megírtad-e Adamsnak,⁴ hogy kikenél voltál ittléted alatt meghíva, főleg hogy találkozta-e avval a Sir-rel, akinek annak idején Michelangelo-ját agnoszkáltad.

Juliskától is minden jót mindkettőtöknek

szeretettel
Károly

February 2. 1936.

Dear Friend Mannheim,

We have received the first 51 pages of your manuscript¹ and have read it with great interest. We feel that it presents a very valuable and highly suggestive elaboration of some of the leading points in the volume. Furthermore Mr. Shils has been busy on the translation of it which is almost completed. After reading it over, however, we feel that we ought to communicate to you very frankly and fully our judgement about it. While we thoroughly appreciate its value and heartily agree with you on the leading issues raised we do not think it wise to include it in the book for the following reasons:

1. The publication date of the book has already been so long delayed that the perfection of an adequate and, from a literary point of view, suitable translation of it would further delay publication. This, we believe, would be highly regrettable, especially since the present demand for the book is likely to suffer if it is further delayed.

2. While what you have written is a very thoughtful and extremely valuable essay, it is not designed as an introduction to a book and might actually obscure the burden of the book itself.

3. We have already written an introduction to the book which you seem to approve of. Why add another one? People simply will not read too many introductions. They wish to get to the meat of the volume.

4. You need have no anxiety about the book not reaching the English-speaking public, since it already has received a considerable amount of advance publicity. This is so much the case that the publishers are even anxious to bring out your book on *Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus*.²

5. The original introduction which you have written for the original edition and which is incorporated in the translation seems to us appropriate and adequate.

6. It would seem a pity to waste the excellent manuscript that you have just sent us on the present volume which can stand on its own feet. It would seem much more advisable to use it as the beginning of a new general volume on the sociology of knowledge, in the working out of which we would be glad to participate if you want us to. But such a volume is a matter of a year's work.

7. It is not customary in English publications of this type to anticipate what you are going to say in the introduction and thus to dull the edge of the book itself.

8. Your *Ideology and Utopia* became famous in its original form and should by all means be produced in that form and in no other.

We, of course, do not wish to interfere with your plans in any way whatsoever, but we feel we must give you [our] frank and well-considered advice which you can take for what it is worth. If, therefore, you wish to insert your new introduction in place of the original, we shall have it completed and sent to you by the end of February.

It will not be necessary to send us the changes you have made in our original translation for approval. It will be quite sufficient to send us the proof-sheets as they are delivered by the printer and we can assure you that they will be sent back by return mail with the least possible delay.

These are very busy times for me. I have been forced to spend a good deal of my time on a number of research undertakings which I would much prefer to postpone, but which seem to be in urgent demand from various sources.

I hope the time will soon come when we can collaborate more intensively on common intellectual projects growing out of the sociology of knowledge. After having given a course on the subject last summer I feel it is one of the most promising fields in the whole of social science and is particularly relevant today.

After the *Ideology and Utopia* is in print I feel confident there will be an insistent demand for the type of studies that your work has opened up and that we will see a great awakening of interest in the field in the English speaking world.

I am receiving inquiries almost daily about the date of publication. Harcourt Brace³ has announced it for March 19th. It has been postponed so often that I hope it can finally see the light of day at about that time.

Mr. Shils and I send you our most cordial greetings,

Sincerely yours,
Louis Wirth

15. Februar 1936.

Lieber Freund Wirth,

ich danke Ihnen vielmals für Ihren Brief von 2. II., und für die grosse Mühe und Vertiefung, mit der Sie und Herr Shils sich die Frage des Ihnen zugeschickten Manuskriptes zum Gegenstande Ihrer Überlegungen gemacht haben. Obzwar ich in den meisten Punkten mit Ihren Argumenten fühle, gibt es eine Tatsache, die mich dazu bewegt, das Manuskript in das Buch doch einzubauen. Diese ist, wie ich es Ihnen in meinem Telegramm auch angedeutet habe, die Situation hier in England. Hätte ich das Buch nur in Amerika herauszubringen, so würde ich es, ganz wie Sie es mir raten, in der alten Form publizieren. Ihre so tief in die Sache eindringende Einleitung würde den Zugang zureichend ebnen. Der Unterschied in England scheint mir aber ein doppelter zu sein. Die grosse Sekularität, die in diesem Lande herrscht, hat nicht einmal den klarsten Köpfen der hier lebenden Intelligenz die Problematik der soziologischen Hintergründe des Bewusstseins erschlossen. Den meisten würde das alte Buch einfach wie ein Dokument aus einer ihnen unzugänglichen Welt vorkommen. Diese Schwierigkeiten versuchte ich durch historische Analogien mit den Sophisten und Sokrates, durch eine historische Skizze des Entstehens dieser Denkweise im nachmittelalterlichen Sozial- und Kulturzusammenhang zugänglicher zu machen. Die zweite Schwierigkeit, der man hier zu Lande begegnet ist, dass sozusagen gar keine Tradition für Soziologie vorhanden ist, und man unter dieser entweder „Social Surveys“, oder soziale Zustandsbeschreibungen versteht. Von einer Empirie, die auch etwas anderes sein könnte, als Aufzählen, Messen und Beschreiben, hat man noch keine klare Vorstellung. Über diese Dinge musste etwas vorangehend gesagt werden, um überhaupt den Zugang des Lesers sicherzustellen. Hätte das Buch so begonnen, dass man sofort in die Definitionen von total- und partikular-Ideologie hineinfällt, so hätte beinahe jeder Engländer nach einigen Seiten Lektüre das Buch als „zu abstrakt“ aus der Hand gelegt. So glaube ich, dass sowohl Ihre Einleitung, als der neue Anfang des Buches den Leser in eine Problematik in konkreter Gestalt verstrickt, so dass er dann, einmal an den Sachen interessiert, später sich so manches gefallen lässt, was seiner Tradition nicht völlig entspricht.

Als weitere Bestimmungsgründe möchte ich anführen, dass ich jene Gedanken der letzten Seiten des zugeschickten Manuskriptes, die Sie seit der Abfassung Ihres Briefes erhalten haben, unbedingt mit Nachdruck der englischen Ausgabe vorausschicken muss, wenn ich nicht [!] so manche Missverständnisse mir ersparen will, die ich bei einigen Deutschen Kritikern beobachten konnte. Obzwar ich es schon bei der deutschen Auflage gesagt habe, musste es hier noch klarer ausgesprochen werden, dass diese Untersuchungen als Essays, als ein Suchen aufgefasst werden müssen, und nicht als apodiktische letzte Formulierungen. Damit werde ich mir vielleicht ersparen, dass der Kritiker, wie etwa v[on] Schelting,¹ (der sonst eine sehr verdienstvolle Arbeit geleistet hat), seine Aufgabe darin sieht, Widersprüche zu sammeln, obzwar ich selber betonte, dass ich die Widersprüche absichtlich bestehen lasse, weil sie in der Situation unseres Denkens liegen, und man sie vorläufig nicht wegkonstruieren, sondern

durchsichtig machen muss. So wie die Dinge jetzt stehen, habe ich nicht nur das Gefühl, dass Ihre Einleitung und mein neugeschriebenes Manuskriptstück sich gegenseitig tragen, sondern, dass ohne dass der Autor im Text ähnlich Klingendes selber gebracht hatte, manche Ihrer Ausführungen eher als Entschuldigung, als eine getreue Interpretation des Textes hingenommen worden wäre. Sie können es mir glauben, dass ich mitten des ersten und zweiten terms, die hier im Lehrbetrieb am schwierigsten sind, mich dieser Arbeit nicht unterzogen hätte, wenn ich nicht das Empfinden gehabt hätte, dass ich auch von mir aus eine Brücke zum Leser in England schlagen muss.

Seltsamer weise kam ich selbst nicht auf den Gedanken, dass Ihre Einleitung und mein neuer Text kollidieren könnten. Darin bestätigt mich mein Freund Löwe,² dem ich zur Einsicht beide Manuskripte eingeschickt habe. Löwe empfand Ihre Einleitung als ein abgerundetes Kunstwerk, dem nichts Abbruch tun kann. (Diese Objektivität und Distanz werden Sie selbstverständlich Ihrer Leistung gegenüber nicht aufbringen.) Er hat mir aber berechtigte Vorwürfe gemacht, dass ich vergessen habe, aus dem Titel des neuen Stückes das Wort „Einleitung“ zu streichen, und das neue Manuskript als den ersten Teil des Buches zu drucken. Der zweite Teil wäre dann derjenige, der bisher der erste Teil war, nur das bestimmte Sätze wegfallen, die bisher einleitenden Charakter gehabt haben. U. a. die ersten 7 Seiten der deutschen Ausgabe. Damit hat das Buch nur eine einzige Einleitung, die Sie geschrieben haben, und es gewinnt den Charakter einer Sammlung von zusammenhängenden, aber dennoch in sich selbstständigen Essays, die um dasselbe Problem kreisen. Es wird dann nicht so empfunden werden, als ob man nach vielen Einleitungen noch immer nicht zum Thema käme, sondern, als ob man von verschiedenen Punkten her immer demselben Zentrum in verschiedener weise zustrebte.

Ich hoffe, dass Sie diese Argumente überzeugen, und ganz besonders verstehen, dass ich mit meinem englischen Publikum zu rechnen habe.

Es ist so schrecklich schwierig aus der grossen Entfernung zu gemeinsamen Entscheidungen zu kommen, und ganz besonders zu vermeiden, dass in Briefen Missverständnisse entstehen. Ich möchte um Ihr volles Wohlwollen bitten, wenn Sie diesen Brief lesen, und Sie daran erinnern, dass in einem persönlichen Gespräch so manches mit einer Handbewegung in Ordnung kommt, wozu man im Brief lange und schwerfällige Auseinandersetzungen braucht.

In diesem Zusammenhang möchte ich schon jetzt darauf hinweisen, dass ich ganz besonders im Utopieaufsatz und im Wissenssoziologie Aufsatz ziemlich viele Sätze umzukonstruieren mir erlaubt habe. Sie werden sich wundern, nicht deshalb weil ich sie als zu stark vom ursprünglichen Text entfernt gefunden habe, sondern weil die Sätze für mein Gefühl zu treu waren. Das bringt eine bestimmte schwere Lesbarkeit zustande, die man durch eine Neukonstruktion vermeiden kann. Missverstehen Sie auch bitte dies nicht, der Autor kann sich so manche Neuformulierungen und Entfernungen vom ursprünglichen Texte erlauben, die der gewissenhafte Übersetzer nicht auf seine Verantwortung nehmen kann. Deshalb ist es mir auch für die weitere Übersetzungsarbeit von Herrn Shils von Wert zu wissen, dass er zunächst womöglich genau übersetzt, und mir die Möglichkeit gibt, nachträglich Einiges umzugestalten. Ich kann die Über-

setzungsarbeit von Ihnen beiden nicht genügend bewundern. Ein[e] härtere Arbeit auf diesem Gebiet mag es wohl kaum geben. Vielleicht müsste ich Ihnen den endgültigen Text doch noch vor der Drucklegung zuschicken, obzwar Sie darauf verzichtet haben. Ich befürchte nämlich, dass, wenn man in den Korrekturen zu viel ändert, der Verleger unsere Rechnung mit diesen Spesen belasten könnte. Allerdings steht Ihnen die Möglichkeit offen, in Ihrer Vorbemerkung die Verantwortung für diese Änderungen auf mich zu überwälzen. Lassen Sie mich also wissen, ob ich den Text schicken soll.

Über Ihre Pläne eine spätere Publikation im Gebiete der Wissenssoziologie betreffend habe ich mit grossem Interesse gelesen, und werde froh sein, wenn unsere weitere Kooperation, in welcher Gestalt auch immer, sich fortsetzt. Es steht mir reichlich Material zur Verfügung, um für jenes Buch das gewünschte Kapitel zu schreiben. Auch ich hoffe, dass dieses Arbeitsfeld sehr weit ausbaubar ist, und dass die gemeinsam Arbeit unsere Beziehungen nur vertiefen wird.

Bitte grüssen Sie Herrn Shils herzlichst von mir. In freundlichem Gedenken

Ihr
K. Mannheim

106. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

February 28, 1936

Dear Friend Mannheim:

Enclosed is the translation of the manuscript you sent us. We have done the best we could with it, considering the fact that we wanted to return it to you at the earliest possible moment.

I quite agree with your revised plans about the form of the book and am wholly in favor of sending it to the publisher at once. As the various parts of it are set up in type, I suggest you have the printer send us proofsheets, which we shall promptly examine and return to you immediately, so that there will be no time lost. It will not be necessary to send us the manuscript with your corrections, since we are quite willing to accept your judgment about any changes.

I hope that we may expect proofsheets within a few weeks. As you probably know, the book has been announced here for March 19th. and many people have already begun to ask us for it. I am therefore hoping that there will be no delay from now on.

I felt very much delighted with your cordial letter. I had a meeting this noon with Paul Tillich,¹ who is lecturing here, he is on his way to Europe and will no doubt see you in London this spring. When there is more time I shall write you at greater length.

Cordially yours
(Louis Wirth)

London 1936 március 13

Kedves Kollega úr,¹

szabadjon e levél átadóját, Dr. Braunthalt,² kit az irodalomból biztosan ismer, Önhöz bevezetnem és legmelegebben ajánlanom. Br[auenthal] Halasinak³ és Rónai Zoltánnak⁴ igen jó barátja, s útban van Amerikába, hogy ott új életet kezdjen, s új életpályát építsen fel. Biztos vagyok benne, hogy Ön tanáccsal és ajánlással segítségére lesz, s ebbeli kérésemhez csak azt fűzöm hozzá, hogy érdemes, komoly és jellemes embert segít életútjában. Meg vagyok győződve, hogy a vele való beszélgetésből is sok információt és szempontot fog nyerni, úgyhogy a személyes megismerkedés önmagában is értékes és érdekes lehet. Szakértők véleménye szerint elsőrangú [a] szakmájában.

Hogy van Ön? Mikor jön megint Európába? Talán sikerülne egyszer találkozunk. Sok fontos megbeszélni való volna. Igen szerettem volna nézetét tudni könyvemről.⁵

Min dolgozik Ön?

Igaz nagyrabecstüléssel
minden jót kíván híve
Mannheim Károly

16. III. 1936

Dear Mr Franklin,¹

I am addressing this letter to you since I have been informed that it is you who have undertaken to deal with all those affairs which formerly fell into the domain of Mr. Warburg.²

I wish to inform you that about the 23th March, I shall send you the definite form of the manuscript of my book „Ideology and Utopia, An Introduction to the Sociology of Knowledge”, which is to become a volume of the „International Library of Psychology”.

According to our discussions with Mr. Warburg, I revised the translation and added a new chapter³ to the volume especially for the English reader. You would oblige me very much, if you would tell me when you wish to give the book to the printers, in order to make my arrangements for reading the proofs. We shall have to send the proofs to Mr. E. Shils⁴ who is one of the translators (Social Science Research Building III. University of Chicago, Chicago, Ill. USA.) who will read them first and then forward them immediately to me. I hope that this will not mean more than a delay of 3–4 weeks, since Mr. Shils promised me to send them back as quickly as possible.

You will probably know that Harcourt Brace⁵ has already announced the book for March 19th. Unfortunately, that promise cannot be kept, please would you tell me what you are contemplating as to the date of publication. I am leaving about the 21st of

March for Bournemouth for a few weeks. A shall keep you informed regarding my address.

If it chances that you wish to see me personally before I leave, I shall be delighted to meet you. In that case any time on Thursday or Friday would suit me. Please use as address the following: Red Court Hotel. Bedford Place. W. C. 1.

Yours sincerely,
K. Mannheim

109. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

25 März, 1936. – 3. 31. Bournemouth

Lieber Freund,

ich habe Sie eine Weile auf Antwort warten lassen müssen, denn ich wollte nicht eher schreiben, als ich die Entscheidung des Verlegers hatte. Nun ist diese, wie es schon zu ahnen war, so ausgefallen, dass „Ideologie und Utopie“ *nur Anfang Herbst herauskommen kann*.¹ Es war nicht mehr genügend Zeit zur Verfügung, wenn man die Korrekturen auch nach Amerika hätte senden sollen.

Teilweise ist es mir aber auch so recht, denn ich hätte es sehr bedauert, wenn etwas übereilt worden wäre, und ich lege sehr grosses Gewicht darauf, dass Sie und Herr Shils die Änderungen, die ich hier vorgenommen habe, sich durch den Kopf gehen lassen. Wenn schon so viel Arbeit und Hingabe in eine Sache investiert wurde, soll Sie schon „ganz“ ausgeführt und durchdacht sein.

Ich war sehr froh darüber, dass Sie mit meiner Lösung einverstanden waren, und das soeben übersetzte Stück auch in das Buch haben wollten. Auch danke ich Ihnen für das Einverständnis zu den Korrekturen, die ich vorgenommen habe. Da wir jetzt mehr Zeit haben, wird man Ihnen auch Fahren-Korrekturen zuschicken können, so dass Sie und Herr Shils noch die Möglichkeit haben werden, einiges an meinen Änderungen zu korrigieren. *Ich lege in jeder Beziehung die letzte Entscheidung in Ihrer beiden Hände*. Bitte Sie mir insofern etwas sparsam mit den Änderungen zu sein, als die Kosten einer zu weitgehenden Änderung uns alle belasten würden.

Ich fand die Übersetzung des neuen Kapitels² noch meisterhafter, als die des ursprünglichen Textes – vielleicht hat dazu auch das etwas beigetragen, dass der deutsche Text schon für das Englische gedacht war. Ich habe erst bei der Revision gesehen, wie schwierig der deutsche Text von „Ideologie u. Utopie“ für eine Übersetzung etc. ist.

Nun jetzt, wo wir am Ende zumindest der Arbeit sind, versuche ich Ihnen nochmals für die Hingabe an die Arbeit und an die Verwirklichung unserer Pläne [zu] danken. Ich hoffe *wirklich*, dass damit nicht ein Ende, sondern erst der Anfang für unsere Kooperation gesetzt ist.

Ich bin jetzt in Bournemouth zur Erholung über die Term-ferien, und beginne die Herausgabe meines Buches über die Intelligenz vorzubereiten, wofür ich zunächst einen Kontrakt mit Sijthoff³ in Leiden habe. Es würde mich sehr interessieren, wie Sie das geplante Buch über Wissenssoziologie sich gedacht haben.

Heute wende ich mich noch mit einer Bitte an Sie, die mir sehr am Herzen liegt. In den nächsten Monaten wird einer meiner besten Mitarbeiter und Verwandter, Dr. *Ernst Mannheim*,⁴ der vorher der Assistent von Prof. Freyer⁵ war, und in Leipzig habilitiert, nur durch die Nazi-Regierung nicht anerkannt wurde, seine Ph. D. an der London School of Economics ablegen, und wir werden dann dafür sorgen müssen, dass er in der akademischen Laufbahn eine Stelle findet.

Ginsberg⁶ und ich haben ungefähr drei, bereits in der akademischen Laufbahn tätigen jüngeren Gelehrten nach dem Zusammenbruch der deutschen Republik geraten, in London noch ihr Ph. D. zu machen, um sich dadurch auch in die angelsächsische Welt einzuführen. Wir haben Ihnen bisher Stipendien besorgt, aber jetzt ist es an der Zeit ihnen beruflich zu helfen. Von diesen ist E. Mannheim der bedeutendste. Dies sage ich nicht, weil ich sein Verwandter bin, das legt mir – das können Sie sich denken – eher Hemmungen auf, sondern weil ich seine Leistungen im Auge habe. Lesen Sie bitte gelegentlich sein Buch über die Öffentliche Meinung, oder neuerdings seine Studie über die Familie im Sammelbande „Familie und Autorität“, herausgegeben durch das „Institut für Sozialforschung“, und Sie werden selber urteilen können.

Was ich in dem beigelegten Gutachten sage, glaube ich wörtlich: es geht in diesem Falle nicht einfach darum, einem Menschen zu helfen, sondern eine geistige Tradition, die beste in Deutschland nicht absterben zu lassen. Es ist unmöglich, dass drei Leute von einem so grossen Lande wie die USA nicht übernehmen werden könnten – und ich versichere Sie, es gibt nicht mehr wesentlichen Nachwuchs in unserem Fache.

Am liebsten möchte ich ihn in England behalten, denn in Zusammenarbeit mit ihm könnte ich das doppelte produzieren, aber die Lage der Soziologie in England ist zunächst so hoffnungslos, dass ich ihm nur raten kann, nach d[en] USA zu gehen.

Ich weiss, Sie haben Übersicht über die Möglichkeiten in d[en] USA, und haben Einfluss auf Leute, auch werden die appointments jetzt gemacht – Sie werden selten eine Empfehlung gemacht haben, die a la longue sich mehr bewährt. Ich glaube, das genügt. Sie haben ein Gewissen für Qualität, und ich bin überzeugt, meine Worte werden bei Ihnen nicht zur Ruhe kommen, ehe sich eine Lösung findet.

Vielen Dank im Voraus.

In Freundschaft
Ihr
K. Mannheim

110. JÁSZI OSZKÁR – MANNHEIM KÁROLYNAK

1936 ápril 23

Kedves Mannheim Professor,
Jól esett Öntől hírt hallani, hacsak futólag is a Dr. Braunthal¹ révén. Ez egy nagyon nehéz eset, és nem is hiszem, hogy az ő elhelyezkedése a tanári pályán lehetséges lesz. A verseny túl nagy, és az ő tanulmányi köre túl specializált. Persze igyekszem a javára lenni.

Önökről a Fiam² gyakran ír hálás szeretettel. Igen köszönöm Önnek iránta való jóindulatát, valamint ismeretlenül kedves Feleségének is.

Én könyvéről már The American Political Science Review februári számában írtam,³ s úgy Önnek, mint kiadójának küldtem kefelevonatot. Úgy látszik, elkallódott, és levonatom már nincs, de a számot akadálytalanul meg fogja találni a londoni könyvtárban. Én a közleménnyel nem vagyok megelégedve, mivel utolsó pillanatban csaknem felényire kellett azt lerövidíteni, és így nem dolgozhattam ki minden szempontomat. A mi Öntől elválaszt, az az értékek és az egyéniség szférájába tartozik, melyet nem vagyok hajlandó sem a Leviathannak, sem a „társadalmi realitásnak” feláldozni. Ebben a rettenetes korszakban közelebb érzem magamat a Monarchomachokhoz, mint az új abszolútizmus tervezőihez. Sajnos, nem tudok hinni az Ön „autoritativ demokráciájában”. Lehet, hogy ez az öregedő ember pesszimizmusa, pedig csodálom az Ön óriás tudását és borotvafinom logikáját.

A legjobbakat kívánva tisztelettel üdvözlí
igaz híve
(Jászi Oszkár)

111. M. R. RICHARDSON TO KARL MANNHEIM

3rd July 1936

Dr. Karl Mannheim

Dear Sir,

Mr Ogden's¹ letter to you of July 1st has been passed on to me.

We will most certainly send a dozen advance copies of your book² to important persons who may be able to help it by reviews or otherwise. As the book is of such importance we shall, in any case, be ordering extra advance proof copies.

I enclose a provisional review list for your consideration and suggestions. We shall also be issuing a prospectus for the book and would be grateful to have from you suggestions for groups of persons, such as University lecturers (we would suggest sending it to all University lecturers in this country in philosophy and economics) and as many names and addresses of private individuals to whom you would like the prospectus to be sent.

I also enclose a description of the book which we are issuing in our autumn list, which I hope will meet with your approval. I shall be returning the proofs of the list on Monday so I shall be very grateful if you can let me have any alterations to this descriptive blurb which you would like made, by return of post. I think myself that the names of the translators should be mentioned, there will also be a statement to the effect that the book is published in the International Library.

Yours faithfully,
Kegan Paul, Trench, Trubner & CO., LTD.
[M. R. Richardson]
Publicity Manager

July 5th 1936

Dear Sir,

thank you very much for your letter of July 3rd.¹ I am enclosing the proofs of the description of my book „Ideology and Utopia”. I think it is a very good description of the book for advertising purposes and if you add, as you wanted, the names of the translators and the statement to the effect that the book is published in the „International Library” it can be sent to the printers at once. I wonder, whether you would not use for the same purpose, on one or an other occasion the sentence quoted by Harcourt Brace in their Book-list.

„Mannheim’s ‘Ideology and Utopia’ is one of the three or four books that must be read by everyone who wants to discuss public affairs intelligently” – Charles A. Beard.² In favour of this quotation is that Ch. A. Beard is one of the most acknowledged authorities in the fields of History and Political Science – on the other hand it may be, that his name is perhaps not known to the average English reader. I leave it to you to decide whether the first or the second argument is of greater importance. As to the review-list, to the advance-copies and advance proof-copies. I am very grateful to you for giving me an opportunity to make some suggestions. In this matter I shall write to you as soon as I have consulted my friends.

Yours faithfully
K. Mannheim

July 22. 1936.

Dear Mr. Richardson,

I notice that you are taking your holidays on the 24th July therefore I should like to drop a line before you are leaving.

I think we better leave the most important question, the list of the people who ought to get advance copies and extra advance proof copies, after your return. Then I shall be able to present you with the exact list and perhaps I shall even be able to have a personal talk with you.

Before preparing the list I should like to make sure, that by the dozen advance copies and the advance-proof copies, you are mentioning in your letter of the 3rd July, you of course, do not mean those copies which are, according to my contract, at my personal disposal. I am explicitly asking for this because these copies are designated for personal friends.

Today I am enclosing the provisional Review-list with a few additions on my part.

You would, in this connection, very much oblige me, when telling me who is providing the papers, periodicals, universities in the *USA* with prospectuses and review

copies? Does it belong to Harcourt Brace N. Y. And what about: Japan, China, France, Austria, Holland, Germany, Spain, etc.

As to the *prospectus* of my book I am enclosing another list – the most of the addresses mentioned there you will, of course, know – but you might perhaps get a few new suggestions out of it. Later I shall add another list for the same purpose.

Please do ask on my behalf *Hans Preiss*, International Bookstore, 41a Museum Street W. C. 1. whether he would distribute a certain number of leaflets concerning my book, with his monthly circulating list.

After having taken your notes, I would be grateful if you could send me back this second list – I may use it in the future.

Please send prospectus forms to all the lecturers of the London School of Economics, if possible to all the University lecturers in Philosophy, Political Science, Economics, Psychologists, Historians, History of Literature, Anthropologists; the book being a borderline-study one cannot know which of these disciplines may take an interest in it. Institutions for „Adult Education” may be interested in it also. So much for today. With many thanks.

Yours sincerely
K. Mannheim

114. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

July 23. 1936.

Dear Friend Mannheim:

Now that the proofsheets have been returned to you I am looking forward to the appearance of the volume which we hope will not be further delayed. This autumn I am planning to give a course in the sociology of knowledge for the second time, and I am counting on using the book for the students. Can you tell me whether it will be available by October 1st or earlier, so that I may tell the students to buy it and put an order in at our bookstore? I presume the American publishers would want to monopolize the field here. I am inquiring, therefore, to be certain about the date of publication.

I have had no time to give thought to the question of a definite formulation of a volume on the sociology of knowledge because my two major research projects, one of which is for the government and one which concerns the Chicago region, have monopolized my time. By October, however, I should be putting some thought into it and will keep in touch with you.

I have not forgotten about the inquiry you have made concerning Ernst Mannheim¹ and have spoken to a number of people about possibilities for him. It is difficult to get teaching assignments by long distance. I wonder, therefore, whether he should not first apply for a fellowship in the United States from the Rockefeller Foundation so as to make himself acquainted with the country and make contact with the academic places and people where prospects for the future seem to be best. In the last few days I have

heard that Mannheim is coming to New York to the New School. Is this rumour well founded? I shall of course be glad to do everything in my power to get him located.

Cordially yours,
Louis Wirth

115. KARL MANNHEIM AN NORBERT ELIAS

8. September 1936

Lieber Dr. Elias,

wir freuen uns sehr, dass Sie in unserer Nähe sind, und möchten Sie anfragen, ob der Samstag Nachmittag, den wir freigemacht haben, Ihnen zu Besuch passen würde.

Die Adresse finden Sie am Briefkopf. Sie fahren nach Ryde, an der *Esplanade* nehmen Sie den Grünen Buss No 1, der alle 10–15 Minuten fährt, und bitten um ein Ticket Binstead-Hall. Dort fragen Sie Leute, wie man zu Binstead Hall Hotel gelangt. (Cca. 7 Minuten zu laufen.)

Vielleicht kommen Sie um 1/2 4 zum Thee, dann haben wir den ganzen nachmittag vor uns.¹

Herzlichst
Ihr
K. Mannheim

P. S. Ginsberg² war zu Besuch hier, lässt sich aber bei Ihnen entschuldigen, dass er sich bisher noch nicht gemeldet hat. Ich beruhigte ihn, er konnte es am Semesteranfang nachholen.

116. KARL MANNHEIM AN NORBERT ELIAS

September 17. 1936

Lieber Herr Dr. Elias,

ich habe nun der Brief für Herrn MacIver¹ fertig, bitte senden Sie mir seine genaue Adresse. Initialen seines Namens und Woburn House Adresse. Ich werde ihn dann sofort an ihm zusenden.

Ich habe mit Ginsberg² über Sie gesprochen. Er ist Ihnen sehr freundlich gesinnt. Vielleicht schreiben Sie an ihm auch ein Paar Zeilen im selben Sinne, wie an mich. Sie können sich darauf berufen, dass er mir aufgetragen hat, sein Schweigen bei Ihnen zu entschuldigen – Sie störten ihn mit dem Brief nur, weil es am Ende des Monats im Woburn House³ zu einer Sitzung kommt, und Sie wollten ihn über die Situation und über Ihre Wünsche informieren.

Wollen Sie zur Conference on the Social Sciences im Westfield College Hampstead London N. W. 3. 25–27 September gehen?⁴

Es kostet 10 Shilling – allerdings.

Wenn Sie kommen wollen, kann ich Sie durch das Le Play House⁵ einladen lassen.
Hoffentlich geht es Ihnen gut. Wir sind hier ganz fleissig.

Herzlichst
Ihr
K. Mannheim

117. KARL MANNHEIM TO M. R. RICHARDSON

London, October 17th (1936)

Dear Mr Richardson,

Many thanks for your letter of Oct. 7th¹ and for the information you gave. I cannot understand how I could forget to add to my letter the sheet containing the last corrections which ought to be made.

1. I am enclosing therefore another copy of the corrections (2 pages) and I hope there will be still time to carry them out. Would you kindly forward them to the printers.

2. I am anxious to know whether Laski² has got, according to your inquiries, the advance proof copy in question. Would you be so kind

3. as to tell me the list of the advance proof copies sent out so far, and how many advance proof copies I can still dispose of.*

4. What did you decide about the people of the Church. At any rate I tell you the names of the most important persons besides Dr. Oldham³ to whom I expect you have already sent a copy:

The Rev. A. S. Nash⁴ M. A. Msc. Charing Cross League, 36, Street, Westminster SW1.

Dr. W. R. Matthews, Dean of St Paul's

Dr. W. Temple,⁵ The Archbishop of York

You will tell me what you have decided and whether I should ask my friend to write a few words of information to them.

5. If you will speak to the Editor of the „Sunday Times“ you may add as first reference the name of Professor Segeant Florence, Birmingham University. You can use his name as a possible reviewer in any other case in which he seems to be suitable to you.

Yours sincerely
K. Mannheim

* When will they be sent out?

November 1. 1936.

Lieber Freund,

es ist das Buch soeben offiziell herausgekommen,¹ und ich möchte Ihnen sofort die Ihnen zukommende Summe

L 25. –

zukommen lassen.

Ich werde im Sinne unserer Vereinbarung der Firma den Auftrag geben, bei jeder Verrechnung des Honorar[s] (Royalties) so verteilen, das Ihnen die Hälfte davon unmittelbar zufließt, bis die Gesamtsumme Ihres Anteils L 75. ist. Dies war doch der Sinn der Vereinbarung.

Ich muss Ihnen heute nicht mehr sagen, wie dankbar ich Ihnen und Shils, mit dem Sie sich, wie ich annehme, unter sich verständigen werden, was das Honorar betrifft.

Ich sehe stolz auf das Buch zurück, und glaube, dass die Übersetzung [und] Ihre Einleitung ausgezeichnet sind. Ich wünsche mir wirklich, dass dies der Anfang unserer Zusammenarbeit werde.

Die ersten Reaktionen auf (Rezensions und ausgesandte Exemplare) sind bisher sehr erfreulich. Harcourt Brace soll 700 Exemplare fix übernommen haben, was sehr viel sein soll.

Von Paris „Payot“² kam eine Anfrage im Interesse einer Übersetzung. Auspicio nicht schlecht. Bitten Sie Shils mir über „Reaktionen“ in America zu schreiben. Ganz besonders soll er mir schreiben, wie es mit „Mensch und Gesellschaft“³ steht?

Hoffentlich höre ich bald von Ihnen

Herzlichst Ihr
K. Mannheim

Einlage: 1 Cheque

1936. november 8.

Mélyen tisztelt kedves Kollega Úr,¹

szabadna kérem a mellékelt levelet Gyurinak² továbbítani, kitől régóta semmit sem hallottam.

Szabadjon az alkalmat felhasználnom, és megköszönnöm kimerítő kritikáját könyvemről.³ Hibáztatása épp oly fontos volt számomra, mint dicsérete. Én oly régi tisztelője vagyok Önnek, a fiatalkori benyomásaim karakterének tisztaságáról oly mélyek, hogy minden hibáztatását apainak érzem, s mélyről érint. Ezt nem udvariasságból mondom, hanem vallomásként.

Én egy dologban látom a lényeges differenciát közöttünk. Szerintem mindketten végső gyökerünkben „bal liberálisok” vagyunk. Ön azonban nemes daccal akar a korral szembeszállni, én mint szociológus el akarnám lesni (még ha pokoli is) ennek az új

világnak a titkát, mert azt hiszem, ez az egyetlen módja annak, hogy ne az új társadalomstruktúra legyen úr felettünk, hanem mi felette. Liberális értékeket a modern tömegtársadalmi technika segítségével keresztülvinni – talán paradox vállalkozás, de az egyetlen járható út, ha az ember nem akar csak daccal reagálni. Ámbátor ezt a gesztust is értem, és tán csak idő kérdése, hogy én is csatlakozom.

Kérem, ne felejtse el, s mondja meg mindig kegyetlenül, amit rólam gondol – mindig segítségnek fogom érezni.

Igaz tisztelettel és nagyrabecsléssel híve

Mannheim Károly

120. JÁSZI OSZKÁR – MANNHEIM KÁROLYNAK

1936. XII. 19.

Mélyen tisztelt és kedves Barátom!

Ma van a karácsonyi szünet kezdete, és én sietek ígéretemet beváltani, s érdemében válaszolni november 8. kedves levelére.¹ Az utóbbi években még fokozódott velem született pesszimizmusom, és hallgatását arra magyaráztam, hogy Ön talán megnehezített könyvismertetésemért, s a kritikai sorok mellett nem érezte ki azt a mély megbecsülést, mellyel munkája iránt vagyok. Boldogan vettem tehát tudomásul, hogy ez nem így volt, s hogy Ön helyesen állapította meg bírálatom igazi értelmét.

Mindenesetre érdekes, és nekem fontos probléma, hogy mi okozza a közöttünk levő eltéréseket, holott, mint Ön helyesen mondja, mindketten ugyanabban az erkölcsi talajban gyökerezünk, s hogy Ön is meg tudta őrizni függetlenségét az extrém materialista dialektika csalogatásaival szemben. Mi okozza tehát az eltéréseket? Én főleg három körülményben látom azoknak okát:

1. Helyzeti beállítottságunk nagyon eltérő volt. Ön mindig megmaradt par excellence elméleti embernek; én túlnyomóan a Tett irányában voltam beállítva. Hosszú és keserves tapasztalatok alapján nem tudok hinni az Ön pragmatista programjában, az állam százpercentes átszervezésében. Ez még a legönkényesebb diktatúra mellett is lehetetlen: annál inkább az az Ön etikai és liberális értékfeltételezései mellett.

2. Az Ön filozófiája kinullázza az egyéniséget. Mindenben szigorúan determinálja, s így a társadalmi fejlődés pusztá okozatává teszi. Én a társadalmi fejlődés adottságainak nagy jelentőséget tulajdonítok, de az egyénben egy originális erőt és szabadságlehetőséget látok, mely az idők sodrával messzemenőleg szembeszállhat. Ez nyilván az Ön immanens és az én transzcendens istenségemmel van összefüggésben.

3. Egyidejűleg Ön hajlandó az emberi természetben pusztá változást és alkalmazkodást látni. Én meg vagyok győződve, hogy annak egy alapvető és változatlan rétege is van, mellyel szemben semmiféle politika sem számíthat tartós sikerre.

Talán a köztünk levő válaszfalat legjobban illusztrálja az Ön ridegen elutasító véleménye a Természetjoggal szemben, míg én egyre inkább látni vélem annak központi jelentőségét, és azt hiszem, hogy az a 19. századbeli empiricizmus és naiv természettudomány csodálat, mely 2000 év legnemesebb szellemeinek gondolatvárát lerontotta,

egy fatálisan kárhozatos (és egyben gondolkozásban felületes) ideológiai mozgalom volt, melyet ha feltartóztatni nem tudunk, kultúránknak vérben és piszokban kell elpusztulnia. Az utóbbi években sokat foglalkoztam ezzel a problémával, és egy nagy csomó jegyzetet írtam hozzá. Egyike ez annak a két-három problémának, melyet szeretnék nagyon halálom előtt (legalább önmagamnak) végleg tisztázni. A másik az emberi természet új problematikája a behaviorista és freudista könnyelmű leegyszerűsítésekkel szemben. A harmadik annak a polgári és proletár pacifizmusnak a bírálata, mely kikerülhetetlenül végromlásba taszít.

Sajnos egyre kevesebb a reményem, hogy ezek a gondolataim torzónál egyebek maradjanak. Valahogyan az emigrált ember válságát *egyre erősebben* érzem, az ellenséges szellemi talaj egyre bénítóbban hat (ez az egyre növekedő mechanizálás, lelketlen specializálás ö!), és az amerikai felsőoktatás drillje és mindenféle technikai követelménye nagyon az idegeimre megy. S mindenek felett: a közelgő világháború és annak spanyol főpróbája gyakran veszi el lelkem nyugalma.

Mégis nagyon hálás volnék Önnek, ha mérhetetlenül nagyobb irodalmi tudásával közölné velem azokat a legfontosabb könyveket és írásokat, melyek Önt a Természet-jog végleges elvetésére bírták. Nagyon szeretném ezeket az érveket áttanulmányozni.

De lehet, hogy a köztünk levő legfontosabb választó vonalat elfeledtem: *ez bizonyára a generáció különbségben keresendő*. Most, hogy elolvastam a Huizinga könyvét (*In the Shadow of Tomorrow*) meglepetve láttam, hogy az Önnel szembeni – különben nagyon tiszteletteljes – ellenvetései mily gyakran találkoznak az én kifogásaikkal.

Tudom, hogy örülni fog neki, tehát megírom: ma táviratot kaptam Gyuritól,² melyben jelenti, hogy jó állást kapott a Federal Reserve Boardnál. Erről a lehetőségről pár nap előtt, mint egy nagyon kíváncsú „Haupttrefferről” emlékezett meg.

E hosszú levél végén újra boldog új évet, sok szerencsét és eredményes munkát kívánok úgy Önnek, mint kedves Feleségének.

Jászi Oszkár

121. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

London, 28. XII. 1936.

Lieber Freund,

es hat mich gefreut wenigstens auf dem Umwege der offiziellen Anfrage von Seiten des „American Journal of Sociology” von Ihnen zu hören. Es ist wirklich schade, dass wir nicht öfter Korrespondieren können; unsere gemeinsame Handlungsfähigkeit wäre durch häufigerem Kontakt gefördert, und ich habe den Eindruck, dass es immer mehr Sachen gibt, die man zusammen tun und verteidigen müsste.

Zunächst was Ihre Aufforderung betrifft, für das „American Journal of Sociology”¹ zu schreiben, so komme ich dem umso lieber nach, als ich das Gefühl habe, seit dem erscheinen der „American Sociological Review”² zu der Krisen-Tradition zu gehören, und mich dazu bekennen zu müssen. Leider kann ich Ihnen in der nächsten Zeit über

das von Ihnen verlangte Thema (Struktur der abendländischen Gesellschaft und Mittelstand) nichts schicken. Ich bin in grösseren Arbeiten verwickelt, und kann nur Themen bearbeiten, die mit diesen zusammenhängen. Bis Ende März arbeite ich an meinen Public Lectures „Planned Society and the Problem of Human Personality“,³ und nachher möchte ich weiterarbeiten an meinem historisch-soziologischen Buch, an dem ich schon seit Jahren arbeite und noch arbeiten werde, an der „Soziologie der Intelligenz“.

In diesem Zusammenhang könnte ich für einen kürzeren Aufsatz cca. 4500 Worte zwei Themen herausgreifen:

1/ *Das Selbstwertbewusstsein in der liberalen und in der geplanten Gesellschaft.*

2/ *Die Manipulation der sozialen und moralischen Werte in der geplanten Gesellschaft.*⁴

Ich möchte hier *auf Grund konkreter Beispiele* zu zeigen versuchen, wie die verschiedenen Gesellschaften auf die Struktur der Individualität verschieden einwirken, bzw. wie sie die öffentlichen Wertungen umschichten. Ich glaube, die Themen sind wichtig und wohl auch interessant. Es wäre ein Beispiel, wie man die amerikanische gegenwart[s]experimentelle und die deutsche historisch-strukturelle Methode miteinander verbinden könnte. Leider glaube ich nicht vor Ende des Sommers den Aufsatz abliefern zu können, denn es bedarf noch vielen Materials. Sollte ich früher (vor dem Sommer etwa) fertig werden, so will ich den Aufsatz gerne eher schicken; ich möchte aber nicht gedrängt sein, denn das schadet der Qualität.

Sollten Sie das Thema aus irgend einem Grunde nicht für geeignet halten, so sagen Sie mir das, bitte, ohne Hemmung. Ich werde dann ein anderesmal für Sie schreiben. Auf alle Fälle danke ich Ihnen, dass Sie an mich gedacht haben.

In diesem Zusammenhang möchte ich mit Ihnen eine andere Sache besprechen, und um Ihren Rat bitten.

Die August-Nummer der „American Sociological Review“ kam erst vor einer ganz kurzen Zeit in meine Hände, und ich war überrascht, wie genial der ganze „Review“-Teil als ein Manöver gegen mich aufgezo-gen war, bzw. sicher gegen eine Richtung, die sich mit mir identifiziert. Es hat mich hierbei amüsiert, wie man zu diesem Zwecke den armen Schelting⁵ mit Hilfe von Parsons⁶ zu einem „grossen Mann“ gemacht hat. Schelting war in Deutschland der ewige Student, dem es erst nach cca. 12 Jahren gelungen ist, seine über Max Webers Methodologie geschriebene Dissertation zu einem Buch aufzublasen, und da man ihm (hauptsächlich weil die Fakultät einen Nichtarier wollte) die Habilitation versprochen hat, habilitierte. In Heidelberg schüttelte jeder den Kopf, ein Mann, der noch nie Gedanken über Rickert hinaus gedacht hat, sollte die akademische Laufbahn betreten. Nun wächst die Sache so weit, dass nach dem wir unsere begabtesten Leute nicht placieren können, Schelting unter den „jüngeren“ der erste ist, den man in Amerika aufnimmt. Fehlt es dort dermassen an „Qualitätsgefühl“, dass man die Lage als akademisch drappierte Langweile und Gedankenlosigkeit „als Leistung“ auffasst. Könnten Sie mir darüber Näheres sagen? Was steckt hier hinter den Kulissen?

Eine zweite Frage. *Soll ich Herrn Schelting antworten?* Ich habe es bedeutenden Gegnern gegenüber (mit Ausnahme von Scheler) nicht getan, denn ich glaube, die Ar-

beiten selbst sollen überzeugen, und es hat keinen Sinn jenen wieder zu antworten, die bloss die alten Argumente wiederholen. Es wäre nicht schwer Schelting ganz unmöglich zu machen,

a/ in dem man zunächst darauf hinwiese, dass er alle wichtig neuen Argumente gegen die Geltungsphilosophie verschweigt (Problem der Sinngemässigkeit).

b/ Zum grossen Teil falsch interpretiert, um Absichtlich „Widersprüche“ zu konstruieren.

c/ Unterdrückt, dass der Autor ausdrücklich sagt, dass er auf der Suche ist, dass im selben Menschen mehrere Systeme operieren, deshalb er selber (mit der neuen Methode des „experimentellen Denkens“) die zum Vorschau kommenden Widersprüche nicht retuschiert.

d/ Dass man mit dem Sokratesschen Argument, „Du musst die Wahrheit deiner Behauptungen voraussetzen, sonst gerätst du in Widerspruch“, ein *jedes* Denken legitimieren könnte. Die Pferde könnten ihrer Pferde-Logik „Geltung“ mit diesem Fehlzirkel verschaffen. Die Schlussweisheit von Schelting ist aber stets dieses dumme Spiel mit dem Selbstwiderspruch. Nun meine Frage ist, soll ich mich hinsetzen, und eine Widerlegung schreiben? Nur Sie können aus der dortigen Situation beurteilen, ob so etwas nötig ist. Haben Genie-Leerheiten in Amerika einen Eindruck gemacht? Wenn Sie es für richtig halten, schreibe ich eine „Widerlegung“. Allerdings ist *es Schade um die Zeit* – aber es könnte sein, dass man um die unmittelbare Wirkung besorgt sein muss. Oder denken Sie, es ist besser, wenn *ein Dritter* die „Meinung über Schelting und das ganze Becker'sche Manöver“⁷ sagt. Ich tue, was Sie für richtig halten. Sollte ich erwidern – stellen Sie mir dann das „American Journal“ zur Verfügung?

Ich hätte mit Ihnen auch viele persönliche Fragen gerne besprochen, aber diese lasse ich für ein andermal, um Ihnen nicht zu viel Schreibereien zu verursachen.

Könnte Ihnen nicht Herr Shils die Antwort zum Teil zumindest abnehmen?⁸

Während der nächsten Monate kommt mein Freund *A. Löwe*⁹ für einige Wochen nach den USA. Ich weiss nicht, ob er weiter fährt als New York. Ich hätte es allzugerne, wenn er mit Ihnen vertraulich unsere Zukunftspläne besprechen würde. Kommen Sie nicht zufällig nach New York?

Mir geht es hier sehr gut – das Buch hat einen *überraschenden* Erfolg gehabt.

Herr Shils hat Ihnen sicher Kritiken gezeigt. Die Situation der Soziologie an der „London School of Economics“ wird von Tag zu Tag erfreulicher, alles will auf einmal Soziologie lernen.

Wann werde ich von Ihnen etwas hören? Was macht das Wissenssoziologie Seminar? Woran arbeiten Sie demnächst? Lassen Sie bald etwas von sich hören, zumindest geben Sie, bitte, über die wichtigsten Fragen durch Herrn Shils Bescheid.

Herzlichst Ihr
K. Mannheim

P. S. Könnte Herr Shils mir nicht *Amerikanische Kritiken meines Buches* zuschicken? Ich will die Ausgaben selbstverständlich gerne bezahlen.

Grüssen Sie Herrn Shils und Goldhamer¹⁰ [von mir]

122. KARL MANNHEIM TO M. L. RICHARDSON

17. I. 1937

Dear Richardson,

I am back again from the Isle of Whight and deeply involved in my work. Meanwhile the discussion of the English Edition of the „The Sociological Approach to the Study of History” came to a favourable end.¹

My free initial Publisher agreed to its English Edition and I am going to write to Mr Franklin replying to his offer in the sense as we agreed (asking him for raising the royalties already for the first 500 copies to 12%. Paying as translation fees Sh 15/6 for 1000 words and not limiting the size of the book, although I shall try not to surpass 500–600 pages.)

It was not quite easy to get the book without disappointing Sijthoff,² although legally he had no basis to claim it. As to „Man and Society” the main points are not yet clarified but I hope to get its answer within a few weeks.

If you could still avoid discussing the question of the book with the agent you would oblige me very much.

We must meet very soon.

You will tell me when you are free. Please do not suggest any great „invitations”. We ought to spend an evening somewhere perhaps about the end of this week. I had a good time in the Isle of Whight. I hope you are quite well too.

Yours
K. Mannheim

123. KARL MANNHEIM TO WALTER ADAMS

Mr. Walter Adams,¹
Academic Assistance Council

London, 3. 2. 1937.

Dear Adams,

I am writing to-day on behalf of *Dr. Ernst Manheim*² as I wish to discuss his whole case with you.

There is no need for me to speak about his qualities of which you have already been told. But I know of few cases in which I feel so sure that the help of the Committee would lead to a definite appointment. His visit to America is not simply due to a vague idea that he might find something there, but is based on a long exploration of the situation and on the fact that answers to his enquiries have been very promising. I could show you letters from American colleagues who, because of his merits, will do everything for him but consider it essential for him to come over personally as in America they do not like to appoint people without knowing them.

Naturally the results are not certain but we have to take this minimum of risk if we are to help people at all.

So far I have abstained from applying to the Assistance Council on his behalf and have tried to get help from elsewhere because I thought that the time of the Committee would come when he had to begin looking for a job. Partial help is unsuccessful help if one avoids giving support which really leads to the goal.

The work he has done so far is much appreciated by American scholars and I confidently hope that he will make his way as soon as he overcomes the initial difficulties.

Mr. I. P. Mayer³ has asked me to report to you about himself and his work. I think he is a very clever and conscientious worker in his field and if he gets an opportunity he will produce an interesting piece of work. I do not know whether it is within the scope and power of the Council to help in his case but it may be an argument in his favour that he wants not so much a grant as a loan which he will repay from his royalties.

I have been very busy during the last few weeks preparing a series of public lectures and some publications but we are looking forward very much to having you both here one evening very soon.

Yours ever,
K. Mannheim

Dr. Ernst Manheim

TESTIMONIALS

[Appendix]⁴

[undated]

Dr. Ernst Manheim was in Germany the assistant of the Sociologist, Professor Freyer, at the University of Leipzig, and his „Habilitationsschrift” had already been accepted by the Sociological Faculty at the University as a qualification for his appointment to the Academic Staff, when on the establishment of the National-Socialist regime, it was rejected „for racial reasons”. I mention this fact because Professor Freyer, who as is known, was an early sympathiser of National-Socialism, took it to be a matter of conscience to secure for him a post worthy of his great ability.

In his early researches, Dr. Manheim started from the sphere of the History of Culture and tried, using the methods of the Sociology of Culture and „Wissenssoziologie”, to pursue an exhaustive enquiry into the rise and development of Public Opinion in Germany during the eighteenth and the beginning of the nineteenth centuries. His investigations on this subject are marked by a very thorough study of first hand sources and it reveals also an unusually acute critical faculty and an intellectual power of very high order. His self-selected problem is concerned to elucidate a question which had formerly been very largely neglected by scholars in this field, namely, the significance of small groups for the formation and moulding of Public Opinion and for the integration of Society. When he had finished this work, Dr. Manheim turned his attention to the study, under the guidance of my colleague, Professor Ginsberg, and myself, of the Family; treating this subject sociologically and aiming, in particular, to supplement and enrich the work done on the contemporary position of the Family by providing new insights into the problem through an historically comparative approach to it. In this study he will be concerned to trace, with the aid of the sociological method, many vital but obscure connections and interrelations between separate questions, which connections

are overlooked by most specialists because they usually choose the section of their particular inquiry in such a way that the mutual interdependence and interaction between institutions and spiritual life remains undisclosed. The role of the element of authority in the family offers a starting point for investigation from which concatenations of important problems will spread in different directions. Dr. Mannheim's many-sided training and his conspicuous gifts are in themselves the guarantee for his solving this difficult problem in a fruitbearing manner.

By nature he belongs to that type which is characterised by a real inner maturity, by an intimate relationship to science and an urge to scientific research, which is constantly anxious to make the fruits of painstaking investigation the solid foundation of his wealth of ideas.

(signed) K. Mannheim

124. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

London, 10, II. 1937

Lieber Freund,

heute schreibe ich nur in einer Angelegenheit, ich wäre Ihnen aber sehr dankbar, wenn Sie mir so bald als möglich antworten könnten.

Ich habe Ihnen bereits in meinem letzten Brief angedeutet, dass mein Freund, *Professor A. Löwe (Manchester University)* nach den USA kommt. Ich war aber nicht sicher, ob er Zeit haben wird nach Chicago zu kommen. Nun haben sich die Dinge so gestaltet, dass er Zeit hat, ausser New York einiges zu unternehmen. Meine Anfrage ist nun, ob Sie es nicht anregen wollten, ihn nach Chicago zu einem Vortrag einzuladen. Ich glaube, Sie und die entsprechenden Kreise sollten es nicht versäumen ihn einzuladen, denn er gehört zu jenen wenigen Nationalökonomien, die einen soziologischen Blick und eine soziologische Kenntnis haben, und sowohl Soziologen als Nationalökonomien könnten viele Anregungen aus seinem Vortrag schöpfen. Er ist ein ausgezeichnete Redner und ein sehr anregender Mensch.

Uns beiden könnte der Besuch Löwes auch deshalb wichtig werden, weil Sie beide sich über unsere weiteren Pläne (wissenschaftliche und sonstige) unterhalten könnten, und alle Fragen durchsprechen, über die man ungern korrespondiert. Löwe reist am 7 März von hier ab, und kommt nach Europa am 12 Mai zurück. Geht zuerst nach New York, wo er auch vorträgt. *Ich glaube, er wäre für Chicago frei vom 25. IV. bis 7-8. Mai*, oder um diese Zeit herum. Zur Auswahl stellt er drei Themen:

I. The Business Cycle as a Sociological Problem;

II. The Price of Liberty;

III. The Social Implications of Economic Planning.

Am meisten würde ihm der erste Vortrag liegen.

Der zweite Vortrag ist rein soziologisch, er ist eine Analyse des soziologisch-psychologischen Mechanismus der Schaffung von social conformity im englischen Menschen, die ihm die Garantie der Freiheit auf politischen Gebiet zu sein scheint. Dieser Vortrag

hat den breitesten appeal, weil er populärer ist, als die anderen, obzwar diese auch vom gebildeten Laien verstanden werden können. Was die Honorierung betrifft, so wäre es wünschenswert, dass die Kosten der Reise mehr oder weniger herauskommen. Das wichtige scheint mir die Kontakte zwischen unseren Gruppen auszubauen zu sein.

Bitte beachten Sie diesen Brief als eine *unverbindliche* Anregung, und wenn aus irgend einem Grunde Schwierigkeiten sind, so sollen Sie sich nicht gedrängt fühlen. Auf alle Fälle wäre ich Ihnen für *baldige* Antwort sehr dankbar, da Löwe noch den Vortrag ausarbeiten muss.

Löwe hat mit mir in Frankfurt als der Ordinarius für Nationalökonomie zusammengearbeitet, und er hat im Gegensatz zu vielen der Kollegen die Fähigkeit und die moralische Kraft, unser Zeitalter richtig zu diagnostizieren und zu analysieren.

Ich bin jetzt sehr mit meinen „Public Lectures“¹ beschäftigt. Das Buch (Ideology und Utopia) scheint hier überraschend guten Erfolg zu haben.

Vielleicht höre ich bei dieser Gelegenheit auch von Ihnen etwas.

Mit den freundlichsten Grüßen
Ihr
K. Mannheim

125. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

Paris, 3. July, 1937.

Lieber Freund,

ich befinde mich auf der Durchreise nach Ungarn in Paris, und benütze diese erste Atempause dazu, Ihnen zumindest ein Lebenszeichen zu geben, etwas, was von London aus, in meiner entsetzlichen Eingespanntheit seit langem nicht möglich war.

Ich habe jetzt so manche Nachrichten über Sie erhalten, da sowohl Löwe,¹ wie auch Ernst Mannheim² über Sie berichtet hatten. Vor allem hab ich Ihnen für die freundliche Aufnahme, die Sie Löwe bereiteten, und ganz besonders für die grosse Hilfe, die Sie E. Mannheim zukommen liessen, zu danken. Er hätte sicher seinen Weg in Chicago nicht gefunden, und keinen so guten Start gehabt, wenn Sie nicht hinter ihm gestanden wären. Ich hoffe, dass Sie eine gute Kooperation mit ihm haben werden, und dass er immer daran denken wird, was er Ihnen zu danken hat. Auch ich hoffe, dass ich nicht dieselbe typische Undankbarkeit an ihm erleben werde, wie von manchen meiner Schüler und Nachfolger. Man erfährt es doch heutzutage auf Schritt und Tritt – und Ihnen wird es darin wahrscheinlich nicht besser ergehen –, dass der nächste Generationsjahrgang sich von uns in den Sattel heben lässt, aus unseren Anregungen lebt, und dann, um Karriere zu machen, davon nicht nur nichts mehr wissen will, sondern einen bei der ersten besten Gelegenheit verleugnet. Ich kann in diesem Zusammenhänge nicht umhin, an Schelling³ und Speier⁴ zu denken.

Man müsste einmal nachforschen, ob dieses Phänomen nicht eine Art „Vaterkomplex“ ist, den die nächste Generation zur Loslösung vom Lehrer nötig hat, und die Sache somit zur Rhythmik des sozialen-geistigen Lebens gehört. Wäre das bewiesen, so würde

einem diese Erkenntnis einige Enttäuschungen ersparen. Dieser Exkurs aber nur nebenbei.

Vielmehr hat es mich gefreut, von Löwe zu hören, dass Sie an interessanten, neuen Plänen arbeiten, deren Details mich natürlich sehr interessieren würden. Schade, dass uns bisher keine Aussprache miteinander vergönnt war, und oft bedauere ich es schon aus diesem Grunde, dass ich meinen amerikanischen Reiseplan noch nicht verwirklichte. Ich hoffe das bald nachzuholen; bisher habe ich aber vorgezogen, in London soviel als möglich meiner Arbeit zu leben. Über die Aufnahme meiner Arbeit darf ich nicht klagen. Ideologie und Utopie wurde so günstig besprochen, dass Kegan Paul sozusagen alle meine bisherigen Publikationen englisch herausbringen will, und für einige Bände bereits Kontrakte vorliegen. Welche entscheidende Rolle in der Aufnahme von Ideologie und Utopie Ihre Einleitung spielte, die dem Leser den Schlüssel zur Einstellung in die Hand gab, werde ich niemals verkennen. Den Sommer will ich der Revision und Umarbeitung von „Mensch und Gesellschaft“⁵ widmen. Ich würde Ihnen gerne zwei zuletzt erschienene kleinere Arbeiten von mir zusenden, leider verfüge ich aber über Sonderexemplare nur eines Kongressbeitrages mit dem Titel „The Sociology of Valuation“,⁶ von dem ich Ihnen einen Abdruck senden werde. Den anderen Aufsatz, „The Psychological Approach to the Problem of Peaceful Change“, der Sie weitaus mehr interessieren würde, finden Sie in einem bei MacMillan erschienenen und von Ch. Manning herausgegebenen Band mit dem Titel „Peaceful Change“.⁷ Es ist eine Kollektivleistung einiger Dozenten der London School of Economics. Ich habe darin versucht, an einem konkreten Beispiel das Verflochtensein der soziologischen und psychologischen Faktoren aufzuweisen. Wie mich Ihre Stellungnahme dazu interessieren würde, können Sie sich vorstellen.

Heute habe ich – wie schon sehr oft – noch eine besondere Bitte an Sie. Mein Kollege Prof. Morris Ginsberg⁸ wird Ende September und im Oktober an der Columbia Vorträge halten. Ich kann es mir vorstellen, dass die Universität Chicago vielleicht daran interessiert sein wird, ihn zu einem oder zu mehreren Vorträgen einzuladen. Er könnte wahrscheinlich in der zweiten Hälfte von Oktober zu Ihnen nach Chicago hinüberfahren. Als Thema könnte man vorschlagen:

1/ Soziologie des Krieges

2/ Ist eine rationale Ethik möglich?

3/ Probleme der vergleichenden Methode und der Stufentheorie.

Es würde mir viel daran liegen, ihn mit einer Einladung gerade von Ihrer Seite nach Chicago zu überraschen. Aber tun Sie bitte nichts, wenn irgendwelche, von hier aus nicht voraussehbare Schwierigkeiten vorliegen. Ich hätte nur noch die zusätzliche Bitte: schreiben Sie mir so bald als möglich, ob Sie glauben, dass ein Vortrag zustande kommt, um noch rechtzeitig Ginsberg verständigen zu können. Es wäre mir sehr wertvoll auch ein eventuelles Nein zu wissen.

Verzeihen Sie mir, bitte, dass ich Sie unentwegt mit Dingen belaste, dies ist bereits Tradition geworden zwischen uns, und ich wünschte, auch ich könnte Ihnen einmal eine Gefälligkeit erweisen. Auch habe ich viel zu viel über mich berichtet, wahrschein-

lich aus dem Wunsch heraus, ähnlich detailliert über die Pläne und Probleme, die Sie beschäftigen, einmal hören zu dürfen.

Meine Adresse bis ungefähr 20. September ist: c/o Láng. Budapest, I. Svábhegy. Gyöngyvirág ut 10. Hungary.

Ich wünsche Ihnen recht erholsame Ferien.

In herzlichem Gedenken

Ihr

K. Mannheim

126. KARL MANNHEIM TO WALTER ADAMS

Budapest 27th July 1937

My dear Adams,¹

Today I am writing to you to ask for your help and raise your interest in favour of *Dr. Hans Gerth* who was one of my last students in Germany. You will perhaps remember that I discussed his case with you several times. When we think of him I always have the feeling of an omission because, owing to his absence, we mostly gave our financial aid to those students who were on the spot. Gerth is more or less the victim of the fact that being a „pure Arian” he did not fall under the category which could be helped by Jewish Committees.

As he, so far, still had a slight possibility of staying in Germany and did not want to become a burden to your Council – he is now, when his position is becoming unbearable in Germany, endangered to become a latecomer among the refugees.

I am sure you will find the right approach to his case and will help me to make good what I feel to have been an omission. I am sure if you could find means, first to secure his stay in England for a while, later we shall be able to send him to the U.S.A. to find a post as a sociologist. After the favourable experiment with E. Mannheim² I am more optimistic as to the future of the sociologists.

There is no need to praise his talents after having sent you my opinion when you established your Council. I am sure you will like his type.

We are spending our holidays in Hungary where we have quite a nice time.

We hope you and your family are well and you have a good rest after the hard work you have done

Best wishes and
kindest remembrances
Yours sincerely
Karl Mannheim

August 17, 1937

Dear friend Mannheim:

I have just returned to Chicago from New York where, as you have probably heard through Löwe,¹ I have spent the spring and part of the summer in writing a report for the Social Science Research Council. This accounts for the fact that I have not responded to your letter of July 3rd sooner.

I have not yet had a chance to read your article in the volume „Peaceful Change”² nor have I received your paper on the „Sociology of Evaluation”.³ I look forward to reading both of them. I am sorry that I have had no chance as yet, through my absence from the city, to take steps with reference to lecture engagements for Professor Ginsberg.⁴ Our dean happens to be out of the city, but I shall see him immediately upon his return with a view to arranging for one or more lectures for Ginsberg. If necessary I shall make arrangements by cable. In any case I shall let you know within the next few days what I have been able to accomplish with the dean. I hope within the next few weeks to get back to work on my study of the city, which has had to be sidetracked for the studies in connection with the National Resources Committee and the Social Science Research Council.

I cannot feel quite as depressed over the reaction of what you prefer to call the younger generation as you seem to feel. When one deals with such broad and inclusive subjects as those that have engaged your attention, one must expect that students and reviewers will single out different aspects for emphasis and for debate. If they are not always gracious and do not always know upon whose shoulders they stand, it is probably in part at least a symptom of our contemporary intellectual anarchy and of the competitive struggle to get ahead. You have probably read Speier's⁵ review in the *American Journal of Sociology*. It is the longest review we have ever printed, and I have been criticised for this from some quarters. My reply has been that since in so many respects it is a negative review I cannot be accused of favoritism in giving it so much space as I do. On the other hand I should point out that I have reduced it from about twice the size to its present size and have eliminated many of the excursions he took to subjects that interested him but were not relevant to the book. I felt it best not to take issue with his opinion since as an editor I wish to be perfectly neutral. I do believe, however, that the review nevertheless assigns a significant position to the book and in the long run will aid it to become better known. As to von Schelting,⁶ I have never entertained any notions that he knows what it was all about. His interest is primarily an epistemological one and he fails to see the important sociological implications of your work.

I hope that Ernst Mannheim⁷ will make a place for himself in this country. A year at Chicago ought to give him a favorable start.

During the coming year I shall again give a course on the Sociology of Intellectual Life, which I am coming to think is a better translation of *Wissenssoziologie* than the Sociology of Knowledge. I hope ultimately to reduce some of the materials I deal with

to print, with a view toward elaborating a more systematic framework for the new discipline as it seems to emerge. I have been asked for next summer to give the same course at Leland Stanford University in California. This may give me the opportunity to do some writing on the subject for which I did not find sufficient time here.

I am delighted to know of the favorable reception that *Ideology and Utopia* has received in England. It may interest you to know that this Christmas, at a meeting of the newly organized group called the Sociological Research Association, the volume will be discussed by MacIver⁸ and Ogburn⁹ in formal papers which I am asked to criticize. I shall try to get the results of the discussion into such shape that we can publish them in our journal.

Wishing you a pleasant vacation, and hoping to hear from you soon again.

Cordially yours,
Louis Wirth

127/A. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

August 24, 1937

Dear friend Mannheim:

As I wrote you earlier, I had to await the return of our dean to the office to consult him about a lecture for Ginsberg.¹ Usually the lectures for the year are arranged at an earlier date, and consequently there is very little money left, but the dean assures me he will make fifty dollars available to us for a lecture by Professor Ginsberg, and asks me to extend him a cordial invitation through you. The subject which the dean prefers is the third one on your list, namely, the problems of the comparative method and of a theory of stages. There is also considerable interest in the first topic, namely, the sociology of war, especially on the part of the chairman of the sociology department, Professor Paris. It may be possible to arrange an additional lecture for Ginsberg in order to make it more worthwhile for him to come here. Such a lecture could be arranged under the auspices of the Sociology Club or of the Society for Social Research. This might enable us to increase his stipend so that it would be worth while for him to undertake the trip to Chicago from New York. If Ginsberg agrees to come, I think I can assure him of an additional lecture that will at least pay his expenses here. In that case he could take both the first problem on the sociology of war and the third problem on comparative method. Would you be so kind as to extend him a cordial invitation on our behalf and ask him to let us know at the earliest possible moment whether he accepts and when he plans to be here? If Ginsberg expects to stay in this country until Christmas, the president of the Sociological Society, Professor Paris, would, I am sure, like to have him give a paper on the sociology of war at the Society's annual meeting, but this program is now being formulated and it would be helpful if you could let me know at once whether he plans to stay in the United States until the first of January.

Cordially yours,
Louis Wirth

128. KARL MANNHEIM TO CECIL A. FRANKLIN

Budapest, 25th August, 1937.

Dear Mr. Franklin,¹

Please excuse my being so late in sending my opinion on Sommerville's² book. I have been travelling around, and then it took me really a long time to study, and was not quite easy to make up my mind as to its value. I hesitated a long time, and have carefully considered the pros and cons of the book.

What have you heard from Harcourt Brace³ as to my book „Man and Society”? I shall be staying at the address below until the middle of September, and shall be glad to hear from you.

I will forward Sommerville's manuscript within the next few days.

Yours sincerely
Karl Mannheim

1/ Enclosure

129. MANNHEIM KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Budapest [1937] IX. 1.

Kedves Barátaim,¹

Budapestre visszatérve a várkonyi séták és esti beszélgetések helyett az itteni szokott káosz fogadott. Ügyek elintézése után loholván nem jutottam hozzá, hogy mindjárt megérkezésem első napján köszönjem meg a kedves vendéglátást s a szeretetet, amellyel fogadtak.

Juliskának² mondtam, hogy a legkülönösebb az volt, hogy a majdnem 20 éves távollét után úgy kezdtünk beszélni, mintha a tegnap abbahagyottat folytatnók – nem azért, mert közben semmi sem változott bennünk, hanem mert régen is a bennünk lényeges révén kapcsolódtunk, s ez tán most sem lett más mindenféle „behaviorizmus” dacára sem.

Szép volt és jó volt állomást iktatni az élet folyamába, gyónni; beszámolni, vissza és előretekinteni, az igazi konkrétumokról, a művészetről s annak létéről meggyőződni egy barnára festett (megvallom, egyébként nem is „szép”) kőasztal segítségével.

Szép volt, és jó volt a ház asszonyát háziasszonykodni és élettársként látni, s mint oszlatja el a nagy magányosságban a magányosság látszatát is, annyira eltűnni a tettek mögött, hogy még ő maga sem veszi észre, hogy cselekedett.

Láttam a sok jó mellett sok bajt is a falusi életben. Elkerülhetetlen egy része, de elkerülhető sok minden, ha elhatározzák, hogy a visszavonultságot nem fokozzák remeteséggé; mert nem igaz az, hogy mindaz, amit élnek és csinálnak, senkinek sem kell. Túl sok ember van ma Magyarországon, aki egyszerűen csak duzzog. Szeretném, ha látogatásomból annyi maradna, hogy egy percre a bekukkantó szemével látnának sok mindent, amit változhatatlannak éreznek, s megnyílna a készség újra felvenni az emberekkel a fonalat, tudni, hogy vannak, akik számítanak magukra, ha maguk akarnák.

(Az élet nem jön az emberhez, ha az ember nem megy valamelyest elébe.) Szeretném felhasználni Pesten tartózkodásom rövid idejét, kitapogatni, mennyire érett meg a helyzet arra, hogy a próféta lejöjjön hegyei közül. Nem teszek azonban semmit, ha úgy érzem, hogy itt még nem érett a helyzet, vagy forszírozni kellene valamit. Bármilyen is történjék, a találkozással, azt hiszem, elértük, hogy mi fokozottan tudunk egymásról.

Régi és új barátsággal és köszöntéssel

Mannheim Károly

130. MANNHEIM KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Budapest, 1937. IX. 21.

Kedves Barátom,¹

épp készülöben vagyok a londoni útra. Sajnos nem volt időnk Zengővárkonyba jönni, bármennyire szeretttük volna is. Amiről mindkettőjünkkel beszéltem, hogy jót tenne maguknak kis eszmecsere és változatosság, Pestre-utazás – úgy látom létre fog jönni, ha maguk is úgy akarják. Beszélgettem többekkel, „unverbindlich”, Fülep funkciójáról az országban, s igen szimpatizáló atmoszférára találtam.

Időközben nyilván írt Ignótus Pál² is – talán lehet próféta hívásról beszélni – ha a próféta is úgy akarja. Hatvaniék³ – most egy hónapra Párizsba utaznak. De visszatérünk utánra tervezik kettőjük meghívását Budapestre. Amint feltettem magamba – úgy iniciáltam a meghívást, hogy ne „szívesség” legyen, hanem benső közeledés. Azt hiszem, erre most igazán megvan a hangulat, készség és időpont, és ha kellő könnyedséggel alakul minden s nem túl sokat várunk a találkozástól, még sok jó dolog is nőhet abból.

Úgy érzem, most van az ideje, hogy egy szellemi opposzió kristályosodjék ki Magyarországon, s a pesti beszélgetések ez irányban jelenthetnek valamit. Igen becsülik itt Fülepet – s jó volna, ha ez nem volna csak magánbeszélgetésekre való téma. Azt hiszem, Zsuzsanna asszony is élvezni fogja a levegő-változást – mégha nem is lehet mindenben jobb levegőről beszélni itten. De nem *oly* rossz a budapesti levegő, mint a nagytiszteletű úr gondolja.

Én most megyek sok hazám egyikébe, s próbálom megváltoztatni az angolokat. Sokszor fogok közben visszagondolni a zengővárkonyi szép napokra, és erőt meríteni az ottani együttlétből. Írjanak néhanapján, mégha csak röviden is.

Minden jót mindkettőjüknek mindkettőnkől.

Régi barátsággal

M. Károly

Ez a cím: The London School of Economics and Political Science
(University of London)
Houghton Street
Aldwych
London, W. C. 2.

* Hatvaniék igen örültek az ötletnek, hogy vendégük legyenek. Mire visszajönnek, írnak.

131. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

Budapest 21. September 1937

Lieber Freund,

ich bin gerade im Begriff nach London zurück zu fahren, und möchte Ihnen für Ihren Brief in der Angelegenheit Ginsberg¹ bestens danken.

Sie werden wohl in der Zwischenzeit erfahren haben, dass Ginsberg leider seine Amerika-Pläne aufgeben musste, da der Gesundheitszustand seiner Frau nicht gut ist. Er will aber vielleicht im Frühling kommen.

Auch ich danke Ihnen sehr für Ihre Bemühungen in dieser Angelegenheit.

Was Sie mir über Ihre Pläne bezüglich der „Sociology of Intellectual Life“ berichtet haben, und über die Konferenz der „Sociological Research Association“, interessierte mich sehr. Gerne möchte ich Ihrer Diskussion über „Ideologie und Utopie“ lauschen. Hoffentlich wird sie ergiebig sein.

Ich bin jetzt in Eile nach London, wo wir eine Konferenz haben.

In herzlichem Gedenken.

Ihr

K. Mannheim

Shils² schreibt mir gar nicht. Grüßen Sie ihn bestens.

K. M.

132. KARL MANNHEIM TO CECIL A. FRANKLIN

26th October 1937.

Dear Mr Franklin,¹

I received a letter from Thomas Mann,² the editor of the periodical „Mass und Wert“, in which he tells me that they are going to devote a long article to my scientific work, especially to the English version of my „Ideology and Utopia”.³

As you surely know, the new periodical became a great succes and is read throughout the world. Thus, I think, it would be a good policy to let them have a copy of the book.

Please send the review copy directly to the author of the article.⁴

Dr Stephan Pozsony

Wien IX. Hörlgasse 5

As I should like to write to Dr. Pozsony right after the book has been sent on to him, I should appreciate it very much if you could drop a line when it will be sent out. You surely have noticed that the favourable reception of the book is still spreading both in America and in this country. (Cf. for instance the last issue of the „Political Quarterly” and the „Mind”.⁴) I am quite confident that the interest in it will not diminish.

Yours sincerely

K. Mannheim

P. S. Could you tell me Richardson's⁵ address?

Many thanks.

133. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

London, 4. November 1937

Lieber Freund,

heute schreibe ich nur um Sie zu bitten, meinem gewesenen Schüler Dr. Hans Gerth¹ eine Einladung zu dem um Weihnachten herum stattfindenden Kongress für Soziologie (wenn es möglich ist, auch für die Research Association) zu schicken.

Dr. Gerth hat, wie sie sich vielleicht erinnern, eine ausgezeichnete Arbeit über die soziologischen Ursachen des deutschen Liberalismus geschrieben, und ist in der Theorie und Methode der Wissens- und Kulturosoziologie sehr beschlagen. Er spricht ein ausgezeichnetes English, ist ein sehr netter und sympatischer Mensch. Wenn Sie es für richtig halten, könnten Sie ihn vielleicht für die Diskussion empfehlen, die über Wissenssoziologie sich abspielen wird, an der, wie ich höre, Parsons,² [von] Schelting³ usw. teilnehmen werden. Er kann eine grosse Hilfe werden in der Verteidigung unseres Standpunktes.

Herr Gerth ist „Arier“, und konnte sich deshalb bisher in Deutschland halten, da er aber für seine Linkssympathien bekannt war, musste er Deutschland verlassen. Er ist ein ausgezeichnete Researcher, und vielleicht können Sie ihn bei Ihren Arbeiten als Hilfe brauchen. Wenn dies nicht der Fall ist, werde ich Sie bitten, ihm am Kongress anderen vorzustellen. Er macht einen netten Eindruck – am liebsten hätte ich ihn bei mir behalten, England ist aber noch immer sehr „langsam“ in der Schaffung neuer Möglichkeiten.

Ich wäre Ihnen sehr dankbar, wenn *Sie ihm sofort eine offizielle, persönliche Einladung schicken lassen wollen*, denn er braucht das dringend beim Amerikanischen Konsulat, sonst wird er nicht hineingelassen.

Ich bedauere, dass ich wieder etwas von Ihnen verlangen muss – ich möchte natürlich die Konkurrenz der deutschen Jugend in Amerika nicht vermehren. Ich bin aber sicher, dass Sie in diesem Falle keine Enttäuschung erleben werden.

Ich bin sehr interessiert am Verlauf Ihrer beiden Kongresse. Ideologie und Utopie hat in England weitere sehr günstige Besprechungen erhalten. Wie geht es Ihnen? Schade, dass wir nie zu einer Aussprache kommen.

Herzlichst
Ihr
K. Mannheim

Dr. Hans Gerth's Adresse ist: 9 Belsize Crescent NW3

134. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

13th December, 1937

Lieber Freund,

ich möchte die Gelegenheit des Besuches von Dr. Hans Gerth dazu benützen, Ihnen meine besten Weihnachtswünsche und meine Grüsse für das Neue Jahr zu übermitteln.

Ich gehe dem neuen Jahr mit dem Gefühl entgegen, dass meine neue Arbeit in der angelsächsischen Welt nicht ohne Sinn ist, und möchte Ihnen nur sagen, wie sehr ich mir dessen Bewusst bin, dass dabei Ihre Freundschaft und Ausdauer von grundlegender Bedeutung war. Sie hatten Mut sich für etwas einzusetzen, von dem man erwarten konnte, dass es Kontroverse erregen wird. Dies ist etwas, dem man heutzutage selten begegnet, wo jeder nach schnellem Erfolg aus ist. Ich habe aber auch den Eindruck, dass sich trotz des Widerspruches die wirkliche Wirkung meines Buches durchsetzt.

Ich wünsche mir, dass mir diese Freundschaft und Zusammenarbeit erhalten wird, und ich betrachte es als ein schönes Symbol, dass wir Schüler Mitarbeiter und Freunde vom Range eines Hans Gerth dabei als Vermittler haben.

Sie können sich für ihn sehr warm einsetzen: er ist nicht nur viel wissend in seinem Gebiete, sondern hat auch Intuition und Begabung ersten Ranges.

Bitte, führen Sie ihn am Kongress allen jenen ein, wo Sie das Gefühl haben, dass dies ihm von Hilfe sein könnte.

Vielleicht höre ich von Ihnen über Ihren Eindruck am Kongress.

Alles Gute. In herzlichem Gedenken

Ihr
K. Mannheim

135. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

13. II. 1938.

Lieber Freund,

lange haben wir von einander nichts gehört. Ich war sehr beschäftigt, und es ist keine Frage, dass Sie es auch waren.

Vielen Dank zunächst für die Hilfsbereitschaft Dr. Hans Gerth gegenüber, der Ihnen sicher auch sehr gut gefallen hat. Ich höre von allen Seiten, dass er sehr gut an der Konferenz gesprochen hat. Wird Gerth's paper nicht irgendwo gedruckt? Hoffentlich wird er sich gut in Amerika placieren. Ich bin überzeugt, dass er Ihnen eine gute Stütze in den geistigen Kämpfen sein wird.

Er hat mir auch über den Kongress berichtet, und erzählte mir unter anderem in seinem Brief, dass Sie, MacIver¹ und R. Bain² „Ideologie und Utopie“ in der „Social Science Research Association“ diskutiert haben. Er konnte mir aber nichts Näheres darüber berichten. Ich wäre Ihnen sehr dankbar, wenn Sie mir darüber etwas mitteilen könnten, ganz besonders aber, ob Ihre Papers gedruckt erscheinen werden. Auch Gerth schreibt mir, dass ich jetzt, ganz besonders v. Schelting³ antworten müsste. Ich hätte jetzt grosse Lust dazu, weil es wirklich leicht ist ihm mal richtig in seinem hohlen Hochmut den Kopf zu waschen.

Ich habe bereits dem „Social Research“ zugesagt auf einen Artikel von Ascoli⁴ zu antworten (der übrigens ernst zu nehmen ist, und würdevoll ist). Ich möchte aber vorher wissen, ob Sie dafür wären, dass ich mich im „American Journal of Sociology“ mit meinen Kritikern, insbesondere mit Schelting auseinandersetze. Bitte schreiben Sie

mir, ob Sie dafür sind, und wenn ja, wieviel Raum Sie mir zur Verfügung stellen wollen.

Inzwischen werden Sie von *Ginsberg*⁵ einen Brief *erhalten* haben, wonach er jetzt nach Amerika (von Mitte März bis Mitte May) kommt. Er erwartet von ihnen Nachricht, ob er in Chicago sprechen soll. Bitte vergessen Sie nicht ihm darauf zu antworten.

Wie geht es Ihnen? Was ist aus Ihren Plänen geworden, und woran arbeiten Sie jetzt?

Mir geht es gut. Arbeite fleissig. Auf Shils⁶ Rat kommen wir mit der englisch-amerikanischen Übersetzung von „Mensch und Gesellschaft“ erst im Herbst heraus.⁷

Es wäre schön, von Ihnen bald etwas zu hören.

Bitte beantworten Sie mir auf alle Fälle die beiden Fragen.

Alles Gute, in herzlichem Gedenken.

Ihr
K. Mannheim

136. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

March 2th, 1938

Dear friend Mannheim,

I was glad to hear from you again.

I want to give you a short report on the meetings of the Sociological Society and the Sociological Research Association last Christmas. The most interesting, by far, was the meeting at the Sociological Research Association. I shall only report on that part of the meeting which dealt with Ideology and Utopia. Enclosed are the statements by Mr. Read Bain¹ and by Mr. MacIver,² which I discussed. I shall send you very shortly a mimeographed copy of my reply to them.³ If I can trust the comments of my colleagues who were there, since I do not wish to trust my own judgment in this matter, it will be a long time before either one of these gentlemen will undertake such a task again. The Bain paper is obviously so shabby as scarcely to need a reply. The MacIver paper, however, bears the imprint of von Schelting's⁴ collaboration. You will see in my reply when it gets to you how I dealt with the matter.

I have discussed the question of your proposed article with my colleague Burgess.⁵ We would be very happy to offer you the pages of our journal for a critical article dealing with the critics of the Sociology of Knowledge. If you can keep it to 12 to 15 printed pages in our journal, it would be very well. I hope you will deal less with the epistemological and more with the sociological aspects of the problem, although, of course, we recognise that some of the issues that von Schelting has raised particularly have nothing to do with sociology and would have to be taken account of in your reply. In any case I think it would be better if you dealt with him and the others quite impersonally and allowed your article to stand on its own feet as a clarifying statement, for I do not think you need to stoop to answer every nonsensical question that is raised.

I have sent an invitation to Ginsberg⁶ to speak at Chicago, and I hope he will accept, although Gerth⁷ has received a teaching appointment for this summer at the University of Illinois, we are still busy trying to find a more permanent place for him. He impresses me very favorably.

When I have more time I shall write you about myself.

With cordial greetings,
[L. Wirth]

137. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

[Ohne Datum]¹

Mein lieber Freund,

ich danke Ihnen bestens für die Zusendung der Artikel von MacIver² und R. B.³ Sie haben mich wirklich nicht sehr erschüttert. Umso mehr bin ich interessiert Ihre Antwort zu lesen. Hoffentlich vergessen Sie nicht mir Ihren Beitrag zuzuschicken.

Vielen Dank ferner für die Aufforderung der *Amer. Journ. of Sociol.*, eine kritische Auseinandersetzung mit meinen Revisionen zuzuschicken. Ich werde ihr gerne nachkommen.

In den nächsten Tagen werden Sie Ginsberg⁴ als Vortragenden haben. Ich bin wirklich neugierig, wie er in Amerika sich ausnehmen wird, wie die „englische“ Soziologie (?) auf amerikanischen Boden standhält. Auf alle Fälle ist es ein interessantes Experiment, und Sie müssen mir darüber berichten lassen. Heute habe ich noch eine Bitte. Mein anderer Kollege, T. Marshall,⁵ Reader in Sociology in the University of London kommt in nächstes Jahr für eine Studienreise nach [der] USA. Zuerst wird er auf die Einladung von MacIver hin an der Columbia vortragen, und möchte nachher nach Chicago für zwei Vorträge kommen, so dass er seinen Aufenthalt dort bezahlt, und seine Reise ersetzt haben möchte. Er würde Vorträge über „English Institutions“ und über „Population Questions“ halten können. Ich brauche heute nur Ihre frdl. Zusage, ob Sie bereit sind ihm später diese Vorträge zu besorgen. Es ist vielleicht heute noch zu früh darüber nachzudenken. Ich möchte ihn aber in dieser Beziehung beruhigen. Bitte geben Sie mir auf diese Frage so bald als möglich eine prinzipielle Antwort.

Wir haben von Ihnen nun schon so viele Gefälligkeiten gebeten, und Sie haben so vielen Leuten den Weg nach Amerika geebnet, dass wir uns fragen, wann wir Sie hier als Gast sehen werden.

Augenblicklich arbeite ich an „Man and Society“, das erst in Herbst herauskommt, da es besser für das Buch ist.⁶

Sie müssen mir einmal mehr über sich selbst und Ihre Pläne schreiben.

In herzlicher Gesinnung

Ihr
K. Mannheim

Howard Park Hotel
Aston Clinton (Bucks)
7th April 1938.

My dear Farquharson,¹

I am afraid I have once more to ask you for your kind help to write a faked letter to one of my friends in Hungary. The person to whom the letter should be addressed is the talented editor of a well known Hungarian liberal periodical.² Your letter would help him to receive the permission of the Hungarian authorities to leave the country for some month, and to have meanwhile a look out for future possibilities in England and America for the case unpleasant changes should occur in the near future in Hungary.

What is needed is that you should write to him an official invitation on behalf of the „Institute of Sociology” asking him to come to London and give a lecture on the topic suggested below. His name is Paul Ignotus.³ Address: Editor of the „SZÉP SZÓ”, Budapest V. Vilmos császár út 28. The topic of the lecture: English Cultural Influence in Hungary.

As a date you could suggest 25th–26th April (I need not say that all this is faked but the invitation should bear all the characteristics of a highly official invitation.)

Could you, apart from that official letter write to him a very cordial and personal one („My dear Ignotus, etc.”) in which you *urge* him to come to London as soon as possible, as the preparation of the lecture needs careful consideration and repeated personal discussions with you. (This second letter, although personal, also serves the purpose to be shown to the authorities to urge them to act quickly.)

I am ashamed of being compelled to present you with such circumstantial demands but it is our world which is going crazy – not I.

What is worse I have even one more demand: could the editor of the above mentioned periodical send you a *parcel* containing forgone issues of their magazine. And would the Institute be willing to store this parcel till better times may come. They want to save copies of their periodical and remove them from Hungary before Fascism comes and it will be too late. I think the parcel should not be bigger than 20–30 pounds (10–15 kilo).

I would not be astonished should you refuse the fulfilment of my demands. If I in spite of their unusual character, still take the liberty of presenting to you my request it is because I know how deeply you sympathized with the Hungarian case and that Mrs. Farquharson and you never ceased to be helpful where your support was needed.

Please, do not hesitate to tell me if you feel my demands to go too far. But should you be able to help him so let me ask you to write to Ignotus directly. As to the parcel I should be glad to get your reaction and I shall write to him about it, as soon as I know your answer.

Many thanks and best wishes for your Easter holiday.

Yours very sincerely
Karl Mannheim

P. S. Tomorrow I shall see Miss Leontieff for the third time. She makes a very good impression and I shall try to do my best in her case.

K. M.

139. KARL MANNHEIM AN HANS GERTH

20. April 1938

Lieber Herr Gerth,

Vielen Dank für Ihre ausführlichen Briefe. Leider hörten sie plötzlich auf, sicher weil Sie es mir übelnehmen, dass ich nicht schrieb. Sie wissen aber, dass dies bei mir nichts bedeutet, auf alle Fälle nicht Interessenlosigkeit. Vergessen Sie mich also nicht ganz.

Sehr freut es mich, dass Sie Ihren Weg nun doch machen werden, wenn es auch noch Schwierigkeiten gibt. Ich kann es Ihrem Briefe nicht ganz klar entnehmen, wo die grösste Sorge liegt, bzw. wo ich etwas für Sie tun könnte. Sie müssen selbstverständlich auf ein Appointment, das mindestens einjährig ist, aus sein. Wann beabsichtigen Sie in London zu sein?

Wie gefällt Ihnen Amerika? Können Sie mir jetzt schon einen Bericht schicken – wie weit Sie Amerika congenialer für mich [finden] als England? Sie haben die Licht- und Schattenseiten meiner englischen Position gesehen. Was sind die Schattenseiten Amerikas? Glauben Sie, dass ich dort [in] eine soz[iologische] Hochschule [als] Soziologe hineingedrängt werden werde, oder hat das Boden, was ich mache, und wie ich es mache.

Ich wäre Ihnen sehr dankbar, wenn Sie mir ein getreues Bild dessen geben würden, wie weit ich dort „Durchgedrungen“ bin. Was meine Chancen wären. Wie stehen versch[iedene] Leute zu mir, Counts Hon[orables] Chicago Leute etc. – Ich möchte diesen mich stets belästigenden Gedanken [über] Amerika oder England aus Ihren Erfahrungen beurteilt sehen. Vor allem, bitte, sprechen Sie über meine Erkundigung in dieser Richtung nicht, denn es spricht sich dann sofort negativ herum, als ob es mir hier nicht geheuer wäre.

Bitte schreiben Sie auch Weiteres über Ihre eigene Situation, und wann sie wieder hier sind.

In alter Freundschaft
Ihr
Karl Mannheim

140. ALEXANDER FARQUHARSON TO KARL MANNHEIM

11th May, 1938.

My dear Mannheim,

This letter is to ask forgiveness for my delay in replying to yours of 7th April.¹ That was forwarded to me while in France, and while there, I was not only extremely busy,

but I had no facility for doing what you asked. Now that I am back, I shall be delighted to help your friend to the limit of my ability.

I see no objection whatever to our storing the parcel containing a file of the periodical that you mention. I understand that you do not wish me to do anything about this except to say that it is possible and that you will arrange for the forwarding of the parcel.

I am writing two letters as you suggest direct to Dr. Ignotus,² sending him both a formal and informal invitation to come to this country and to lecture on „English Cultural Influences in Hungary”. I do not think that I can do this as a mere formality. I am hoping that Dr. Ignotus will accept the invitation as really meant and will lecture here on his arrival. This letter would make it possible for me to pursue the matter without difficulty, and will, I should think, if anything, assist his plane for coming here.

With kindest regards to you both in which Dorothea³ joins,

I am,
Yours very sincerely,
(A. Farquharson)

141. KARL MANNHEIM TO WALTER ADAMS

June 14th 1938.

My dear Adams,¹

You were kind enough to agree to be one of my sponsors.² I am enclosing the necessary form for you to kindly sign. As soon as I have reached the stage of presenting it to the Home Office I shall communicate with you again asking you to take the necessary steps. When shall I be able to thank you adequately for all the help you have given to me? I shall never forget your kindness.

At the same time I am enclosing the list of the Austrian displaced scholars.³ It is a most horrible document. I have crossed the names of those whom I know to be very good but you must take it to account that my knowledge of them is rather limited. At the moment I cannot make any concrete suggestion although I rack my brains. Should you think of cases where letters of mine could be of any help I am entirely at your disposal.

Yours very sincerely
Karl Mannheim

142. KARL MANNHEIM TO CECIL A. FRANKLIN

1st July, 1938

Dear Franklin,¹

I don't think that I shall be able to deliver the manuscript of „Man and Society” before the end of the summer.² Could you tell me which is the latest date for getting it pub-

lished at about Christmas? I am going to spend my holiday in Hungary, where I want to work about the details of the book.

My address is:

K. Mannheim

Lángnénál

Budapest

Svábhegy

10 Gyöngyvirág út

Hungary

Yours sincerely

K. Mannheim

143. KARL MANNHEIM AN ALFRED WEBER

25. Juli, 1938.

Sehr verehrter Lieber Herr Weber,¹

aus der Ferne möchte ich mich zu denen gezählt wissen, die zu Ihrem 70. Geburtstag sich um Sie sammeln, um Ihnen Dank für das Vergangene und guten Mut für die Zukunft zuzusprechen.

Wir alle haben uns diesen Tag anders vorgestellt. Vor allem wäre es selbstverständlich gewesen, sowohl durch Publikationen, als auch durch persönliche Anwesenheit unsere Zugehörigkeit zu bekunden. Wenn dies dennoch nicht geschieht, und dadurch Ihre Wirkung nicht für jeden offen sichtbar wird, so möchte ich gerade deshalb aussprechen, dass meinem Gefühle nach Ihre lebendige Wirkung zu den grössten gehört, die sozialwissenschaftliche Lehrer in Deutschland auszuüben imstande waren.

Wenn dies nicht immer so handgreiflich ist, dass man es durch zitierte Stellen nachprüfen könnte, so liegt es daran, dass Ihre Wirkung viel umfassender und wesenhafter war, als dass man sie einfach festlegen und umgrenzen könnte. So kann ich von mir selber sagen, dass ich von allen inhaltlichen abgesehen, allein von Ihnen gelernt habe, was ein Seminar wirklich sein kann. Für Sie bedeutete diese Institution den Schauplatz eines echten geistigen Kontaktes, und eine Erweckung des Mutes zur freien schöpferischen Association. In Ihrem Seminar konnte man lernen, wie ein souveräner Lehrer vermeiden kann, mit seiner Autorität die Ursprünglichkeit seiner Schüler zu unterdrücken. Auch der jüngste Anfänger hatte Mut zu sich, da er vor sich einen Menschen sah, der auch nach einem lebenslangen Lernen und Kampfe die Kraft hatte, die fruchtbare Einstellung des Anfängers in sich wachzuhalten. Ich wage zu behaupten, dass die meisten Ihrer Schüler durch die blossе Tatsache der geistigen Berührung mit Ihnen irgendwie anders geworden sind, und dass jede Ihrer Anregungen irgendwann, in einer unerwarteten Stunde aus den verdrängten Assoziationen in uns befruchtend aufstieg.

Ich möchte Ihnen als eine Anekdote etwas erzählen, was ich niemals vergessen werde. Als ein Philosoph mit einem langen Bart mich jahrelang zwingen wollte, so zu denken, wie er, und ich dann zu Ihnen ging, um meine Arbeit einzureichen, überfiel

mich ein Bangen, ob Sie wohl genau so kontrollieren würden, ob meine Gedanken die Ihrigen reproduzierten. Da sagten Sie zu meiner grössten Überraschung: „Ich werde die Arbeit lesen, sie ist aber bereits angenommen, denn Sie sind ein erwachsener Mensch, und haben zu sagen, was Sie für richtig finden.“

Diese Sätze haben auf mich einen bleibenden Eindruck gemacht, und nur durch dieses Erlebnis habe ich von Anfang an in mir die gefährliche Tendenz des Lehrers überwunden, Schüler nach seinem Eigenbilde formen zu wollen. Diese Ihre Haltung ist aber zugleich die Erklärung dafür, dass Sie in der ganzen Welt geistig unabhängige Schüler haben, die, obwohl sie sich im tiefsten Grunde ihrer Seele immer zu ihnen Bekenntnis werden, viel zu eigenständig sind, um im üblichen Sinne eine Schule zu bilden, die für einseitige Prinzipien ficht, oder geschlossen, durch Dogmen vereint, wie eine Sekte auftritt.

Es ist sehr schade, dass wir aus der Ferne so wenig Persönliches über Sie erfahren. Wir wissen nur so viel, dass Sie unentwegt arbeiten, und wir wünschen uns alle die neuere Entwicklung Ihrer Gedanken kennen zu lernen. Meine Frau und ich können Sie nur in Ihrer ewigen Jugendlichkeit vorstellen, und diese wird, so hoffen wir, auch heute ungebrochen vorhanden sein. Erhalten Sie sie für uns, benötigen wir doch alle das Wissen um ein Zentrum und um eine Kraftquelle, die jenseits aller Grenzen Menschen desselben Geistes zusammenhält.

In herzlichem Gedenken und aufrichtiger Ergebenheit.

Ihr
K. Mannheim

144. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

August 4, 1938.

Dear friend Mannheim:

Since I have not heard from you for sometime, I thought I would inquire concerning news about you and, at the same time, ask you whether you are still planning to send us the article for the American Journal of Sociology which you had agreed to write.¹

No doubt, your colleague, Professor Ginsberg,² with whom we had a pleasant visit in Chicago has told you everything that you would want to know about me. We enjoyed his stay, which was altogether too short, greatly.

I have made some inquiries concerning the possibility of having Professor Marshall³ lecture at the University. He has probably spoken with my colleague, Frank Knight,⁴ who was at London a few months ago, and I have no doubt but that we can arrange something for him as soon as we know what his specific plans are after coming to the United States.

Ernst Manheim⁵ has probably written you all about his experiences since he has been with us. I believe he has learned a great deal about the American academic world through his stay with us. Unfortunately, it was not possible to find the means to have him stay longer at Chicago, but, since another place has been found for him, of which

he has probably written you, namely at the University at Kansas City, he will probably have the road to an academic career open to him.

Hans Gerth has been fairly well placed, at least for the coming year. He impresses me as an unusually able person, and I feel that he will have no difficulty in getting on.

As you see, I am spending the summer on the Pacific Coast where I am teaching at Stanford. It does not have the metropolitan atmosphere of Chicago but has a flavour of its own and is close to San Francisco. The climate is most pleasant, but not very conducive to hard work. I should be glad to know when the volume on MAN AND SOCIETY is to appear.

Cordially yours,
Louis Wirth

145. KARL MANNHEIM AN LOUIS WIRTH

Lieber Freund,

13. August 1938.

ich weiss nicht mehr, wer diesmal am Schweigen schuld ist, die Tatsache ist nur, dass ich nicht von Ihnen höre, und es mir oft bange wird, den Kontakt zu Ihnen zu verlieren. Ich breche lieber das Schweigen ab, zwar diesmal keine akute Sache mich zum Schreiben bringt.

Um mit dem guten Beispiel voranzugehen, will ich vorerst über mich berichten. Den Sommer über bin ich wieder einmal in meiner alten Heimat in Budapest, teilweise um meinen Freunden zu helfen – da der Hitler-Einfluss sich auch hier reichlich fühlbar machte –, und um zu arbeiten. Ich bin noch immer an der Vorbereitung von „Mensch und Gesellschaft“, deren englisch-amerikanische Ausgabe ungefähr das doppelte der Deutschen wird. Die neuen Stücke kosten mich viel Arbeit, und auch habe ich mich im Laufe des Jahres mit Vorträgen in und ausserhalb der School etwas übernommen. Von dem auffallenden Interesse für Soziologie sowohl bei Studenten, als auch beim Publikum, liess ich mich dazu verleiten. Die Entwicklung des Faches in England zu beobachten ist ganz reizvoll, nur gibt es leider noch sehr wenige, von denen man selbst etwas bekommen kann, und da muss ich immer wieder meine amerikanischen Kollegen beneiden. Hier hat man zuviel mit jenen zu kämpfen, die Angst haben neuen Erkenntnissen in das Auge zu sehen und umzulernen. Vor allem gilt das für meinen Kollegen, den Sie inzwischen persönlich kennengelernt haben, und der aus Angst um seine lebensfremde Art Soziologie zu betreiben, mich sogar loswerden wollte. Dies ist ihm viel weniger als gelungen, und die Sache ist für mich sehr günstig erledigt, in dem ich lebenslänglich angestellt wurde. Zu meiner grossen Genugtuung hatten meine übrigen Kollegen den Wunsch, dass up to date Soziologie in England sich entwickle, und sich somit gegen ihn stellten. Der Sieg macht mich dennoch nicht ganz glücklich, da es mir ein Schmerz ist, dass ein Mensch, der sich als Freund zeigt, aus Schwäche zu intriguierten anfing. Jetzt ist alles in Ordnung, nur in der Tiefe des Gefühls ist etwas gründlich gestört.

Je länger ich an „Mensch und Gesellschaft“ arbeite, umso klarer wird es mir, wie brennend wichtig die Synthese zwischen amerikanischen Empirismus und bestimmten wertvollen Elementen des deutschen Ansatzes ist. Ihre Arbeit und Kritik ist bei dieser Aufgabe unentbehrlich. Kommt kein Krieg dazwischen, so glaube ich, dass noch wichtige Aufgaben vor uns stehen. Es gibt Symptome, die zeigen, dass die Art der Erfassung und Interpretation der Kultur, die wir vertreten, in sehr einflussreichen englischen Kreisen bemerkt wird. Ich betrachte es als keine Illusion, dass im Zusammenhang mit der Renaissance der demokratischen Länder, im Feldzug gegen Fascismus, dies ziemlich bald eine Rolle spielen wird. Ob es in den USA etwas ähnliches gibt? Eine Besinnung, gerade durch den fascistischen Ansturm angeregt, die alle wissenschaftliche Arbeit wesenhafter macht?

Nun möchte ich aber auch nach Ihren Plänen fragen. Vor allem wie es Ihnen geht? Woran arbeiten Sie jetzt? Was ist aus Ihren Research-Plänen geworden? Sie müssen mir nicht ausführlich antworten, weiss ich doch, wie sehr Sie in Anspruch genommen sind, eine Andeutung wird genügen.

Ich höre auch von Shils¹ nichts, und wäre Ihnen für die Mitteilung seiner Adresse sehr dankbar. Dürfte ich Sie bitten, beiliegenden Brief ihm zusenden zu wollen.

Mit den besten Wünschen in herzlichem Gedenken

Ihr
K. Mannheim

146. GUSTAV ICHHEISER AN KARL MANNHEIM

Warschau 3. XII. [1938]

Sehr geehrter Herr Professor!

Ich berichte folgendes:

Ich war mit dem Empfehlungsschreiben der „Society“¹ (dessen Abschrift ich beilege) im hiesigen englischen Konsulat. Man hat nicht nur rundweg die Erteilung eines Visums für 6 Monate abgelehnt, sondern sogar abgelehnt, mein Gesuch an das Home Office in London einzusenden. Von hier aus ist absolut nichts zu machen.

Die einzige Möglichkeit wäre direkt in London im Home Office zu intervenieren. Machen Sie, bitte, alles, was nötig ist. Ich habe hier mit grösster Müh und Not eine Verschiebung der Ausweisung auf sechs Wochen (15. 1. 1939) erwirkt. Eine weiter[e] Verlängerung des Aufenthalts ist vollkommen ausgeschlossen. Was dann?

Was das Aufkommen für meinem Aufenthalt in England anbelangt, so werden Sie in der nächsten Zeit von einem Freund aus [der] U.S.A. konkrete Nachrichten bekommen.

Mein Gesuch, das hier im englischen Konsulat nicht angenommen wurde, lege ich bei.

Für alles herzlichst dankend

Ihr ergebener
Dr. Ichheiser²

[P. S.] Die „Notgemeinschaft“ hat meine Dokumente nach [den] USA weitergeschickt.
And sonst wird die Chancen...³

147. KARL MANNHEIM TO ALEXANDER FARQUHARSON

7. XII. 1938

My dear Farquharson,¹

I am enclosing the „curriculum vitae“, the „list of publications“ and „a scientific testimonial“ concerning G. Ichheiser.² I am afraid they are in German, as he sent them on to me in that form. But you understand German and there will be no difficulty for you to present his case to the Home Office.

As you will remember his case is specially urgent as his permit to stay in Poland will expire on the 10th January.

You would do a very great thing if you could find somebody who would take the guarantee for him and if you could persuade the Home Office to send a telegram to the British Consulate in Warsawa (Poland) granting him the visa. Should there be any difficulty please tell me about it in time in order to be able to ask other people too. Meanwhile I am working for somebody who could give him hospitality.

Many thanks for your help and understanding.

Yours very sincerely
K. Mannheim

G. Ichheiser's address is
Zórawia 29/2
Warsawa
Poland

148. KARL MANNHEIM TO ALEXANDER FARQUHARSON

February 20th 1939.

Dear Farquharson,¹

I am writing to ask you for your formal consent to the use of my Article „The Crisis of Culture in the Period of Autarchy and Dictatorship“ for a forthcoming book² of mine to be published by Kegan Paul and Routledge. Although the article in the „Sociological Review“³ was only a first draft and I have since made a more elaborate study of the same problems. I think it only right to ask your consent and if necessary that of the Board of Editors.

I should just like to mention that when I delivered the paper I agreed with Professor Ginsberg⁴ that I might use it for my book. I should naturally be glad to express my acknowledgements in the book itself.

Yours sincerely,
K. Mannheim

29. Februar 1939.

Lieber Herr Dr. Elias,

zunächst wollte ich Ihnen erst schreiben, nachdem ich Ihr Buch¹ gründlich durchstudiert habe, dann kam aber der Krieg dazwischen, und unter dem Druck der Depressionen, später der allerlei Verpflichtungen, verdrängte sich die Ausführung des Planes von Tag zu Tag.

Heute glaube ich dem ein Ende zu setzen, in dem ich mich zunächst darauf beschränke, Ihnen in schlichten Worten zu sagen, wie sehr wir uns freuten und geehrt fühlten durch eine Widmung, die von Ihnen kann, und uns an Tage der Zusammenarbeit erinnerte.

Wir möchten zugleich, dass mit Ihrem Buch auch eine Episode der Missverständnisse ein Ende nimmt,² Missverständnisse, die vielleicht irgendwie nötig waren, die aber, nachdem sie verarbeitet sind, so gegenstandslos zu sein scheinen, dass man sie sich kaum in Gedanken zu rekonstruieren vermag. Ich habe, so oft ich Sie ihm Br.[itish Museum] arbeiten sah, stolz zu mich selbst gesagt „diese Art des Lügenstrafens mag ich“, Sie zeigen durch [Ihre] Leistung, dass ich mich irgendwo geirrt habe – und in diesem Sinne ist es schön belehrt und widerlegt zu werden.

Ich weiss nicht einmal, ob Sie diese Zeilen erreichen werden, da ich Sie so lange nicht gesehen habe – vielleicht sind Sie gar nicht in London oder Cambridge? Auf alle Fälle schreiben Sie mir nach Erhalt meines Briefes, und sind Sie in Reichweite, so müssen Sie zu uns kommen. Mit wiederholt herzlichsten Dank und besten Wünschen von uns beiden.

Ihre Karl u. Julia Mannheim

Donnerstag [March, 1939]¹

Lieber Dr. Elias,

ich habe soeben ein ausführliches Gutachten² über Sie für Ginsberg³ fertiggestellt, und ich hoffe, dass wir für das nächste halbe Jahr etwas für Sie tun können.⁴

Ginsberg sagt mir, dass Sie ihm die versprochenen Proben aus Ihrem Buche noch nicht zugeschickt haben. Bitte holen Sie das nach.

Ich weiss nicht, ob Sie das *französische* Buch über Kultur und Zivilisation gelesen haben. Ginsberg scheint das zu kennen?

Bitte über meinen Cambridge Vortrag⁵ reden Sie noch nicht, es ist erst im Stadium der Vorbesprechung – es wäre fatal, wenn frühzeitig darüber gesprochen werde. Wenn Sie nach London kommen lassen Sie sich bitte sehen.

Herzliche Grüsse
Ihr
K. Mannheim

Paris den 6. April, 1939.

Lieber Freund,

ich bin über die Ferien nach Paris gefahren, um ungestörter arbeiten zu können. In London ist die Spannung des Lebens, sowohl des privaten als des politischen, zu gross. Im neuen Milieu fällt es mir leichter diejenigen Briefe zu schreiben, an denen mir mehr liegt, die man aber unter dem Druck des Alltags immer wieder hinausschiebt.

Zunächst habe ich Ihnen für Ihre Bereitschaft zu danken, die Sie meinem Kollegen Marshall¹ gegenüber bekundet haben. Ich bin Ihnen sehr verbunden, dass Sie es ihm ermöglicht hatten, die Reise nach Chicago zu machen. Er und seine Frau sind sehr nette Menschen, und ich hoffe, dass Sie sich gut verstanden haben, und ein Gefallen aneinander fanden.

Malinowski² hat mir über Sie berichtet, er fand sehr freundliche Worte für Sie. Auch hier muss ich mich bei Ihnen für Ihre Freundlichkeit danken, dass Sie es übernommen haben, meine Vortragsreise mit vorzubereiten. Ich glaube, es ist jetzt an der Zeit für eine Aussprache mit Freunden (und Gegnern) in den USA. So weit ich sehe, hat Malinowski Besprechungen für 1940 Semestern unternommen. Manchmal denke ich aber, ob es nicht wichtiger wäre, um den Weihnachts-Kongress herum hinüberzukommen. Wie denken Sie darüber?³

Mit der Reise bezwecke ich hauptsächlich einen lebendigen Austausch der Ideen, eine Verbindung zwischen England und America. Bisher fand ich es richtiger, mich auf die Aufgaben hier zu konzentrieren, und meine Arbeiten ausreifen zu lassen. Jetzt habe ich aber das Bedürfnis, die lebendigen Kontakte wirken zu lassen.

In London wird das Leben sehr reizvoll – die Engländer ändern sich rapide. Die Dynamik der Zeit erinnert mich ein wenig an die der Weimarer Republik – was sich auch in meiner zunehmenden Gefolgschaft unter Schülern und Publikum zeigt. Man bekommt das Gefühl eine „Mission“ zu haben – es ist natürlich möglich, dass wir alle durch den Krieg vernichtet werden. Manchmal überkommen einem solch[e] „gloomy“ Stimmungen.

Bitte, lassen Sie doch einmal von sich hören, wie es Ihnen geht? Woran Sie arbeiten? Ich bin sehr neugierig, was Sie zu „Mensch und Gesellschaft“⁴ sagen werden, zu dem in einem fort neue Stücke geschrieben habe. Ich weiss noch nicht, ob es Ende des Frühlings, oder früh-Herbst herauskommt.

Schreiben Sie – es wäre doch Schade, wenn unsere Beziehungen ganz stumm werden sollten. Dieser Brief ist nur ein Lebenszeichen – eine Aufforderung zu einer Antwort (nach London).

In herzlichem Gedenken
Ihr
K. Mannheim

152. ALEXANDER FARQUHARSON TO KARL MANNHEIM

24th May, 1939.

My dear Mannheim,

In going through some papers I have noted a point on which I should consult you at once.

At the meeting of our Executive on 17th February, it was decided to ask you whether you would accept nomination by us as a member of the Advisory Board of the School of Planning and Research for National Development, in succession to Dr. Ernst Barker who resigned the position¹ when he gave up the Presidency of the Institute.

You were present at that Executive meeting but I cannot recollect whether you had or had not left the meeting before this suggestion was made.

I shall be very grateful if you will let me know what the position is: it will in any case be most helpful if you can agree to accept nomination. I may say that the meetings of the Advisory Board are few and no great burden of work would be involved.

Yours ever,
(Alexander Farquharson)

153. KARL MANNHEIM TO CECIL A. FRANKLIN

June 22, 1939.

My dear Franklin,¹

At last my book, *Man and Society* is ready, except for minor corrections, and I shall have it in your hands next week, June 30 at the latest.² I mention it to you now so that you will be able to make the necessary arrangements accordingly.

I shall call you for an appointment, and bring the manuscript in personally next week.

Yours very sincerely
Karl Mannheim

154. KARL MANNHEIM TO ALEXANDER FARQUHARSON

July 7, 1939.

My dear Farquharson,¹

I do not need to introduce you to Dr. Ichheiser² as I know that you are so generously doing everything for him, and discussing his book and all his plans in full detail with him. It is only because I am worried about what the next steps to be taken for him are, that I ask you whether you can see the way of finding hospitality for him and whether your discussions with the Society led to a definite plan. I think if we were to make a concentrated attack upon the Society for the Protection of Science and Learning that we could succeed in getting a grant for him as I feel that both you and Professor Gins-

berg,³ to whom I am also writing today have meanwhile got the impression that I was not proposing a man who is unworthy of scientific support. The idea is that for the finishing of his new book⁴ he should receive a grant from the Society. But this campaign will perhaps not be immediately successful; therefore I think that the question of hospitality should be at once pursued and as I know that you have the best access to the institutions which provide it, I feel that I can only come with my problems to you.

Thanking you in advance for anything you may be able to do for him, and wishing you and Mrs. Farquharson a very good summer.

Yours very sincerely,
K. Mannheim

155. ALEXANDER FARQUHARSON TO KARL MANNHEIM

27th July, 1939.

Dear Mannheim,

I dare say you have heard from Dr. Ichheiser¹ that he has now heard from the American Consulate that he is considered to have been registered for immigration to the United States from Poland under the date of July 1938.² Dr. Ichheiser has no official information about the date of his admission to the United States: he thinks it will be at least some months ahead.

Dr. Ginsberg³ and I are anxious to secure hospitality for Dr. Ichheiser for as much as possible of the time until he can go to the United States. I have written to Dr. Seligman at Dr. Ginsberg's suggestion asking what he can do. It is possible that Mrs. Mannheim and yourself could cooperate at all in this by offering Dr. Ichheiser hospitality even for a very few weeks?⁴ It would be most helpful if you could do so.

I am going away on Tuesday next for a fortnight and I should like, if possible, to arrange something by then.

Yours very sincerely,
Alexander Farquharson

156. KARL MANNHEIM TO ESTHER SIMPSON

September 6th 1939

Dear Miss Simpson,¹

I have just noticed that I omitted to supply you with the curriculum vitae requested for the National Emergency Register.² Please would you do me the favour of forwarding it immediately, as it might be important that it should reach its destination quickly

With many thanks,
Yours very sincerely,
K. Mannheim

CURRICULUM VITAE of Dr. Karl Mannheim

Name: Karl Mannheim
Address: 5 The Park, N. W. 11. (Speedwell 0375)
Date of birth: March 27th, 1893.
Place " Budapest
Parents: Gustav Mannheim, Hungarian citizen by birth
Rosa Eyllenburg, German by birth, Hungarian by marriage.
Marriage: Married Dr. Julia Láng in Heidelberg.
Education: Gymnasium (Secondary School), Budapest. Studied in Universities of Budapest, Berlin, Paris, Freiburg I/Br., and Heidelberg. Took doctor's degree in Philosophy at University of Budapest, and qualified as a secondary school teacher in German and French languages and literature.
Posts held: Carried on independent research in various German Universities and became Privatdozent (lecturer) in Sociology in 1926 in University of Heidelberg. Became Professor and Head of the Department of Sociology in 1930 in the University of Frankfurt/Main. Was also appointed Director of the Institute of Sociology (1930). (Tenure of the professorship automatically implied German nationality.) In 1933 dismissed by the German Government for racial reasons. In 1933 joined the staff of the London School of Economics as a lecturer in Sociology and since 1938 appointed as Special Lecturer and permanent member of the staff.
Main publications in English: *Ideology and Utopia* (in the International Library of Psychology and Scientific Method) London, New York, 1936. *Present Trends in the Building of Society in „Human Affairs“* (edited by R/B Cattell etc., London, 1937.)
(In course of publications): *Man and Society in Age of Reconstruction* to be published by Kegan Paul, London, October).

157. KARL MANNHEIM TO LOUIS WIRTH

September 17th 1939

My dear Friend,

History has moved quickly, and is going to move even more quickly, and I feel that in these difficult days¹ we should remain in touch whatever may happen, in order that we may contribute both to the interpretation of the appealing events and to the right action. I feel, however sad the happenings are, it is our hour, and our study of society which formerly perhaps had been the satisfaction of scientific curiosity or pleasure in professional skill, must become the tool of surgeon.

When the war first broke out, I thought that it would prevent me from going to America. (I regretted this all the more because Shils² told me that owing to your endeavours my working in the summer term in Chicago University had good prospects.) But all these plans were, at the beginning of the war, pushed into the background, be-

cause I thought that immediate and important tasks would tie me down here; and it is only now that things are settling down that we are able to see how things are going to work out, and to make plans concerning ourselves.

As to my personal plans, a letter I received a few days ago from the Director of the School of Economics was decisive. In this he told me that, owing to the war, there would be very few students during the next session and only a very small number of staff would be needed for teaching. He therefore not only encouraged me to extend my stay in America, but will help me in arranging any plan which would enable me to do some useful work overseas for the period of the war. This offer seems partly to be dictated by the financial difficulties in which the British Universities find themselves at the present time (they seem not even to know how long they will be able to pay the salaries of the staff) and partly by the wish that the time of war should be used by those who, like me, have connections in America, for building bridges and making contacts between England and the USA. In my special case, the fact is not unimportant that, whereas most of my colleagues will probably take some Government work, I whose naturalisation is not yet quite completed,³ might find it very difficult to obtain adequate work here. At first, I was reluctant to leave this country in the hour of danger, but after receiving the letter of the Director I realised that I would be helping to solve his financial problems and be doing better service to England by following his advice.

Of course any engagement I could undertake would be limited to the time of war, as I am a permanent member of the staff of the London School of Economics. I cannot judge from here what opportunities are open and which of them you would find most suitable in my case. But I am sure that you, with your extensive knowledge of the possibilities in the academic world, and your personal influence, would find it possible to make a suitable suggestion. You know how much I have wished to have the opportunity of meeting you to discuss the many problems we have in common, and to get into touch with the American background and with the sociological work done there. But I would never have thought that the plans might materialise under these circumstances, and that the terrible calamity of the world war would have the by-product of presenting me with such an opportunity.

I am sure you are as aware as I am that great structural changes are going to take place in our society, and I am only too anxious to discuss with you the many issues which occur to me. If I come to America it is very likely that I should be charged with the task of fostering co-operation between scholars and exponents of public opinion, and it is here that I should first seek co-operation with you. But all this would be largely helped if the frame of my existence and activities were settled there, and if the offer of an appointment came first from one of your Universities.

It might interest you to know that I am just having the galley proofs of my book revised. The publisher, in spite of the war, wishes to bring it out as soon as possible, because he feels that its relevancy has increased rather than diminished through recent events.

I would very much appreciate it if you would let me know what you are working on now, and what your next plans are. Is the Rockefeller Foundation or the Social Science

Research Council not contemplating war-time research on a large scale? If so, are you not engaged in it? It would be a pity to start too late on these investigations, because every day produces the most amazing forms of psychological adjustment among which the most striking feature is the way in which most people quite easily put up with the changed situation and try to maintain the illusion that nothing has changed.

Would it be possible for you to let me have an early reply to my letter?

Kindest regards
Yours ever
K. Mannheim

158. KARL MANNHEIM TO THE SOCIETY FOR THE PROTECTION OF SCIENCE AND
LEARNING

September 18th 1939

Dear Thomson,¹

I am enclosing the questionnaire² with my answers and should be very grateful if you could give me some hints as to what I could do towards speeding up my naturalisation. As you will see it is 14 months ago that I applied for naturalisation, and I am among the first who have been invited to come over to this country. Many of my colleagues who came much later have already been naturalised. You will understand that under the present circumstances this delay is of considerable importance. So far I have been reluctant to hasten the matter.

Thanking you in advance for anything you might undertake,

Yours very sincerely,
K. Mannheim

159. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

October 3, 1939

Dear Mannheim,

I have taken up the question of a possible appointment for the summer quarter at the University with the dean and the chairman of the department. I shall be glad to let you know within a few days how the situation stands. Meanwhile arrangements are going ahead anyway for the lecture engagements at the universities which could be made during the spring before the summer quarter begins. I will write you more fully within a few days.¹

Cordially yours,
Louis Wirth

160. KARL MANNHEIM TO LOUIS WIRTH

20th October 1939.

My dear Wirth,

Many thanks for your quick answer. I am glad to hear that the arrangements for my American visit are progressing.¹ I am sorry to cause you so much trouble, as I know how much work is needed for the arrangement of such lectures. What I would appreciate very much is to know as soon as possible for what kind of subjects I should prepare, especially what the course would be, (how many lectures), if it should come about at Chicago. For the letter I should like to propose my course „Introduction to the Study of Society” where I tried to combine the American and the German approach.

At the moment Europe is an interesting place for observation but not for work.

Next time I shall write more. Meanwhile I thank you very warmly.

Yours cordially,

K. Mannheim

161. KARL MANNHEIM TO CECIL A. FRANKLIN

21st November 1939.

Dear Franklin,¹

I am glad to hear that Harcourt Brace have made an order and that you are going to re-print Ideology and Utopia.

I have no alterations to make except (if you wish me to do so) some addition to the Bibliography of the book concerning the new items the discussion of my book provoked since its publication in English.

May I put some suggestions forward for consideration? – rather business like one's. They are quite tentative in nature.

1/ When publishing the Id[eology] and Ut[opia] you had the Idea that a series of selection should be a cheap and popular one.² Don't you think it is worth considering the question at the present state. You have a cheap scientific series (5 Sh³ I think) it might in the long run be better policy to make the book cheaper?

2/ Should not at the one of the first left hand pages of the new edition an announcement of the two forthcoming books be made: ?

1/ Man and Society in an Age of Reconstruction. Essays in Modern Social Structure;

2/ The Sociological Approach to the Study of History. 2 volumes;⁴

3/ Should to the last two pages of the new edition brief extracts from English and American Reviews be added?

You will know better whether these a suggestion[s] have some advertisement value.

4/ Have you got their reaction to the proposals concerning „Man and Society”?

Yours sincerely

K. Mannheim

(P. S.) I am writing in a great hurry.

162. KARL MANNHEIM TO T. L. JONES

11, II, 1940

Dear Mr Jones,¹

Will you add to the list of those whom advance copies of „Man and Society” should be sent.

The Master.²

Balliol College

Oxford

This I am sending in connection to a letter I have sent on to you today.

Yours sincerely,
K. Mannheim

„Man and Society” (Proof copies to be send to

1/ Dr. J. H. Oldham³

The Council on the Christian Faith and Common Life. 20 Balernbe Street

Dorset Square N. W. 1.

2/ George Buchanan Esq.⁴

The Harbour

St. Ives Cornwall

3/ Graham Hutton Esq.⁵

Foreign Office

Downing Street

4/ Prof. A. Löwe⁶

32 Wilbraham Road

Manchester 14

163. T. L. JONES TO KARL MANNHEIM

19th February, 1940.

Dear Professor Mannheim,

Thank you for your letter.¹ I will send out advance copies to the five people² on the list you enclose and will wait for the discussion with Herbert Read³ before sending out the others.

These are not bound copies. I enclose copy for your inspection.

Yours sincerely,
[T. L. Jones]

4th March 1940

Dear Friend,

I have not written to you before as I was waiting until I could give you more information about my journey to America. I thought, when I undertook to make this tour, that my naturalisation¹ in England would be accomplished, as it had already passed through all the preliminary stages, including the Home Office enquiry. However, due to the great overburdening of the bureaucratic machinery in war time this has not proved to be the case. In view of the fact that a journey in this transient stage might not only cause inconvenience in travelling but might also endanger my case, I am very much afraid that I shall have to postpone my visit until the next academic year, when I hope it will be possible to arrange it. I have written to Mac Iver, who I hope will understand that such obstacles can be created by war conditions, and will renew his offer next year. In this case I hope we shall be able to have more time for the preparation of my visit, and perhaps it will be possible to link it up with a type of work which will save me too much lecturing and give an opportunity for making contacts and exchanging ideas. After having finished my book² I feel I am ready for a give and take with American sociologists and I am especially looking forward to seeing you.

I am extremely sorry about this postponement, as I know how much trouble the preparation for my visit has given you.

Life on the whole here is unchanged and academic work is going on much as usual. People are very calm and resolute. I hope you will not lose patience with me and will feel that our relationship is too essential to be upset by the inconvenience I have inadvertently caused you. Would you very kindly inform Shils³ of my decision and the reason for it, and tell him that I will write to him as soon as I can?

Cordially yours,
K. Mannheim

165. MANNHEIM KÁROLY – HATVANY LAJOSNAK

1940. március 12.

Kedves Laci bátyám,¹

köszönöm a pertu-t, szívesen élek vele. Legközelebb iszunk rája – lemondással, mivelhogy téged letiltottak az alkoholoról.

Visszakaptam a kérdéses hölgytől a kéziratomat, és ma vagy holnap feladom. Kérésem csak az, hogy pár nap múlva küldd vissza, mert szeretnék a szünetben tovább dolgozni rajta. Hálás vagyok érdeklődésedért, s minden kritikai megjegyzésért. Könyvem április elején jön ki.²

Én nem civakodom öspróféta voltoddal, s nem is akarom megváltoztatni. Csak nekem bocsájtassék meg, hogy szeretném megérteni ezt a fene valóságot.

Miért nem írsz egy angol könyvet. „An old Liberal Looks at the World”. Összeállítva mindazt, ami ma más, s ami ma eltűnik, s amit mégis meg kellene menteni a régi világból.

Kézsók nődnek, minden jót Klárának,³ mindketten a hamari viszontlátás reményében.

Károly

166. KARL MANNHEIM TO CECIL A. FRANKLIN

[1940. március közepe]

Dear Mr. Franklin,¹

I am enclosing the draft of the announcement of my forthcoming book „Man and Society”.²

Please tell me whether you and your new publicity manager find it suitable, both in style and intent, for advertisement purposes. If you think it necessary I shall be glad to drop in to your office to discuss the matter personally. If you find it all right I should like to have a look at the proofs only. Will you send a copy of the draft to Harcourt Brace – New York?

At the same time I am enclosing some passages from the reviews which so far where published on „Ideology and Utopia”.

Dont you think that one could print a new leaflet of 4 pages containing the underlined passages on „Ideology and Utopia” and that this would both increase the sales of the book and prepare the ground for „Man and Society”? I mean the leaflet could be enterposted with your Spring-List or sent out separately just as it is urgent. It is just a suggestion – it occured to me when reading the reviews that we really did not exploit the possibilities which we had by the friendly reception in the press.

Yours sincerely
K. Mannheim

167. KARL MANNHEIM TO T. L. JONES

20. III 1940

Dear Mr Jones,¹

have you received any answers to Herbert Read's² letters? Laski³ wrote to me in very friendly terms that he would rather be free reviewing of the book. Should Mr Read think it desirable to send reviewing to some of the people please do not include Laski, but you could tell Dr. Oldham⁴ about the date for which you would need the archbishop's answer words if the latter wishes to give some.

I am writing in a hurry,

Your sincerely,
K. Mannheim

168. KARL MANNHEIM TO J. M. EWAN

4th April 1940

Dear Mr. Ewan,¹

With reference to your letter of the 30th March,² I wish to inform you that I have been heard by the Aliens' Tribunal no. 12 on November 5th 1939 Finchley Road Police Station. My certificate reads as follows:

„The holder of this Certificate is to be exempted until further order from internment and from the special restrictions applicable to enemy aliens under the Aliens Order, 1920 as amended. Refugee from Nazi Oppression.”

Yours sincerely,
Karl Mannheim

169. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

April 4, 1940

Dear Friend,

I am sorry that the complications about your citizenship have arisen to prevent you from visiting me this year. I have canceled the arrangements for lectures I had made and hope that we can revive the plan for next year.¹ Will you please let me know as soon as you can what your plans for next year are, so that I can get busy in time to make the necessary arrangements?²

I am glad to hear that you have finished your book,³ and I hope to see it soon.

I have not heard from Mr. T. H. Marshall⁴ since he left Chicago, and I wonder whether you can tell me where he is and what he is doing. In any case, I wish you would give my cordial greetings to him.

I hope to keep in touch with you during the next few months, and wish you the best of luck.

Cordially yours,
Louis Wirth

170. CECIL A. FRANKLIN TO KARL MANNHEIM

15th April, 1940

Dear Professor Mannheim,

I am pleased to enclose a copy of an appreciation of your new book, MAN AND SOCIETY, which we have received from the Archbishop of York.

In our advertisements which are appearing in the New Statesman and Spectator,¹ we are using a quote from Professor Macmurray's² appreciation.

Yours sincerely,
(C. A. Franklin)³

171. KARL MANNHEIM TO CECIL A. FRANKLIN

24th April 1940

Dear Franklin,¹

This is only to make sure whether the 5 review copies I suggested have been sent out. I am enclosing a postcard, in which the editor of

Theology the Rev., A. R. Vidler² St. Deniol Library, Hawarden, Chester is urging me to provide the review copy as J. Middleton-MacMurry³ agreed to review my book.

May I add to the list of review copies:

The Times Educational Supplement

where, as far as I know, there is definite interest in the book. Will you kindly advise the office to keep [me] informed to whom review copies were recently sent.

On the 20 copies for „Key people” I am to write you within the next few days.

Yours sincerely,
K. Mannheim

172. KARL MANNHEIM TO A. D. LINDSAY

21st June 1940

My dear Master,¹

I had to wait till the end of term before I could write a few words about the two books² you gave me. I have read them very carefully and with great appreciation, but as my teaching duties have been very onerous and in addition to this I've been dabbling in politics, I found it impossible to give you my full impressions earlier. You will not be surprised when I say that I am in complete agreement with all you say in „The Churches and Democracy”; I am delighted to know that we are working on such similar lines. It is amazing that you should have seen as early as 1934 trends of which the meaning is only becoming evident to us today. The Crisis of Democracy in mass society, the necessity for growing state interference in an industrial society, the standardisation of life through the application of science, the antagonism, capitalism versus socialism becoming a minor issue versus these trends, and so many other things. My particular sympathy with this book has not prevented my appreciating your „Two Moralities” which is an interpretation of the roles played by law and love. I only wish the book could be read and understood by all those who through their organising and managing attitudes create what they take to be a social order, but which is actually merely a cage for chaos. Don't you think, that as planning is now inevitable, thoughtful people

should try to make others realise the difference between ruthless organisation and planning in term of the life process? I am myself grappling just now with an investigation I might call Types of Planning.

How much has happened since we last met. In spite of the grave setback we have suffered, I feel the determination of the people is growing daily, and I expect a revitalisation of the democratic principle in this, its life and death struggle.

I hope you and Mrs Lindsay will survive these troublesome times without too much discomfort.

Yours very sincerely
K. Mannheim

173. MRS SIMPSON TO KARL MANNHEIM

22nd July 1940

Dear Professor Mannheim,

Welcome to citizenship!¹ I am very pleased indeed that this has gone through at the eleventh hour.

I am afraid my visits to London are very infrequent and are usually concerned exclusively with „business”. If however I can spend a few leisure hours there, I shall certainly let you know. Perhaps you will come to Cambridge some time?

With kindest regards to you both,

Yours very sincerely,
(Esther Simpson)

174. KARL MANNHEIM TO LOUIS WIRTH

4. 11. 1940

My dear Friend,

This is just to give you a sign of life. After having tried very hard to work in London in spite of the adversities of bombing we ultimately decided to go with the London School of Economics to Cambridge. It is a great experience for every human being to be in England now and to learn about human nature under changing conditions on the spot. The problem of toughness would require a whole treatise. Meanwhile you must have gone through equally interesting experiences, the excitements of the Election Campaign must have been instructive.

It is such a pity that we do not hear much from each other and that the pressure of immediate obligations on both sides compels us to postpone personal letters. I should like to congratulate you whole-heartedly to your professorship. I cannot tell you how glad I am about it. It would be good to know what your next plans are and what you are working on. I am just about to bring under roof a book on Planned Society and the Problem of Human Personality.

I hope that the publisher has already sent you a copy of *Man and Society*.¹ I am, of course, rather anxious to know your reactions to it. I need not tell you that there are few people whose judgement would mean more to me than yours.

Life on the whole here is unchanged and academic work is going on much as usual. People are very calm and resolute.

I hope you will not lose patience with me and will feel that our relationship is too essential to be upset by the inconvenience I have inadvertently caused you.² Would you very kindly inform Shils³ of my decision and the reason for it, and tell him that I will write to him as soon as I can?

Cordially yours,
K. Mannheim

(P. S.) Meanwhile you will have heard that Löwe⁴ settled in New York (82 Wadsworth Terrace New York City). I hope that there will be soon an opportunity for him to meet you.

With kind remembrances and best wishes.
Yours ever,
K. Mannheim

175. KARL MANNHEIM TO A. D. LINDSAY

Cambridge, 19th November 1940

My dear Master,¹

These are some of the notes I made when reading your lecture notes on the Modern Democratic State.² These are, as I said, only some of them because it would lead to an endless discussion should I embark upon all the stimulating details which, provocative as they are, immediately ask for positive or negative reactions.

(1) To start with I was primarily interested in the passages which disclosed to me the English reading of democracy. I feel, you should above all, lay special emphasis in your book and elsewhere on those passages which dealt with the specific contribution this country has to make to the remoulding of democracy. There is first of all the remark (par. 39) that English democracy is a *democracy* with an *aristocratic element*. This has, as you have pointed out, its roots in the religious teaching of the *priesthood of all believers* and, of course, another one in the *aristocratic traditions* of the country. As the latter factor may easily fade away with the coming of mass society the first contains an element which will, I hope, be even strengthened in the course of further development.

„The equality of the elect is the equality of a society in which all count; and in which all are recognized to have different gifts” (par. 40.). This rightly interpreted allows us to *correct many of the misuses of mechanical equalisation*, but on the other hand, obliges us through education, social work and the right methods of social selection to develop the various gifts of individuals and to utilise them in their proper place.

When applying the truth of your statement to our modern society, we shall, of course immediately meet with certain difficulties which we have to face courageously. First of all the fact that the priesthood of all believers may easily become a *fiction* in a mass society and if we still act on it without being aware of the dangers, absurdities may occur. Then there is always the danger that a statement which has a good meaning on a *metaphysical level* becomes a caricature if it is to be applied on the *empirical surface of events* immediately without the necessary mediation. The metaphysical truth of the general brotherhood of mankind, the conception of the infinite worth of personality may lead to disastrous results, if they, instead of being taken as statements concerning man's potentialities (which have to be developed) are being applied to *men as they are* in their uneducated state and in the distorting setting of their circumstances. I know, these are very *dangerous thoughts* from the standpoint of democracy, but if honestly dealt with they lead to an educational campaign which will make the social and spiritual conditions of the many, adequate to democratic requirements. In that direction much thinking has to be done but it is not a hopeless task.

Another passage, where the specific contribution of the religious traditions of the Anglo-Saxon countries to modern democracy can be seen, is to be found in pars. 66, 67 and 68. The distinction between grace and law, led, as you have shown, to an important separation of *society* (or societies) on the basis of voluntary life from the *state* as the instrument of compulsion. Having once developed a pattern where the right synthesis between freedom and order has been worked out, it will be easier for these countries to create a planned order which is not totalitarian. Here again the simple unmodified application of the old formula will not suffice because planning in a state based upon the working of modern social techniques will ask for a much stronger extension of the principle of central organisation than it was ever needed and the voluntary element will have to find its proper place in the whole scheme. But still once its place is defined in the plan, the element of spontaneity could become even more vigorous than ever. Here again I know that we have to face a very difficult dilemma. If we overemphasize the importance of a central planning, we do lip-service to the dictators and the coming bureaucracy. If we overemphasize the significance of self-government we promote chaos, and inefficiency because at the present juncture, very often the focus of reaction against the coming necessities of planning are the local bodies with their vested interests. In many ways the situation is analogous to that which I found in Republican Germany, where, for instance, for about a decade the spirit of progress was at work in the Ministry of Education, whereas the spirit of semifeudal traditions barricaded itself in the semi- autonomous bodies of the universities.

Another point which might be very valuable in a campaign of rediscovery of the Anglosaxon version of democracy is mentioned in the paragraph 66. Once more the distinction between grace and law compels the pioneers to conceive a community which is craving for perpetual enlightenment. They invent a sociology which at an early stage realises that institutions should be dynamic and have to be aware of perpetual change.

(2) In paragraph 43 you touch upon another point which in the course of the next struggles for democracy will deserve further consideration. The liquidation of the conception of final causes, as you say led to an indifference towards values. Whereas this attitude works without difficulty in the realm of natural sciences when applied to social problems it leads to the neutralisation of the most important issues which for an active being like man, become, in the long run, unbearable. This is one of the things that killed the *élan vital* in modern democracy and made our youth an easy prey to intoxicating absolutist doctrines. As we need a militant democracy, the first thing to be revised in the spiritual field will be the new attitude to values. (By the way, it is in this context that I understand more and more your emphasis on Political Science apart from descriptive sociology. You mean by Political Science the setting in which the element of purpose and values in political problems is not being neutralized. Where I have new doubts to raise, is only whether the removing of the sociological problems proper into the purely technical field doesn't once more kill the spirit in them – but this would lead too far.) Of course, in this we shall not imitate the Dictatorial countries by making our whole political thinking a system of propaganda reviving thereby in a new form the old doctrine: – *cujus regio ejus religio*. There is the possibility of giving up the attitude of neutralisation of values without becoming dogmatic and intolerant. The distinction between *neutrality* and *tolerance* must be worked out very clearly. Onc[e] the belief in truth includes the belief in free thought and experiment. These are very simple statements but unfortunately they are quite forgotten in the new age. Many more things ought to be said about militant democracy in connection with this, but this again would lead too far.

(3) Similar problems occurred in paragraph 44, where you discuss the dangers of the application of the analytic methods to the social sciences. Here, by admitting the results of your criticism of the analytic method (pars. 44. and 48.) I want to raise the following questions: – Is it the application of the method of analysis as such which leads Hobbes and others to erroneous results or have they only wrongly analysed society? Could a correct analysis of society not show that society is not held together by interests and the desire for security only, but that these are only some among the integrating ties operative? Could a secret analysis of society not show that the moral tie is at least equally a basic factor in social integration? Is the atomistic type of analysis not just one type of analysis which happens to be wrong only because the underlying hypothesis is unsatisfactory? Shall we rule out analysis from political science and sociology, just because the Hobbesian type of analysis was wrong? Your writings are full of examples of valid analysis and why should you discard such a useful tool? May I suggest that what is wrong with modern analysis is that it never supplements the work of dismemberment by the process of syntesis. And secondly that it works too often with the inadequate atomistic pattern of society which finds an approximate application in times of social disintegration only. This is the main reason for Hobbes having taken it for the true picture of Society – since he himself lived in such times of disintegration.

(4) The whole chapter on the separation of politics, ethics and economics is most convincing and is all the more important as I feel that we have reached an age when

these separations will cease to work both in reality and in theory. The great advances in the near future will consist of the reintegration of our outlook. In order to accomplish the synthesis needed, a new integration of scientific work [...]³ come into their own.

A magnificent deduction of laissez-faire, if I may say so, is to be found in par. 61/63. One of its implications seems to me to be, that by making economics the basic socialising factor, a neutral society was created. What you have really shown us here is, that there is a possibility of socialisation without a common purpose. This is the socialisation through market and exchange. If one exclusively focuses ones attention on these processes one sees society through the distorting mirror of that single approach. These are the limitations both of the liberal theory and in many ways of Marxism.

(5) Par. 59. 50. and 71. These parts together contain the fundamentals of the discussion of the *selection of the elites* in a democracy. It also becomes visible from another angle that the Anglo-Saxon approach to democracy is not the mechanically equalitarian but the qualitative one. The best should not be selected by some mechanic device only, but by a method which both allow intuitive choice for the person making the selection, and for the person who has to prove his abilities – a chance to show the presence of those abilities which are beyond routine. This is at least in my view the secularised meaning of the following sentence in your paper when applied to our mass age. „They believe that the will of God could speak through everyone, whatever his natural position or abilities and that wisdom and guidance did not follow recognized channels”.

Our task at the present moment will therefore be to be democratic by extending the basis of selection of our leadership as much as possible, on the other hand not to lower the standard of selection by making allowances to those who represent the philistine average of our society. The materialisation of democracy should not lead to a general levelling down but to a levelling up. The period of the extension of democracy should be based upon a carefully thought-out strategy where we have to be aware that the qualitative achievements of a leisure class culture, when extended to the masses should not be vulgarized. On the other hand we must be equally aware that the extension of culture to the many is not only a process of giving some luxury goods to the poor. There is very often more spontaneity in those who were up till now excluded from the official forms of education, than in those who through oversublimation are too much hampered in selfexpression. Coming from different surroundings the newcomers carry a variety of patterns of experience with them, which will act as a fertilizer if properly absorbed by the ruling groups. The tendency of élites to oligarchic seclusion inevitably creates an esprit corps and conventions which are an impediment to the finding of new readjustments to changed situations.

The amazing vitality and efficiency of the Nazis, e.g. seems to me to be due to the fact that with them a general fermentation is present, the sociological source of which is to be found in the sudden overflow of energy which so far frustrated classes produce, if new opportunity is opened to them. In this mood they are willing to put aside all the outlived habits of the mind and they are always ready to overrule the „can’t be done” of the dogmatic expert. Hitler, for instance, seems to owe to his lack of tradition a kind of new impetus which simply says „it must be done” and doesn’t care about the taboos

of the old-fashioned economist or strategist. He senses the new approach whenever it is present and encourages it. These are, of course, not his individual qualities only, but he shares them with a whole group of newcomers whose class energies had previously been frustrated. The new vigour coming through the new methods of élite-selection is so strong that it produces efficiency even in the setting of a philosophy which is in itself partly nonsensical and partly completely uninspiring. One can, therefore, prophesy that this vitality and efficiency will cease as soon as the new monopolists of power and organisation establish themselves as a new kind of oligarchy but at the moment the flow of new emotions and the joy of remaking the world creates a mental climate of general stimulation. The quality of the spirit, the mental climate of a modern democracy, is therefore to a very large extent dependent on the right methods of selection, whereby the next important problem is how far those who have had the „call” should not come into responsible positions too late and should not be compelled while waiting for their chance to give in and drop their originality. At the present moment one of the great former assets of the English method of[...]⁴ efficiency unless one becomes conscious, in time of its shortcomings. What I have in mind, is that both the method of rising in the social scale through scholarships, and the sharing of the common life of the best in the Colleges of the ancient universities, first produced a marvellous assimilation of the newcomers to the standards of the ruling groups. But this assimilation at the present juncture tends to become too successful. Its disadvantage is that it suppresses nonconformist habit of the mind which is needed if the experimental spirit in social affairs is to survive. Another disadvantage is that the lower classes are in danger to lose the leaders of their own creative minds who could turn in difficult situations, general dissatisfaction into creative projects of reform. The result is that the traditional ruling stratum is left with too little new stimulation and the rest of the parties and groups with too few genuine personalities. Ultimately this country seems to have two really active leadership groups. The very small stratum of communist and potential communists and very skilful and energetic leadership of the traditional type, but the latter is lacking in elasticity to revise its patterns of action at such a short notice as is needed in the present crisis. Thus what is lacking is both a progressive leadership of the middle classes which could prevent them from becoming fascist and the vitalising new ferment in the historical leadership which as in the past made them able to adapt their minds to the requirements of new situations. I present these remarks as unassuming products of free association, provoked by your theme „calling”. It ultimately raises the problem of organised and unorganised methods of selection. We must learn to think of democracy not so much as a static set of institutions or as a constitutional device only, but also as the best method of the selection of leadership. At the same place where in the religious phase of democracy the Church stood as the community of the elected: in the phase of mass society something else must stand, fulfilling functions of the same kind. The totalitarians produced the new type of Party which in my view exactly fills in the same gap which is left when the traditional leadership falls away or is extinguished. It is superfluous to discuss the unsatisfactory nature of their solution but what ought to be realised is that they try to replace something that previously

existed and tends to disappear. As long as oligarchy performed that function of vitalization and guidance one could grumble at the injustice which was present in the principle of their selection. Unjust as it was, but the social function of leadership selection has been performed somehow. Now that the traditional groups tend either to fade away or lose cohesion and are compelled to open the door to newcomers, the adequate filling in of this gap, the performance of this function becomes a problem which needs careful thinking. It is here that I should like to discuss with you the need for something that I called „the order” (in my memorandum „Planning for Freedom”). The „order” should represent

a sect within the old leadership, with its spiritual powers it should bring about the fermentation and reorganisation which by method of reform would gradually transform the traditional leadership groups into the new type of leadership.

I should very much like to know whether you admit these suggestions as a further elaboration of the problem of „calling” in its adaption to Mass Democracy?

When we think about new methods of finding the new leadership in mass society, our main concern is still to act in accordance with your statement according to which „Wisdom and guidance do not usually follow recognized channels”, and that those are to be selected, whose vitality surpasses the criteria of routine.

(6) Let me just quite briefly hint at some of the remaining subjects mentioned in your paper with which I especially felt in complete agreement: par. 84. Very important distinction between *situations which are naturally democratic* and those which are not and the convincing statement that democracy sometimes can be achieved through *laissez-faire* and sometimes only by superimposing to reality a greater amount of regulations and planning. Of course a very interesting discussion could be started as to whether the enterprise of superimposing a democratic structure to a given statue of society, which is *not* in itself democratic should still be called a democratic venture; I would say yes, because it is the will of society which decides whether its organisation should be democratic and not the unguided state of affairs.

(7) In par. 85 I found a sentence which I shall always quote when people ascert that the Anglo-Saxons dislike principles. I think they only acquired that dislike in the period of extreme security and have not had it previously in their pioneering epoch when they were laying down the fundamentals of a new order. No. 15 of the „Virginian Declaration of Rights” reads as follows: „That no free government or the blessing of liberty can be preserved to a people but by a fine adherence to justice, moderation, temperance, frugality and virtue, and by a frequent *recurrence to fundamental principles*.”

(8) Par. 119 and Par. 116/126 are striking contributions to a *sociology* of democracy, that is to say to our knowledge of the changing social background which sometimes carries or doesn't carry democracy. Par. 119. the reader would like to know more about the possible strategy through which the antagonism between international business relations and national state boundaries could be overcome. How much are you willing to sacrifice of the sovereignty of the single state? (This of course applies also to the whole subsequent discussion „the differentia of the state and sovereignty”). Par.

143; I liked the honest description of the obstacles to the creation of a world-state, but I still cannot see what your solution is to these difficulties.

(9) I also very much liked your discussion in par. 148 etc. of the Austinian antithesis between law and positive morality. Of course in the age of planning this discussion becomes even more important than before. How far should the planner respect the folklore, customs and habits, even if they are evidently erroneous, as for instance the unhealthy food habits of certain classes or mental habits like neurotic competitiveness? Should he take them as ultimate data?

(10) Par. 173. Through your distinction of the three degrees of association, new sociological perspectives are open up. I don't seem to remember to have come across that distinction elsewhere and I think that the implications of it should be worked out as fully as possible, paragraph 176 formulates in one sentence the great theme of modern political democracy: the adjustment of the old principles to largescale society. Here I miss the emphasis of the fact that it is not only the great numbers which create new obstacles to democracy and that it isn't only the problem of „discussion“ which is embarrassing, but the emergence of the new social techniques – military, economic organisational, and propagandistic, as they also by [work] by creating a chance for the minority rule and hamper democratic institutions in their working. I know that there is no disagreement on that point between us, but I should rather like to see the constitutional discussion turned into one of social organisation in general. Your approach is no longer confined to the boundaries of political science proper. It would not gain adequate expression at this state.

You will notice this is rather a limited selection from the topics raised in your book. I referred only to those by which I was specially attracted. Given time, each item would lead to a further discussion. On the whole, as you see, I couldn't become too critical as there is too much common ground to be able to criticise from the outside. Under these circumstances I tried to make some comments which would show you the associations your book raised at least in one of your readers. As your work is still in the making, this might help you to develop some parts more than others, and if you agree with me, you might focus your attention in the book even more than it happened so far on the problem of what the specific English contribution to the reconstruction of democracy should be.

Yours very sincerely
K. Mannheim

176. KARL MANNHEIM TO EDWARD SHILS

April 3, 1941

My dear Shils:¹

It was very kind of you to send me the issue of *The Journal of Liberal Religion*² as a surprise, as it contains such an excellent discussion of the ideas I am struggling to develop. What I mostly appreciate in that issue is that the discussion is based upon

a painstaking, accurate study of my publications and all its criticism I value more highly than the general appraisals which seem to be the fashion here. It is really the mastery of details which helps us to progress in our work. Writing to you, I of course wish to concentrate on a few points only which you have put forward. But first, I want to emphasize how good the presentation of the material is, definitely much better than mine because you arranged the material that the salient points stand out clearly...

(1) On page 150 of the Journal, you regret that I did not define the term „fundamental democratization” and have given no illustration of it. I feel that this has been done on p. 45 and p. 50 of *Man and Society*. Even if these definitions are very brief, in my opinion they convey the meaning I intended. The best proof is your presentation which conveys exactly the meaning I had in mind. I start with that point because at the end of the review you say that my definitions are seldom free from ambiguity. You may be right in general, although I try to do more in this respect than one usually does, which makes the book more difficult to read, but I would be very grateful if you could give me more instances so that I may improve these passages in the next edition.

(2) In another passage you criticize me for not giving an explanation as to why planning will be unavoidable in the future. I think this is presented strongly by the great emphasis which is laid on key positions in modern society and on the density of organized fields as compared with the unorganized ones in modern society. (Cf. e. g. pp. 152 ff. and pp. 155 ff. of *Man and Society*.)

(3) In your remark, p. 152 of the Journal, I agree partly with you and partly not, when you state that I do not make a clear difference between state-regulated capitalism and democratic socialism and that I am in general too vague about the economic system. There are two reasons for this. First, I am not yet quite ready with all these problems, and I have spent a great deal of time since the publication of the book in studying the existing experiments in „good and bad planning”. But apart from this personal limitation, there is a very good objective reason for not putting forward more that one is able to state with confidence. My feeling is that the old alternatives, cliches, and blueprints are out of date, and as a student of politics I do not want to fall too easily into one of the readymade moulds. Therefore I thought it would be best to emphasize those items irrespective of „isms” to which they belong, where a possible solution is in the making...

(4) As to the level of generality and the hypothetical form in which my proposals are presented, you are right that one could have done better, but if you were only to try to draw together the huge body of material which is needed at the present stage of integration, you would also realize the difficulties of your request. A different kind of minuteness and accuracy is needed if you make a monographic study, let me say, on the „Gangs” or on the „Polish Peasant”. My task is to draw together key facts and to elaborate, with a specific type of scientific imagination, the kind of interdependence which is likely to prevail. This cannot be done on the basis of the same techniques of collecting material and presenting evidence which prevail in field-work or in other more limited studies. Many of my statements are supported by other investigations. (This is the reason I had to give such extensive foot-notes.) Some others are in so far

selfevident as our common experience makes them very probable and acceptable, and it would be simply a waste of time at this level of the argument to bring in too many concrete proofs. For instance, the thesis concerning the concentration of the means of warfare making for control by minorities could be supported by facts the presentation of which would fill volumes, but we do not produce them because once this kind of truth is stated it seems to be too trivial and-self-evident to be specially corroborated. This again does not mean that after similar books dealing with the coordination of such key observations have been written, many of their statements which are really too hypothetical, should not be later corroborated by detailed investigations.

One more word, and this on Merton's article.³ I am most grateful for his very conscientious and sound criticism. It has the merit of being really honest, whereas Schelt-ing,⁴ by suppressing the *Handwörterbuch*⁵ article, made it too easy a game to discuss my problems, and made it even easier by omitting the *crucial* arguments in my studies against the Kant-Rickert philosophy. Merton's does not do this, but he is still too much under the spiritual influence of the Idealistic approach, and he fails to see once more where the real difference rests...

Apart from the isolation caused by the war „intra arma silent Musae", life is most stimulating here. To the sociologist it is a great experience to see how great are the possibilities of changing human behavior, if only the whole environment changes completely. I wish we had a trained team from Overseas here to observe these changes adequately...

I am most grateful to you for having sent me this issue of The Journal of Liberal Religion. Thanking you once more for your most valuable review, I am

Yours cordially,
Karl Mannheim

177. KARL MANNHEIM TO JOSEPH HOULDSWORTH OLDHAM

April 1941¹

So far I have not written to you² about the proposal I made at our meeting as to what the Moot³ should do next. I wanted first to see how things would turn out and whether I was right in my opinion that whatever might happen the preparations for war would go on. As unfortunately this will take up all our time in the near future we shall have to plan our meetings and problems accordingly.

The preparation for war will mean above all an increase in coordination in all the available means of defence; i.e. in order to cope with the totalitarian states Britain will have to become at least semi-totalitarian; more planned, not only in the fields of Economics and the defence services but socially and psychologically. This in itself is not an evil – it is necessary to make the best possible use of the highly developed social techniques modern society puts at our disposal. Thus our task is not to stop this process but to increase its efficiency.

But once Britain has taken this road the opportunity for a great experiment presents itself – the meaning of which should be in all our minds in the time to come. For the first time a democratic state is trying to coordinate the means of social influence and it is for us to see that it is done in a way that will avoid the loss of freedom and democracy which might be the price demanded of us. No one will doubt that there is a great temptation to misuse totalitarian coordination for dictatorial purposes but there is no need for it. It really depends on the strength of the spirit of the people and their watchfulness whether strong government and democratic control can be made compatible.

Against this background our task should be to observe the ongoing changes carefully; on the one hand always to approve of any action that increases the efficiency of the state, on the other to be extremely critical when it comes to those implications which may be used for breaking up our freedom or destroying the possibility of democratic control. There is always a means of balancing coordination by complementary institutions, which act as a check on the tendency of a single group to monopolise power once and for all.

This critical spirit could only be voiced by a body which would systematically observe the main changes, and by making a survey of them could advise us where the danger spots lie and what the remedy might be.

I imagine we could easily find people in our own group who would be able to give a brief survey upon the main changes taking place in the field of:

- a) Economics
- b) Social Organization
- c) Churches (Doctrine and Practice)
- d) Education
- e) Social Work
- f) Propaganda (B. B. C. etc.)
- g) Freedom of the Press, Public Opinion, Mass Psychology etc.⁴

I myself am quite willing to report on the last of the others take up the remaining reports and no one else is to be found for this section.

Having received these reports we could work out a common attitude to the possible means of increasing efficiency and to the question of the safeguards which ought to be adopted against unnecessary restrictions. For most of the restrictive tendencies in the light of scientific analysis prove to be the outcome of sheer dogmatism or the blind, unprincipled striving of single groups for power. So for instance controlled economics is not incompatible with a free Press.

In this context I am glad to see that my suggestion for working out a „Summa” has been supported by Macmurray⁵ and you. May I now add another suggestion? The discussion of a „Summa” as such may lead to an over abstract discussion of pure principles. Would it not be better as it is our aim that our proposals should be in the spirit of Christianity – that we should start with the discussion of our surveys concerning the recent changes in society. This would automatically lead us back to the discussion of the underlying principles of our proposals. Thus the meaning of the Christian attitude to

the present world (the main content of a new „Summa“) would directly grow out of our discussion of the concrete details.

[K. Mannheim]

178. A. D. LINDSAY TO KARL MANNHEIM

13th June, 1941.

Dear Mannheim,

I have at last heard from Lord Meston¹ and the scheme is moving on. We are having a meeting at a fairly early date. The opinion is, I think, going towards the ideas that we should be doing separate books and meeting to discuss them, and that we should ask you to do one of the books we ought to have. They have got the money which would make it possible I think for you to undertake that. When I know when this meeting is going to be I will try and arrange to see you before it.

(A. D. Lindsay)

179. A. D. LINDSAY TO KARL MANNHEIM

28th June, 1941.

Dear Mannheim,

I attended preliminary meeting at Chatham House in London yesterday. They are having a regular meeting on Monday, which I cannot go to.¹ What I suggested was that we should set out to produce a series of books on Democracy and that the books in themselves should not be allowed to be too big as it is better to get them out fast. I suggested that you should be asked to do a book on the essentials of democratic planning.

Chatham House would, I think, be prepared to put up enough money for this to make it possible for you to be here a good deal, and that means we can have meetings of our group here.

I have been hopelessly busy these last few days and could not write to you before; but I hope you think this sort of thing is all right. It struck me very much as the result of our last talk and my looking at that article of yours that the real thing for you to the minds of people here is the nature of *democratic* planning, increase of social awareness, etc. I think at the meeting we have this month we ought to be able to arrange two or three books and then as we see now the syllabuses of these work out, we can go on with the business. But I will write to you at greater length later. I am hoping to go away for a week's holiday next Tuesday.

[A. D. Lindsay]

180. HERBERT READ TO KARL MANNHEIM

26th August, 1941

Dear Mannheim,

As soon as I got back this morning I discussed with the other Directors the proposal „Library of Sociology and Social Reconstruction“¹ to give it a provisional title, and they ask me to write to you and suggest that when next you are passing through London you should call and have a general discussion about it.

Generally they agree with me that the project should now take definite shape, and that the first volumes should be published without delay. Indeed, if Ruth Benedict's² volume on Race and Politics is to be included it is a matter of some urgency, because this has gone to the printer.

I think that it would be useful if you were to bring to the discussion a list of at least a dozen possible titles, so that we could get some idea of the general scope of the series.

I was sorry not to say goodbye to you yesterday, but I left in a hurry after the afternoon's discussion, and had only just enough time to catch my train. It was a great pleasure to see so much of you during the week-end, and I hope we shall soon meet again.

Yours ever,
[Herbert Read]

181. HERBERT READ TO KARL MANNHEIM

11th September 1941

My dear Mannheim,

We¹ have given the proposed International Library of Sociology² etc. further consideration, and I was instructed to write and tell you that we are fully decided to go ahead with the scheme. I think the next stage would be for you to draw up a more detailed plan for the volumes to be arranged for immediately, and then we could perhaps meet and discuss it in detail. In particular we would like to be sure that the five categories³ you describe are capable of being clearly defined to the public, and to consider in what manner they should be distinguished (format, price, etc.). This of course would be automatically settled by consideration of the particular volumes which you decide should be included in the library.

There was one other general consideration which I was asked to make clear. It is not necessary from our point of view for you to go out of your way to include works by authors with an already established reputation in this country – I am referring to people like G. D. H. Cole,⁴ Tawney,⁵ etc. If of course they are the right people to do a particular book that is another matter, but we do not want you to feel under any obligation to include „names“.

We did not discuss with you the important question of your remuneration. There are of course several possibilities, but we would like to suggest, as being the most satisfactory both to you and to us, an arrangement by means of which you would receive a yearly fee of say £ 100, which would be on account of a small royalty on the sales of all the volumes in the Library. If in the course of time the income from royalties exceeded the fee, you would of course receive the larger amount: the fee would be a minimum guarantee. The royalty would naturally be a small one and would have to vary according to the price of the individual volumes – that is to say, a book published at 10.6d.⁶ or 15s. can bear a larger royalty than a book published at 3.6d. or 5s. This of course is put forward as a tentative suggestion, and if you have any strong preference for an alternative method of payment we should be very pleased to discuss it.

With kind regards,
Yours sincerely
H. Read⁷
(Manager Director)

182. KARL MANNHEIM TO OTTO NEURATH

19th September 1941.

Dear Dr. Neurath,¹

I am so sorry at not being able to attend your next conference. Unfortunately I have previously committed myself for the same week-end elsewhere, and it is impossible for me to alter arrangement. After what Lauwerys² told me about [your] work I was very keen on attending your meetings and also hoped to meet you at last, but I don't give up hope as to the latter. Many thanks for the paper you have sent me. I am very much look[ing] forward to reading it.

Yours sincerely
K. Mannheim

183. KARL MANNHEIM TO A. D. LINDSAY

1st October 1941.

My dear Master,¹

Before coming to Oxford to see you either on Monday or Tuesday, the 6th or 7th October, I thought it would be better for me to send you your manuscript² back in advance so that you may look at my notes before we meet.

This time I felt there will be no need for long exposes on my part as the short remarks on the margin of your manuscript will convey sufficiently to you the impression you made on at least one of your readers. I think it is one of the results of our cooperation that, so to say, mental shorth[s] and notes suffice to make it clear what the other

has in mind. Relying on that, I shall say only a little more on a few points where I feel that the marginal notes may be insufficient.

1. *Chapter 3. Page 9.* I made a note with reference to your sentence „There have been, one may roughly say, three answers, the irrational religious answer, the utilitarian answer and the moral answer”, hinting at the fact that there is a fourth answer, that of traditionalism and historicism of the type of Burke, de Bonald, etc. I wonder whether an analysis of their theories couldn't produce many valuable observations on your part.

2. *Chapter 4. Page 13.* Here I felt that contrary to other occasions you shrink from discussing the problem in its most difficult and challenging setting. Even if your readers will feel they have learnt from you that there is some code without naked power they will still feel uneasy as to whether that code will be strong enough to guarantee order and peace without some military guarantees in the background. After all our experiences a peaceful settlement of issues exists only within the boundaries of a „frame-group” which acquires the privilege of legally using compulsion if necessary over the smaller groups. This „frame group” has once been the tribe, sometimes the city state, sometimes a county, nowadays mostly the nation and perhaps tomorrow the world at large; but as long as there is no frame group of a world state with sovereignty of its own, with its army-police, it is to be feared that in marginal cases the single nation states will resort to power once more. Whatever your opinion may be about this, the reader wants to know whether you think we can solve the problems of world organisation without the nation state giving up the greater part of its sovereignty and giving it to a world organisation. I feel you haven't raised that question, and you cannot get away with it without having at least shown the difficulties involved.

3. *Chapter 11.* Your whole discussion on the value of common sense is most attractive, but here I feel that it needs a little rewriting; as compared with the rest of the book it still reads as a first draft and has not yet got its final shape. It was painful to break up the reading of the unfinished last chapter as it is getting more and more exciting.

As to the whole, I can only say that now that the contours of the whole have become more visible it is a magnificent panorama of thoughts. What you are really doing is the discussion of the operative ideas as they follow each social and historical scene. One is in a perpetual tension and you will forgive me if I sometimes expressed it in too simple words on the margin.

I shall be staying with Oldham³ at 186 Iffley Road, and shall ring you up to find out what time would suit you best.

Yours very sincerely
K. Mannheim

184. FRED CLARKE TO KARL MANNHEIM

21st October, 1941.

Dear Mannheim,

I have been more fortunate with my Delegacy than I dared hope. At the meeting last week I raised the question of attaching you to the staff of the Institute¹ for some work

in the sociological aspects of education, and was gratified to see how immediate the response was.

I am authorised, if you can manage it, to take you on for this session, and some money is being made available for the purpose. Will you let me know what your views are? My own general idea is that there are three definite ways in which you could help us:

(1) A short course to Diploma students here at Nottingham, preferably in the summer term.

(2) Some participation in M. A. classes attended by actual teachers, and held on occasional week-ends in London. We had a class of a dozen in Tavistok Square for about four hours last Saturday.

(3) Supervision of those which have a sociological bearing. As you know I have already broached the matter to Carr-Saunders,² and I gather that he would be agreeable to our sharing you. But after I have heard more definitely from you I should be in a position to put up a specific proposal to him. Perhaps you yourself might like to have a talk with him about it.

This is not the only way in which the Institute is now coming into closer organic relations with authorities and bodies working in the same general field, and it is good to know that my Delegacy understands this policy and is in general sympathy with it.

It would be a great advantage if before very long you and I might meet and discuss the details more fully. Perhaps that may happen at the Moot.³

Yours sincerely,
[F. Clarke]

185. KARL MANNHEIM TO FRED CLARKE

23rd October 1941.

Dear Clarke,¹

I was very glad to have your news conveying that I shall have the chance of working on your staff² during the next session. You can imagine how happy I am about the prospects of doing the kind of work I believe to be essential and in such congenial surroundings.

I feel your three suggestions seem all to be manageable. There will be no difficulty in setting me free for the third term from the School of Economics³ to give a course at Nottingham, as I am doing the gist of my work during the first two terms here at Cambridge. It will be equally possible to spend occasional weekends in London and the supervision of theses is equally feasible. I find all these suggestions most stimulating and shall be glad to discuss the details with you. I feel the best thing would be to pay you a visit in Nottingham before long, but unfortunately when in Oxford I caught flu, the last traces of which keep me in a half-convalescent state, and I do not think I could come to Nottingham before the 7th or 15th November, as the Doctor has strictly forbidden me travel or to exert myself beyond a certain limit. Do you think you and

I could wait before we approach Carr-Saunders⁴ with the final proposal? I feel I would be happier if we could have the position clarified before discussing it with him, but I may be quite wrong and leave it entirely to you as to how we should proceed.

I am also very pleased to see that you are so satisfied with the great understanding your Delegacy showed in the appreciation of your policy. This is all the more important as I feel that your Institute is bound to develop into a centre of intellectual reconstruction. In this connection I take the liberty of enclosing another letter of mine to you which I just intended to write to you on a subject I once broached. If the plan is feasible I should very much appreciate the fact if your institute could be charged with the building up of these courses, but you will best be able to judge whether such plans fit in with your policy.

Let me once more thank you for the opportunity you are giving me to work in a field which is so full of promise.

Yours sincerely
K. Mannheim

186. KARL MANNHEIM TO A. D. LINDSAY

28th October 1941

My dear Master,¹

many thanks for your note and the new chapter. Indeed, I am looking forward to reading it.

As to your Friday meeting let me say that I should feel very unhappy if the Chatham House people² felt themselves committed in any way by the private conversations they have had with me. Should they however think that your new plan is promising, I should like to suggest that they authorize me to invite on their behalf the small group of economists around the Oxford Statistical Institute to form a subgroup to discuss economic aspects of democratic planning. As you know it is my feeling that there is some real fermentation within that group. It may be left open whether their contribution in collaboration with us would be a separate book or expert suggestions and stimulation for the whole work. It is equally obvious that after allowing them to work for a while as a small sect along the lines of a questionnaire I should put before them, we should have to invite representatives of others views. If Barbara Wootton would like to be on that sub-committee I am sure they would be delighted.

Should you, however, think that this should not be discussed at this stage, please drop the whole matter.

K. Mannheim

187. A. D. LINDSAY TO KARL MANNHEIM

1st November, 1941.

My dear Mannheim,

I saw the Publications Committee at Chatham House¹ yesterday. They agreed to that document that I put before them. They thought we ought to try and work for both a long-term and a short-term business if we could combine them. They would like us to go on and put before them names for the various books and if possible get our authors to produce a syllabus. I said that I thought it of very great importance that they should ask you to do the thing on the *essentials* of planning² as quickly as possible. I said you had said to me that you thought you could do it in something like three months, if it were a small book, and they are prepared to make you a firm offer of £ 150 for that. I hope Miss Cleeve³ has written to you. I do hope you will be able to do this. I think it is worth putting most things aside for it and that if you could devote yourself to that that you and I could have meetings about it and about the work I am doing.

I did not raise the question about the statistics etc. because I thought that it is better to let that wait and that what we want now to do is to sit down and think out the further development of this programme. I have got to be in Cambridge next Saturday and Sunday and when I know my times may perhaps arrange to see you.

(A. D. Lindsay)

188. HERBERT READ TO KARL MANNHEIM

10th November, 1941.

My dear Mannheim,

I was glad to have the interim report on your health, and to hear that you were improving. I am looking forward very much to a long talk on the new Series¹ when you are well enough.

Meanwhile, although I do not want to press you, I understand that there is a certain urgency about the RETAIL TRADES ASSOCIATIONS manuscript.² May we expect a report, however brief, within the next few days?

Kindest regards,

Yours sincerely,
Herbert Read

189. FRED CLARKE TO KARL MANNHEIM

Cambridge 19th November, 1941.

Dear Mannheim,

Following upon our talk last Saturday I am now able to put to you in more precise terms the offer which the Delegacy authorises me to make. It is that you should accept,

for the current session in the first instance, a part-time appointment on the staff of the Institute¹ to provide some much needed teaching and guidance in sociology as bearing upon the study of education. The work to be done will include:

1. Eight (or possibly twelve as you find necessary) lectures to Diploma course students. It would be desirable to arrange also for some informal discussions accompanying this course, and that might make it unnecessary to give more than eight lectures. This work could be done most conveniently in the summer term.

2. Occasional lecture-discussions with a group of M. A. students meeting on Saturdays in London. It is unlikely that you would be asked to do this more frequently than twice a term.

3. Supervision of certain theses in preparation by M. A. students in cases where the subject of the thesis has a marked sociological bearing.

The payment I am authorized to offer is £ 150 for the session. The Institute would pay necessary travelling expenses.

I should be glad to know whether you feel able to accept on these terms. I need not say how highly we should value your cooperation as a colleague, and how anxious students are for the kind of guidance which you are so eminently qualified to give them.

Yours sincerely,
Director
[Fred Clarke]

190. ALEXANDER M. CARR-SAUNDERS TO KARL MANNHEIM

March 2nd, 1942.

Dear Mannheim,

At the meeting held under the auspices of the British [Sociological] Association at Burlington House on February 18th, a Sub-Committee was appointed of which I¹ was asked to act as Chairman, and to which I was asked to nominate members. The work of the Sub-Committee is to prepare a memorandum on the Scope of the Social Sciences. In the first place, in any case, it seems to me that it would be advantageous if, instead of nominating members, I invited all those present, who care to do so, to send me any statement of notes concerning their views on the matter under review, or on any aspect of it. I may add that, if I understand properly the task assigned to the Sub-Committee, it is not to enter upon a discussion of the fundamental differences between the social and the natural sciences, but to attempt to prepare for practical purposes a list of studies which may be regarded as comprising the social sciences at the present time, and may therefore fall under the pure view of one organisation if it be thought desirable to bring them together in this way. It will be understood that in preparing such a list it will be necessary to examine briefly one by one the studies which may have claims to be included and that while the status of certain studies, e. g. economies, presents no problem, the inclusion of others e. g. history, raises difficult questions. It is especially upon

such questions as these that views would be welcome, though it would be of the utmost value to have opinions upon any aspect of the matter which is relevant.

Yours sincerely,
A. M. Carr-Saunders

191. KARL MANNHEIM TO A. D. LINDSAY

March 24th, 1942.

My dear Master,¹

Many thanks for your having consulted Miss Cleeve² about the Chatham House³ book.

The main point seems to me to be at the moment that I should get a formal confirmation of their desire of my writing a short book on the 'Essentials of Democratic Planning'.⁴ I need that because when I asked the LSE Research Grant Committee for the renewal of my research assistant's grant I had to mention that Chatham House is considering to publish some of the results of my work. I shall have to tell them at one of our next meetings about the present state of affairs. Otherwise you were right in stating that my research plan with the LSE is a much more comprehensive one and what Chatham House wants me to do is a special elaboration of one aspect of the whole scheme. Just for your information may I mention that I personally get no grant from the LSE, they only pay my research assistant.

May I say once more what I said in my last letter that as to the remuneration of my work I have no special wishes and shall accept any proposal they find suitable. I should also like to make it a special point not to accept any payment before I myself feel satisfied with the work and have the impression that Chatham House think it suits their purpose.

It is in the nature of the book that I work better if I am not under the pressure of a time limit and when writing I am free from consideration apart from the work.

I am enclosing two copies of the syllabus, one for you and one for Miss Cleeve and only hope she will now write to me directly as I have been rather worried to have been compelled to bother you so many times with this matter.

From Monday, 30th March I shall spend a few weeks at St. Deiniol's Library, Harwarden, Chester, to be able to concentrate on the book. I think I need not mention that the enclosed syllabus is to be taken as a draft, and many things may change when it comes to the complete elaboration.

Should you have new chapters of your book ready I should be most interested to read them now when I can do it quietly.

Yours very sincerely,
K. Mannheim

24th April 1942

Dear Carr-Saunders,¹

Many thanks for your memorandum on the Scope of the Social Sciences. I think it puts the case very convincingly and I hope it will serve the purpose to secure recognition for the Social Sciences and clarify the boundaries between the different Subjects which come under this heading.

If I make some comments on it, it is not because I do not agree on the plans of practical action but because I think there are some statements which could be either challenged, by other schools of thought, or there are some aspects of the problem which could be emphasized more thoroughly. (To Pr. 2.) „The Natural and the Social Sciences are not distinguished...” till the end of the Pr.

There is, as you know, a competent school of thought which, although it admits that as long as we move on the level of the most general categories as induction, deduction, classification, etc. natural and social sciences go together a long way, but a completely different methodology emerges as soon as we try to do justice to the fact that human society is based upon a kind of cooperation, where the higher faculties of the mind play a prominent role. Owing to their presence, human society, especially in its cultural aspects is based upon what the theologicians call „meaning”, „meaningful action” and the understanding interpretation of that meaning (meaning of the words people utter, meaning of the institutions they build up in the course of time) led to the elaboration of subtle methods, to which there is no parallel in the natural sciences. The same school holds that it is wrong to aim at the very same type of exactness which is adequate, when dealing with dead objects or the simpler more mechanical processes of the mind. It is the nature of the object which defines the kind of exactness which ought to be aimed at and a servile imitation of the methods and criteria of the natural sciences in the sphere of human affairs is very often misleading. I think it ought to be mentioned therefore that there is no complete agreement on the statement that „the natural and social sciences are not distinguished by the use of different methods”.

(Pr. 6.) I miss in your characteristics of sociology the explicit mentioning of what we call *General Sociology*. It is the acknowledged basis of all thorough study of society. It deals with those fundamental relations, processes and patterns of social organisation, etc. which are present in all societies and without the elaboration of which one fails to see what is really happening in the social context [I suppose you have exactly this in mind when you say (middle of page 3) that „the sociologists bring ready formed sociological interests with them, when they use the same data as the Historian”. You cannot mean by interest (unless you mean something very vague) but the basic concepts which have been previously developed in General Sociology.] Just as there is no scientific study of specific living beings conceivable without the study of General Physiology, which defines the basic concepts and processes and collects the variations, so is a scientific study of social phenomena inconceivable without the basic concepts of General Sociology which transforms the raw material of experience concerning so-

cial life into a scientific object, collects the variations and corrects the common sense concepts which are lacking in scientific precision... The prevailing incompetence in many historical studies is due to the fact that the author has not acquired previously those fundamentals of the sociological approach.

I also miss the explicit mentioning of another very widely accepted use of the term Sociology, when the latter is considered as the integrating discipline among the Social Sciences. As there is recently a growing movement proclaiming that the Social Sciences cannot remain in a state of *disjecta membra* for good and that there must be a concept of science which admits both specialization and integration, there are less obstacles today to the acceptance of the synthetic concept than have been before. Synthetic, or structural sociology gradually developed a technique of careful handling of the data gained by the specialist and specific methods for their combination. Whereas the specialist is competent as long as the accuracy of his data is concerned, as to the technique of synthesis those are the experts who have greater practice in the study of getting into relations and of the comprehensive patterns of society.

I have put these notes down, as they occurred to me although I am aware of the fact that I was not telling you anything new. They were somehow assumed in your Pr. 6. but not explicitly stated and I thought my attempt at emphasizing them more strongly may be of some use. I should like to mention once more that, for practical purposes these suggestions do not matter but if the memorandum aims at a final formulation of the theoretical issues involved to the range of variations in opinion, there should perhaps be given full expression.

Yours sincerely,
K. Mannheim

193. KARL MANNHEIM TO MARGARETE CLEEVE

1942¹

COPY for information

5 The Park, N. W. 11.

Dear Miss Cleeve,²

I was about to report to you on my „The Essentials of Democratic Planning”³ when your letter arrived.⁴

Whatever free time I had during the session and almost the entire summer vacation I spent in reading for and writing the book. But, as you know from our previous conversation and correspondence, various war-time obligations are drawing heavily upon my time so that I can only work at a lowered pace. Added to this, the more I work on it, the larger the book grows, I hope not to its detriment. In one respect I don't even regret the slower pace as, from the point of view of final recommendations, it is better to round up the work when the main outlines of the new conditions of the world after the war

are visible. I then also hope to have a spell of time fully at my disposal so that the final concentration needed for the conclusion of the work will be available.

Will you kindly convey these facts to the Board and ask for a prolongation?

Yours sincerely,
Karl Mannheim

194. KARL MANNHEIM TO A. D. LINDSAY

4th June 1942

My dear Master,¹

The work in Nottingham upset all my plans, as there were so many things waiting for me here when I came back that I could only gradually cope with them. This is the reason why your two chapters could only be re-read now. My pleasure in them and excitement about the problems did not diminish through the second reading.

Both contain essential problems and their clarification contributes to the clearing up of the muddle which prevails in the field of political thinking.

If I shall still make some critical remarks, this is only because I want to present you the opposite opinion as strongly as possible. Although I do not share this opposite opinion which is mostly the Marxist argument, the latter can only be overcome if being taken at its best. There is no doubt that the invisible, sometimes visible, enemy whom you want to convince, is the Marxist, and it is desirable that the reader should put the book down in the feeling that your argument dealt with your opponent fairly and fundamentally. You will find as usual some pencil notes on the margin of your chapters but to make my notes clearer, I picked out at random some topics which need further elaboration.

I/ I want to start with a confession that this time your analysis made it really clear to me that my Continental mind still sticks to a terminology which originated in the social situation of absolutism. The concept of sovereignty as it prevails in continental thinking is, as you rightly show, still rooted in the idea of the sovereign ruler and his absolute power and no amendment within that frame of reference will change the wrong setting of the problem. Contrasted with this, the Anglo-Saxon idea that sovereignty rests with the constitution represents a higher state of political thinking and curiously enough, it appeals to a greater power of abstract thinking than the continental statement. If authority rests not with a person but with the rules of the game, then we have reached a state of political thinking where the functionalist insight into the making of the rule is more important than the concrete image of the person from whom commands may emanate.

The mind which is only capable of accepting norms of personal commands is a more primitive one than that which only is willing to obey rules on the making of which he agrees. (By admitting that in this case I had a „German mind“ I hope you will also see that one has already surpassed these limitations if one can see the framework which determines it. But in my view much more important than whether one has

a German or an English mind is that one should have both. I really think that the future of thinking rests with those who have got at least a bi-lingual mind and make use of the unique opportunity that in the present situation different cultural traditions merge. What I always enjoyed in my discussions with you was that they were a real „Auseinandersetzung“ where we could all of a sudden see that behind our personal differences stood the conflict and the possible synthesis of different worlds.)

2/ As I said, the real antagonist in this chapter is the Marxist who also asked where real sovereignty resides, whereas they say in the ruling classes, you answer in the constitution. You are at loggerheads because your thinking moves on the level of social philosophy and their thinking moves on the level of sociological realism. Both levels are legitimate but one cannot answer the problems of the first on the level of the other or vice versa.

The Marxist's mistake is to present their realistic insight as social philosophy whereas it is an empirical statement. You are right as a social philosopher but perhaps you do not sufficiently emphasize that a statement on the level of social philosophy and its truth does not solve the problems of the state as it exists in practice. Even the best social philosophy does not prevent the existence of a very unjust state.

In your social philosophy you are only interested where the final legal and philosophical source of the acceptance of the law emanates from. You say it comes in our modern theory from the constitution, from the acceptance of the rules of the game through which such laws have to be created. You rightly stress that no state, whether capitalist or socialist, could exist without the acceptance of a legal order and a source of authority which guarantees this legal order. This is so much a pre-condition of our legal thinking that it is even then valid, if those who practically create the law and carry it out, are nothing, but a ruling class and make such laws as to benefit from them. So far everything is correct.

3/ Marxism is wrong, as I said, in presenting its objection to that statement as a better social philosophy. It is not a better social philosophy but it draws the attention to some facts which are extremely relevant in the description and evaluation of existing states. They are right in saying that practically very much depends on the fact that the necessary power to enforce the law resides with a ruling class, and the appeal to the generality of law is very often nothing but a camouflage to guarantee their privileges. They are also right in emphasizing that the carrying out of the rules which guarantee the maintenance of order cannot remain honest if class divisions become too big, and finally I made the point at one place that there is an essential difference between such laws which only guarantee proper functioning (let us call them administrative laws) and those which guarantee privileges. For instance, your example of the policeman who watches that the cars should have proper light in the evening represents that kind of law which always will exist whereas the laws guaranteeing privileges which go with property or the limited opportunities for education are of a different type, for their aim is to guarantee the existing, class stratifications and monopolies. In the view of the classmade Marxist when the state will whither away, the first type of rules will still exist whereas the second will be removed. Here, I deliberately do not argue the question

whether a classless society is practically feasible, I take it for granted in order to simplify the discussion.

4/ The Marxist, however, is mostly not as reasonable as that. He really will be inclined to say that every state organisation is ruling class manufactured and once the class system is removed all sorts of state will wither away. This exaggeration originates in the anarchistic influences in Marxism. Although Marx strongly objected to Bakuninism, in the utopian sphere of his thinking he accepted some of his premises. To the anarchist every use of power and domination is evil, therefore, any form of state is a thing to be removed. Any law based upon enforcement being wrong, any state whether class state or not, is bound to be objectionable. As very often as to the distant future Marx accepts idealistic or anarchistic demands, and from this anarchistic utopia a very unrealistic social philosophy develops which is then superimposed upon very realistic description of the sociological structure of existing states.

One more word about Chatham House,² I wonder whether I should be proud or sorry about having been such a storm centre. If you tell me what the real objection is, I shall try to improve.

At any rate I feel as if I were awake from a dream. I have been in the belief that it is my duty to produce this book as soon as possible, to reserve it to Chatham House and to make it, however difficult it may be, suitable for their purposes. I feel once more that I was a kind of a fool to believe that one's work and convictions matter and not other considerations. But what I am very sad to know is that you once again had to withstand the storm instead of me. And all this because of my unawareness of what was going on behind the screen.

I not only expressed repeatedly that the question of money should not be an obstacle, but also asked for the privilege to be allowed only then to accept a honorarium if both Chatham House and myself are satisfied with the result of my research.

I need not tell you and, no doubt, you will agree that I cannot give the book to Chatham House, if they only accept my plans reluctantly.

Let me thank you for all the trouble you have taken and for all your kindness.

Yours sincerely,
K. Mannheim

195. A. D. LINDSAY TO KARL MANNHEIM

June 1942¹

My dear Mannheim,

Thanks very much for your letter² with its very interesting comments. I must try and state the thing more clearly because I quite saw that point about Marxism. Have you read Ernest Barker's³ new book called „Reflections on Government“? It has what I think you ought to look at.

About Chatham House,⁴ you must be as just to the people who are keen on you as the those who are keenly opposed, which is what I mean by „storm centre“. And you

need not worry about me, I enjoy fighting. You see the facts are that some people are extremely keen and very much want you to do this work, whereas others are hostile.

Yours sincerely
(A. D. Lindsay)

196. LOUIS WIRTH TO KARL MANNHEIM

July 21. 1942

Dear Mannheim,

The *American Journal of Sociology* is now making plans for the publication of a special issue of the *Journal* on the general topic „Prospects for the Post-war World.” A list of the topics that we are covering in this issue is attached. I should like to invite you most cordially to contribute the article on „Range of Ideologies”.¹

We should like to have the articles in the neighbourhood of 5.000 words. We have arranged that each contributor will receive 25 free reprints of the article and six complete copies of the *Journal*.

We feel that this special issue of the *Journal* will be of unusual significance and will have wide circulation. We hope that it may be an instrument in the shaping of policies, and we feel that your contribution will be indispensable in making the special issue what we want it to be. We hope that you will have the article on „Range of Ideologies” in our hands by the first of December.

What we should like to have you consider in particular under the topic „Range of Ideologies” is the competing and conflicting ideologies which you think the post-war world will have to contend with and the chances of one or the other or a combination of these becoming dominant in the world at large or in certain portions thereof.

I hope that we may have your acceptance shortly.

Sincerely yours
Louis Wirth, Associate Editor

197. ALEXANDER FARQUHARSON TO KARL MANNHEIM

December 16th 1942.

Dear Professor Mannheim,

I write to say that at the Annual General Meeting of the Institute,¹ held recently, a[n] unanimous desire was expressed that you would accept the office of Vice-President.² You were accordingly elected, subject to your own consent.

I should be happy to think that your connection with the Institute can thus be maintained, giving us the benefit of your public support, and I hope you will find it possible to agree with the proposal.

Yours sincerely,
[A. Farquharson]³

28th December, 1942.

Dear Professor Mannheim,

Fine, that you in principle will be with me, when we shall discuss something on logic of science or something around it. But I should like to meet you as far as our Encyclopedia is concerned. It is not urgent, you see we are now publishing the first 20 monographs, but on the other hand, we have to prepare carefully the next 60, too, and I should like to know a little, what, IN PRINCIPLE, of course, you would PERHAPS, assumed, you will have time, write on your own opinion as a representative one.

Therefore, without pressing you, tell me how we could meet another day in London, where I am almost every week, or at Cambridge, where I shall be another day. Do you think some evening, or some lunch time would fit into your program within the next, let me say, four months.

I am also highly occupied, partly by writing books, partly by organizing our ISOTYPE INSTITUTE,¹ which is now here at the British Institute of Visual Education. We are making educational Isotype Diagrams – Animated and illustrations for books and exhibitions. We think that the international educational situation after the war will need visual education much more than the prewar situation. And we think one should prepare something now. I do not speak of the visualization of my own ideas, but also of visualization of our contemporary knowledge as a whole.

Enclosed I am sending you a report on ISOTYPE, perhaps some point or another interests you, I should like to know about your attitude towards these ideas and this work as a whole. I liked very much that you compared our activity with the work of Comenius.² Unfortunately he used only pictures without evolving the technique of picture making. And Basedow's³ „Elementarwerk" partly, illustrated by Chodowiecki⁴ presented no particular technique of presentation. I hope I shall publish another day something about the social relations of Visual Education and the reason why most communities do not support information to the masses by visual aids. But that is a long story.

With seasonal greetings and kind regard.

Yours sincerely,
(Otto Neurath)

30th December, 1942.

Dear Clarke,¹

May I draw your attention to the enclosed memorandum² of mine and the draft of a covering letter which explains its purpose.

The little group which invited me to join them is composed mainly of Officials of the Foreign Office and Ministry of Information, but in an entirely private capacity.

I shall tell you more about it at the Moot.³

Yours sincerely
K. Mannheim

Memorandum

CULTURAL RECONSTRUCTION IN CENTRAL EUROPE

Planning for the Education of fascist Mentality in Europe

The English method of indirect appeal (teaching by example) and the transplantation of British ideals of life, as expressed in the political system, art and literature had their affect on the Continent only so long as there were no powerfully competing ideologies in opposition and when there was sufficient time to allow these slow-working cultural influences to penetrate. Neither of these conditions will exist on the Continent after the collapse of Hitlerism: at least two political ideologies will be present in the minds of the people – the Nazi-Fascist and the Communist – both examples of organised thought and systematized methods of education and propaganda.

In these circumstances, where people's minds have become accustomed to accept doctrines and direct leadership from above, the casual presentation of text books in the spirit of Democracy, without a clear directing policy, would work like indiscriminate bombing, producing chaos only. Without imitating the Nazi method of goose-step regimentation and enforced inculcation of ideals, it is essential to find modern methods of Democratic propaganda and education, adapted to the needs of an Age of Mass Influence. This means that we must have a policy of our own applied not only to education, but inspiring broadcasting, the press and films; as well as students: organisations, adult education, etc.

The fact that the Democracies do not aim at superimposing fixed creeds does not mean that there should be general and consistent policy based upon mutual agreement. Democracy should be able to develop an agreed policy responding to the needs of different types of section. Just as it is necessary to have what political broadcasters call a 'propaganda-line', it will be important to have an educational policy which can be variously adapted to whatever conditions may prevail in the different countries of the continent.

In order to make a beginning in tackling this problem it would be important to set up a small committee of some five or six people – some English, some Continental – to discuss methods and to formulate suggestions along the following lines;

1. To build up an inspiring picture of our own dynamic Democratic policy.
2. To analyse the characteristic Nazi-Fascist mind, thus mapping out the mentality of the recipients of our propaganda. This would lead to the gradual working out of a new 'catechism' the prejudices and fallacies which have been instilled and giving our answers to them. A systematic analysis of the appeal value of each item in their propagandist teaching should be made, and the best course to counteract this should be discussed.
3. To give an exact account of the various ways by which the Nazi WELTANSCHAUNG: permeated the general life of the nation, e. g. through elemen-

tary, secondary and technical schools, through universities and elite schools, through organisations such as Labour Camps, 'Kraft durch Freude', and many more.

It will be necessary to make our appeal through channels equally diverse. The counter-movement can very often be made to use the very channel used by the Nazis but will give the current a new direction. We can, for instance, welcome the fact that Nazi policy developed the method of educating by work, applied the group method of teaching, arranged informative sight-seeing trips and used walks, expeditions and poetry readings as means of influencing public opinion – but we shall have to change the leaders and the aims. Making use of their existing methods at the beginning, does not mean that we shall allow ourselves to be caught by them. Through gradual and imperceptible stages we shall aim at transforming the inculcating technique, which imposes ready-made ideas, into more democratic methods which do not appeal only to the emotions and to conditioned responses and habits, but which aim at the education of individual judgment in the democratic citizen.

4. To work out a programme of education for Democratic Group Leadership.

5. Last but not least, to make a comparative study of the best types of text books produced by modern society. The Russian and Nazi methods of preparation of text books should be compared with the most progressive experiments in this country and the U.S.A., in order to find our own pattern for the new purpose.

The method ought, of course, to be worked out separately for the teaching of different subjects, e. g. history, geography, sociology and civics and all other current subjects of school work.

Since the task is so vast the Committee ought to take equal care for the preservation of two principles:

a/ That every educational activity should be seen against other methods of influence and that no casual and ill-informed experiments should be undertaken, so that there should be no possibility of uncoordinated bodies going over the same ground.

b/ That the whole investigation should neither be undertaken in too dilettante nor yet in too academic a spirit (i. e. leading to endless discussion without practical outcome) and that prompt action should follow the theoretical findings. First things should be done first and a list of priorities agreed upon.

It would be an excellent idea to select a limited field for initial experiment. At the present time, for instance, Brazil urgently wants school books for German-speaking schools in that country. The preparation of text books for this restricted area should be taken as an opportunity for developing on a limited scale the ideas and the machinery for intellectual penetration which can later be carried out on a larger scale.

December 1942.

Karl Mannheim

200. KARL MANNHEIM TO FRED CLARKE

17th January 1943

Dear Clarke,¹

Many thanks for having sent me the MS.² of your lecture. I enjoyed its reading very much and I am only sorry for not having been able to attend its lecture and to take part in the discussion. Your warnings are very important and nothing is more urgent than to prevent muddled minds to label themselves sociologists. Against this, training in History is one of the remedies.

On the other hand – I feel – history becomes an asset in the present situation only if it is thought out anew in terms of sociological problems and clarified sociological concepts. For what I am so grateful to Max Weber's work is that it taught me how to combine history and its spirit with sociology. Thus a warning is also necessary in the opposite direction – if there is no place where sociological thought is collected, sifted, criticised, analysed, there will only be *ad-hoc sociologies*. This of course leads to a great many problems we shall have to discuss some time.

Your lecture brought home to me what a joy it is to co-operate in what is a real movement. We are breaking down barriers of prejudices and perhaps changing the whole social order and everything has strategic significance. Your lecture will surely contribute to the future teaching of history and sociology in this country.

With best wishes and kindest regards

I am writing in a hurry.

Yours sincerely,
K. Mannheim

201. KARL MANNHEIM TO FRED CLARKE

January 31st 1943

Dear Clarke,¹

The other day I happened to meet Laski² at Cambridge and had a longer talk with him. Among others he mentioned to me that he both as a member of the Appointment Committee and of the Court of Governors,³ made some suggestion to Carr-Saunders⁴ concerning the future policy of the School.⁵ One of them referred to the final shaping of my position. I think it would have been a mistake not to inform him in this connection in broad outlines about your plans all the more as you mentioned last time that at the present stage some corresponding move ought to come from the School. Thus Laski knows about your plans to establish a closer co-operation between the professorship both institutions paying half of the salary etc. He was very glad about this just because by a strange coincidence he had similar ideas. He cannot see any difficulty arising. A co-operation between the two Institutions would be highly appreciated, and the arrangement would solve the problem of my position, and the School instead of being involved into more expenses would save £. 100 on my salary.

As far as I can see Laski is going to write to you and this is only to inform you about the background of his letter.

My wife and I are very anxious to get news about your daughter and we rang up several times your London number but unfortunately never had a reply, I wish the news would be favourable.

With our warmest wishes

Yours sincerely
K. Mannheim

202. KARL MANNHEIM TO LAJOS HATVANY

16th February, 1943.

Dear Friend,¹

I have to apologise for answering your letter about Burschell² so late, but I am living an amphibious life, partly in the waters of Cambridge and in the fresh air of London, travelling to and for between two places. You will also not mind my writing in English because in that way I can dictate it. Unfortunately, my Secretary does not master Hungarian yet, she is only contaminated by my Hungarian accent.

I hope the Master will turn to me for information concerning Burschell and I shall give the best opinion on his ability to write in German and on his great knowledge of German Literature. I really think he is very good on this, and I shall give my opinion in good conscience.

I hope you both are keeping well, I feel quite happy about my work, but, unfortunately, I completely ceased to be a private being.

Our best wishes to both of you,

Yours ever,
Karl Mannheim

203. KARL MANNHEIM TO OTTO NEURATH

10th March, 1943

Dear Dr. Neurath,¹

Many thanks for your letter. I think your suggestions are very stimulating and I am looking forward to a syllabus which is detailed enough to form the basis for a discussion leading up to an agreement. Perhaps you'[d] better send me then a few specimen charts and pictures in colours. This will help me to interpret[e] your plans and to discuss both the limited and the more extensiv[e] plans of yours.

As to the title I have something like this in mind. „*Humanisation and Popularization. New Ways of Visual Education and Humanisation of Scientific Knowledge.*” A long title but provocative. But there is plenty of time to discuss this.

I enclose a prospectus of the written partly published, partly in active preparation. I marked the place where your own [writing] would fit in.

I hope to hear from you before long.

Kindest regards,
Yours sincerely,
K. Mannheim

204. KARL MANNHEIM TO OTTO NEURATH

15th March, 1943.

Dear Neurath,¹

The longer I think about your proposed book the more I like its idea. I also feel that it would fit in into the educational section of the International Library of Sociology, and Social Reconstruction admirably. The next book to it would be Lauwerys'² book which will deal with the teaching of science and the penetration of the scientific mind into society. There he will have some chapters on the Science and the Common Man and Radio, Film and other new Media of the dissemination of Knowledge. But this is far from being an overlapping, rather an ideal supplementation on both sides. You could work in close contact referring to each other's book if it is necessary.

What I should like to achieve is that from the platform of my Library the Education-
alists and other people who will have to build up a new Europe should be informed about the best techniques. I have in mind a kind of title „New Techniques of visual education in a Mass Society". Of course, I know you want more than Visual Education, and, therefore, I leave the final formulation of the title to you.

I entirely agree with your general point of view and should like to give you free hand as far as possible in the shaping of the book; from 50.000 words up to 100.000, anything is welcome and if you have good illustrative material, we could surely include it. We do not want cloustering of material but very good examples thoroughly analysed and demonstrated.

I hope I understood your intentions properly.

If you wish to proceed to a stage of agreement, I have to present to my Board a preliminary syllabus of your proposed book with an explanatory text or a sample chapter which could be made the basis of the agreement. Of course, we should not expect you to stick to the syllabus or to your proposals. If, when doing the work new material or inspiration is added to it or modifies the scheme, all the better. I hope to hear from you before long.

Yours sincerely
K. Mannheim

205. KARL MANNHEIM TO M. SOMMERVILLE

[1943. március 20. után]

Dear Miss Sommerville,¹

Many thanks for having sent me a copy of the announcement of the talks for Sixth Forms. I think the text is very good and I have nothing to alter in it.

I wonder whether it wouldn't be nicer to call it simply Introduction into Sociology² rather than what is Sociology as it should be this time straightforward teaching in Sociology and not a discussion of the abstract issue what Sociology is. But, if you feel that the present title satisfies you more, we can leave it as it is.

May I tell you how much I enjoyed the meeting and the work after such a long time. I hope you will have a very interesting experience in the U.S.A. and our best wishes go with you.

Yours sincerely
Karl Mannheim

P. S. I enclose Quick's book the Christian Sacraments, with my apologies for the delay.

206. KARL MANNHEIM TO THE BRITISH BROADCASTING CORPORATION

24th March, 1943
W. I.

Dear Sir,¹

Many thanks for your letter of the 22nd March,² containing the conditions of my broadcast

„TALKS FOR SIXTH FORMS: ETHICS” (Talks)

I shall be glad to sign the contract, but would ask for permission to cancel paragraph 8 (VI) deleting the following words:

„For six months from the dates of the broadcast mentioned overleaf, all rights of publication in all languages elsewhere throughout the world (U.S.A. extended).”

One of the reasons is that I am working on a larger book, and former contracts contained promises which restrict certain types of book publications. These restrictions could be, no doubt removed if I were to consider publication, but I would not take steps as long as special demand would not make it necessary.

A few days delay in signing your contract will also arise through the fact that I shall have to ask for formal permission from the Director of the London School of Economics, but, I am sure, this is only formality.

Yours faithfully
K. Mannheim

19th April, 1943.

Dear Wirth,

Many thanks for your letter of February 11th¹ and for your readiness to deal with the problem of finding the American publisher for the above series. I would, of course, prefer if you could settle the things in a way that the Chicago University Press would take over the USA or American side of the publication. This would first of all fall in line with my old wish to co-operate with you, and I also feel that the Chicago School is the nearest to what I am going to do and in which I should like to interest the English public. Should there be difficulties with them then, of course, you have *plein pouvoir* to approach any other publisher you think suitable.

When I planned the series, one of my main aims was to make it an organ of exchange of ideas where the American contribution would play a considerable role, and I feel sure if you take serious interest in it, this aspect of the venture will meet with succes. You could tell your publishers that they are not bound to take over all the volumes of the series, there may be some which are of special interest for England only, on the other hand, we should like to have the right to contract occasionally American books from different publishers.

The series turned out to be a great success here, it is breaking the ground for Sociology in this country. I look the liberty of sending you a copy of my *Diagnosis of Our Time*.

I am enclosing a list of the books (printed prospectus) which informs you about the forthcoming publications and a typewritten list which contains all the books in active preparation, and which gives you a fuller insight into the nature of the series. I hope you will like its comprehensiveness and the tendency to make the series many-facetted. This may be different from the more specialised series as they prevail in the USA, but I suppose, it will for the same reason have its attractions.

May I now present you with another request. I should be very glad if I could have a contribution of yours in my series, and if you just happen to write a book and you think of an English editor, please let us take it on. On the other hand, I can well imagine that war time obligations may make it impossible for you to write an entirely new book. For this case, I have an additional suggestion which I talked over with Shils.²

I should like to produce some text-books with reading material on different topics. Among them is one on *Urban Sociology*³ which, I think, you could edit without any considerable effort by using your own articles on the topic and a bibliography which you surely developed further and made up to date, in addition to this, any reading material that seems to you to be suitable. The social psychological aspects of the problem should be treated fully and then especially those topics which are interesting to those who now care for Town Planning.

As to the social psychological aspects, you can find in addition to what you have at hand some material which has been collected and translated by my former student H. M. Gerth who – as you know – is at the University of Wisconsin. Should you be ready

to act as editor of the volume of readings, then to simplify the procedure, I would ask you to write to Dr. Hans Gerth directly, asking him on my behalf to send on to you the material he has available.

I have before me a stencilled translation of „The Metropolis and Mental Life” by Georg Simmel and a selection of reading material on the Social Psychology of the Metropolis, both prepared by Gerth, from this you may take what you find to be suitable. I would leave it completely to you how to build up the reading material, whether to bring in e. g. parts of Max Weber’s Study on Die Stadt, etc.

The size of the book should be between 50 – 100.000 words, the main information I wish to give you is that Sociology is not yet a fully established subject in the Universities and Training Colleges, but there is a tremendous interest in it, and the book should serve those, who either in University Seminars, in Teacher Training Colleges, in Adult Education Courses, and Private Discussion Groups want to be introduced to the problems of Urban Sociology.

We would welcome an introduction of yours if you can afford the time, but if you are hard-pressed, a short formal introduction would do, as the main thing is that your great knowledge and teaching experience would give us a selection which hardly anybody else could produce. As soon as we get a short syllabus of the proposed book, I shall take it as a sign of consent, and my publishers will get in direct touch with you.

I hope, if you are not able to cope with the first demand, to contribute your next book, which is still my prime demand, you will at least find it possible to cope with the more modest second demand concerning the text-book.

After so many requests I am ashamed not to be able to accept your suggestion to write an article on The Range of Ideologies for the American Journal of Sociology, I am so fully occupied that I simply cannot cope with my existing commitments. Whatever free time is left, I have to devote to the production of a book called „The Essentials of Democratic Planning”⁴ which I am writing for the Royal Institute of International Affairs, I shall, therefore, approach Mr. Oakeshott⁵ on your behalf and ask him whether he could write the article.

I had long talks with Shils who conveys to me much of the Chicago atmosphere. I am glad to have this personal contact and to be in real keeping with what happens over there. My feeling is that it is very important that scientific developments in the USA and over here should be co-ordinated through continuous co-operation, and I shall be glad to be at the service of any cause which contributes to this effort.

I hope you are keeping well. I myself cannot complain.

With kindest regards and best wishes,

Yours sincerely,
K. Mannheim

* I have done so and kept you letter back but have got no answer from Oakeshott. He must have been called up. I am sorry that this way it does not work better.

K. M.

208. KARL MANNHEIM TO LOUIS WIRTH

16th August, 1943

Dear Wirth,

Many thanks for your letter. I am delighted to see that you agree on principle to the inclusion of a volume on Urban Civilization¹ into my series International Library of Sociology and Social Reconstruction.² I think the best would be to have from you a syllabus both of the comprehensive volume you are planning on the topic and of the more compact one you are considering in your last letter to give us. If your publisher agrees that the English rights should be acquired by my publisher Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd. (Routledge),³ then I should make the syllabus or the one you suggest the basis of a contract and will ask my publishers to approach you concerning the terms.

I am very hopeful about the success of the book as there is a growing interest in this country in these problems and your great knowledge of the field combined with a sense of urgency will surely provide us with a very valuable book. You will do a good thing by helping in developing Sociology in this country. I very often talk with Shils⁴ about the need for coordinating our sociological work and the tendencies for cooperation after the armistice; he is very much appreciated here, and does very useful work, and I hope that the new research project on which he will take a leading part, will be a success. He is, of course, very busy, and that may account for his silence.

I hope to continue to hear from you,

Sincerely yours,
K. Mannheim

209. KARL MANNHEIM TO OTTO NEURATH

18th August 1943

Dear Neurath,¹

I enclose the Syllabus which contains some indications of my reactions as the underline and pencil notes show what one reader at least felt when he went through your plan. I have also the reactions of my colleagues. It boils down to this.

1/ We all very much like the *historian past* (including the historical material in „Why Humanisation“).

2/ What you have to say about Future: The prospects and techniques of visualisation in a militant progressive Democracy.

3/ Finally I quote one remark: „What we really wish to avoid, is a long theoretical and typically teutonic discussion of abstract categories (“This means dealing with Why Humanization rather briefly.)“?

(By the way: we all are interested in the „Museum“ question.)²

I hope you will look at all that as [a] wise architect, take the best of it and send us the revised syllabus in order to be able to go ahead as soon as possible.

I am on holiday. Your letter will reach me under the Haslemere address.
No jokes. On holidays I am very serious.

Kindest regards
Yours
K. Mannheim

210. OTTO NEURATH TO KARL MANNHEIM

18th September, 1943.

Dear Mannheim,

I just think of our Visual Education book and looking through the remarks, you have sent me, I see the Teutonic peril mentioned with its generalities etc. I myself did not object to the title, but perhaps this HUMANIZATION VERSUS POPULARIZATION leads to discussion of generalities, because one does not immediately grasp the antithesis and therefore, perhaps the distinction sounds a little artificial and unconcrete. Of course, I should speak of this antithesis in the text, but when in the title I should repeat it justifying it.

Should not perhaps mentioned „planning”¹ in the title: HUMANIZATION OF LEARNING BY PLANNED VISUAL EDUCATION. NEW WAYS OF LEARNING THROUGH THE EYES. Or something like that. I do not want to create new delays by offering a new title, only to tell you of some birds fluttering through my daydreams. I myself of course will maintain the discussion of concrete material and not of generalities, of museums and models, not of „ions”. „Planning” fits into your comprehensive scheme. Learning through the eyes perhaps in the subtitle useful, because here some people think of EDUCATION visual education as education OF THE EYES, a kind of sight improvement – Aldous Huxley etc.

Only fluttering birds – I hope we shall make the agreement soon. I am not bound to Friday any longer.

With kind regards
Sincerely yours,
[Otto Neurath]

211. KARL MANNHEIM TO JOSEPH HOULDSWORTH OLDHAM

25. 10. 1943

My dear Oldham,¹

I am glad to be in a position to re-state at your request some of the points I made in connection with the first draft of your memorandum² to the Archbishop of Canterbury and to supplement this with a few remarks on priorities, i. e. the problem of greatest urgency at the present moment.

To start with your paper, I wish to repeat that on most points you will know that I agree, as we discussed them fully at our Moot meetings. Here I want to mention only some points of criticism.³

(1) I cannot quite agree to the basic function of your approach as it is, e. g., stated in the following sentence; „A new perception of the true structure of reality would bring into existence a society with an entirely different ethos from that of the periods since the Renaissance. It would be a revolution more radical than the collectivism of communism. There would be a profound shift of values”.

In the abstract, this sounds quite convincing, but the method of jotting down a few values in abstract terms on which we can agree, will hardly be enough to beat either the collectivism of communism or any other real force in history. By having made a list of values, we surely have not changed the world. In some cases it is quite useful to systematize – as the philosophers do – our existing attitudes and values, but this is not the way of changing the world. Against this view, I always put forward the suggestion that religious and moral truth is emerging truth; analysing the roots of existing conflicts we are nearer to reality than by starting from a very abstract notion of right and wrong and looking out afterwards only for a battle-field where we can test our forces.

I really believe that something could be achieved if, as I suggested in my *Diagnosis of Our Time*,⁴ smaller committees could be set up by the Archbishop on which theologians and clergy, but else social workers, sociologists and psychologists would discuss a real casuistry.

(2) In the same way I am not quite convinced that the mere collection of a few desiderata, such as economic security, status, function, freedom, carry us very far without a corresponding analysis of how out of the concrete tendencies of our existing society a social system could be developed in which these desiderata would find their place. It is as if somebody before the invention of the clock-work which would produce the desired movement. In laying down abstract desiderata without proving how to achieve them in practice. We are reminded of Icarus who had the idea that it would be a great thing to fly and collected feathers to make wings of them; but by fixing them only with wax the wings melted as soon as the sun came, and he fell from great heights.

Perhaps I make my point too strongly, but nothing is strong enough unless it makes us realise that our most important objectives can only be achieved if we penetrate deeper into reality and absorb, more of the sociological problems before we try to permeate them with our philosophical ideas.

(3) Even in the philosophical field proper, I feel you do not go as far in the elaboration of your statements as you ought to go and as would certainly be in your power. I am all for absorbing humanism and marxism into the christian view of life. This was one of the heresies for which I have been criticised by various groups, but such a synthesis cannot be made without having found a new overwhelming centre where from the different views can be reconciled. Without such a reconciliation they are just antagonistic. Take an example: You rightly want to reconcile Christianity and Humanism just as I try to do it in my *DIAGNOSIS OF OUR TIME*, (p. 139) but you do not follow up what it really would mean in concrete terms. Among other things, humanism has

a positive attitude towards the senses and sensual experience. Its aim is maximum self-expression. The Christian idea of sin mistrusts the senses and sensuality and instead of a maximum of self-expression, it wants elimination and repentance. You have, e. g. this distinction quite clearly expressed in the antagonism which prevails between Freud (whose anthropology and value-system is of humanist origin) and Christian theology with respect to guilt feelings. To the first, they are mostly the causes of neurosis, to the latter they are a part of human nature, a deeply seated stimulus to aim at a higher form of existence. Unless you see the whole tension, and how it runs through all our educations, artistic and other theories and our life, the wish to reconcile lacks the necessary dynamic.

Now a few words about *priorities*, I think, when approaching the Archbishop, the Moot or any other group called upon to give advice ought to discuss whether the two following diagnostic statements are correct. In order to make them poignant, I shall put them strongly.

(4) Whatever one may say against the Moot, it was one of its merits than in it we diagnosed forthcoming events correctly, much before they occurred. Thus, we had at least the right questions at hand, when we had to write about them or deal with them. At the moment, I think, our diagnosis wants further development into two directions;

(a) It is very likely that we shall beat Fascism in the form in which it exists in Nazi Germany or Italy. But the great problem of the future will be whether the very same Fascism will not creep into our countries from within by our allowing through sheer laziness a kind of planned society to develop which will be run by monopolists. The most obvious form of this type of monopolist planning would be one in which the entrepreneurs and the Trade Union bosses establish an alliance against the consumer, i.e. the rest of the population who are not represented by efficient associations and pressure groups. This danger has to be studied carefully in all its details and the strategy to prevent it is an urgent task.

The fact that the Archbishop succeeds in giving guidance to representative sections of the population is – I am speaking from the political point of view only – extremely important, because he creates the kind of confidence which is necessary for reform. People in this country and all over the world see to their amazement that a church-leadership is conceivable which does not only avoid being reactionary, but gives a lead, to progress in the field of social reconstruction. Once this is achieved, it is equally important that the confidence and calmness thus created should lead us to a really democratic solution. Fascism is not overcome by avoiding the barbarism which has been so markedly displayed by the Nazis. The seat of Fascism is an order in which those in the key positions can escape public control and plan for a world which limits production and perpetuates scarcity, because this is the basis of privilege and of the possibility of establishing artificial barriers between man and man and withholding opportunities from increasingly more people. Anglo-American Fascism of this type would be worse than the German one, because there would be no power outside strong enough to best it.

(b) I am worried to see that in this country very few people realise the significance of the forthcoming political and spiritual competition between the dominant nations. Just as much as I am convinced that the future of the world depends on a sound co-operation between Britain, U.S.A. and Russia, I equally think that within that co-operation each of the great powers should make its vital contribution. It is not difficult to see that Russia and America are very dynamic and do everything on earth to be ready for influencing the shape of the world to come. I may be wrong, but I see very little of this in this country. I see a very laudable calmness and determination, but little enthusiasm for participating in the creation of ideas when will secure, that after having won the war, we shall really organise a world of co-operation and peace which is worthy of the great effort people have made in the terrible period of war. Security schemes are a condition sine qua non of a sound social order, but if the only thing that can rouse emotions is the craving for security, one cannot very hopefully look into the future.

Whereas there is already a kind of American spiritual imperialism in the making, one can hardly see the sources of an intellectual and spiritual fermentation which could emanate from here. I hope I shall not be suspected of pleading for a spiritual imperialism of a British brand (it would be unfitting for me as a newcomer to over-emphasize the need for such a mood), but I do not think that the wish that we should become aware of a mission that is waiting to be seized can be labelled imperialistic. My point is only that a progressive Europe is simply waiting for a lead coming from this country, because to them America is too far and Russia is too near and might interfere in a way which they would not like. But such developments can only be prevented if this island becomes once more a political and spiritual focus for events in Europe. Should this readiness for leadership not develop in this country, I cannot see how a democratic re-organisation can take place in Europe, nor can I see how this country can remain a first-rate power without a foothold in Europe. This, at least, is an issue big enough to be considered as a priority and significant enough to be built in into the programme of the Archbishop.

Yours sincerely,
K. Mannheim

212. KARL MANNHEIM TO FREDERIC ANTAL

3rd November, 1943.

Dear Dr. Antal,¹

My Board has asked me to enquire whether you would be interested to publish your forthcoming book on Hogarth² in the Sociology of Art section of the above Library.

So far, we neglected this section, as the reconstruction problems were more urgent, but now we want to develop it fully. From your point of view, the publication in the above Library recommends itself only if you wish to reach the broader sociological public, and if you lay weight on your book being also published in the U.S.A. where our publishers are the Oxford University Press, New York.

At the present stage, I can, of course, not fully commit myself, but I am confident the value of your contribution will be very much appreciated. I hope you are keeping well.

With kindest regards,
Yours sincerely,
K. Mannheim

213. KARL MANNHEIM TO JOSEPH HOULDSWORTH OLDHAM

25th November 1943

My dear Oldham,¹

I read your memorandum on The Fraternity of the Spirit with keen interest and am glad that you did not allow the idea of the „Order” to submerge. I am also to see that the thought you have devoted to it produces many valuable suggestions and a deepening of the issues at stake. Once so much thought has been devoted to the problem it will not be easy to get away from it, and one feels that you and the Moot are committed to it. The more I agree with the fundamentals the more I feel obliged to emphasize the danger spots in your recent statement. I should not like to go astray and to lose myself in too many details so I shall therefore concentrate upon the main issue only. As your presentation of the case stands now it seems to me to suffer from over-sublimation and consequently it tends to lead to too vague results. This applies both to the commitments and to what you say about the form of the association.

A. Commitments

All the commitments are formulated on too abstract a level. We all know that it is easy to make people agree on general principles and that they only disagree and fight with each other when these general principles are translated into terms of concrete demands and problems of strategy and tactics. There can be very few people in this country who could not accept your commitments as they are formulated now. This is, I am afraid, rather a criticism than an approval on my part. If one cannot be against you it is very likely that you are not strongly enough standing for something. What I object to is not that there is too much inwardness in your commitments, or that there is an appeal to religious realities which are not immediately tangible in the world of direct action. This inwardness and transcendence is necessary if life is to become more than the satisfaction of biological needs or a jigsaw puzzle of objective social institutions. But the opposite method which aims at making the members of a society new persons, hereby caring for their private relations only without showing them how to build up new institutions and public practices in the spirit of religious demands will too easily lead, especially in our age, to a kind of escapism. If it was the error of the Marxian theory to suppose that once the economic order is set right the human side of society will automatically develop for the better, it is equally erroneous to think that the purely personal approach severed from the social and institutional context may produce healthy effects. Pure inwardness without action, discussion of problems on the most

abstract level without showing the way of putting them into practice, is sooner or later bound to kill the spirit.

It is obvious that that type of religious attitude which is characterised by the slogan „religion has nothing to do with politics” and therefore does not care for the concrete modes of action or for the details of proposals will always be in danger of taking refuge in metaphysical speculation as a substitute for concrete decisions. You may answer to that that in your paper action is very often mentioned and that you even used the word resolution with special emphasis. I myself am quite satisfied with very moderate reforms if they only add something essential in the necessary reconstruction of our society without which we are all doomed. The real issue therefore is not whether our terminology is revolutionary or reformistic, but whether we have at last overcome the stage of generalities and abstractions and whether we are able to translate our general aims into terms of imaginable steps which lead to real improvement. Modern investigations into the sociology of thought show that if concrete terms are lacking in a discussion and if the argument never develops beyond general headings, this is not due to the fact that people taking part in the discussion have not yet had time to develop the concrete details of their scheme, but to the fact that there is no real intention of acting on the empirical plane. Thought only becomes aware of details if one engages in action and tries to change things. Only then will the concrete obstacles which one has to meet compel one to break up one's generalisations and replace them by qualified statements. My feeling is that at the time when I was confronted with the criticisms of my paper „Planning for Freedom”,² or when later Vickers read his „Manifesto”,³ we were nearer to practical problems than today. I may be wrong but my impression is that on the level of our present abstractness nobody who really means business will join a fellowship in which he cannot know what his commitment will mean in the concrete situations with which we are going to be faced in our changing world.

B. Form of Association

Here too I cannot get rid of the feeling that through your perhaps over-tactful handling of the problems of social organisation everything becomes gradually so sublime that it finally evaporates. The Fraternity should have no membership, it should be neither a political party nor anything like other associations (for the mere reason that somebody might take offence). It should exist in terms of a multitude of conversations, but their result should not find formal or collective expression. I appreciate, as I have said, the subtlety of this invisible social network as long as its task is the propagation of inner experience only. But I see no justification for this subtlety if our aim is the collection of men to whom ideas mean action. I myself feel a little responsible for the idea that the fellowship should be as bare of organisation as possible and should contain nothing like the dictatorial discipline of the Communist party. But I would feel that I was condemning the fellowship to absolute inefficiency from the very outset if I were to remove everything that looks like a suitable pattern of action or focusses our attention upon a sequence of steps which might lead to the achievement of a concrete goal.

I may perhaps remind you of the fact that the idea of the order was originally conceived in strict connection with the assumption that it might one day become our mis-

sion to make this country aware of her opportunity to develop the new pattern of society, which is neither communist nor fascist, which is planned but still preserves the essential forms of freedom and all that on the basis of a pledge between the parties which could spare us the detrimental effect of a revolutionary upheaval. The idea was that if a religious group were to conceive and develop the image of a new order of society, its mediation between the parties would not only help them to overcome their partisan views but also to bring about the necessary sacrifice which is needed if the reconstruction is to be carried out to the benefit of the whole. At the same time it was felt that if ever there was a chance in history for the ideas of Christianity really to influence our social institutions it was at the present juncture.

I think the Moot will have to take Hodges'⁴ challenge very seriously. There must be a clear decision as to whether the members of our group wish to refrain from taking part in politics and movements of reform, or whether it is our aim to participate in the moulding of society in the years to come. If the latter course is to be taken this must find expression in very concrete devices.

* * *

May I also add a few remarks on Mairé's letter.⁵ Although I sincerely appreciate the depth of his thought and the creative imagination which is at work in it in his case too I feel that from the point of view of concrete action he proves to be too deep. In the realm of thought there are always two temptations. One is either tempted to commit the sin of superficiality by blinding oneself to the metaphysical dimension of human affairs, or the sin of oversublimation, which consists in shifting the problems too soon from the empirical-social into the metaphysical plane in order to escape concrete action. One can always so overstate a demand that action becomes either impossible or superfluous.

Mairé is entirely right that on the metaphysical plane a complete abolition of our defence mechanisms would necessarily lead to a collapse of our civilisation as the latter is largely based upon cant and the evasion of ultimate truth. This genuine problem is the theme of Dostojewsky's novel *The Idiot*. There [is] the innocent soul. Prince Mishkin, creates tragedies whenever he goes. His unbroken courage in telling everybody what he feels about people and things, his visionary certainty of seeing immediately what happens at the bottom of the soul of men who are compelled to lie and to cheat and to build up facades does not bring happiness into the world but rather tragedy, bewilderment and chaos.

Thus, although not quite explicitly, the novel raises the question what would happen if someone were to wander about in the spirit of Christ in our world, which in its present stage is entirely unprepared for the reception of truth. Implicitly therefore the novel also raises the question how far the penetration of a new kind of life into our society depends on careful preparation.

When speaking about the lowering of our defence mechanisms I deliberately thought of lesser demands than Mairé has in mind as I did not expect the members of our Fraternity to break down all the barriers established by society, but to develop

a mental climate in which the rebirth of society from within could take place. The appeal I had in mind aimed at introducing the new type of attitude which is needed in the coming order of Society if the latter is to be built less upon competition and self-assertion and more upon cooperation, planning, foresight and regard for a common purpose. Today it is becoming increasingly evident that it is not the lack of a spirit of sacrifice in man which makes us shrink from acting on new lines, but fear. We always respond in terms of fear if something unexpected is ahead. One does not dare to act on one's own account if one feels isolated. One only dares to take on responsibilities beyond one's routine activities if there are others who are willing to share the risk which goes with it. If the conventionalised order of things is to be changed there must be a pioneering fraternity which is both able to foresee the coming order of things and has the courage to act in terms of the new pattern. We have to start in our own circle to remove the fears which are raised when a new type of thinking and a new type of action is required. We can only give voice to the new possibilities which are already present, but not yet established, in our existing order if we have the courage to communicate with each other freely and to break down the barriers in our circle which prevent us from acting on a new plane. Take for example a relatively simple illustration. If at the time when Churchill and others had sufficient information about the comprehensiveness of the German preparations for the coming war but neither the conservative leaders nor those of Labour dared to tell the truth as they were afraid of the reaction of their voters, a fraternity of courageous and advanced minds could have taken over the task of preparing public opinion for the reception of this unpleasant news. Had the unpopular information been made known in time war could have been avoided. The commitment of the fraternity could have compelled its members to shoulder an unpopular task which was unpopular only because the man in the street in his complacency was wholly unprepared to face unpleasant facts. Those who had the new kind of foresight and imagination, without which modern society cannot be governed, were reluctant to see that leadership does not mean following public opinion as the tail follows the dog, but leading it. There are many such issues in the present situation which cannot be solved in terms of the old method of muddle through, and which, if they are not settled on the basis of foresight and democratic agreement, will be settled by minority groups in terms of a *sic volo sic jubeo*. It is in this context that we need the initiating spirit of the fraternity. The lowering of the defence mechanism takes on a concrete meaning if it is considered as a preparation for a new type of action. It does not aim at an apocalyptic transformation but at a gradual preparation of a new social order the shape of which has to be found sooner or later if we are to survive.

Yours ever,
Karl Mannheim

214. MICHAEL POLANYI TO KARL MANNHEIM

10th January 1944.

Dear Mannheim,

You may have noticed from occasional reprints which I sent to you in the course of the last few years,¹ that I am taking an active interest in the general problems of our time. I wonder whether I could ask you to consider the publication in the series of which you are the Editor, of a number of essays which I have collected during the last 2-3 years. They deal with the following subjects:

- (1) Science – Its Reality and Freedom
(forthcoming in „The Nineteenth Century and After”).
- (2) The Autonomy of Science
(enclosed)
- (3) The Growth of Thought in Society
(Economica, 1941).
- (4) The English and the Continent
(Published in part in the Political Quarterly, 1943).
- (5) Jewish Problems
(Political Quarterly, 1943).²

My plan would be [to] add to these essays which together, when revised, would run into about 45000 words, another paper of 10-15000 words, summarising the ideas which they introduce or exemplify. I am writing at various books which will elaborate these ideas and could give a fairly precise summary of the position reached therein.

If you feel interested in this suggestion, I would let you have the papers in question for closer scrutiny.

With kind regards,
Yours very sincerely,
Michael Polanyi

215. KARL MANNHEIM TO MICHAEL POLANYI

14th January, 1944.

Dear Polanyi,

Many thanks for your letter.¹ I shall be delighted to read your studies which you wish to publish as a book. It would help me immensely, if you could accompany them with a brief statement which would somehow explain the unity of this book. I shall want this in case my Board of Publishers should raise the problem either of the coherence of the topics or of the sociological aspects of their treatment.

I was always very much interested in your essays and I am looking forward to their reading in the new setting.

Could you also give us some idea of the titles of the other books you are working on?

With kind regards,
Yours sincerely,
K. Mannheim

P. S. I have always regretted that our hurried life of to-day prevents us from seeing more of each other.

Karl Mannheim

216. MICHAEL POLANYI TO KARL MANNHEIM

1st February 1944.

My dear Mannheim,

I thank you very much for your friendly response¹ and wish to apologise for not replying earlier. I have been away for the past 3 weeks in a lonely place in North Wales on account of a throat trouble from which I am slowly recovering now. I had not there the material at hand which I proposed to send you. I am enclosing it now here.

Unfortunately I cannot find the time just now to write the outline of the projected sixth paper² which I propose to add to the list. I quite realise that without that you cannot be expected to make up your mind about the suggested publication. But perhaps you don't mind going through the essays as a matter of friendly interest. The reason why I cannot now write the outline of the sixth paper is my intense preoccupation with a book on „Unemployment, Laissez Faire and Planning”.³ I hope to finish its first draft by the end of this month and dare not interrupt the work for anything else that can possibly wait. Another book on which I have done a great deal of work already will be on „Science, Ideals and Society”.⁴

I feel very much the loss of never meeting you. The more so perhaps, because our views are, I think, in closer harmony now than they were at earlier times. My throat trouble may prevent me from using my voice for another month or so, but I hope to be free from it by Easter, when I propose to spend a few weeks in London. I shall try to arrange a meeting with you and your wife on that occasion.

Please keep the essays until I have time to write the missing „outline”. It may not be before another month or so, I am afraid.

Hoping that it may not be too long before I meet you.

Yours very sincerely,
[Michael Polanyi]

Proposed list:

- (1) „Science – Its Reality and Freedom”
(from the „Nineteenth Century and After”
(enclosed in proof sheet).
- (2) Autonomy of Science from Manchester Ltd. and Phil.
(sent to you in reprint).

- (3) The Growth [of Thought] in Society, from *Economica* (enclosed in reprint).
- (4) „The English and the Continent” (partly published in the *Political Quarterly* enclosed in manuscript).
- (5) Jewish Problems, from the *Political Quarterly* (enclosed in manuscript).

217. MARY SOMMERVILLE TO KARL MANNHEIM

23rd March, 1944

Dear Professor Mannheim,

The Secondary Schools Committee would very much like you to give a series on Sociology in the Spring Term of next year, following a short series in the Autumn Term which will illustrate some modern techniques of social investigation. They don't want to put you into the Autumn term because listening is much more interrupted than in the Spring. There would, I think, be ten or eleven talks between the third week of January and Easter, but I am not yet certain of the dates.

Now the Annual Programme goes to press in the course of the next ten days and we should like to include in it a short note to say that you will be doing this series, if you will, and to indicate the line you will take. I wonder whether we could arrange for you, Mr. Coysh,¹ and myself, and possibly Professor Forde, to meet one day next week. Could you manage lunch on Wednesday, the 29th?

Perhaps you would be so good as to ring my secretary tomorrow to let her know whether Wednesday is convenient for you. If not, perhaps you can arrange an alternative date with her over the phone.

Yours very sincerely,
[Mary Somerville]²
Director of School Broadcasting

218. MICHAEL POLANYI TO KARL MANNHEIM

19th April 1944.

My dear Karl,

I enjoyed my visit to you intensely and I am glad to add I got home safely to Euston after it.

It occurred to me that the clearing up of one or two personal points may help to avoid difficulties. Your questions have made me think about my past and this is what I find. As a boy and young man I was a materialist and a disciple of H. G. Wells. My religious interests were awakened by reading the *Brothers Karamazov* in 1913. I was then 22. For the following 10 years I was continuously striving for religious under-

standing and for a time, particularly from 1915 to 1920, I was a completely converted Christian on the lines of Tolstoy's.

Towards the middle 'twenties my religious convictions began to weaken and it was only in the last 5 years that I have returned to them with any degree of devotion. My faith in God has never failed me entirely since 1913 but my faith in the divinity of Christ (for example) has been with me only for rare moments.

As regards Marxism, etc. my earliest writing on politics, (on European peace, 1917) was already an attack on the materialist conception of history. During the Communist Regime in Hungary I dissented violently from the measures taken by the Government, e. g. I was the only male member of the University who refused to „volunteer” for the Red Army and was threatened in various ways in consequence.

Whatever my faults have been I cannot see that they included any light-hearted changes of mind on fundamentals.

It is true that I had no conception of the true nature of civic liberty before coming to this country in 1933. But I never had supported in any form and on any occasion the rule of a power which was contrary to civic liberty. I needed no conversion to this ideal but merely instruction in it, on grounds prepared for its reception.

Nor is my support of Keynes a recent afterthought. I was keenly interested in the Treatise on Money and the Tract on Monetary Reform and when the „General Theory...” came out in 1936 I was already engaged in a film presentation of the Trade Cycle which was then immediately linked on closely to the new Keynesian masterpiece.

I think I represent among my friends the most „radical” Keynesian attitude which – incidentally – involves the least „planning”.

I cannot agree with your use of this word as for example in your phrase „Planning for Freedom”.¹ The only sense in which the word planning can be used in my view without creating misconceptions is to designate by it discriminative dispositions concerning an aggregate of particulars. Indiscriminate dispositions over an aggregate of particulars on the other hand should not be called planning but simply legislation – law being a generalised command, as distinct from specific (executive) commands.

Unless this distinction is maintained the Law establishing Limited Companies or the Law granting General Franchise, or the Bill of Rights and Magna Carta are all acts of „planning for freedom”. I do not think this to be a permissible designation. We must not give new names to ancient human institutions but rather try to find the old names and conceptions which will cover, guide and sanction our modern endeavours. Perhaps I may explain this particular point sometime in more detail if you find difficulty in accepting it.

As regards the social analysis of the development of ideas, suffice to say that I reject all social analysis of history which makes social conditions anything more than *opportunities* for a development of thought. You seem inclined to consider moral judgments on history as ludicrous, believing apparently that thought is not merely conditioned, but determined by a social or technical situation. I cannot tell you how strongly I reject such a view.

Clearly, in some matters we think differently. This is not surprising; but I did feel a little surprised that you seemed to consider my different views as a kind of freak. I can assure you that they are quite serious and have been subjected to such scrutiny as I could – at the best of my ability – apply to them.

With best thanks once more for your friendly reception and a most stimulating evening, and with my best regards to Juliska² and yourself.

Yours,
[Michael Polanyi]

219. KARL MANNHEIM TO MICHAEL POLANYI

26th April 1944.

My dear Misi,

I am most grateful for your letter¹ which more than anything shows that our meeting meant to you too, more than a conventional talk. I, also, had the feeling that, after a long time, I had an opportunity of exchanging ideas on a level of frankness which I have missed. This is, perhaps, the excuse for my having put personal questions which one usually avoids.

Unfortunately I must have done this in terms which misled you. Your reply suggests that I had explored your development as if I had some accusation to make. Whereas, with me, the questioning was only the expression of a human interest to find out through what type of experiences you arrived at your present attitudes. Just because I myself felt when reading your studies that there are so many points of agreement and similar ways of looking at things, I was also keen to find out where our differences lay.

I hope this explanation will remove from your mind any impression that I was probing.

I think I had better [recommend] the theoretical problems for a personal discussion, especially my justification for the use of the term – Planning for Freedom.

There is one sentence in your letter in which, not so much the content, but the way you put it, puzzles me:

As regards the social analyses of the development of ideas, suffice to say that I reject all social analyses of history which make social conditions anything more than *opportunities* for the development of thought.

You seem inclined to consider moral judgments on history as ludicrous, believing apparently that thought is not merely conditioned, but determined by a social or technical situation. I cannot tell you how strongly I reject such a view.

I could be very much in agreement with somebody who would say either that there is not yet enough factual or logical evidence for a theory which makes social conditions anything more than opportunities. But I cannot understand a scientific attitude which a-limine rejects such a view obviously on moral grounds only. Again, I can understand somebody who says that such a view would have detrimental moral effects on man which is a factual statment, but I cannot agree to an attitude which, for such rea-

sons, would not face facts if they are facts, or arguments if they are well argued. What would happen in science if one were still to go on to do what one did with Galileo, to reject factual statements because they were in contradiction with some religious or moral axiom one happened to hold? I certainly do not object to you because I think that your views are freak. I can see quite clearly how seriously you have considered them. My feeling is only that on certain issues you made emotional decisions, where still a further confrontation of evidence and argument is feasible.

As to your articles, I should be glad if you could according to our discussion prepare a short statement which would indicate the main content of the Introductory article to be written, how it will unify the two sets of problems with which you deal in the studies which are with me: the one being the discussion of the necessity for freedom of science² and the second with social political problems of nations and groups, as, for instance, the article on England and the Continent³ and the other on the Jewish question.⁴ As a possible title I thought of „Re-discoveries”, meaning by this that you and we all of a sudden rediscover values which have been taken too much for granted, and have therefore nearly disappeared from our consciousness and reappear as an answer to the totalitarian challenge. Such a re-discovery is that science cannot flourish with[out] freedom, that the Jews need not necessarily share the nationalism of the modern age but can make a better contribution by utilising their peculiar chances of becoming a ferment in the integration of bigger units under Anglo-Saxon guidance, that England has a peculiar function in the re-birth of Europe, and that last but not least Europe as a new entity has to be re-discovered too.

I hope I shall see you when you come to London again. With best wishes from both of us to both of you.

Yours
Karl Mannheim

220. MICHAEL POLANYI TO KARL MANNHEIM

2nd May 1944.

My dear Karl,

The point which you raise is of course a very interesting, indeed a crucial one.¹ Let me try to answer it by a close analogy.

Scientists usually conduct their experiments on the assumption that natural events can be analysed in terms of causal sequences. Yet, believe me, the most frequently observed course of events in our laboratories gives little encouragement to such an assumption. Failures prevail overwhelmingly over successes, and the lack of reproducibility of phenomena is our daily bitter experience. When you walk through such a place in the morning, you find everyone in a mess and every piece of research has just gone wrong altogether. The most important function of a director of research is to keep up his collaborator's morale in the face of these incessant disappointments.

Still, from all this experience we do not draw the conclusion that natural events are governed by magic or by the devil – even though everything points in that direction. We carry on just as before; because we are scientists, i. e. people dedicated to this job of carrying on in these conditions. If we feel too much discouraged, we may give up, which entails of course that we cease to be scientists.

Similarly, I suggest, as moral beings we are dedicated to an interpretation of human actions in terms of right and wrong. The latter form a more complicated pattern than that of causality which had its application of course to an entirely different field. Moreover I suggest, that as Christians, and Westerners we are dedicated to seek and uphold human interpretations more especially in the terms of our own moral tradition. That is what we are here for, as I understand our purpose in life. We can of course find ourselves discouraged and regard history with Gibbon² as „little more than the register of the crimes, follies and misfortunes of mankind”, or with Marx as the manifestation of economic necessities conditioned by technical progress. I have tried to explain at the opening of my essay on the English and the Continent³ that such alternative interpretations cannot ever be disproved; I have also mentioned towards the end of the essay that those who have become accustomed to regard material forces as the ultimate reality in human affairs will not find it easy to entrust their minds ever again to a more intangible aspect of these affairs. They would feel at sea, at the mercy of deception and sentiment and without any decisive argument at their disposal if they tried to change over to an idealistic position. Whatever happens, they cannot undertake any more to live on a different basis from the one which has become their second nature.

Evidence, in short, can neither kill nor create fundamental beliefs. What we accept or reject in these matters is life itself. To some extent we can choose our forms of existence, to some extent we are born to them, to another part again we may be battered by experience to abandon one form for another. The Russian trials dislodged many people from one kind of faith (though I would prefer to call it a creed) while the Battle of Britain caused many to rediscover another, temporally forgotten, faith. But even in the midst of such enormous tides of rising and falling convictions there remains fixed a deeper secret privet of faith, round which we keep revolving; we follow throughout a code of duty of which we are so unconscious that we could not formulate one single syllable of it.

No life can be without some conviction and the necessity to embrace one is irresistible to the normal intelligence as it is our normal moral instincts. So there is no way out. We must choose – and usually we have chosen already by implication. That is, we must choose in such a fashion that what we insinctively love in life, what we spontaneously admire, what we irresistibly aspire to, should make sense in the light of our convictions. When the prospect of such a solution opens up before our eyes, we undergo a conversion. Henceforth we do not doubt the faith to which we have been converted, but rather reject such evidence as may seem to contradict it. By exposing the fallaciousness of such evidence we fulfil our daily task and find ever renewed confirmation for our fundamental beliefs.

In my „Autonomy of Science”⁴ I have tried to demonstrate very briefly this whole apparatus for the case of a professional life dedicated to the convictions of science. In doing so I was constantly bearing in mind the generalisations arising from this scheme in the wider field touched upon by your questions. Perhaps this letter conveys a hint of the programme of such a generalisation.

I hope to be able to write the introductory essay earlier than I expected. The last paragraph of your letter has given me an impulse in this direction. Instead of waiting for the opportunity of writing the essay on „Sovereignty and Validity”⁵ which I have agreed to prepare for Chorley’s Law Review. I now feel inclined to write something which will give shape and a common context to the essays as they stand and will be briefer, more to the point and more easy to prepare than the rather ponderous article which I wanted to add to the list. Such an introductory essay, however, would not extend over more than 4.000 words, and I hope that this would not upset your plans. I shall write the brief note which you are asking for within the next few days and hope that you may be able soon to decide on the proposed publication.

I am very glad to have resumed contacts with you, which I hope will develop most fruitfully.

Yours ever,
[Michael Polanyi]

221. KARL MANNHEIM TO MICHAEL POLANYI

May 10th 1944.

My dear Michael,

I have to apologise for having kept you waiting for a reply, but I wanted to give you a more definite answer concerning the publication of your forthcoming book. I am now able to tell you my publishers accepted my suggestions and they on principle will be glad to go ahead with the publication of your proposed book.¹ There is only one difficulty that the book must have at least fifty thousand words and therefore for technical reasons it would be necessary that you should write an introductory essay. (We guess that your manuscript has not more than thirty thousand words as it stands). As much as I like the broadcast I do not think that it fulfils the purpose of integrating the rest of the essays. I am sure you will not regret it if you devote some time to an introductory essay analysing the idea especially of Europe and the crisis through which it is going now. Within that framework you could organically speak about the significance of free science in that tradition. Incidentally Herbert Read,² one of our Directors, suggested the title „The Autonomy of Society” for your book.

Should you agree to the writing of an additional essay so that the book could be brought up to fifty thousand words then my publishers will get in touch with you concerning the contract.

Today I do not write about personal matters as I hope to see you at the Moot.³ I think you will like the group, I wonder whether Oldham⁴ told you the names of the

members. Among them are T. S. Eliot, Sir Walter Moberly,⁵ Sir Hector Hetherington,⁶ Middleton Macmurray,⁷ Rev. Vidler,⁸ (the Editor of Theology), Professor Hodges,⁹ etc. I am confident that it will be an interesting discussion.

With kindest regards,
Yours very sincerely,
Karl Mannheim

222. MICHAEL POLANYI TO KARL MANNHEIM

27th May 1944.

My dear Karl,

Please accept my apologies for delaying the promised letter about the proposed publication of my essays.¹ I have been very busy with urgent work through the whole year, giving me little breathing space.

It occurred to me that instead of the introduction which I wanted to write to my essays, you may be willing to use the text of a broadcast which I gave yesterday. I am enclosing a copy of it with this letter and hope that you will find, as I do, that the two main lines, science and the position of England with respect to the Continent, are effectively brought together in its argument. I would prefer this paper to an introductory essay specially written for the purpose because it shares with the other essays to be included in the volume a certain topical flavour. An introduction of the kind which we planned would easily become heavy and laboured, having for its main purpose the direction of the reader's mind towards the essays in the volume. By using the text of the broadcast, which is the most popular and most recent piece of the whole series, any appearance of artificiality would be avoided I think most effectively. In fact I feel this broadcast may form a very good spearhead by which to open the mind of the reader for the subsequent more elaborate lines of thought.

There is only one essay which still may need a brief word of justification, namely the one on the Jewish Problems.² It will be found in the fact that an appeal so strongly personal as the one I am making, can only gain in force and sincerity by including the most burning problem which concerns the author himself. Wisdom, like charity, may well begin at home, and I think it is also desirable to show that the principles of tradition have their limitations or, let us say, their negative aspects as evident in the Jewish case.

I wish to thank you for having suggested to Oldham³ that he should invite me to the next meeting of the Moot.⁴ I have studied the essays which are going to be discussed there and feel very interested in the opportunity of discussing them with the members of your circle.

With kindest regards,
Yours very sincerely,
[Michael Polanyi]

223. MICHAEL POLANYI TO KARL MANNHEIM

13th June 1944.

My dear Karl,

Thank you for your note with which I agree altogether. I am prepared, in fact I am quite eager now, to write a comprehensive essay which will fulfil the function of integrating the book¹ and of bringing up the number of words to 50.000 or more.

As soon as I get the book on Unemployment² out of the way I will apply myself to this task and hope to get it done quickly.

I enclose a list of estimates which I think are fairly accurate and suggest that the present material runs into 36.000 words.

I shall be pleased to sign a contract covering this plan, but would not like to fix the title of the book at this stage. I note the suggestion of Mr. Read³ to use the title „The Autonomy of Society”⁴ and I feel that it is the best I have as yet had under consideration.

Yours ever,
Michael Polanyi

Estimates

1. Growth of Thought in Society ⁵	15.000 words
2. The English and the Continent ⁶	7.000 "
3. Jewish Problems ⁷	5.000 "
4. The Autonomy of Science ⁸	8.000 "
Total	35.000 words

224. MICHAEL POLANYI TO KARL MANNHEIM

27th June 1944.

My dear Karl,

I am enclosing here a carbon copy of my letter to Mr. Ragg.¹ I have not mentioned to him what I suggested to you about the publication of „Full Employment in Theory and Practice”.² I have now secured the help of one of my colleagues here, who will go through the manuscript in detail and I think it would be better to postpone consideration of it until a later stage. I wish to withdraw, therefore, my suggestions made to you in Horsham, and to ask you to return the manuscript of the chapter which I left with you.

I want to be quite free to deal with this particular book in the best possible way in order to give it wide publicity, and I think that this aim will be best achieved by postponing arrangements until a later stage. I have written to Eliot informing him that I am not free to discuss my further new book on science with him for the time being.

With kind regards,
Your very sincerely,
[Michael Polanyi]

P. S. Envelope enclosed for use in returning the chapter.

225. KARL MANNHEIM TO MICHAEL POLANYI

29th June 1944.

My dear Michael,

I am returning the first chapter of your book „Full Employment in Theory and Practice”¹ and leave it open to you whether you wish to present it to us when it is finished. I want you to be as free as possible.

As to your book „Autonomy of Science”² I do not quite know what you understand by the inclusion of the „Full Cycle” as an introduction into the book. Do you mean by this the historical expose you give at the Moot?³ If so, it would be most suitable but it would not introduce the more sociological chapters on „The English at the Continent”⁴ and the one on „The Jews”.⁵ Would it not be possible to give a historical introduction in which one trend of thought deals with the development, which led to the suicide of science and the other with tendencies which led to the suicide of the Idea of Europe, both being two aspects of the same process.

Your notes on faith and science are most important but I prefer to discuss them either when we meet next or at the forthcoming meeting of the Moot. I was most delighted to have spent some time together with you at the Moot, and [I] am glad that you liked the group.

When I suggested that you should be invited to the Moot I only obeyed my conscience which told me that a meeting will be enrichment to you and to them. I believe too much in the creative power of a real discussion as to be afraid of rival views. The next period in history is one of the cross-fertilization of Ideas – so important after a phase of dogmatism. Personally I felt I can trust you. I believe in you and know that you deeply mean what you say.

Yours ever
Karl Mannheim

226. KARL MANNHEIM TO MICHAEL POLANYI

10th August 1944.

My dear Michael,

Many thanks for having sent me your article on Dalton.¹ I very much agree with its contents. In the Social Sciences it is even more detrimental that it becomes the fashion to make disconnected investigations without a philosophical outlook behind it. I should be very grateful if you could make this point in your book emphasising the tragicomedy that the Social Sciences try to enhance their dignity by becoming exclusively mathematical just when the scientists themselves feel the need to go back to a meaningful analysis of reality. This said by you will surely make a healthy impression.

There is only one thing I should like to emphasise, that it would do harm to your book if you were to say this in another short article. Your book should not become a series of miscellaneous essays. You should either bring it into one of your previous studies or write a new study on it.

Have I written to you that we want a short statement for our prospectus on your forthcoming book?² Could you send me one in two copies of a hundred words explaining what your book will be about. I should be most grateful if you could let me have it by the return of mail.

I was very sorry to have not been able to attend the meeting at the Savoy. In the afternoon I had a Ph. D. examination at Oxford and in the evening a lecture. Even if Balint's³ letter had reached me in time I could not have attended. Could you let me know what it was like? Should I be of any help on any other occasion I should be delighted to do my best.

I hope you are keeping well,

With best wishes,
Yours very sincerely,
Karl Mannheim

227. MICHAEL POLANYI TO KARL MANNHEIM

23rd October 1944.

My dear Karl,

I have finished the semi final manuscript of my book „The Principles of Economic Expansion”.¹ I have promised to submit it in this form in about a fortnight to the Cambridge University Press who will reply in another 2 or 3 weeks whether they want to print it or not. I somehow do not see that they are very much interested in it and so the matter may come back to Routledge and yourself. In any case, I would very much like you to read the manuscript some time so as to establish at last a common basis for discussion between ourselves.

I am now trying to lay out the essay which I have yet to contribute to „The Autonomy of Science”² and this is the main subject on which I have to consult you now. The enclosed copy of a letter to Oldham,³ which refers to a communication by T. S. Eliot, contains in very rough form the summary of the philosophy at which I am aiming by my studies of the scientific life. My own interest would be most easily and most genuinely indicated at the moment in an attempt to define the philosophical position thus achieved. In these terms I could justify every single bit of the taken essays and show, by reference to them as my evidence, how they contribute to the building up of an anchorage for convictions of the kind to which I am attached.

It is possible of course that an expansion of the argument as outlined in the letter to Oldham may appear somewhat „difficult” even though I make full use of the space of 10.000 words or so. But I think this ought not to influence us unduly. The public is better served and is in the end more grateful if it is given something purposeful and

substantial, something which attempts to fix an ultimate position rather than a bunch of stimulations without any prospect of synthesis.

I hope therefore you will agree to my suggestion and accept the outline of ideas as stated in the letter to Oldham as the groundwork of my proposed introductory essay. I may mention that it would be difficult for me to write on any subject (such as that outlined in my contribution to the last Moot Conference) which involves extensive reference to historical evidence. The amount of detailed work involved in substantiating a discourse of this kind would be beyond my powers to undertake at the moment.

Yours very sincerely
[Michael Polanyi]

228. KARL MANNHEIM TO MICHAEL POLANYI

27th October, 1944.

My dear Michael,

I have read your comments on T. S. Eliot's paper¹ with very great interest and I feel they will make a very good introduction to the book.² You are certainly right that there is no need to make it easier as the Library wishes to serve most advanced thought. My only request is (I suppose it is not even necessary to mention it) that the essay should really be an integrating essay and not an addition to the existing ones. But this can easily be done because starting with the theme Tradition, you can at the same time reach your problems concerning the continuity in science and its autonomy, you can show that Europe is precious to as a specific tradition and that just in this respect England has a chance of giving leadership and finally, you can discuss the problem of the advanced Jewish intellectuals as a specific configuration within the stream of European tradition. I am very much looking forward to the reading of the Introduction.

I agree with your suggestion that this time we should only discuss your book *The Autonomy of Science* and I hope to hear more of your other work at the next occasion.³ I myself have written comments on Eliot's paper,⁴ too, and I am sure that our discussion will be really fruitful.

I hope you are keeping well. At any rate, you must be in a very creative period of your life.

With best wishes from both of us,

Yours very sincerely,
Karl Mannheim

229. KARL MANNHEIM TO J. H. RANDALL

15th November 1944

Dear Professor Randall,¹

As the Editor of the *International Library of Sociology and Social Reconstruction*, I am writing to ask you to become one of our collaborators. I think it is especially the Sec-

tion – Sociology and Psychology of the Present Crisis (in the enclosed Prospectus) – in which you may be most interested to collaborate. I shouldn't dare to put this request so apodictically should I not know from the reading of your work how similar our aims are and should I not have found the confirmation of this in the Journal of the History of Ideas in a very generous review from you of my work.

In the International Library I am trying to develop among others, the discussion of topics which fall into the field of the study of the history of ideas and as the response seemed to be quite astonishing, I feel I must broaden the platform of our authors and invite those American writers whose ideas are congenial to contribute. Should you, therefore, have a book in the making which you would be willing to contribute to the Library, I should be very glad to present it to my Board and Publishers, either with a view to acquiring the Anglo-American rights or, if you prefer it, the English rights, including the Empire, only.

There is one other matter on which I should like to consult you as a member of the Board of the Journal of the History of Ideas. I think it would intensify the exchange of ideas between the U.S.A. and England in our fields of interest if the Editors of the Journal would keep me informed about forthcoming books which could be published at the same time over here and if I could inform them about books which we publish here and which fall into their interests and which they might like to review. There are, for instance, three such books which came out recently, to which I would like to draw your attention:

H. A. Hodges (Professor of Philosophy in the University of Reading) Wilhelm Dilthey – An Introduction.

Alfred von Martin: Sociology of the Renaissance

L. L. Schücking: The Sociology of Literary Taste²

Finally, may I add to this another request, to give me some hint concerning forthcoming books (beyond the range of the Journal of the History of Ideas) which you would like to see included in the Library and widely read and studied in England and the Empire. I must rely upon such advice as we are nearly completely out of from America and every direct communication of hints is of immense value.

I should be glad if this first contact, however one-sided it is, as I am asking you for so many different things, would lead to a closer co-operation as it is my feeling that just in the present situation those who work along similar lines should not only know of each other but should keep in touch.

Yours sincerely,
Karl Mannheim

230. KARL MANNHEIM TO MICHAEL POLANYI

1st January, 1945.

My dear Michael,

Forgive my late answer to your letter. But it is only now that I can turn to my correspondence as I tried to work on my book during the holiday.

I was glad to hear that you liked the discussions of the Moot.¹ I fully agree that the economic problems are not sufficiently considered but the members are least qualified for this and I feel they can make their best contribution on the philosophical, religious and political plane.

I can certainly not complain about lack of response in this country but what keeps me depressed sometimes is that I feel my job would be to train ten to twenty sociologists in the young generation to overcome the dilettantism which still prevails in this sphere. But although so many people feel this to be true things move too slowly to establish the framework for it in time. I really feel what I expressed perhaps too abruptly at the Moot that this country cannot afford any longer to bring about change at such a slow pace as in the past. Things are moving too quickly in the world. But we might, perhaps, discuss that at some other time.

I am glad to hear that your arrangements with the Cambridge Press are satisfactory and even more pleased to hear that you are working on your manuscript on the *Autonomy of Science*. I hope to see you before long and if you give me long enough notice we could certainly meet. If it suits you better, we could meet in Town at my Club.

With our very best wishes for the New Year from both of us to both of you,

Yours ever,
Karl Mannheim

231. MICHAEL POLANYI TO KARL MANNHEIM

6th March 1945

My dear Karl,

I would be glad if you could find time to read the enclosed pamphlet.¹ It should show you that I am not at all opposed on principle to an extension of centralised control over economic activities. Actually I am entirely in favour of it wherever the conditions require it.

Patent Reform offers a field where these conditions could be studied in detail. It could also be recognized here that reforms of any kind can achieve only partial solutions and that some social relations, however desirable, remain incapable of establishment.

To this extent all problems and the patent problem in particular remain insoluble. The field of unmanageable relations can be gradually reduced only by further inventions of administrative or legislative technique.

With all good wishes,
Yours ever,
[Michael Polanyi]

232. KARL MANNHEIM TO FRED CLARKE

Private Address:
5, The Park,
London, N. W. 11.

9th June 1945.

Dear Sir Fred,¹

I enclose the particulars for which you asked.² I think the idea is not that I should present a formal application, therefore I have added to the main data some supplements for your fuller information.

To save you the trouble of compiling all the facts which refer to the development of my philosophical and pedagogical interests there is a statement which deals especially with them. (No. 5.)

I enclose also a collection of opinions (mainly reviews) on my published work, (No. 6).

Finally, I have added a statement on the International Library giving details of the Plan as it stands now.

I apologise for this self-advertisement, but I thought I should leave the final selection of what is relevant to you.

I find it too difficult to put into words what your interest and appreciation means to me.

Yours sincerely,
Karl Mannheim

233. MICHAEL POLANYI TO KARL MANNHEIM

14th September 1945

My dear Karl,

You will remember the project for a new quarterly journal¹ which I mentioned to you on earlier occasion, and the circular which I sent you in this connection.² The project has matured further and has changed in character to some extent. We are now planning our enterprise on more neutral ground, and propose to run the journal on lines somewhat similar to „Social Research” published in New York. Broadly speaking, it would comprise politics, economics and philosophy on a level intermediate between a purely academic archive and a magazine of the type of „The Political Quarterly”. It would aim at being readable and interesting to all serious students of public affairs, not limiting itself to the specialised scholar but neither seeking to reach a really popular audience.

The Literary and Philosophical Society³ which would publish the journal is bound by its Rules to make no statements of a political kind, but we could nevertheless tackle controversial questions by always admitting opposing approaches, and I think we are rather inclined to make a feature of statements of opposing points of view.

Our intention is quite definitely to make this journal a national and international organ, and while it would centre primarily on Manchester it would seek contributions from all over the world and try to gain access everywhere. I hope you will agree to the desirability of such a new journal in the field of social sciences which we are badly lacking in this country, and I would like to ask your help in bringing it about. I would like to find out whether Routledge would be prepared to publish the journal on behalf of the Manchester Literary and Philosophical Society, and on what terms. Should there be any prospect of this, perhaps I could see the Directors of Routledge in London on some early occasion when other business takes me to town.

I think I should say that at the moment we are considering to spend a total of £ 5,500 on the founding of the journal during the first three years of its existence, but that in the event of reasonable success there is every reason to expect that further subsidies would be available for many years to come. You know roughly the people on whom we could base the journal here in Manchester. They include John Jewkes, Dorothy Emmet, Walter James of the Manchester Guardian, T. W. Manson,⁴ myself and others. The local editorial board would probably try to gain the official support of notable writers elsewhere.

I hear from our Vice Chancellor that he had some pleasant talks with you and I regret that I could not join you in Anglesey myself. I left North Wales around the 20th of August.

I hope you don't mind my asking your help in this matter, but I thought that in view of your Editorship of the International Library it would be both advantageous and proper to introduce this subject to Routledge through your good offices.

Yours ever,
Michael Polanyi

P. S. We expect to pay contributors at a reasonable rate, say 10 guineas for an article of 5,700 words.

234. KARL MANNHEIM TO MICHAEL POLANYI

18th September 1945

My dear Michael,

This is only to acknowledge receipt of your letter.¹ I wrote a very warm recommendation and hope our plans will materialize. Routledge will write to you before long.²

Kindest regards,
Yours
Karl

235. J. G. CARTER TO KARL MANNHEIM

25th October 1945

Dear Dr. Mannheim,

We are publishing Popper's *The Open Society and Its Enemies* on November 2nd, and although you may not be entirely in sympathy with the values and outlook expressed,¹ I know you would like to have a copy of this book, which is being forwarded to you with this letter.

Yours sincerely,
[J. G. Carter]²

236. HAJNAL ISTVÁN – MANNHEIM KÁROLYNAK

Budapest, 1945. XI. 20.

Igen tisztelt Professzor Úr!

A Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán megüriült társadalomelméleti tanszék betöltésére kiküldött bizottság nagyon szívesen javasolná a Karnak, hogy erre a tanszékre Professzor Urat, egyetemünk doktorát hívja meg,¹ ha Professzor Úr a meghívást elfogadná. Professzor Úr értékes egyénisége nagy nyereség volna a Karnak. Tekintettel arra, hogy a tanszék betöltése rendkívül sürgős, szeretnénk, ha Professzor Úr december 8-ig szíveskedne velünk közölni elhatározását.**

** Abban a sajnálatos esetben, ha Professor Úr nem tudná meghívásunkat elfogadni, szíves véleményét kérjük dr. Szalai Sándor² meghívására vonatkozólag.

Szíves válaszát várva

őszinte tisztelettel
[Hajnal István]
bölcsészkarai dékán

237. KARL MANNHEIM TO A. D. LINDSAY

28th November 1945.

My dear Master,¹

today I am writing to you so that I should be the first to tell you the news, before it goes to the newspapers, that I have been offered the Chair of Education previously held by Sir Fred Clarke.²

Although, as you know, this was always in the air, I never fully believed in it and in many ways it comes to me as a surprise. I shall, of course, accept it, as I not only feel that it is an undeserved gift, but also, because in spite of the difficulties it is a most inspiring task to have a chance if in financing educational thought from such a relevant centre. I also greatly appreciate the magnanimity in offering such a Chair to somebody who has not been brought up in the English tradition. Perhaps I shall make a virtue of

a deficiency by strengthening those bonds which help to unite educators all over the world.

You will understand that my feelings are a bit mixed – joy about the new scope and regret to give up to certain extent the kind of work and the field in which I tried to improve my knowledge for about thirty years. Last but not least it should mean parting with those plans we developed concerning my work and co-operation with you.³

But these are personal problems and deep conflicts in my mind which I should like to work out with you in a personal talk – should you find time for it.

Yours very sincerely
Karl Mannheim

238. KARL MANNHEIM TO MR. SKEMP

29th November 1945.

Dear Mr. Skemp,¹

With reference to your circular letter of 15th November, I am enclosing a statement of my work in this country. I have omitted some of the activities and publications for the sake of brevity.

Yours sincerely,
Karl Mannheim

KARL MANNHEIM

5, The Park, London, N. W. 11.

*Summary of the main aspects of his work
in this country*

Continued to work as a Lecturer in Sociology at the London School of Economics.

Gave courses and seminars at the Institute of Education, University of London, in the field of Sociology of Education. Gave a great number of public lectures among others –

History of the Concept of the State as an Organism.

In the Series on the History of Science, arranged by Cambridge University.

Planned Society and the Problem of Human Personality.

4 Dunkin Lectures. Manchester College, Oxford.

Psychological Aspect of Moral and Social Progress.

British Psychological Society.

Broadcast talks to Sixth Forms during two sessions on Ethics and What is Sociology?

Broadcasts of Series a/ to Hungary in Hungarian; b/ to Germany in German; c/ to France in French; d/ to China.

Lecture given on the Psychological and Sociological Principles of Broadcasting to Foreign Countries (with special reference to the Atlantic Charter. For the Research Unit (Overseas) BBC.

Wrote the followings books:

1. Ideology and Utopia, an Introduction into the Sociology of Knowledge, London. 1st Ed. 1936; 2nd Ed. 1939. Kegan Paul; New York 1st Ed. 1936; 2nd Ed. 1939. Harcourt Brace & Co.

2. Man and Society in an Age of Reconstruction: Studies in Modern Structure. London 1st Ed. 1940; 2nd Ed. 1941; 3rd Ed. 1944; Harcourt Brace & Co.

3. Diagnosis of our Time, London 1st Ed. 1943; 2nd Ed. 1944. Kegan Paul. New York 1944. Oxford University Press. 3rd Ed. 1945.

All three books were published during the war by the publishers. Fondo de Cultura Economica, Mexico.

There is a Brazilian Edition of Ideology and Utopia in preparation by Globe Publishing House, Rio de Janeiro. A Japanese abridged edition has been published in Tokio some years before the war, of Ideology and Utopia.

There is a Chinese edition of Man and Society in preparation. Dutch, Swiss, Spanish and German Editions of Diagnosis of our Time are under discussion.

The following book in preparation:

Essentials of Democratic Planning being written for the Royal Institute of International Affairs.

Editor of the Series – *The International Library of Sociology and Social Reconstruction*. Publishers in London, Kegan Paul, Trench Trubner & Co.

Publishers in New York, Oxford University Press. Publishers for Switzerland and Germany Europa Verlag (Oprecht) Zürich.

29 volumes published so far. Plan of the Library enclosed.²

Just being offered the Chair of Education, University of London, held so far by Sir Fred Clarke, which will be accepted.

239. KARL MANNHEIM TO MARGARET CLEEVE

2nd January 1946

Dear Miss Cleeve,¹

I have to write you my usual report on the progress of „Democratic Planning”.² It is, on the whole, the same as before, I could, especially during the summer, do considerable work but otherwise a great many commitments prevent me from finishing the book. One of the difficulties is that just recently too many political factors which were discussed have changed so that essential parts need reconsideration and rewriting.

I, on my part, am not in a hurry with its publication as it should become more a book on principles than a political pamphlet with immediate purposes. I should be glad to know that the committee holds the same view.

Yours sincerely,
Sgd. Karl Mannheim

1946. január 7.

Kedves Barátom,¹

bocsáss meg, hogy csak megkésve válaszolok kedves soraidra, de sorsom, hogy még a jó dolgok is árukat idő alakjában követelik.

Még több dolgom van, mint eddig, mert egyik napról a másikra 3 kurzust á. 18 előadás kell előteremtenem. Ettől eltekintve tényleg igen örülök a kinevezésnek,² mert helyesen látod, azért választottak, mert rájöttek, hogy a pedagógia ma csak mint alkalmazott társadalomtudomány tanítható. Szóval, nem szakadok le a szociológiáról, és minthogy ez a „premier Chair of Education” az országban, módom lesz hatást gyakorolni. Tekintve, hogy pár nappal később – ez érdekelni fog – a budapesti bölcsészettudomány fakultásától hivatalos meghívást kaptam az ottani tanszékre (szociológiai),^{2a} megvan az az elégtételeim, hogy Teleki³ szellemének ezt is tudomására hozhatom (tudod, hogy ő azt mondta egy ismerősömnek, ki mesélte, hogy Frankfurtban tanár vagyok, hogy az nem kunszt – itt (azaz Budapesten) legyen tanár).

Így nemcsak Pestalozzi és Fröbel⁴ fognak sírjukban megfordulni, ha hallják, hogy én milyen furcsa pedagógiát adok elő, még talán Fináczy⁵ mester is.

Ilyenféle gondolatokkal szórakozunk itt. Nagyon sajnáljuk, hogy megint visszamentetek Oxfordba és így nem láthatunk. Jó volna egy kis kibeszélés.

Julis is, én is igen hálásak vagyunk szavaidért – igen jól estek. Schlesinger⁶ ide – Schlesinger oda, honi kedvesség régi barátság mindennél többet ér.

Sok szeretettel üdvözlünk benneteket

Károly, Julis

Lolinak⁷ extra köszönet és szeretet.

P. S. Ha megint itt lesztek ne hagyjatok ki a programból.

241. KARL MANNHEIM TO LAJOS FÜLEP

22nd January 1946

Dear Fülep,

I was delighted to receive your postcard¹ which after four weeks reached me safely. I am happy to know that you survived those difficult times, and I know all too well what an achievement that is. I hope this letter will stimulate you to write a more detailed one where you tell me about everything that concerns you, about your present situation, problems, and whether I can do something for you. I am writing this also on behalf of Dr. Kollar,² who is in Amsterdam with the Pantheon publishing firm, and who enquired whether I knew something of you. I informed him about the contents of your postcard, and he also wishes to be remembered in my answer.

To start with mutual information, I should like to tell you that my wife and I, although we had a very difficult time and stayed in London during the blitz, survived

without mishap. I worked all the time at the London School of Economics, and it will certainly interest to hear that I have just been appointed to the Chair of Education in the University of London. As this is the premier chair in education, not only in this country, but in the whole Empire, it really means that people want a sociologist to influence educational thought. This is a very inspiring task, although I do not quite know how I shall succeed in changing all the minds of the whole British Empire within the few years which we have at our disposal till the atomic bomb destroys everything. You could certainly give me good advice on that.

Another venture which will interest you is the International Library which I am editing, and of which I enclose a prospectus. The Library has been established as a platform for international discussion on sociological issues on a scientific basis, and it has met with an unexpected response all over the world. If you would like to contribute to it, I should be glad to consider any proposal.

Well, so much about us, and I hope you will reward my loquaciousness by writing fully about yourself.

With best wishes from my wife and myself,

Yours ever,
Karl Mannheim

242. KARL MANNHEIM TO HANS GERTH

4th July 1946

My dear Gerth,¹

Many thanks for both of your letters, the one of 21st June, and the second of 26th June, the letter dealing with your personal problems.

To start with the first. I sent it on to Miss Ilse J. Ursell,² Secretary to the Society for the Protection of Science and Learning, Westminster College, Cambridge, as this institution deals with problems you are referring to. They will communicate with you direct. I drew their attention to the confidential character of your request.³ Meanwhile, you could write to them too in order to speed up matters. I can quite understand that you prefer to work in Germany. I shall write to Professor Gerloff,⁴ the Rector of the University of Frankfurt and draw his attention to you if you wish me to do so. They confidentially explored whether I would accept the Chair there, but my commitments to this country are so strong that I could hardly accept. Apart from this, there are a few tasks here from which I cannot run away. But I should like to see you teaching in Frankfurt.

As to the problem of the Max Weber book.⁵ Your letter is a sincere human document and I appreciate this. I think faults have been made on both sides but I do not want to be the judge. My main aim is that Max Weber's work should be published in suitable form and that should happen which is the best for the book and all the people involved. I still have not had time to study your volume thoroughly but always assuming that it is good, my suggestion is this: Your volume should be published in England

and the Empire in the above Library, leaving of course the American edition as it is in the hands of the Oxford University Press, New York.

From your and Mills' point⁶ of view, this has the advantage that books in our series sell on quite a different scale than similar books published by the O.U.P. in England. They mostly sell some American copies over here, whereas we print a whole edition which usually sells 2,000 copies immediately, not to speak about additional editions which follow in due course as our printed catalogue shows. My publishers have immediately taken steps with O.U.P., New York, that they should ask O.U.P. London whether they would transfer this volume to us. So far there is no reply. But it may matter a great deal if you and Mills as authors and editors voiced the same claim. Of course, you should only do so if you are convinced that it is an advantage from your point of view and Max Weber's that this should happen.

From my point of view I have to complain that O.U.P., New York, which knew from our prospectus of our plan to publish a Max Weber volume in our Series, did not inform us about their accepting the book. In view of our co-operation the last they could do would be to transfer this book to the series as it has there its organic place. Should this plan materialize, then I would turn to Shils and perhaps suggest that he write a comprehensive study of Max Weber, on which he has been working for many years. But I wish to emphasize that these are only suggestions to which I have as yet neither my publishers nor Shils⁷ consent. I must first know what your and Mills attitude to the matter is. My publishers of course know about my plans to transfer your volumes, English edition, to my series. Technically, the next step is therefore that you should write to O.U.P., New York, that you would find it more advantageous for this book to be published in the International Library.

So much for to-day as I am in a hurry. Hoping to hear from you soon.

With best wishes from my wife and myself to both of you.

Yours very sincerely,
Karl Mannheim

243. KARL MANNHEIM TO ILSE J. URSELL

4th July 1946

Miss Ilse J. Ursell,
Dear Miss Ursell,¹

Re Professor Hans Gerth,² 1232 Bowen Court, Madison, Wisconsin, I enclose a letter which is self-explanatory. Professor Hans Gerth is a former student of mine, one of the most gifted young sociologists who holds a post in Wisconsin University. He seems to be ready to go back to Germany, first for a period of trial and then for good. I think he would be a real asset. He is not of Jewish origin but left because he found life unbearable in Nazi Germany. Would you kindly answer his enquiries direct, letting me have a carbon of your answer, just to enable me to keep in touch with the case? I should be glad to have his letter after perusal.

I thank you for your communication on Dr. Béla Iványi Grünwald³ with which I shall deal separately. Thanking you for all the trouble you are taking,

Yours sincerely,
Karl Mannheim

Please may I draw your attention to the fact that Gerth's letter is confidential.

K. M.

244. KARL MANNHEIM TO A. D. LINDSAY

11th July, 1946.

My Dear Master,¹

I was very sorry that I had to cancel my visit to Oxford as, at the last minute, I had a pain in my leg which just lasted for two days but was enough to deprive me of the pleasure of seeing you, your wife and your family, but I hope for another occasion and, meanwhile, I want to answer in a few words your remarks on my comments to your chapter.²

I find them very consistent with your approach, based upon the non-Conformist Sectarian tradition according to which all life is in the small communities and the big organisations are anyhow lost. As I said in my last letter, I accept this as a very fruitful polarity in our discussions because it is important that one should continually plead for and watch the vitality of the small groups and should not fall victim to the German tradition which mostly shifts the emphasis on largescale organisations, the evil outcome of which can be studied both in Nazism and to a certain extent in Soviet Russia. If I may allocate a place in this topology for my own position, I would say I am more with you but I don't think that by giving up as hopeless the big organisations one solves the problems arising from them. It is here where thorough sociological study is wanted to explore the great variations which exist in them and as to the relations between them, among which there are some which are absolutely detrimental to freedom and others which can be planned so as to admit the maximum freedom within an organised framework.

However this may be, you are certainly right that you ought to make your point in your next chapter and it would not have been helpful to discuss these questions in the previous one. On the other hand, I hope that by having played the advocatus diaboli's role, I did not seem to be over-critical but rather provoked the riposte which as I said, is developing a necessary approach most vigorously.

I very much hope that you will let me have the privilege of reading your next chapter as soon as it is available.

What is your health like and what are your plans for the summer? With very best wishes from both of us to all of you.

Yours sincerely,
Karl Mannheim

28th October, 1946.

My dear Lukács,

Forgive my writing to you in English, but this enables me to save you the trouble of deciphering my handwriting but please answer me in which ever language it pleases you.

The purpose of my letter is to ask you whether you would not like to see one or two of your books published in English, both for the English and American reader. As you perhaps know I am editing the above series, a prospectus of which I am sending to you under separate cover. Our intention with the library is that it should become a platform of international discussion on a scholarly level, with all nationalities and views represented, I understand you have recently written and published both in Russian and German a *Sociology of German Literature*,¹ and a *Sociological Study on G. Keller*.² Should you be interested in my suggestion, I should be glad to get consultation copies of the German edition. At this stage, I of course, cannot commit myself, as I have to receive the consent of my Board, but I can assure you that both the Board and myself have the highest appreciation of your work, and would give very serious consideration to it.

I should also be grateful if you were to draw my attention to – from 2 – 5* books, which you would like to see included in the Library, since the letter would be able to communicate to an unbiased world readership, some of the representative achievements of Soviet scholarship. I should like preferably to see books on History, Education Foreign Policy, but any other topic which fits in to the framework of the Library, would interest us.

About ourselves, it would want a whole book to report thoroughly what has happened, therefore I confine myself to telling you that we happily survived the War. My wife is a practising Psychoanalyst,³ and a member of the British Psycho-Analytical Society, and I myself have recently been appointed to the Chair of Education in the University of London, where I teach Philosophy and Sociology of Education. I of course, did not cease to remain a Sociologist, but I find it most fruitful to concentrate on this very quickly developing field.

I should be grateful if you could let me know something about yourself, your wife, and children, also about Herbert⁴ and Anna.⁵ We send our love to all of you.

Yours ever,
Mannheim Károly

Budapest, 13. XI. 1946.

Lieber Mannheim,

vielen Dank für Ihren Brief und für die liebenswürdige Aufforderung, meine Sachen englisch herauszugeben.¹ Die Essays, die Sie erwähnen, bilden einen einheitlichen Komplex, und könnten als ein einheitliches Werk unter dem Titel: „Zwei Jahrhunderte deutscher Literatur“ herausgegeben werden. Es wäre dann eine technische Frage, ob man alle Essays in einem Band vereinigen sollte (Umfang ca. 650 Schreibmaschinenseiten), oder ob es nicht vorteilhafter wäre, zwei Bände zu machen. In diesem Fall wäre der Titel der ersten Bände: „Goethe und seine Zeit“ (der Band ist bereits ungarisch erschienen),² der des zweiten: „Deutscher Realismus des XIX.–XX. ten Jahrhunderts“. Die Essays behandeln: Werther, Wilhelm Meisters Lehrjahre, Der Briefwechsel zwischen Schiller und Goethe, Schillers Theorie der modernen Literatur, Hölderlins Hyperion, Faust (dies eine Serie von Studien, allein im Umfang von 120 Schreibmaschinenseiten), Die Tragödie von Heinrich von Kleist,³ Eichendorff,⁴ Georg Büchner,⁵ Heine,⁶ Gottfried Keller,⁷ Wilhelm Raabe,⁸ Arnold Zweig,⁹ Thomas Mann.¹⁰ Falls eine Zweiteilung erfolgt, beginnt der zweite Band mit dem Essay über Kleist. Die Aufsätze sind zum grössten Teil in der „Internationalen Literatur“ in deutscher Sprache erschienen. (Ausnahmen sind: Büchner, der in der Zeitschrift „Das Wort“ gedruckt ist, sowie Werther und die drei letzten Faust-Studien, die in deutscher Sprache noch nicht erschienen sind. Ich schreibe Ihnen dies so detailliert, weil es eventuell möglich ist, dass Sie oder die anderen Herren, die diese Ausgabe leiten, sich mit einem Teil dieser Arbeiten schon jetzt bekannt machen können, und sich ein Bild darüber formen können, ob sie das Buch überhaupt wünschen. Die in den Zeitschriften gedruckte Texte sind zumeist endgültige; die wenigen Einfügungen und Korrekturen könnte ich leicht von hier aus nachsenden. Falls ein beträchtlicher Teil der Aufsätze dort zugänglich ist, wäre natürlich die heute postalisch schwere Sendung des Manuscripts wesentlich erleichtert. Ich wäre Ihnen sehr dankbar, wenn Sie mir paar Zeilen darüber schreiben würden, wie weit dies möglich ist. Jedenfalls lasse ich das Manuscript abschreiben, was unter den hiesigen Verhältnissen nicht allzu leicht ist.

Den in Ihrem Brief erwähnten Prospekt der Serie habe ich bisher nicht erhalten. Darum ist es mir nicht ganz leicht, Ihnen Vorschläge für andere Bücher zu machen. Jedenfalls teile ich Ihnen die wichtigsten und besten mir bekannten Bücher mit. R. F. Uszijevis:¹¹ eine Sammlung von Essays über vorsovjetsche [!] und sovjetische russische Literatur. (Die Verfasserin ist sicher ein hervorragender marxistischer Literaturkritiker, vielleicht der beste, den es heute gibt. Die genaue Auswahl des Bandes kenne ich nicht, aber ich weiss, dass eine solche bei der Moskauer VOKS Gesellschaft für kulturelle Verbindung mit Ausland fertig vorliegt. M. A. Lifsic¹² Fragen der Literatur und Kunst, eine sehr bedeutende Essay-Sammlung, die von marxistischen Standpunkt Winkelmann, Hegel, Marx und Lenin behandelt. Der Verfasser hat im Jahre 1938 in der Zeitschrift: Literaturnij Kritik ebenfalls einen sehr bedeutenden Aufsatz über Vico veröffentlicht, müsste man unbedingt dem englischen Band anschlies-

sen. Ich halte ihn für den philosophisch und soziologisch begabtesten Denker von allen in und ausserhalb Russlands, die ich kenne. Rubinstein: Psychologie.¹³ (Der genaue Titel ist mir im Moment nicht Erinnerlich. Das Buch erhielt seinerzeit den Stalin-Preis. Es ist die erste systematische Zusammenfassung der Probleme der Psychologie von marxistischem Standpunkt und darum wahrscheinlich für ein englisches Publikum interessant, umso mehr, als es eine eingehende Kritik aller wichtigen psychologischen Strömungen des Westens enthält.) Und endlich noch ein Vorschlag, bei welchem ich, infolge meiner Unkenntnis Ihrer Publikationen etwas unsicher bin: Makarenko: Pädagogisches Poem. Dies ist im Wesentlichen ein belletristisches Werk, das die Erfahrungen des Verfassers bei jenen Kindern und Jünglingen beschreibt, die infolge der ungünstigen Verhältnisse Vagabunden geworden sind. Er zeigt die erzieherische Wirkung der Arbeit und des sozialen Gefühls über den „Anarchismus“ des Vagabundentums. Es ist ein ausgezeichnetes Buch, und für jeden Pädagogen – besonders in der Nachkriegszeit – in höchstem Masse lehrreich. Wenn Sie diese Bücher haben wollen, so schreiben Sie an den Präsidenten der VOKS, W. S. Kamenjov, wenn Sie es wollen, mit – Berufung darauf, dass die Vorschläge von mir stamme.

Der sachliche Teil dieses Briefes ist so lang geworden, dass ich für den persönlichen nur wenig Raum und Zeit mehr übrig habe. Nach unserer Begegnung in Frankfurt fuhr ich sehr bald in die Sowjetunion, wo ich, besonders vom Standpunkt der materiellen und ideellen Bedingungen der wissenschaftlichen Arbeit die glücklichsten Jahre meines Lebens verbracht habe. Seit August 1945 bin ich in Budapest, als Professor für Ästhetik und Kulturphilosophie an der Budapester Universität. Das Leben ist hier sehr interessant, nur ist die gesellschaftliche so gross, dass ich zu keiner wissenschaftlichen komme. Auch Gertrud¹⁴ hat die Zeit in der Sowjetunion zur Vertiefung ihrer ökonomischen Arbeiten benützt, die jedoch auch jetzt noch nicht bis zur Veröffentlichung gediehen sind. Die beiden jüngeren Kinder, Feri und Ancsi sind beide Ingenieure in der Sowjetunion; wir erwarten sie in den nächsten Wochen. Über Lajcsó,¹⁵ der in Manchester ist, wissen Sie wahrscheinlich mehr als wir. Ihn erwarten [wir] ebenfalls dieser Tage.

Bitte übergeben Sie Ihrer Frau die herzlichsten Grüsse von Gertrud und mir. Balázs's sind noch vor uns in Budapest angekommen, er hat hier mit seinen Theaterstücken und Gedichten schöne Erfolge gehabt. Ein neues Drama, mit Kodály's Musik wird in dieser Saison aufgeführt;¹⁶ ebenfalls wird sein autobiographischer Roman bald erscheinen.¹⁷

Mit herzlichen Grüssen auch von Gertrud

Ihr
Georg Lukács

247. KARL MANNHEIM TO GEORG LUKÁCS

25th November, 1946.

Dear Lukács,

This is only to acknowledge receipt of your two¹ letters. I am glad to see that you would be interested in having your studies published in our Series. At the moment please do not undertake anything which involves you in extra expense, because I have to get my ideas accepted by a Board, and with Committees one never knows in advance how things will turn out. We shall then also have to discuss what the present forms of making a contract with you are. Have you to get the permission from some Russian or Hungarian authorities, and are we to deal with you through the Board of Trade? The latter we shall find out as soon as I have the acceptance by the Board, which will take some time as some of us will have to read the proposed studies.

I am most grateful for the other suggested titles. You must have misunderstood me because I am not only interested in the Sociology of Literature, but in the applications of Sociology to various spheres of life. I enclose in this letter a draft plan of the Library, which gives you an idea of the scope, and send you under separate cover a full catalogue, which I hope will safely reach you. Should you for one reason or another, not be in the possession of the whole scheme of the Library, I understand the Library of the Parliament in London possesses most of the copies of this series, and the later volumes contain at the end a more or less reliable prospectus of that we have and are going to produce.

My wife and I were very pleased to have your personal news, and I add nothing personal to this letter because I do not wish to delay its arrival unduly.

With very kindest regards from us both to you all.

Yours ever,
Mannheim Károly

P. S. I would be most grateful if you could make some more suggestions concerning the best books in Russia on topics such as Sociological Approach to the Study of History, Family, Education, Foreign Affairs, etc.²

248. KARL POLANYI TO KARL MANNHEIM

26th November 1946

Dear Mannheim,

Let me just add this to our telephone conversation of this morning, as I said, I must assume that no entry permit for me had been asked for by the Budapest University authorities.¹ This was most probably due to a misunderstanding which arose in Budapest.

In agreement with the British Council in London, I wired to Dean Eckhart,² on 14th October as follows: 'Confirm wires from you and subsequently Education Ministry

stop, please inform British Council representative of entry permit when *available*'. This was in response to the latest communication to reach me on this matter from Budapest, namely from the Ministry of Education, on 12th October. It ran: 'Steps necessary for entry visa taken stop expecting arrival soon'.

Unfortunately, Dean Eckhart (as I see it) took this to mean that I advised him to consult the British Council transitory representative, who however, for local and reasons, was not in the position to be helpful. He wrote to Dean Eckhart to this effect, who thereupon informed me that in view of the 'present position in regard to the facilities of entry', my visit would have to be put off.

I made no mention of these facts to Szakasits,³ Kethly Anna⁴ and Horvath⁵ when interviewed by them about my prospective visit to Hungary, which as I told them was now postponed to Spring. Later, I informed Kaldor György⁶ of the fact there must have been some quid pro quo in regard to the underlined passage in my wire. To stop rumours from queering the pitch, I should like to ask you to inform Minister Ries⁷ of the contents of this letter. Of course, I have kept the British Council in London informed about developments.

On account of the extreme shortness of time, there were, as you know, minor last minute developments in regard to my application at the L. S. E. Applications had to be in by 8th November. I asked first Lindsay,⁸ the Carr,⁹ then you to be reference. By that time my application was ready, their answers were just in. I gathered you were ill, and now wrote to Ginsberg¹⁰ also, but in view of the shortness of time, and in order not to appear to put him under pressure I mentioned the fact that I had written simultaneously to the Secretary of the L. S. E. to be excused for an eventual delay in sending one of my references. But before the evening of the 7th, your permission came to hand, together with Ginsberg's. So I sent in both. Thanks again. I begin to have a conscience about keeping you too long on the phone, and so I prefer to bother you in writing about these details.

Do let me know how you have decided about your Hungarian trip.¹¹ I continue to be impressed by the genuine stirring of the minds. Have you seen 'Valóság'¹² the new monthly of the Young Hungary? It is a fair sample of this new and honest spirit.

With best wishes

Yours sincerely
Karl Polanyi

FÜGGELÉK

Heidelberg, 1921. október

Szétszórta élünk mi, magyarok, ki itt, ki ott, a világ minden pontja ma messzebb van egymástól, mint régen, s a kíváncsiságunk mégis mohóbb, mint valaha. *Úgy érzem magam*, mióta kint vagyok idegenben, *mint előre küldött őrszem*, egy kis csoport ember *előretolt figyelője*, hogy nézzem, *történik-e végre valami*, vannak-e az idegen házak között is emberek. *Benézek* minden nyitva felejtett ablakon, *ellesem* a hadonászva beszélők gesztusát, s *találgatom* a tartózkodó némák elhallgatott szavát. *Ha emberek összejönnek, ott vagyok, ha tanulnak, velük tanulok, s élni is együtt kíváncszom velük, letelepednék, s mégsem találom a helyem.*

Széttrőtt a magyar korszó, s száz cserepe száz felé vetődött, az a pár szál érdemes ember, nagyrészt egymásról tudók köre, szétvetődött, s *ha kettő-három összekerül, mohón kérdez a többi után. Nemcsak a sorsát szeretném tudni mindegyiknek, hanem mindazt, amit magyar szemével látott a világ különféle sarkaiban*, s tán nem tévedek, ha azt hiszem, hogy más is így van vele, s érdeklí, mit mesél egy Németországba vetődött cserép.

Egyet kell mindenekelőtt *bevallani*, hogy ez a világ, melyről itt szó lesz, *nem az egész mai Németország szellemi életét tükrözi*. Csak egy kis, vékony *emberréteg* természetrajzát sikerül e sorokból kiolvasni: *a mai német progresszív intellektuelekét*. Mindig így volt, s ma is így van, hogy mi, *akik írunk*, valahogyan *hozzájuk tartozunk*, s ha írunk, akaratlanul is a *magunk kasztjainak* szempontjait, *előítéleteit* próbáljuk ki, s mikor állítólag a *szellem történetét* rajzoljuk, csak egy pár előre loholónak kalandjáról számolunk be, s *úgy teszünk, mintha avval a pár kiszemelt emberrel együtt mi volnánk a világ tengelye*.

Az újkor ott kezdődött, hogy legelőbb is az volt a legszimbolikusabb cselekedete, amikor az ember a kopernikusi gesztussal rájött arra, hogy nem ő a világ közepe, s belátta, hogy nem akörül forog valójában a világ, aki nézi, s *a teremtés koronája nem feltétlenül az ember*. Mikor az ember már tudta, hogy nem ő a világ közepe, az *íróember még mindig a ptolemaioszi világban élt, s az új időknek talán az lesz egyik, csak lépésről-lépésre megvalósítható reformja, hogy az íróember is megtanulja, hogy a földi renden belül a társadalmi mozgások közpályájának nem a tudós, nem az újságíró a centruma. Nem az ő kérdései, nem az ő szempontjai azok, melyekhez a fejlődés igazodik, s meglehetősen szűk szögletből vannak meglátva a dolgok, ha csak a műveltek szemével nézzük a történeteket*. Mint ahogy a nőknek eddig az volt a sorsa, hogy (egy-két kivétellel) mindig férfiak írták meg az ő életüket, legelrejtettebb érzéseiket, úgy más területeken is a dolgok egy paradox rendeltetésénél fogva a nem-író, a nem-szellemi emberek természetrajzát és sorsát a műveltek szemüvegén keresztül tudjuk látni. A dolgok természetéből következik, hogy Tristan szerelmes és Don Juan szeretkezik, s egyikük se ír se esszét, se színdarabot, s a költő vagy író kontemplatív kategóriáin keresztül látjuk csak az ő alakjukat, noha az igazi probléma az: milyen volna Don Juan és Tristan alakja, ha ők írták volna meg önmagukat.

Az írásnak az egyik végső paradoxája, hogy tárgyi, valóságos akarna lenni, a dolgok alaprajzát szeretné adni, és mégis mindig *csak egyik perspektívájukat* képes papírra vetni.

Ez ellen csak egy segítség van: ráébredni erre az adottságra, s azt nyíltan bevallani. Mellékelni valahogyan a rajzhoz az *átszámítási táblázatot*, a *szemszögnek fokát*, hogy ha más olvassa, hozzáadhatson vagy kivonjon, bővítsen vagy szűkítsen valamit rajta az *ő lelkének és érdeklődésének kulcsa szerint*.

Nos, ezért mindenekelőtt előre küldöm: *engem ma* – lehet hogy ez egyszer másképp lesz – *főleg azok élete érdekel, akikhez tartozom. Szétszórt sokaságban a világ minden pontján mi vagyunk az egyetlen talajtalan nemzetközi söpredék: akik könyveket írunk és olvasunk, s akiket írásban és olvasásban egyoldalúan csak a szellem érdekel. Hogy kiket lehet ebbe a kasztba valójában besorolni, csak esetről esetre lehet eldönteni, mert nem olyan egyszerű a dolog, hogy az írás vagy olvasás külső ismertető jeleiben valóságos különbségek kulcsát szabadna látni.*

Miként nem mindenki, aki a színpadon ágál, színész, nem minden körmölő hivatalnok államférfiú, úgy *csak azokat lehet ebbe a kasztba besorolni, akik oly mértékben szegődtek a szellem szolgálatába, hogy életük középpontjába valóban az került, s minden életmegnyilvánulásukon ennek jelenvalósága érezhető.* Nem is azon dől el, hogy valaki eme, a szónak mélyebb értelmében vett művelődésnek részese-e, hogy ő maga alkot-e, teremt-e írott, kinyomtatott betűben ellenőrizhető újat, hanem azon, hogy *minden életformája végső értelmét innen nyeri. A művelődés, az igazi humanitás, egy a gazdasági és a többi szociológiai kategóriát is keresztező újfajta emberréteget teremt, mely megformálja a legszponatánabb életformákat is, s egy izolált, a többi számára érthetetlen világba helyezi emberét.* Míg Kína és India kultúrája ezek számára egy kívülről is látható külön kasztot teremtett, számunkra, mert külsőleg ezeknek az embereknek nincs oly egyértelmű ismertetőjelük, ez az izoláltság időnként elmosódik.

Ha az ebből eredő áltatáson és tévhiten néha keresztül ütöm a fejem, *mindig elcsodálkozom, mennyivel közelebb állok azokhoz, akik ennek a humanitásnak részei, s ők mennyivel közelebb állnak hozzám, mint én vagy ők a maguk nemzetségbeli, de egészen más emberfajtájához.* Becsülöm azoknak az erőlködését (s az idő tán egyszer értelmet ad törekvéseiknek), de *megvetem ugyanakkor hazugságait ugyanazoknak, akik akár nemzeti, akár faji, akár az osztályharcnak jelszava alatt a romantikus álmot akarják megvalósítani, hogy egyek a fajjal, az osztállyal, melyet programszerűen vállalnak.*

Szép a közeledés, de *látni kell és bevallani a distanciát*, és tudni, hogy nekünk *magunknak is van egy nehéz reményű vágyunk, s miatta küzdünk, s áltatjuk magunkat: otthonra, világra szeretnénk találni, mert érezzük, hogy ebben a világban nincs helyünk.* Ady mondja egy helyen (a Portus Herculis Monoeci vége felé, a Vallomások és tanulmányok között),² kár, hogy most nincs nálam, szórul szóra nem idézhetem, hogy egy igazán nehéz társadalmi probléma van: ennek a *pár előretörtetőnek életlehetőségét biztosítani.* Minden másan talán lehet egyszer segíteni, tán még a gazdasági kérdés is megoldódik egykoron, de *öncsalás azt hinni, hogy csak egy jottányit is közeledtünk annak a súlyosabb feladatnak megoldásához, mely egyszersmind a lelki hidat is*

megteremtené ember és ember között. Tán többen lesznek, akik a külső gátlások elhárulása folytán eljuthatnak [a] lelki és szellemi élethez – ezeknek a gátlásoknak elhárításáról nem lehet és nem szabad lemondani –, de ennek révén csak még többen leszünk, és statisztikailag is súlyosabb a probléma, hogy miként találjon a szellem ott-hont a földi végeken.

Ahogy járok, s nézem a dolgokat, azt kérdezem: hogy élnek háború és forradalom után Németországban a *szellem felkentjei vagy áldozatai*. Mivel foglalkoznak, mi mozgatja őket, mivel áltatják magukat, mi történik velük és bennünk, mi felé mozog *ez a szűk világ*. *Ha a mai németről beszélek, szándékos értelemmegszorítással csak erre a vékony rétegre gondolok, s minden hibáztatásom és elítélésem mellett mégis csak feléjük fordul szeretetem.* Mert mégis – talán ez is elfogultság – azt hiszem, hogy *bennük készül, alakul, ami egykor fontos lehet.* Talán, ha kellőképpen néztem őket és a dolgaikat, s ismerem az ilyenfajta ismeretek határait, lehet szó arról, hogy kiszámít-sam e szándékosan megszorított körnek kisugárzó erejét, s a befolyást, mellyel hatnia nagyobb egységekre, kiterjedt világokra módja van.

Heidelbergből íródnak e levelek, Németország egy kis egyetemi városából, s mégsem szükségszerű, hogy „*provinciális levelek*” legyenek. Hogy ez lehetséges, hogy egy *kis vidéki városból* lehet a *nagy Németország lelkét* látni, már ennek is messzebb vivő okai vannak: Németország *kulturális decentralizáltságával* függ ez össze. Nem egy helyen, nem egy nagy város azonos kultúrrétege hordozója a különféle szellemi mozgalmaknak, hanem szétszórva az ország számos kis városából indulnak ki az új élmények, események és gondolatok. Több tradícióforrásból, több helyhez rögzítő gyökérből ered az egész. A vidék, a kisváros tehát nem végső kisugárzása, periferikus lecsapódása egy kultúrcentrum életének, hanem maga az *eleven forrás*. Talán azért is érdemes nekünk mindenekelőtt erre figyelni, mert a *magyar kultúrprobléma, miként a múltban a centralizáltság, úgy most a decentralizáltság kérdésével* esik egybe. A magyar induló kultúrát csak azért lehetett oly hirtelen megsemmisíteni, mert *centralizált volt*. Úgyszólván Budapest egyellen szellemi rétege hordozta a mozgalmakat, s ennek szétriesztásával egy csapásra sikerült a szellemi életet is úgyszólván teljesen megsemmisíteni. Ma csak a másik út járható – az, amelyik a német kultúráéval rokon, hogy a *szétkerülő szellemi erők a sok kis centrumban* újra összetalálkozzván, a meglevő vidéki kultúr-kezdetekbe kapcsolódván bele, *egy jövő decentralizált magyar kultúrának alapjait* vessék meg.

Hogy a decentralizált kultúrának egész más a képe, mint az egy fővároson orientált-nak, azt éppen a német szellemi világ mutatja. A *sokágú eredet* nemcsak *sokszínűséget kölcsönöz a német szellemi életnek*, hanem olyan *szélességet* is, mely minden keletkező útnak a *szokottnál több lehetőséget* biztosít. *Minden mozgalomnak* megvan a maga *lokális jellege*, anyavárosa, amelyből kiindul, s ha utazik, az ember csakhamar rájön arra, melyik az a szellemi irány a sok közül, amely éppen abban a városban keletkezett. *Minden városnak megvan a maga sajátos atmoszférája* (erre a szóra igen büszkék), amely lassanként alakul, s ha utánajár az ember, még itt-ott rájöhet, hogy a kisváros általános szellemi habitusának melyik vonását melyik volt vagy még élő kiválóbb emberétől nyerte.

A kisváros kultúrájának az az előnye, hogy *egy-egy jelentősebb ember ottlétének nyoma még igen sokáig megmarad, s nemcsak a tartalmaival, hanem egész életformájával is belehelyezni magát abba a szellemi légkörbe, melyből a továbbfejlődés táplálkozik, jelenvalóbb az ember a kisváros kultúrájában, s nem annyira személytelen, mint a nagyváros mindent semlegesítő sokféleségében. Ily módon nemcsak a tartalmak fejlődnek tovább, hanem az életformák is, az attitűd, a gondolkodás- és látásmód is átöröklődik, és sok minden van a levegőben, ami közös tulajdon, s együtt teremtett kultúrkincs. Hogy minden gondolat először egy szűk körben otthonosul, és lassú körökben árad csak szét – ez a próba csak jót tesz a terjedő tartalmaknak.*

Természetes, ezek mellett az előnyök mellett megvan a veszélye is a kisvárosokból eredő decentralizált szellemi életnek. *A kisváros túl kevés kiélési lehetőséget nyújt az igazán aktív embereknek, s különösen olyanoknak, akiknek tehetsége politikai vagy valamilyen más formában profétikus.*

Talán ez volt a végső az utolsó idők egyik legjelentékenyebb emberének, Max Webernek, akiben megvolt minden, ami a politikai vezetésre képessé tette volna: *határtalan szociológiai és gazdasági tudás, reálpolitikai érzék, szuggesztív temperamentum, hatása a dolgok folyására mégis minimális maradt. Heidelbergben tanárkodván a politikában csak vendégszerepelhetett, s noha sok más is összefogott ellene, mert az eleven politikai élet sodra nem lendítette túl a holtponthoz, ma csak mint tudóst ismerik. Max Weber csak az energiák elrekedésére példa, mely a vidéki kultúrának csak egyik nagy veszedelem. A másik nagy veszély az elkispolgáriasodásban van, amelyet a szociális élet téllenségi ereje ráerőszakol még a kiválóbb emberekre is. Itt kell lenni, és látni őket, a „fáklyavívőket” és „reformereket”, mindennapjaikban milyen kispolgárok, s mennyire csak idea az, amit hirdetnek, s az életük milyen szűk keretek között mozog. Van ebben valami meghatóan naiv is, hogy az egyes kiválóbbak csak éppen abban az egy valamiben, ami centrálisan foglalkoztatja őket, előrehatolók és ostromosak, a mindennapi életükben azonban milyen szűk korlátokhoz kötöttek! Nem elég olvasni a dolgaikat, mert alig volt valaha és valahol oly mély szakadék mű és ember között, mint itt és most. Hallatlan bátor, mindent keresztül törő szavakat írnak le, s túl könnyen forgatják a tollat – míg az ember maga, aki írta, az élet vonalán nyugodt és belenyugodó, és nincs egy, a lelket felszabadító gesztusa. A kispolgári élet és a közmopolitikus gondolkodás antagonizmusa hallatlan erősen érezhető itten, mert a kisváros életében nem lehet olyan könnyen a probléma elől kitérni, mint a nagyvárosban, ahol az életformák ellenőrzése csekély, s ellenállás nélkül formálódik az élet, akárcsak a gondolat.*

Mindez természetesen ma már maradék nélkül nincsen így, mert különösen az utóbbi időben Berlin a szellemiekben is mind nagyobb jelentőségre tesz szert, s összegezi, szembesíti a különféle eredetű szellemi mozgásokat, elveszi lokális színüket, s a német kohóban összedobja, összehányja, s egy közös forrongás kaotikus zajában egyesíti őket.

Ha választásom lenne minduntalan *utazni*, s majd Berlint, Münchent, Drezdát, Kölnt s a többi helyet futólag látni, s ezek alapján rajzolni róluk szellemi riportokat, vagy egy *helyben maradni* valahol, s onnan figyelni az életet, az *utóbbi mellett döntenék*. A városok nagy részét láttam is, utazván csak futó benyomások alapján tartalmukról számolhatnék be, amely könyveikből is kiolvasható. Engem azonban nem ez érdekel. *Ami foglalkoztat, az, hogyan viszonylanak az emberek tartalmaikhoz, hogyan élnek velük, s mi valósul meg abból, ami papíron csak betű. Ehhez közöttük kell élni, velük valahol, valamilyen helyen.* Tudni kell arról is, ami a falakon kívül történik, de hogy hogyan *helyeződik el az új a régi mellett, az idea hogy fér meg a valósággal, az csak egy hely életének keresztmetszetében látható*. S mert a megvalósulásnak folyamata a kultúréletben erősen tipikus, könnyen lehetséges, hogy *egy szilárd pont orientációjából a többi hely is világosabban látható*. Hogy ne toljam egyoldalúan a Neckarmenti várost a német globus közepébe, e bevezető levélben, mielőtt a lokális orientációból nézném a dolgokat, még egy pár szót akarnék mondani *arról az általános szellemi beállítottságról, amely a mai német embert nemcsak itt, de általánosan is jellemzi*.

A történetfilozófiai konstelláció ma olyan, hogy a *sok helyi istenség, lokális mozgalom ma világhódító*, vagy legalábbis országot *hódító körútra indul*. Ami más körülmények között egy helynek, egy városnak szűk, iskolás tanítása lett volna, ma elhagyja székhelyét, s mert olyan a lelki beállítottság, hogy falánkak, hitet, tanítást várók az emberek, minden mozgalom saját szűk, otthoni körén túl is hívőkre talál. Az általános, az egész korunkat jellemző *iránytvesztettség* összetalálkozik és *összeesik a német kulturális decentralizáltságból eredő sokszerűséggel, s a szellemi irányok zavaros forgatagába sodorja az egyest. A legtöbb német művelt ma burkolt szektáriánus, valami izolált mozgalom híve, egy „izmusnak” jegyében nézi a világot, s nem nagyon éles kontúrú elv alapján próbál eligazodni a zavarban, amely körülveszi. Nincs valami „egy dolog” itt se, mint máshol se a világon, amiben mindenki hinni tudna, s részleges igazságok megváltó erejében bizakodnak. De az egyes sem hiszi egészen a meggyőződés teljes fanatizmusával azt, amire felesküdt, mindenki valamiként a maga vállalt ügye felett lebeg. Talán a felvilágosodás, a 18. század öröksége ez még, mely kiirthatatlan, mély vágású nyomát hagyta az emberi lélekben, s bár a tartalmak s az elmúlt *aufklärista* tanok mindjobban kiszorulnak, s egy új vallásosság s egy új hit vágya szállja meg az embereket, a „lelki beállítottság” a régi maradt: kötetlen, talajtalan, a lelkében s eszével kereső és okoskodó valójában a mai német, s mely paradoxiója az, hogy az értelmet megelőző irracionális dolgok felett okosodik, s csupán organikus fejlődésből származható dolgokat organizál.*

A felvilágosodás után a romantika megnyitotta az *észlelőit*nek, a *sejtésnek*, a *hitnek*, az *ösztönnek* a *zsilipjeit*, az ember értelmével belátta, hogy *vannak értelem előtti és túli dolgok*, s most a belátás akarna saját eszközeivel túljutni önmagán.

Csak vágyaknak szabad ezért tekinteni elgondolásaikat, s *nem reformoknak*. Gondolkodásuk alapformája a *program*, s új lehetőségek vázlatyszerű kirajzolásával telik életük, s *nincsenek valójában tartalmak*, amivel e kereteket ki lehetne tölteni. S mert a program végzete, hogy *mindig valami véletlent*, az életnek egy, a *széleken mozgó*

dolgát ragadja ki, s helyezi a középpontba, ezért – csak mesterségesen lehet közéje építeni új világokat.

Az egyik fölfedezi a ritmust, a másik a táncot, a harmadik a nevelést, s van, aki ugyanígy a hitet, az Istent, a négereket, a stílust, az egységet s a színpadi kulisszát. S amire véletlenül ráveti magát, az a világ közepe lesz, a megújulás alapköve s a jövő élet ígértföldje, melynek ő kizárólagos apostola.

Prófétavárás van mindenfelé, kis és nagy profétáktól terhes a levegő. Az egyik Steinerre,³ a másik Spenglerre⁴ esküszik. Blüher,⁵ Keyserling⁶ egész kultúrákat reformáló centrumok, Wyneken,⁷ George⁸ apostolok. Egy hallatlan felkészültség – szellemi, de nem lelki – van az emberekben valami megváltás iránt, valami hiányérzés, melyet nem sikerült betölteni.

Distanciátlan éppen ezért a mai német intellektuel, nem lát különbséget kis és nagy dolgok között, mert látszólag mindig nagy dolgok között mozog.

Egyenként mind helyes, mert valami részleges igazat tartalmaz valamennyi mozgalom: a „Freideutsche Jugendbewegung”, a „Wandervogel”, a „Schulgemeinde”, a „Werkbund”, az „Új Katholicizmus”, a „Georgeismus” és a többiek, s ha lerántja róluk az ember a patetikus burkot, és kiemeli a mesterséges középpontból, kiszabhatjuk számukra az élet egészében az őket megillető természetes helyet. Érdemes ezért velük foglalkozni – s Heidelbergből néző szemmel is majd mind elérhetjük őket –, mert egy jövőendő élet vergődik bennük, s mindez a kezdet valamikor talán egy nagyobb egységben helyet talál. Ma még csak vergődés, s talán már így is sok szomorúan szerethető van számunkra ebben a distanciátlan lelkesedésben, mert valamelyest mindnyájunknak sorsa az, hogy több szeretetet, s főleg több vágyat hoztunk a dolgok elébe, mint amennyit a mai világ kielégíteni tudna. Megértünk valamire, s nincs aki behordja a gyümölcsöt, s fél a lelkünk, hogy haszontalan hervadás elébe ért.

Mannheim Károly

HEIDELBERGI LEVÉL II.¹

Heidelberg, 1922. április

Heidelberg az ősök és tavaszok városa. Télen beburkolódik az ember, és vár vagy emlékezik, a könyvtárat bújja, vagy a parton állva nézi a gyönyörű, íves kőboltozatú régi Neckar-hidat. A romantikus festők számtalanszor megörökítették a régi kastélyt, a holdat s a dús lombozatot, s aki angolként futólag kétszer huszonnégy órát tölt csak itt, nehezen hántja le a város képéről a sok beléje szívódott romantikát. Csak ha itt él az ember, s kissé már magátólértetődő, hogy süt a hold, s az óriás hordó, melyet a kastélyban mutogatnak, sem izgatja már túlságosan a fantáziát, akkor fedezi fel a sok kemény vonalat s a jóleső határozottságot, amely az architektúrában és a tájékban mint felfedezendő kincs mélyebbre rejtőzködik. Régi turistáskodásaim idején, mikor egy-egy látnivaló helyet elhagytunk, akkor, mikor a vezető befejezte mondókáját, s a betanult beszéd egyhangú ritmusa még visszhangzott a fűlemben – gyakran gondoltam arra,

milyen lehet ez a város, ez a hely annak, aki itt marad, aki nem a futó kaland pillanatnyi villanásában látja, hanem életével járja körül a dolgokat – és rajtuk kívül nem lát mást soha. Egy ilyen „más számára csak turistahely” visszamaradottja és szeretőjeként járok most a városban s a kertek között, s úgy érzem magam, mintha egy régi elgondolt kísérletemet fokoznám valósággal, avval, hogy itt vagyok. Annyi percét hagyja el az ember az egyik dologtól a másikhoz rohanván hűtlenül: miért ne ragadnám meg e percek egyikét, s mondanám, ennek a lehetőségén ez egyszer végigmegyek.

Heidelberg szépsége a német világba plántált olasz vidék. Amit Riegl² Salzburg építészetéről mond, az a heidelbergi tájakra áll: az olasz és a német tájék itt találkozik, miként azonban Salzburg építészetében nem halk átmenetekben keveredik a délies román az északi germánnal, hanem merev hirtelenséggel a német környezetben tisztult olasz architektúra lép elénk, úgy itt csak a nap fénytől függ, hogy a lombos német erdők lágy, egymásba folyó színei kötik-e le a szemet, vagy az olaszos tintakék ég messzi láttató atmoszférájába ragyog-e bele a határozott vonalrendszerbe tagozódó vidék. Épp azon a ponton, ahol a Neckar, a kis folyó elhagyni készül a középkori vármaradékoktól szegélyezett völgyet, hogy a nagy síkságba fusson bele, az utolsó dombok tövében épült a város. A folyó még magával hozta a völgyi virágok, erdők szagát, de az ember úgy érzi, hogy ez az illat itt, a kijárat öblében elreked, s nem árad ki a lapályra, hol idegen, más világként az amerikanizált Mannheim városa emelkedik. Valami elzárkózottsága, üvegházi védettsége van e helynek, s a világra mindig úgy gondolok, mint arra, ami kint van, valamin kívül, noha az elzáró falak sehol nem láthatók. Védettség azonban ez csupán, nem elzárkózottság, mert miként a város még a völgyben van, s az egyik arcával mégis a Rajna síkságára tekint, úgy szellemiekben is csak a lezártág egysége teszi kerekké az életet, de nem az elzárkózás kifelé. Heidelberg fő érdeme, hogy noha tradíciója van, s generációk feladatok és problémák folytonosságában váltották le egymást, a város szelleme mégsem süllyedt meddő konzervativizmusba, mely örvényként folyton csak önmaga körül forog. Tradíciója ellenére is kozmopolitikus, mert évszázadok óta megszokták itt az idegent, s az átutazó külföldieken kívül a diákoknak nyáron és télen megújuló raja lepi el az utcákat, s népesíti be a minduntalan megürülő sok, kis hónaposszobát. Ez a be- és kiáramlás, ez az új arcokra való beállítottság megváltoztatja az ittmaradók habitusát. Mindenki érzi, hogy amit tesz, amit mond, embernnyilak alakjában kifelé tör, és máshol fekvő célokba is talál. Néha este, mikor a nyugodt utcák során a régi házak fala mellett ödögök, úgy érzem, mintha a modern kereskedelmi vonalakról lemaradt középkori holt városok szele lebegne a házak felett – Brügge és Rothenburg emléke kísért –, de ha betépek a sárga fénytől világított szobába, s az asztal körül emberek ülnek, fiatalok, s csillog a szemük, s új fájdalmaikról s új örömeikről folyik a beszéd – tudom, hogy élünk, s le-
hárul rólam az elhagyatottság érzéséből fakadó dermedés.

Erről is kellett beszélni, hogy milyen kívülről ez a világ, s milyen az a háttér, amelyen az ezután elmondandó élet mozog, mely a legközvetlenebbül köti le a szemem. Heidelberg szellemi élete maga két poláris ellentétén mérhető: az egyik véglet a szociológus-

sok, a másik a georgeanusok; az egyiknek ideáltipikus képviselője a már halott Max Weber, a másiké Stefan George, a költő. Az egyik oldalon az egyetem, a másikon az egyetemen kívüli kötetlenebb litterátus világ, az egyik a protestáns kultúrtradíció vonalába esik, a másik a katolicizmus beállítottságára orientált. A szembeállítások nem fedik maradék nélkül egymást, merev sémák csupán, melyeknek célja az eleven élet sokoldalú kereszteződéseinek ellentétes irányú összetevőit jelezni. Az egyetemi életet nem lehet Weber személyével képviseltetni, mint ahogy ő is sokban több volt, mint az egyetem, s viszont a georgeanusokra sem lehet maradék nélkül rásütni a katolizálás bélyegét. S mégis jogosult ez a szembeállítás, mert itt fejlődött ki lassan ez a két világnézet, s az általánosabb ellentétek, mint katolicizmus és protestantizmus, egyetemi és litterátus kultúra, lokális színeződésüket evvel a két pólussal való érintkezésükből nyerik. Miként azonban a katolicizmus és protestantizmus nem jelent ez esetben sem faji, sem vallási különbségtevést, hanem két fajta múltnak a vonalát, melyeknek nyomai a mai irányok szellemi tartásán és tanításaiknak koherenciáján látszik meg, úgy a többi különbségtevést sem lehet pozitivistá mértékként felfogni, mintha a vallás vagy az egyetemhez tartozás vagy nem-tartozás jegyében lehet[ne] két csoportba osztani az embereket. Az egyik vagy a másikhoz való közelségen, az egyik vagy a másik beállítottsághoz való affinitáson múlhatik csak az osztályozás. Témák, kérdések, járás és beszédmodor, társulás és összejövétel, más az egyik, s más a másik világban: a georgeanust megismered az utcán, a szociológust a katedrán: terminológia s szavak küzdenek már ott is, ahol a lényben való eltérés még szóhoz sem jutott.

A georgeanizmus úgy keletkezett, hogy egy költő művével, de főleg személyével, lényével maga köré vonzott egy pár embert, s az eleinte csak az egyik embertől a másikig terjedő viszonyt egy közösség egységébe forrasztotta össze.

Az emberi társulásnak számos formája van, lehet külső érdek, kifelé való védekezés, lehet egy szellemi tartalom köré való személytelen csoportosulás, s lehet szellem-tartalomtól ment, pusztán egymáshoz való vonzódás: társadalmi érintkezés. Az utóbbi, mely csak emberek szintelen és tartalomtalan egymáshoz kapcsolódásán alapul, csakhamar felfalja önmagát. Ott, ahol az emberek tartalmak nélkül, közös akarat, hit hiánya ellenére élnek együtt – az egymás iránti vonzódásuk lassanként egymásiránti indiszkrécióvá fajul; az együttélés anyagát ilyenkor már csak az alkotja, hogy egymást kisdéd (legtöbbnyire szerelmi) ügyeikkel traktálják, s mert a mai ember beállítottsága úgyis túlzottan pszichologikus és analitikus, két ember közös élménye, közös történülménye ilyen esetben megakad azon, hogy a történés már első csírázásában analizáltatik. Folytonos egymást gyóntatások s pszichoanalitikus reflexiók részben ugyanazt a funkciót teljesítik az ilyen viszonyokban, mint a kispolgári atmoszférában a pletyka, melynek hivatása és eredete ebből a szempontból ugyanaz: pótolni a közös szellemi tartalmat, hitet.

A másik, közösséget teremtő tényező az idea: egy közös vallásos filozófiai, politikai akarás, amely belül összetart, s kifelé frontot teremt. Ha csak ez a kizárólagos kapocs és csak ez uralkodik, úgy ennek is megvannak a terméktelenítő határai. Az idea, a cél túl személytelen, emberek felett lebegő, semhogy megfelelő kiválasztó szempont lehetne emberek számára. Az idea csak a bajtársiasság közelségébe hozza a lelkeket,

nem tökéletes mérték, mert sok olyat juttat be a közösségbe, aki lelkénél fogva nem oda való, és sok olyat idegenít el, aki csak az objektív tartalmakat nem tudná vállalni. Ezen a ponton hasonlatos az érdekközösséghez: mert noha lényegénél fogva más és jóval több annál – a nyomaték itt is lassan a dolgok dinamikájánál fogva a belső összetartozás oldaláról a kifelé való védekezés, elhatárolódás oldalára kerül.

Van végül egy faja az emberi együttélésnek, melyet egy a szociológiában honos szóval „karizmatikus” közösségnek lehetne nevezni, melyben legtöbbször egy embernek lelki kisugárzó ereje gyűjti maga köré a többieket. Nem a lélektől távolabb eső, objektív szellemi tartalmak tartják elsősorban össze az ilyen közösségben az egyeseket, hanem az a másik *mágikusnak* nevezhető lelki vonzás, amely a vezető lelkéből sugárzik a többi felé. Az ilyen, az emberi lélektől összetartott közösségekben azután kialakulnak lassanként utólag a tartalmak is. De ezeknek a tartalmaknak koherenciája nem egy logikai vagy egy tradícióteremtette összetartozásból vezethető le. S mivel az emberlélek tárgyon túli centruma vonzotta lassanként maga köré e tartalmakat, összetartozásuk belső szükségszerűsége is csak ebből a lelki egységből érthető. Örök példái ennek a lelki összetartozásnak Jézus és tanítványai, akik elsősorban e körül a karizmatikus mag körül csoportosulnak, s a különféle eredetű tanítások ez új életérzés egységében forrtak csak „rendszerre”. Az ilyen együttélésben még nincsen meg a dogmatikus kötöttség; és az eretnekség kritériuma nem valamilyen tézissel való ellentmondás, hanem az összetartó lélek szelleme ellen való vétkezés.

A karizmatikus ember létezése és hatásának lehetősége nem mindenkor, nem minden idők szellemi és lelki atmoszférája kedvez neki, de még a legridegebb korokban is felismerjük az ilyen embert, akiben, ha kifejeletlenül is, de legalább csíráként benne lakozik a lélektől lélekig menő szubsztanciális hatás. Ebből s karizmatikus vonzeróból kell, hogy legyen valami George-ben, mert a hozzája tartozó társulási formája, tanításainak nem tárgyi hanem azon túl fekvő egysége ennek a nyomát viseli magán. S éppen, mert korunkban az ilyen karizmaszerű alapon való társulás oly ritka, és mert valahogyan mégis az a hitem, hogy az új ember sem a családban, sem [az] iskolában, sem a külvilági életben, politikában nem formálódik át igazán, tartom fontosnak, hogy az ilyenfajta együttélés a mi időnkben egyáltalán létezik.

A dolgok mindenkor időbehelyeztettségével függ össze, hogy nem minden egyáltalán lehetséges életforma, együttélési kísérlet realizálódhatik és fejlődhetik ki minden korban egyaránt. Bizonyos életformák a maguk kifejtéséhez *bizonyos* tartalmakat kívánnak meg, s ha kénytelenek nem hozzájuk mért tartalmakon lecsapódni, elcsenevezszenek, megfojtódnak a dolgokon. A karizmatikus közösség a legelmélyültebb formája az emberi együttélésnek, s ezért csak a legmélyebb tartalmakon realizálódhatik – a hit, a vallás tartalmai azok, melyekhez ez az életforma hozzámért. S mert akkor, mikor a georgeanusok köre keletkezett (s még ma is), a hit a maga legmélyebb formájában ennek az emberrétegnek [a] számára nem lehetséges, nem lévén olyan eleven, hogy összetartó, egyesítő élmény lehessen (s mert ahhoz, hogy ezt belássák, érezzék, elég

becsületesek voltak): az akkor lehetséges legmélyebb tartalmat, a humanitást választották (önkéntelenül) a közösség szubsztrátumául.

A georgeanizmus a múlt század 90-es éveiben keletkezett, ugyanakkor, mikor a naturalizmus lendült neki hódító útjának. George fejlődése a naturalizmustól teljesen különböző forrásokból eredt, s csakhamar ellentétbe is került vele, s az ő történeti funkcióját tán abban lehet látni, hogy a naturalizmus erőt egy további fejlődés érdekében segített megbontani. Georget fiatal korában (akárcsak Adyt) Párizsban érte a nagy pálfordulás. Rá is először Verlaine s a parnasszisták hatottak, s miként nálunk Ady eleinte egy esztétizáló generáció gyűjtőpontja volt, úgy a georgeanizmus is kezdetben csak egy litterátus esztéta kör laza összetartozásában alakult. (Ekkoriban még Hofmannsthal³ is hozzájuk tartozott.) Még a Nietzsche-élmény és a nemzeti nyelv átélése is hasonlatossá teszi útjuk elején a fejlődésüket, csak ami ezután történt, különbözik tökéletesen, s alapul részben a magyar és német világ különbségein. Ady csakhamar magában járja a „hitetlenül hívő” magányos kálváriáját, lelki tusakodásainak szubsztrátuma a földi világnak két véglete: az Isten és a Politika. Az egyiktől a másikhoz menekül, s mert nálunk nem létezik az életnek az a középrégiója, melyet úgy hívnak, hogy kultúra, amelynek segítségével e földi életben aklimatizálódni lehet: épp ebből a nyugodni nem tudásból fakadtak legnagyobb szerűbb versei. Míg Ady hallatlan zsenije a hiányból teremtett szubsztanciát, George számára talán éppen a német életnek e teltségéből származott a kísértés és lelke kifejtését akadályozó határ. George az esztéticizmusból indult, s noha a történet dinamikájától hajtván azt maga mögött hagyta, teljesen lehántania nem sikerült soha. Németországban egy nagy tradíció árjában állván el lehet időnként felejteni az élet és a lélek mélyén tátongó kaoszt, itt léteznek parciális feladatok, melyeket az előző generációktól örökölt az egyes, s amelyekbe sorsával beleajzolhatja az életét. Nálunk az igazán eleven lélek az egész élet elé állítatik, mindenkinek mindent kell tennie, s az egyes dolgoknál nemigen tartózkodhatik. Nálunk csak lélektől lélekgig lehet élni, csak egyenként szerethetik egymást az emberek (innen a szerelmi küzdelemnek felfokozott fontossága). Németországban volt lehetősége olyan közösségeknek, melyek praktikus célú társulásnál többek, s a védettség s az otthonrataláltság illúzióját keltik.

Így lett George köréből egy csukott szellemi-arisztokrata közösség, mely minden kint történő dologgal szemben elzárkózik, és önmagába burkolózik. Küzd a kor ellen, hibáztatván annak félszégeit, de a dolgok folyásába belenyúlani nem akar, s a karizmatikus mag, mely összetartja tagjait, kizárólag humanista tartalmakon fejlődik ki. Németországban a renaissance óta a barátságoknak s közösségeknek formát adó principiuma s hordozója főleg a *humanitás*, a történelemmel, irodalommal, a múlttal való foglalkozás. A filológia, mely önmagában holt és száraz tudomány, itt bevonul az életbe, s szocializáló tényezővé lesz. Nem véletlen, hogy a humanisták után a rokokó, azután Goethe–Schiller–Humboldt s a romantikusok együttélésének hordozója egy ilyen, a múltat felújító, újra felszívó művelődés volt. Ebbe az évszázadok során megteremtett társulási formába ömlött bele az a karizmatikus embert akaró energia, s ezeket a végeredményében filológiai tartalmakat öltötte időbeli burokként magára a lélek. A kör tagjai főleg írók és historikusok, s legértékesebb ezek között Gundolf,⁴

akinek a német irodalmi múltlításán érzik, hogy szempontjai egy egységből nőttek [ki], s kutatása nem céltalan kerengés a dolgok körül.

Valami inadekvátság van mégis lelki összetartozásuk lényege és tartalmaik között. Noha arisztokratizmusuk nem politikai és társadalmi, elveik mégis lassanként a kamataiból élő jómódú ember ideológiájához hasonulnak. Hallatlan absztraktságuk a mindennapi és az élet konkrét követelményeivel szemben állandóan a nagy történeti perspektívák lényegmeglátásából táplálkozik. A német széthulló szellemi életet egy új mítosszal kell megváltani, vissza kell nyúlni a nagy történeti erőkhöz, s az igazi német kezdeteket, az északi-germánt és a görögségnek a németiséget oly sokszor regeneráló szellemét újra fel kell eleveníteni. Küzdeni kell a protestáns-kapitalisztikus principium ellen – s noha a katolikus egyház mint pozitív felekezet már bevallottan szűk nekik, a benne rejlő kultusz még ma is aktuális életet formáló tényező. A szocializmust ellenzik, mert az a *tömegekhez* fordul, márpedig az igazi szubsztancia a *nép* – s evvel összekapcsol egy nagy mágikus fluidum, a nyelv. Mindent, amit a felvilágosodás hozott, jót, rosszat, elítélnek – ki szeretnék hagyni a ma világából és átugorni olyan dolgokat, amik az ő szellemi létezésüknek is történeti és jelenkori előfeltételei.

Mindennél jellemzőbb azonban a „haladás jelszava” ellen való küzdelmük, s érdekes, hogy ebben az újkatolicizmus állásfoglalásával rokonok. Érdemes erre az állásfoglalásukra kitérni, mert ezen a ponton az aufklärista affinitású szocializmus tanításának ellenpéldái: a modern ember megszokta a történelem útját egy végtelenbe törő *egyenes* vonalnak látni, s ezért jelszava a mindig előre történő haladás. Hegel szavával „rossz végtelennek” lehetne nevezni ezt az elképzelést, mert olyan valami, amihez mindig hozzá lehet adni valamit (akár a számsorhoz), és sohasem teljesedik. A georgeanusok élményszimbóluma a *kör*, a folytonos, új nivón való visszatérés azonos pontokra. Az ilyen szemlélet számára a történelem a lélek és a kultúra véges számú lehetőségeinek mindig újból való felmerülése, s ideálja a lezártág, a magábateltség, s nem a folytonos önmagán túlra utalás. Hogy a történelmet ilyen, egymásnak teljesen ellentmondó szimbólumok jegyében lehet látni, annak fő oka, hogy az egyik és a másik érvelő más és más kultúrjelenségre szegezi a szemét. Aki a technika, a tudomány, a civilizáció útját nézi: az a végtelenbe törő egyenesben fogja a történeti fejlődés jelképét látni, aki azonban irodalomra, művészetre, vallásra tekint, az a benső tapasztalásból is azt meríti, hogy itt csak az elmélyülés lehetséges, s nem a továbbmenés. Ezeken a területeken az időbelileg később jövő jelenségek nem feltétlenül a tökéletesebbek is egyúttal: a lélek-szubsztancia vallásos magába mélyülése vagy az alkotásban való kivirágzása a civilizáció fejlődésével nem párhuzamos.

A „haladás jelszava” elleni küzdelmük pozíciójából támadják a georgeanusok a mai tudományt is, mely szerintük ma a civilizáció faktora csupán, nem kifejezője, kisugárzása a léleknek, hanem céltalan, bomlasztó analízis csupán.

Mindez kívülről nézve nacionalista konzervatív ideológia is lehetne, de mert politikailag passzívak, s mert egyenként igen széleslátókörű művelés hordozói: értéküket ezeken a szükségképpen töredékeként kiragadott tételeiken mérni nem lehet – s ezek a tételek is mások, ha még az átéltség közeléből nézzük, s nem egy kifelé való taktikai harcnak ellopott frázisaként tekintjük őket. Sok produktív meglátás fakadt az ő kor[uk]nak ellenszegezett oppozíciójukból, irodalmi s általános köz-kritikájuk a mai német élet sok visszasságát leplezte le. De másrészt sorsukban hasonlatosak azokhoz a reformerekhez, kik korukat ostorozván még maguk is mélyen a kor hibáinak részesei. Miként Molière, ki a „précieuses ridicules”-jében kora precizitását ostorozta, s nem sejtette, hogy ő maga még mennyire précieux, úgy ők is a sok analízis és program helyére életet kívánván tenni, maguk is csak irodalmat-programot teremtenek.

Amíg a karizmatikus mag él, ennek a lényeghez inadekvát tartalomnak is értelmet ad; de amint ez megszűnik, a humanisztikus stúdiumokból merített tartalmak – nem lévén adekvát hordozói az egykor hozzájuk tapadó léleknek – szét fognak hullni, s tézisek lesznek a sok többi német tézis között.

A georgeanus közösség belülről nézve a mai világban magányossá vált „intellektuellek” egyik jóhiszemű kísérlete, megoldani a lelki hontalansággal együtt tételezett problémát. Megoldásuk a szemet-hunyónak megoldása; hogy a talajra találtság érzésével áltathassák magukat, elzárkóznak, a kultúra tartalmaiba burkolódnak, s a világot kihagyván dolgaikból, magukba idegenülnek. A heidelbergi domboktól védett életből elhitheti velük, hogy vannak, hatnak és fontosak, pedig egy kis vihar kell csak – s egy elmúlt idő jelképei.

Mannheim Károly

LEVELEK AZ EMIGRÁCIÓBÓL I.

1924. január 5.

Sokat beszélnek idekint is, otthon is az emigráció likvidálásáról. Az otthoni szocialisták még obstrukcióra is készek érdekében, mintha bizony a kurzus orcája olyan szűz tisztaságú lenne, hogy azon egy néhány napos vagy hetes exlex nagy foltot ejtene.

De az otthoniak nem az egész emigrációért szállnak síkra, különbséget tesznek emigráns és emigráns közt. Az otthoniak ugyanis megtagadnak minden közösséget a forradalommal. Pedig hát az otthoniak mindegyike végigcsinálta, sokan nagy állás-vadászó mohósággal, nemcsak októbert, hanem, tán az egy Peidl¹ kivételével, a kom-münt is. Eleve tiltakoznak az ellen, hogy az emigráció balszárnya is hazakerüljön. Nem kell azért részrehajlással vádolni ezeket a derék kurzusszocialistákat, mert hisz ők a baloldaliak hazatértét igazában azért ellenzik, hogy a jobboldaliak se térhessenek haza. Veszélyesebb konkurrencia nekik az ő kicsinyes praktikáikban a jobb, mint a baloldal.

De azért tán nem helyen kívül való, ha mi se fogjuk egy kalap alá az egész emigrációt.

Az emigránsok valamennyijét a forradalom szórta ki ugyan, de azért nem valamennyi forradalmár. Volt igen sok mitlaufer,² akit részben a tömegszuggesztió, részben az érvényesülés mohósága, a konjunktúra reménysége ragadta be a forgatagba, anélkül, hogy valaha is részt vettek volna mozgalomban, vagy lett volna bennük valamelyes forradalmi készség – sőt, még sokkal kevesebb sem, még a regresszióra való igazi hajlandóság sem. A forradalom bukása természetesen ezeket is érte, és csak az emigrációban ébredtek föl. Mert a menekülésben serények voltak, eleinte vígan viselték is, mert azt hitték, hogy a játék nem sokáig tart, és egyelőre érdekes volt a parti. De mikor arra ocsúdnak, hogy még évek múlva sincs vége, és otthon halálos komolysággal mérlegelik azt, amit ők soha komolynak nem vettek, elfintorodik az arcuk, sírva fakadnak, mint a megcsalódott gyerekek, s azt kiabálják, hogy nem játszunk tovább, hisz mi sohasem gondoltuk így!

És nekik igazuk van: igazán sohasem gondolták így. Volt egy nagy céccó, ők is hozzászegődtek, együtt kiabálni, együtt haladni, de forradalmat a világért sem akartak, pláne olyat nem, amelyiknek ők adják meg az árát. Olyan jámbor gyerekek, hogy valamennyi részt vett volna ugyanilyen zélussal³ az ellenforradalomban is, ha véletlenül a forradalomból kimaradtak volna.

És ezek igazán ártatlan, jámbor emberek. Csöpp kedvük sincs a destrukcióhoz, nem is volt soha – máig se alajtják, hogy mi is az a forradalom. Ezek bensőleg otthon csüngenek ma is, ahogy bensőleg mindig fehérek voltak minden forradalomtól. Fiatal, tapasztalatlan emberektől azt se lehet rossz néven venni, hogy a konjunktúra elcsábította őket. Nem az önérdekhajhászat vezette őket, hanem az, hogy nyájlények, mindig együtt vannak a közvéleménnyel, mert mint a gyerekek, félnek az egyedüllétől. Persze, persze ez a forradalmi közvélemény rövid élettartamú volt, de erről ők, szegények, nem tehetnek.

Ezek jámbor emigránsok, de igazában nem tartoznak az emigrációhoz, mint ahogy a forradalomhoz se tartoztak. Ostoba a kurzus, hogy ezeket haza nem eresztí. Olyan jámbor nyája lenne a kurzusnak is. Miért is nem engedi őket haza?

Különben engedelem nélkül is hazamehetnének – akkora emlékezőtehetségű ember nemigen van a kurzusban, aki még négy év múlva is az eszébe[n] tartaná őket.

De ha nem is mehetnek haza, idekint sem emigráció ők. Nem emigráció az a néhány ember sem, aki ugyan régebbi mozgalmi ember, de most szánom-bánomot érez. Ki vetne ezért követ rájuk? Nehéz sors az emigráció, bizony, fogvacogás és gyomorkorgás iskolája. Ha ők szánom-bánomot éreznek, isten hírével menjenek haza, jó kívánságaink kísérik, és szánalmunk.

De annyit meg kell mondani, hogy nem közénk valók, azaz hogy nem igazi emigránsok.

Ki hát az igazi emigráns? Aki a saját világnézete és a kurzus közt áthidalhatatlannak érzi az ellentétet. Ezek közt vannak olyanok is, akiket nem vettek üldözés alá, akik tehát otthon is maradhattak volna, de nem tudtak otthon maradni, épp mert áthidalhatatlannak érzik az ellentétet. Ezek önként emigráltak ugyan, de nagyobb közösség van köztük és a forradalmas kényszerű emigránsok között, mint az, amelyik a hazakívánczók között van, bárha ezek is kényszerű emigránsok.

Lehet-e ennek a vérbeli emigrációnak a likvidálásáról beszélni? Azt hiszem, igen[!], mert evvel a likvidálással az ellentét, mely emigránssá teszi őket, meg nem szűnnék. Ez az emigráció csak akkor menne vagy mehetne haza, ha a kurzust likvidálnák. Mindaddig, míg a kurzust nem likvidálják, ennek az igazi emigrációnak a likvidálásáról is hiábavaló beszélni.

Pedig a kurzus likvidációjáról szó nem lehet. Nem is kívánatos, hogy már szó essék felőle. Végig kell annak korhadni, ami romlásnak indult, és amit a magyar nép jövődő meggyógyulása értelmében kár lenne konzerválni. Csak rohadjon végig, fenékig, valami egyetemes, egészséges megújulás sóvárgása fogja el az egész otthoni közvéleményt! Ez pedig csak akkor állhat be, mikor az egész ébredőség, különítmények, jezsuita sajtó, terroristák, irredenta alakulatok mind halottá, porrá és hamuvá korhad.

Addig csak maradjon likvidálatlan az emigráció. Mert mit is csinálhatna otthon? Meglapulna, vagy a legjobb esetben is valami béklyózott vagy áellenzék-féle lenne á la Peyer⁴ vagy Rassay,⁵ vagy olyan álbátorsággal komédiázó, mint a Purjesz⁶ Világa. Ez meg valamennyi voltaképp a kurzus életnyújtója.

Addig csak maradjon likvidálatlan az emigráció, mert addig fontos „nemzeti” hivatása van. Megmenti és életben tartja a magyar elme szabad röptét, és megszólaltatja a magyar nép lelkiismeretét. A kurzus azt mondja ránk, sőt ezt törvénycikkbe is iktatta, hogy mi a magyar nép becsületét pocskondiázzuk le, holott csak a gyilkosokat, a gonosztevőket, a hamis és vásáros lelkű bírakat bélyegezzük meg, és a magyar nép lelkiismeretét szólaltatjuk meg, mikor az erkölcsi megtisztulás utáni sóvárgást tolmácsoljuk.

Hát a gyilkosok, a gonosztevők, a panamába süllyedtek, a részrehajló, vásáros lelkű bírak a magyar nép?

Nem. A tiszták, az erkölcsi megújulásra, a szabadságra vágyó, a korrupciót irtó törekvés a magyar nép lelke. És aki a bűnösöket és süllyedteket, a fertőzőket és fertőzőtteket drágábbra taksálja, mint a magyar népet, az árulója és gyalázója a magyarságnak.

Mi vagyunk az igazi, jó magyarok, mi tartjuk sokra a magyar név becsületét, akik népünket jobban szeretjük, mint a gonosztevőket és az erkölcsi posványba süllyedteket.

M[anheim] K[ároly]

LEVELEK AZ EMIGRÁCIÓBÓL II.¹

1924. január 12.

A budapesti fekete sajtó úgy tünteti fel az emigrációt, [mint] amely egyre konspirál a Magyarországgal ellenséges kormányokkal, és ezeket egyre Magyarország ellen izgatja.

Ez igen selejtes ostobaság, de nincs olyan bárgyúság, amit végre az emberek ne hinenek el, hacsak elég gyakran emlegetik. Hiszen még olyan világosfejű ember is, mint Ignotus² – ki azonfelül emigráns is –, elhiszi, hogy az emigráció konspirál a Kisantant

államaival. Mert a Kassai Napló egy cikkelyében azt fejtegeti, hogy mégsem való, hogy az emigráció megghiúsítani igyekszik a magyar kölcsönt, mert egyrészt ez a fáradás ugyanis sikertelen lesz, mivel a Kisantant fittyet hány az emigránsokra, másrészt meg Magyarország ellen harcolni igazán nem illik még emigránsnak sem.

Ilyen illusztris embernek a pennájából ez az okoskodás egyenesen beismerésszámba megy, mégis mindekkoráig senki meg nem cáfolta, mert hisz nincs senki, aki az emigráció nevében nyilatkozni jogosítva lenne. De éppen a tény aztán kiveri az egész vád alapját, mert ha nincs senki, aki illetékes lenne megcáfolni vagy nyilatkozni az emigráció nevében, ki lehet illetékes a Kisantantnál az emigráció nevében közbenjárni a magyar kölcsön ellen?

Az emigráció egy elméleti fogalom, amelynek szervezetileg nem felel meg semmi, és nem is felelhet meg – még Bécsben sem, ahol a legtöbb emigráns él –, mert az emigránsok frakciói egymástól igen-igen messze és izoláltan állanak. Csak egy valamiféle szervezet van, de ez csupán a szervezett szociáldemokrata munkásságra terjed [ki], és nem más, mint a Bécsben lévő magyar szociáldemokraták szervezete, a Világosság, mely azonban munkástanításon kívül nemigen foglalkozik egyébvel, semmiesetre sem a külföldi diplomáciával. Ezek ugyan benne vannak az Internacionáléban, és így a világ munkásszervezeteivel alkalmasint állandó érintkezésben, de komoly ember egy pillanatig sem gondolhatja, hogy egy elszigetelt szakszervezet diplomáciai munkát vagy működést lenne képes kifejtetni. Nem is akar. A munkássajtóban persze érvényesülnek, amennyire lehet – az utódállamok sajtójában a legkevésbé –, de itteni magoktartásuk sem éppen a kölcsön ellen való állásfoglalás, hanem a kurzus mint a reakció elleni harc. A másik szocialista frakció, a Garami-féle³ – igen leapadt számú az utóbbi időben – hazafelé gravitál, és jó gyerek akar maradni továbbra is, akinek a nevét még a magyar nemzetgyűlésen is szabad megemlíteni. Ezeket igazán nem lehet még gyanúsítani sem Magyarország elleni konspirációval. Kommunisták nincsenek, vagy ha vannak, láthatatlanok, én egy esztendeje nem láttam egyet se.

Az egyetlen csoport, akire ilyen dolog némileg ráfogható lenne, a Jászi-Károlyi párt, amelyiknek a bécsi tagjait ugyan talán egy kezünk ujjain el lehet számlálni, de akik közt vannak emberek, akik ilyen diplomáciai munkára alkalmasak. Emberek – de nem frakciók, mert ez a kis csoport is igazában két pártra oszlik. Az egyiknek Jászi, Szende,⁴ Hock⁵ a vezérei, a másik, valamig élt, a Jövő⁶ körül csoportosult. Ennek a két pártnak az a sajátossága, hogy nincs közkatonája (mint a Horthy hadseregének), csak vezérei. De a vezérek nem képviselik az emigrációt, nagyban hozzájárulnak az emigráció szellemi fajsúlyának az emeléséhez, de az emigránsok tömegeivel alig érintkeznek, semmiképp sem tekintik magukat illetékes tolmácsainak, miután az emigránsok túlnyomó nagy többsége szociáldemokrata. Szende csendes, tudományos munkával foglalkozik, legfeljebb a felolvasó asztalnál jelenik meg néha, de diplomáciával nem foglalkozott soha. Jászi az egyetlen, akiről azt mondják, hogy nagy összeköttetései lehetnek külföldön, de ő már hónapok óta Amerikában van, tehát nemigen koptathatja a Kisantant minisztereinek a küszöbeit.

Ez az állítás tehát, hogy az emigráció konspirál kormányokkal, mesének se jó. Az az egy-két ember, aki erre tán alkalmas lenne, nyíltan folytatja harcát a kurzus ellen, or-

szág-világ előtt. A Kisantant kormányainak nincs alkalma tehát se meghallgatni az emigrációt, se meg nem hallgatni. Valamikor, ezredévekkel ezelőtt, például harmadéve, lehetett még ember, aki arról álmodozott, hogy az európai demokráciák nem fogják megtérni az alföldi reakciós fészket – de ma már kiábrándult ebből a balhítből mindenki. Az idegenséget megszokni nem lehet, minden emigráns szíve haza vágódik – ha úgy néha zongoraszó mellett találkoznak, és megcsendül egy kuruc nóta vagy egy Ady-dal, a végén elrítja magát valamennyi – de már belátják, hogy ezt a hazamenetelt csak otthonról lehet megcsinálni.

De ha az intellemtnek az egyik része helyen kívül való, úgy azt is helytelennek akarom minősíteni, hogy a magyar kölcsön elleni agitáció Magyarország elleni agitáció lenne.

A kurzus ellen harcolnia kell az emigrációnak, nem mert vele ellentétes, mert a kurzus üldözte ki, hanem mert a kurzus halálos mérge Magyarországnak és a magyar népnek. Az emigráció Magyarorszáért harcol, mikor a kurzus ellen harcol, és ha újra feltámad a józan ész és belátás uralma, a mai emigrációt fogja a magyar közvélemény a hazaszeretet koszorújával [illetni], és a mai otthoniaknak részint a bojnyik⁷-név, részint a megvetés jelzője fog kijutni, aszerint, amint hatalmon voltak, vagy túrték a hatalmat.

Aki azonban a kurzus ellen harcol, annak harcolni kell minden ellen, ami a kurzus életét megnyújtani alkalmas. Ahogy a kurzus nem Magyarország, úgy a kölcsön sem Magyarország, csak kurzus-ügy. Hisz a kölcsönre is azért szorul rá, mert kurzus van. Az ébredők és a különítmények falnak fel annyit, hogy a magyar korona egy hetvened centime-ra zsugorodott.

Épp Magyarország érdeke, hogy ellenőrizték, hogy mire költse a pénzt. Mert a kölcsönt vissza kell fizetni majd, és azért felel az utolsó parasztviskó, evvel a nép lesz adós. Nem az ország elleni bűn lenne módot adni arra, hogy ezt a pénzt Héjjas⁸ gyilkos bandája emelje vagy élje el? Hisz a legfelsőbb bírói fórum a Francia Kis⁹ elleni bűnperben megállapította, hogy a meggyilkolt áldozat előzetes kifosztása nem olyan cselekedet, amely rácsfolna arra, hogy a vádlottak a cselekedetet nem aljas indokból követték el. Vagyis e bírói ítélet szerint a Francia-Kisék fosztogatása is ideális, hazafias cselekedet. Hát nem minden jó magyarnak azt kell kívánni ilyen körülmények közt, hogy ellenőrizték a pénz elköltését?

Különben úgy látszik, Bethlen¹⁰ maga is attól tart, hogy a külföldi ellenőrzés híján az ébredők meg Héjjasék emelnék el a pénzt, s azért ragaszkodik úgy a kölcsönhöz. Neki nem annyira a pénz kell tán, mint a külföldi ellenőrzés, mert ennek a révén talán végleg megszabadulhat ébredő barátaitól és különítmény[es] szövetségeseitől. Mert ez a külföldi ellenőrzés a templomba rekeszti az eddigi dús éléskamrákból az ébredő falánk patkányrajt – hátha így ki lehet éhezteni őket? – Lehet – de egy-egy bombát még addig elsütögetnek ezek az idealisták.

M[annheim] K[ároly]

Moot Papers
20. 11. 44.

My Dear Eliot,

I should like to discuss your notes on the problem of clerisy by answering one by one the questions at the end of your paper.

I. Does the term „clerisy” convey enough meaning to be useful?

Does it identify a type of activity such that we can say that a clerisy must exist in any civilised society? Can the function of the clerisy be defined? If so, to what extent is it fulfilled and to what extent is it in defect in this island at the present time?

A. 1. May I start by saying that I think you have raised one of the most important questions and to my feeling, after having settled to a certain extent, problems of such a magnitude as Prevention of War, Creation of Social Security, Preserving Democracy and Freedom, one of the most pressing problems will be to maintain a high level of culture and, in this connection, the clarification of the function of the clerisy.

B. Your term certainly conveys to me what you have in mind, although I think a full discussion ought to distinguish it clearly from concepts which are nearest to it. By distinguishing it from „class” only, one becomes guilty of presupposing an over-simplified sociology such as became fashionable under the influence of Marxism to which there seems to be only one basic distinction in society, class or no class. Thus, one assumes that the only socially relevant groups were the classes.

C. The next step in your procedure, I suggest, therefore, should be to separate your term not only from *Marx's* concept of the „ruling class” but also from *Pareto's* „elitos”, *Mosca's* „ruling class”, *Schuecking's* „taste-upholding groups” and (if I may mention it) from the term I used in my *Ideology and Utopia*¹ „the intelligentsia”. Roughly speaking, Marx meant by his ruling class the employers, owners of capital and the property-holding people with their appendages: Pareto meant by elites the sum of outstanding talents who in all walks of life hold key positions and run the show of society: Mosca, by ruling class, meant those, who actually and directly participate in Government and hold politically relevant posts: Schuecking² limited his term taste-upholding groups to the literary and artistic world and meant those minorities which establish a style or taste in various periods. My term of intelligentsia comes, I think, nearest to yours (although it doesn't cover it completely) and means not all educated people who hold academic grades, for instance, but only those in whose minds education becomes a dynamic power and gives a lead to the change in politically and culturally relevant ideas.

I leave it to you more fully to distinguish your own term from those mentioned here but, tentatively, I should like to try to give an interpretation of it in order to make sure whether I have rightly understood you.

A. 2. My impression is that, when you speak of clerisy, you really mean the „elites in the elite” and not simply the elites, if we understand by the latter the people with special talents. By saying about clerisy, that they are the creators of dominant ideas and

have the greatest sensibility, I assume that you are not interested in educated people in general or those who have certain talents, but those who represent creativeness and inspiration in various fields. The average sociologist would, perhaps, not like to use such a term as it refers to a distinction which cannot be measured objectively and depends too much on the observer's valuations. I myself feel that this should not prevent us from discussing their significance because as they exist, whether we agree in concrete cases on the question of who belongs to them or not, they are very important factors in the life of society. Their function and role and the condition of their survival must be investigated if we wish to preserve them. As creativeness and inspiration only approximately indicate what we have in mind, I suggest a distinction which, in my view at least, may gradually lead to a definition which can serve as a guide in identifying the individuals who belong to the clerisy.

B. I would define your clerisy as those people who have the mental power to break the crust of convention in every sphere of life by penetrating into new possibilities of the mind and social living. Implied in this statement is the theory that individual and social life in each of its manifestations immediately tends to become conventionalised, reified, in order to make it more easily accessible to social communication. Whatever is, in the first instance when it breaks through, a new vision, a new mental association, a new way of life, becomes, as soon as it is to be understood by the many, conventionalised. The new vision, the new mental association, the new way of life, in its genuine fluidity can only be enjoyed for a short while, because, owing to social necessity and also to the need of the mind to deal with established patterns it is bound very soon to become rigid, an entity with a fixed horizon which covers up the deep sources and the endless potentialities of the mind and life. The vision, by becoming a style, which can be imitated by others and even further developed on the objective plan without continuous reference to inner needs and urges, loses its original vitality and remains only accessible in its genuine form to the few who have the power to sense the real thing behind it from which the average person naturally falls away.

C. The Sermon on the Mount might have been, when first uttered, such an outbreak of a new vision – later it may become a matter of routine and habit, where only occasionally the elected sense its transparency. A jazz rhythm might have first been a perfect and direct expression of ecstasy but at later stages the pattern of this type of ecstasy become so strongly conventionalised that every good musical craftsman can produce hundreds of variations of jazz music and only the connoisseur will know that they are the products of routine pretending the experience of ecstasy. Whereas the rhythm was at first the product of real creativeness, its repeated production immediately turns it into a prescription for conventional use.

D. In my second example, I deliberately used the case of jazz because I fully agree with you that this genuineness may exist on lower levels as well as on higher ones. The jazz rhythm, just as Noel Coward's creation may be genuine (giving away some yet unknown strata of mind) and not in the least a product of convention and routine. Whereas it is true that society is bound to conventionalise even the highest types of

genuineness and vision, it is also true that its real life runs through that undercurrent and on it depends its real vitality.

A society is dead if it produces the most beautiful patterns on the level of convention but the communication through this undercurrent stops and hardly any new eruptions occur.

E. This applies not only to emotions but also to thought. Most people's thinking is nothing but the running through established pathways of association which they picked up in schools, in universities or from books. Even if they mean to say a new thing, they mostly say the things, which belong to the recent conventions only. The cleric, in the sense in which we discuss him here, is the person who can break away from the established pathways of thought, and allow new motives to come up from his unconscious to the surface and to find expression in unexpected associations.

F. If you understand by clerics those people, it is obvious that no dynamic society can be without them. I suppose this is behind your statement that the clerics are always for change, whereas the class is always for stability. In the ordinary sense of the word, the statement would be wrong, because it would suggest that the classes are always conservative and the clerics are always progressive, although we know that very often intellectual clerisy such as de Bonald, de Maistre, were traditionalists or the German romanticist thinkers as Friedrich Schlegel or Adam Müller were conservatives.

G. It is obvious that this cannot be meant. I also think that, when speaking of influence for change, you do not mean the simple influence for change on the surface, creating new variations in style or developing new routines, but those eruptions of deeper sources which break the crust of conventions and enable man to develop ever new potentialities which otherwise would remain covered up for ever.

II. Should the term, in extension, be made as inclusive or as exclusive as possible? Consider this in relation to well known names in Philosophy, Sciences, the Arts and the Variety Stage.

A. I certainly think that the term should be made as inclusive as possible. So far we have only spoken of examples in the field of literature and art, but the phenomenon of this break through, which removes conventions, exists in every field of life. In the field of psychology, Freud opened up a new dimension of the mind and since then hundreds have developed the vision into a routine theory and technique. In politics, Marx and Lenin certainly saw new ways of handling social situations and sensed the new atmosphere of industrial civilisation and this will remain true whether one agrees with their solutions or not. In economics, Lord Keynes opened up a new possibility and dozens of lesser thinkers since see new combinations. And, as you mentioned Noel Coward in your paper and the variety stage, and I myself referred to the jazz, we obviously agree that this genuineness can exist on all levels and therefore an inclusive term of clerisy should embrace these levels too. In this connection I should like to mention one of the greatest examples of expressing the deepest of life on a level of culture which is usually considered as „low“. The German version of the Beggar's Opera (by Brecht and Weil) which both in its musical setting and in its libretto was a disturbing experience, the fullest reflection of human despair, as it permeates a disintegrating society which

lost faith in everything. So I am very happy that you don't share that academic aloofness which really thinks that life is sublime only in a kind of stratosphere where our minds are kept at a careful distance from suffering, vulgarity and that sphere of daily contacts where people are jealous, hate one another and things really hurt.

B. There is only one expression in your formulation where I feel that you for a second slip back into the very same attitude of looking down upon the „baser regions“ when you say, on page 4, that the lower grade cleric is a kind of publicity agent for the higher. Let me take this as my theme for discussing a problem which, in my view, is a very urgent one, as a part of your problem and is not yet developed.

C. It is the problem of *the deeper meaning of dissemination of ideas* and their popularisation. The discussion is made difficult by the fact that we have not yet a new term for creative dissemination as popularisation is still conceived as a dilution of a real substance. Although on the whole you want to get away from the quasi-aristocratic elite theory according to which clerisy serves the higher levels of culture only, you have not thought out your new approach completely. As long as you consider lower clerics as popularisers only. This is not negligible as the future of culture depends as much on our ability to guarantee the conditions of survival for the small groups of clerisy but also on our inventiveness in finding new forms for the dissemination of the substance of culture without its dilution. The problem has once been solved in the past in a simpler setting. Medieval society had the power of expressing the common religious experience on all levels for the educated, in the language of theology; for the community in the language of church architecture, music, images, symbols, transsubstantiation of primitive magic and even in the language of the farce the grotesque. One has only to remember the gargoyles on Notre Dame which represent the underworld both in the language of theological symbols and in the language of pure visuality which made it intelligible to everybody. It is in this spirit and in this direction that we have to look for new forms of dissemination, in order to get away from the idea of popularisation as mere dilution. With this vision in our mind, Noel Coward is not a publicity agent for the higher cleric but conveys a new type of vibration to a simpler type of mind and brings home the experience of genuineness and originality to the masses. He gives them the same unexpected shock which undermines our complacency whenever we enjoy a great piece of art or listen to a great orator.

D. It was all very well for societies with a minority culture such as feudal society and modern bourgeois society to conceive of culture as if it were only really accessible to the educated few. They could leave the problem of dissemination unsolved. They could put up with the development, which is very ably described by Schuecking, in which the best became gradually isolated and the literati wrote, the painters painted for each other, losing touch with the foundation of common life and becoming proud of living in ivory towers.

E. The continuation of this becomes most problematical in an age of the masses and the only way of integrating the social body which fell into two parts – the uprooted masses and the few isolated experts of culture – is, as I pointed out, to take the problem of true popularisation really seriously.

F. In order to get away from the misleading term „popularisation” I suggest to call the creative form of dissemination „bringing ideas into circulation”. After all, this has been the positive meaning of democratisation of culture in the past, whenever it succeeded in avoiding dilution. In such cases the breaking of the confinement of ideas to small groups worked like the opening of a window, letting in fresh air.

G. Compare for instance, the artificial clumsiness of closed academic circles with the simplicity and clarity of good dissemination. To become intelligible to the many, compels us to dispense with empty virtuosity and come to the essential points. What I have in mind can in its first appearance be observed with Descartes, when he in his treatise on method sets out to get away from the artificial complexity of the scholastic discussion and in general from the dogmatism characteristic of closed groups developing through mental inbreeding. Remember how he wants to forget everything he learned from the schoolmen in order to test all statements for himself and how he makes the criterion for the new type of thought that it should be clear and distinct. There you have the first anticipation of the democratising process, the search for truth that is, in principle, accessible for everybody, not because it is trivial or diluted but because it is reduced to the really human elements in knowledge. Observe another aspect of the same long process as it sets out with Amos Comenius in his *Orbis Pictus*. He wants to teach through pictures and images instead of sticking to abstract concepts. He thus opened up the process towards concreteness, visibility in which, in its happy products, thinking and teaching became simpler but not necessarily diluted. His move towards clarity is also the product of democratisation, it satisfies, the new need for bringing knowledge into circulation which, in its previous clumsy formulations was only intelligible to isolated groups.

H. These are examples of creative dissemination because the need for simplicity creates clarity and thus improves the quality of self expression. This is why I think it is a mistake to consider those who express the real substance on a simpler level as publicity agents only. Those who succeed in the great venture of being genuine on the lower levels of communication, contribute at least as much to the preservation of culture as those who keep the existing fires burning in small selected circles. Bringing ideas into circulation, establishing new forms of communication between formerly isolated clerics on different levels of our culture, deserves all the more due emphasis as the mere preservation of the old tradition is hardly more than salvaging some values in a general collapse, whereas the re-creation of broader channels, a living space, for the spirit represents the peculiar task of our age.

I. I know this optimism may lead to cheap solutions. It may lead and, in fact, leads to a mushroom growth of those minor minds who immediately write text books whenever a new idea occurs, thus exploiting and flattening out the ideas of the few. But the fact that they produce caricatures of real dissemination cannot diminish our enthusiasm for those who succeed in bringing real life to all levels of society. The solution to our dilemma will probably consist in the emergence of new standards which will help us to distinguish the mere populariser from one who can genuinely express the same experience, the same truth on different levels for different audiences and in keeping with the

different social and mental climates. Only he who communicates with whatever audience he may be faced will realise there is a fertilising power to saying the same thing to different people. By absorbing their response or resistance different facets of the same topic to the fore and different strata of the unconscious are affected.

J. Who still remains sceptical should consider the following two examples:

Whoever addressed people in adult education courses or youth at the stage of puberty and had to discuss social or psychological topics with them will have realised that the mental climate for discussing the real thing, the readiness to go down to the bottom of things was much greater than in the groups of pundits. The latter, through their continuous occupation with the topics, or out of sheer vanity and snobbishness, were rather inclined to make small miscellaneous points than to go back to the roots of the questions. Whereas real progress even in a highly differentiated culture is only possible if we never forget the ultimate roots of our curiosity the final impulse to research.

My other example is taken from literary studies. In Germany the love-stories of the knights have been transformed in the 14th–15th century into „Volksbücher“ for the use of the new rising class of burghers. By the average historian of literature this popularisation has been considered as a „come-down“ – what it really was when it is considered in the categories of class.

But there arose very soon a literary school in Germany which showed that this translation of mediocre poetry into prose was far from a deterioration but rather a new form of condensation which instead of making the old contents shallow, deepened them. In this process of bringing ideas into circulation the frivolous themes of cheap romance have been brought into an atmosphere of serenity with a new sense for the tragic. The absorption of the needs and creative possibilities of new groups is one the keys to a positive interpretation of popularisation.

III. If the term comprehends philosophy, science and the arts, each pretty inclusively, what statement can be made about all clerics except that they are concerned with „culture“. But (apart from the *descriptive* interest of sociologists) is there any such thing as a direct concern with the *promotion* of culture? Are not clerics concerned with a number of different activities, the total of which, in so far as it happens to form an organic pattern, can be said to represent the culture of the society in which they operate?

A. If the things I have said so far are taken together, the real clerics are not only united on that abstract level of promotion of culture but their interplay is bound to lead to a new pattern. I mean a new pattern but not a new organisation. At present this pattern is only in the making because most of them who can see the need for a clerisy are on the defensive. This is my criticism of Michael Polanyi's otherwise very important contribution. He only sees the tradition aspect of culture, and gives expression only to the panic which so many of us experience when we see the danger that the little groups which handed over through generations their intimate experiences and specific skills are bound to be swept away by the vulgarising and organising tendencies of mass society.

B. The re-discovery of the significance of tradition is certainly very important and the exploration of the conditions under which tradition may survive should become one of the central themes of sociology. In this connection I wish to emphasise once more the needs for the existence of closed groups in which new ideas find time to mature before they are thrown into the open market.³ I still think that this type of exclusiveness is a precondition for creativeness in culture, but today I should like to add to this that maintenance of culture is only one aspect of the story. The existence of small nuclear groups where tradition is transmitted through personal contacts is vital, but it is equally important that those groups should communicate with each other through personal contacts. Just as St. Paul saw his task in developing communication between Christian communities in order to keep inspiration alive in an expanding world it is even more important for us to invent the equivalent to writing epistles, to establish forms of real meeting beyond what organisation can do in this respect. A new type of clerisy will only develop if such a living web in a horizontal and vertical direction will unite them. Living contacts between the higher and lower clerics is as important as deep level understanding between the clerics of different nationalities. Thus, apart from the invention of new forms of popularisation the establishment of new forms of personal contacts between living groups and individuals who have the powers of inspiration is the outstanding task.

C. I cannot forecast how it will happen but it is most likely that the first thing that will unite them will be their spontaneous rise against the detrimental effects of organisation. I am saying this, not as one who would like to go back to a world of small communities where organisation is reduced to a minimum, but as one who admits the need for organisation in a society of millions but at the same time should like to find a remedy against its detrimental effects.

D. Planning for freedom means so to organise that the organisation itself should establish within its own cosmos those rules and unwritten laws which protect the solitary thinker, unorganised thought, the attempt at transcending established routine, and conventionalisation against the impact of the stereotyped mind. How this is to be done cannot be answered at this stage. Concrete experiences have to be collected and careful description of lost battles of spontaneous minds in their struggle against the vested interests of routine, established in the name of which the clerisy can protect if injustice or victimisation occurs. As it is one of the essentials of democracy that it not only admits minorities and nonconformists (broadest sense of the word) but ascribes creative significance to them, it is equally important that it should defend those minorities on whose constructive cooperation the life of culture depends: culture as life and not as a routine and organisation.

E. The task, as all tasks which emerge in connection with the transformation of a minority culture into the culture of the many, is extremely difficult, but certainly not hopeless. The first step towards it is that the creative minorities should have, not only a philosophy on the defensive which just wants to salvage remnants of a better age, but a constructive approach to the new realities of life.

IV. Is the „culture” of Britain declining in quality? If so, what are the evidences? What steps can or cannot be taken, so that the level can be raised without lowering the highest standards?

A. This question, of course, would want a whole book for itself if it is to be honestly answered. But I can see hardly anybody who dares to speak out quite clearly what ought to be said. It is not as if I thought that the diagnosis is bound to be sombre. But certain critical things have to be said which, in a short presentation would only be misunderstood.

B. I confine myself therefore, to two or three statements on the most general level of diagnosis. First of all we all agree on one positive asset. That ultimately Britain is the only culture left which represents the European tradition, the great inheritance of the past. Russia is a new venture and if it becomes a success it will become a world very different from ours. Europe is in ruins and it is hardly possible to foretell whether it will be able to continue rigorously its own tradition. If so, it can only be through the guidance of Britain where the germs of the same life are preserved. America and all the countries which built up a new culture through colonisation, show much vitality and an incessant spirit of experimentation but it is difficult to foretell whether their mass production pattern in culture combined with the accruing wealth will not lead sooner or later to devitalisation. If they can maintain their dynamic spirit, they may create something completely new, but it is possible that they move towards a gigantic stereotype.

C. The great problem for Britain is whether it is enough to be the bearer of a great tradition. Saving standards, and keeping the fires of tradition burning is in the long run a denial of itself because it is bound to lead to conventionalisation. Tradition is only half understood if one understands by it the past only. Tradition is only alive if it has the power of adjusting itself continually to ever new situations. Tradition for tradition's sake is bad. Now the war showed that this country in its vital spheres and especially in its population, is as young as any other country but the more we are moving into spheres which have little to do with the war effort, we see that shake-up has not really worked.

The vested interests of routine and convention prevent their own disciples seeking for really new ways. There is little revolt among the young, but rather a spirit of resignation. Instead of that there is much talk about great changes without real regeneration.

The clerisy is too often a conventionalised clerisy or afraid of the established powers. Those who speak about the maintenance of higher standards. Do not realise that high standards only in those arts and skills which correspond, to the passing age are not really high standards [occure]. A high standard for instance in making embroidery, the age for which has past, however laudable it may be, is not a high standard because you can only have a high standard which solves problems of your life and your age. This applies mainly to the academic life. In certain spheres there is no doubt that high standards and dynamic vitality still go hand and hand and Britain still gives the lead. This is the case, for instance, as far as I can see, in economics. This study has first been developed in this country and thought is still dynamic in this sphere.

D. But this cannot be said about all those subjects on which the intellectual vitality of the country depends. The impact of overorganisation, of universities, on the one hand and the unbreakable clique system on the other, with its frustrating effects, creates a rigidity which, in a very short time, will lead to a situation where academic life is bound to be by-passed.

E. Should the by-passing occur this would only show that the vitality of the nation is greater than that of some of its institutions which in their fear rather do nothing than embark upon new thoughts and new experiments. The people who fought for this country might have a better sense to judge that in a world in which vitality counts for most and the extremely dynamic powers such as Russia and the U.S.A. compete for supremacy, only a country can give lead which succeeds in integrating the spirit of tradition with the sense for an entirely new venture.

JEGYZETEK

RÖVIDÍTÉSEK

Bg.	=	Bogen
f.	=	für
dM.	=	deutsche Mark
RM	=	Reichsmark
MS	=	Manuskript
sz	=	szám
p. a.	=	per Adresse
p.	=	pagina
Ld	=	Lásd
C.	=	címzett
F.	=	feladó
Str.	=	Strasse
No.	=	Numero/Nummer
z. Zt.	=	zur Zeit
Rev.	=	Reverend/protestáns tisztelendő
d. n.	=	dátum nélkül
F. R. S.	=	Fellow Royal Society

A LEVELEKBEN SZEREPLŐ NÉHÁNY FONTOSABB SZEMÉLY ÉLETRAJZI ADATAI

Norbert Elias (1897–1990): német filozófus, szociológus, civilizáció- és kultúrtörténész. 1924-ben doktorált filozófiából. Heidelbergben közeli kapcsolatba kerül Mannheimmel, és átvált a szociológiára. 1930-tól Mannheim asszisztense Frankfurt a. Mainban. A náci hatalomra jutása után emigrál Angliába, az Adult Education Center munkatársa lesz. 1954-től egyetemi tanár Leicesterben. 1954-ben Amszterdamban telepszik le, és különböző hollandiai egyetemeken tanít. A 70-es évektől vendégprofesszor Münsterben, Konstanzban, Aachenben, Frankfurt a. Mainban, Bielefeldben. 1977-ben Adorno-díjjal tüntették ki. Művei: *Über den Prozess der Zivilisation* (1976); *Die höfische Gesellschaft* (1976); *Studien über die Deutschen* (1989); *Norbert Elias über sich selbst* (1990).

T. S. Eliot (1888–1965): amerikai származású angol költő, drámaíró, kritikus. 1910-ben elvégezte a harvardi egyetemet, a 10-es években a Sorbonne-on tanult, majd Oxfordban a Merton College-ben folytatott filozófiai tanulmányokat. 1947-ben Londonba költözött, ahol latint, rajtot, franciát és történelmet tanított. Megalapította és 17 éven át szerkesztette a Criterion c. folyóiratot. A 20-as évek második felétől a Faber and Faber kiadó munkatársa, majd igazgatója. 1948-ban elnyerte az irodalmi Nobel díjat. Művei:

The Waste Land (elbeszélő költemény 1922); *Ash Wednesday* (1930); *The Murder in the Cathedral* (1935).

Hans Heinrich Gerth (1908–1978): német szociológus, filozófus, lapszerkesztő. Tanulmányait Heidelbergben végezte a húszas-harmincas években. Doktori dolgozatát Frankfurt a. Mainban írta *A korai német liberalizmus* címmel. Ezekben az években került szoros kapcsolatba Mannheimmel. Különböző német lapok munkatársa. 1938-ban – „árja” volta ellenére – az Egyesült Államokba emigrál, amihez Mannheim nyújt segítséget. Különböző amerikai egyetemeken (Michigan, Illinois, Wisconsin) tanít. A háború után visszatelepül Németországba, 1971-től a Frankfurter Egyetem professzora. Művei: *Die sozialgeschichtliche Lage der bürgerlichen Intelligenz um die Wende des 18. Jahrhunderts* (1935); C. Wright-tal közösen: *From Max Weber: Essays in Sociology* (1946); Don Martindal-éval közösen: *Ancient Judaism* (1952); Hrsg.: Karl Mannheim: *Freedom, Power and Democratic Planning* (1953).

Polányi Mihály (1891–1976): fizikokémikus, filozófus. Orvosi tanulmányait Budapesten végezte. A 10-es években a Galilei Kör tudományos tanácsának tagja, a Károlyi-kormányban egészségügyi államtitkár. 1920-tól 1933-ig Berlinben a Kaiser Wilhelm Institut vezető kutatója, nevéhez jelentős tudományos kutatási eredmények fűződnek. 1933-ban Angliába emigrál, Manchesterben tanszékvezető egyetemi tanár, 1948-ban vált át a filozófiára. Később Oxfordban tudományfilozófiát és etikát tanít. A Royal Society tagja, számos angol, amerikai, kanadai egyetem díszdoktora és vendégprofesszora. A II. világháború alatt tagja az angol értelmiségi csoportnak, a Mootkörnek. Művei: *A békeszerzőkhöz* (1917); *Atomic reaction* (1932); *The Contempt of Freedom/The Russian Experiment and after* (1940); *Personal Knowledge* (1958) – magyarul: *Személyes tudás* (1985).

Louis Wirth (1897–1952): német származású amerikai szociológus. Fiatal korában vándorolt ki az USA-ba. Szociológiai tanulmányait a Chicagói Egyetemen végezte, ugyanott később élete végéig a szociológia professzora, a 40-es években a társadalomtudományi kar dékánja. Az 50-es években az *American Journal of Sociology* c. lap társszerzője, a National Resources Planning Commission igazgatója. A 30-as évek második felében a Social Science Research Council elnöke. Művei: *The Ghetto* – diszsertáció (1926); *The Problem of Minority Groups* (1930); K. Mannheim: *Ideology and Utopia* – fordítás és előszó (1935); *Community Life and Social Policy* (1956); *Az urbanizmus mint életmód*. In: Szelényi Iván (szerk.): *Városszociológia* (1975).

AZ EGYES LEVELEK JEGYZETEI

1. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Lukács Archivum

Első közlés: The New Hungarian Quarterly, Nr. 57. (1975.)

¹ Mannheim Károly valószínűleg a *Sören Kierkegaard és Regine Olsen* c. írásra utal, amely 1910-ben jelent meg a Nyugatban, majd később *A lélek és formák* (Kísérletek) c. kötetben.

² Mannheim Károly 1911. április 25-én ezt írja az Ifjúkori Naplójába: „Már régen fel kellett volna jegyeznem, hogy a misztikusokról írott értekezésemet átalakítva elküldtem Lukács Györgyhez, aki ezt három héttel később egy igen kedvező levél kíséretében visszaküldte, melyben júniusra találkozót ad. Említi, hogy az értekezés nagyon érdekelte, és komolyan akar velem beszélni.” Lukács levele nem került elő Mannheim hagyatékából.

2. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Lukács Archivum

Első közlés: The New Hungarian Quarterly, Nr. 57 (1975)

¹ Figyelemreméltó az 1911. június 23-i feljegyzés (Ld. Mannheim Károly: Ifjúkori Napló): „Fent voltam ma Lukács Györgynél (...) Megmondtam, hogy most azért jöttem (...), hogy némi útbaigazítást kapjak, miután most a gimnáziumból érettségiztem s eddig csupán rendszertelenül (...) olvastam, mostantól kezdve bizonyos irányba akarok keresni, ahol éppen az ő mutatóására van szükségem. Erre ő olyanokat kezdett mondani (...), hogy vigyáznia kell annak, akinek a metafizikai hajlandósága erősen ki van fejlődve, hogy (...) ne folyton a végső kérdések természetlenségében tartózkodjék (...). Erre mondtam én, hogy a misztikusokról írott értekezéssel korántsem zártam le a tanulás korát (...) A filozófusnak – mondotta – jól kell ismernie a filozófia történetét, hogy lássa a szerves fejlődést (...), hogy mindent lásson és egyoldalúságba ne essen. (...) Hirtelen azt kérdezte tőlem, hogy szeretem-e a matematikát, mert ő most nagy hiányát érzi, foglalkozzam azzal is (...). Menjek ki feltétlenül külföldre, (...) kis egyetemekre, mint Heidelberg. Tanuljak meg mennél hamarabb németül írni, mert nálunk nem lehet és nem érdemes írni.

(...) Csodálkoztam afölött, hogy *A tragédia metafizikájában* oly magyarságot találtam, mely nem rejtene azt, hogy ő az értekezést eredetileg német nyelven írta. – Az én magyarságomat nem jó bolygatni, ezt kritikusok már eléggé támadták (...). S ekkor szó került arra, hogy kitől lehet magyar filozófiai nyelvet tanulni. Ő [azt] mondta, hogy vegyem meg Pázmány fordítását, Kempis könyve után [az] *Imitatio Christi*-t (...) Én a *vizsolyi bibliát*, Károlyi Gáspár fordítását említettem, amely neki is igen tetszett (...).

(...) Kérdezte, hogy ismerem-e *A Szellemet*, ő arról panaszkodott, hogy alig 100-an olvasták (...). Én azt mondtam, hogy ennek a lapnak meg kell maradnia (...) azért a párért, aki olvassa (...). Vanak biztató jelei egy magyar kultúrának. Ő Adyt látja az egyedülinek, aki (...) mélyen gyökerezik itt a magyar földön (...). Biztató (...), hogy most olyan magyar zenénk van – Bartók és Kodály –, amilyen még nem volt (...) és hasonló magyar festészetünk, gondolván a 8-akra (...). Elmondtam, hogy milyen bizalmatlan vagyok a szocializmussal szemben. Ő viszont azt állította, hogy mostanában megint bízni kezd a szocializmusban (...). Ne felejtsem el, hogy a misztikusok óta [ez az] első áramlás, amely oly mélyre hatolt és oly mindent megmozgató (...).

Említettem neki, hogy a nyáron drámát akarok írni (...). Nem hiszi, hogy egyazon ember jó filozófus és művész legyen egy személyben (...), ő, aki ifjúkorában drámákat és regényeket írt, most egészen a filozófiának él (...), talán negyven év múlva fogja azt megcsinálni, amit 16-18 éves korában tervezett (...).

(...) Megköszöntem neki a szívességet, s arról beszéltem, hogy joga van-e az egyik embernek a másikat ilyen dolgaival háborgatni, erre azt felelte: 'Dazu sind wir ja da' (...), azért dolgozik az ember,

hogy folytatása akadjon másban. Ő maga hivatottságot érez ilyen vezetésre, de nem nyújtanak [neki] sajnos alkalmat erre.

Korábban megkérdezte, hogy nem vállalnék-e *A Szellem* számára fordítást, amikor igent mondtam, azt ígérte, hogy írni fog az ügyben.”

3. Mannheim Károly: Ifjúkori Napló.

¹ Riki – Wonk Richard, Mannheim Károly ifjúkori barátja.

² Feri – Leitner Ferenc, Mannheim Károly gimnáziumi osztálytársa. Az első világháborúban halt meg.

³ Laci – Lajtha László, Mannheim Károly ifjúkori barátja. Később ismert népzene kutató, zeneszerző.

⁴ A *Szellem* I. évf. 2. számában (1911. december) jelent meg Mannheim Károly két Hegel-fordítása: *Ki gondolkodik absztrakte? – A filozófiai kritika lényegéről általában és különösen a filozófia mai állásához való viszonyáról.*

⁵ A Lukácsnál tett második – 1911. augusztus 14-i – látogatásáról Mannheim Károly ezt jegyezte fel Ifjúkori Naplójába: „Pénteken délután Lukács Györgynél voltam, aki egy levélben hivatott, amennyiben egy Hegel-fordítást akart átadni *A Szellem* számára. Miután megmutatta a fordítandót, én azt mondtam, hogy nagyon örülök, hogy éppen Hegelt fordíthatom, mert még jól emlékszem arra a beállításra, melyben ő róla beszélt, valamint tudom, hogy Marxnak és a szocializmusnak ő az eleje. Arra figyelmeztetett, hogy jobb előbb Marxot olvasnom, és azután Hegelt, ő is ilyen sorrendben olvasta.”

⁶ A szám decemberben jelent meg.

⁷ Mannheim Károly a 10-es évek elején még egy n-nel írta a nevét.

⁸ deutschból – németből

⁹ Eckehart mester – Meister Johannes Eckehart (1260–1327), középkori német misztikus.

¹⁰ Hevesi Sándor (1875–1959), író, színigazgató, dramaturg, rendező. A *Szellem* c. folyóirat első számában az ő fordításában jelent meg G. K. Chesterton *A kereszténység paradoxonjai* c. írása, de Eckehart-fordítás nem jelent meg tőle.

¹¹ A *Szellem* következő száma már nem jelent meg.

4. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Lukács Archívum

Első közlés: The New Hungarian Quarterly No. 75. (1975)

¹ Az Ifjúkori Naplóban a dátum mellett ez a megjegyzés áll: „Írtam 1911. december 24. és 1912. január 3. között, 4-én este, elküldtem 5-én este.”

² Mannheim Károly ez idő tájt Dosztojevszkijről készült értekezést írni. Nincs nyoma annak, hogy a tanulmány valóban elkészült volna. A hagyatékból nem került elő, bár Mannheim később is említi, hogy az orosz íróról tervezett írni egy értekezést.

³ Cusanus, Nicolaus (1401–1464), németalföldi filozófus, a panteizmus első jelentős képviselője.

⁴ Alexander Bernát (1850–1927), a Bp.-i Egyetem filozófiaprofesszora, a magyar filozófiai nyelv továbbfejlesztője, a filozófiatörténet, az esztétika és az irodalomelmélet rangos művelője. 1919 után állásából felfüggesztették. Ismert művei: *Diderot-tanulmányok* (1900), *Shakespeare* (1920).

⁵ Mannheim Károly Kant *A tiszta ész kritikája* c. művéről tartott felolvasást Alexander szemináriumában.

⁶ Eucken, Rudolf (1846–1926), német filozófus, a bázeli és a jénai egyetemek professzora, 1908-ban irodalmi Nobel-díjat kapott.

⁷ Ernst, Paul (1866–1933), német író, költő. Ismert művei: *Der Zusammenbruch des Idealismus* (1919), *Komödiantengeschichten* (1920).

⁸ A *Szellem* c. folyóiratnak nem jelent meg több száma.

⁹ Mannheim Károly Hegel-fordításáról van szó, amely *A Szellem* 2. számában jelent meg.

¹⁰ A Pester Lloyd karácsonyi számában megjelent *A gall veszély* c. Lukács-cikkre utal itt Mannheim Károly. L. Pester Lloyd 1911. dec. 24. 58 évf. 305. sz. 39–41. o.

¹¹ L. Lukács György: *Die Seele und die Formen*. Essay. (1911).

5. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Lukács Archívum
Első közlés: The New Hungarian Quarterly, No. 57. (1975)
¹ A Lukácsnak megígért Dosztojevszkij-tanulmány – tudomásunk szerint – nem készült el. L. 4/2.
² Valószínűleg Cusanus főművéről, a *De docta ignorantia*ról van szó.

6. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Lukács Archívum
Első közlés: The New Hungarian Quarterly No. 75. (1975)
¹ Mannheim Károly 1914 nyarán Berlin mellett üdült.
² Lukács 1914 júniusában megállapodik Alfred Weberrel, hogy *A modern dráma fejlődésének története* c. munkájának bizonyos részeit előkészíti németországi kiadásra, egy kultúrszociológiai sorozat számára. Lukács felkéri Mannheim Károlyt az egyes fejezetek fordítására. Mannheim a munkát elvállalja, de – valamilyen oknál fogva – a megállapodást nem tartja be.
³ Lukács dialógusa *A lelki szegénységről* A Szellem c. folyóirat 2. számában jelent meg. (1911. december.)
⁴ Lukács 1912 nyarán Heidelbergben kezdett el dolgozni művészetfilozófiáján.
⁵ Lukács 1912 tavaszától – kisebb megszakításokkal – Heidelbergben él és dolgozik.
⁶ Ti. Berlinben.

7. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Lukács Archívum
Első közlés: The New Hungarian Quarterly, No. 75. (1975)
¹ L. a 6. sz. levelet.
² L. 6/2.
³ Mannheim Károly 1914 második felében kezdi írni *Az ismeretelmélet szerkezeti elemzése* c. bölcsész-doktori dolgozatát.

8. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár Ms 4516/105.
F: Mannheim Károly cand. phil., Nagyméltóságú Schay Gusztáv altábornagy leveleivel. Kassa, Bubits Zsigmond u. 7.
¹ Mannheim Károly 1915 tavaszán házitanítóságot vállalt Schay Gusztáv vezérkari tiszt Kassára vezényelt családjánál. Schay Géza, a tanítvány (később a kémiai tudomány neves képviselője) elismeréssel nyilatkozott egykori házitanítójáról.
² Máté Olga (1878–1961), fotóművész, az első világháború elején a fiatalon elpusztult Zalai Béla filozófus özvegye.
³ Szilasi Vilmos (1889–1966), filozófus, Husserl tanítványa. 1919-ben emigrált. Freiburgban lett egyetemi tanár. Mannheim Károly 1920-ban Bécs és Heidelberg között Szilasi vendége volt Freiburgban, ahol egy féléven át Husserlt hallgatta.
⁴ Zalai Béla (1883–1915), filozófus, Lukács György szerint „a magyar filozófia nagy ígérete”. Az első világháború kezdetén orosz hadifogságba került, és 32 éves korában hastífuszban elpusztult. Rendszerelmélete nagy hatást gyakorolt a 10-es évek elején a fiatal magyar filozófus-generáció tagjaira. Művei: *A filozófiai rendszerezés problémája*. In: A Szellem 1911. 2. sz.; *Untersuchungen zur Gegenstandstheorie*. In: Archiv für systematische Philosophie, Bd. 17. és Bd. 18. (1912).; *Allgemeine Theorie des Systeme*. In: Archivumi Füzetek II. (1982).
⁵ A Máté Olga belvárosi fotóműtermében látott Zalai-portréra utal itt Mannheim Károly.

9. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Lukács Archívum
Első közlés: The New Hungarian Quarterly No. 75. (1975)
¹ Lukács 1916 nyarán meghívta Mannheim Károlyt Heidelbergbe, hogy dolgozzanak együtt a könyvén, ő azonban a hívásnak nem tett eleget. Emiatt viszonyuk megromlott, bár Mannheim Károly továbbra sem szünt meg tisztelni Lukácsot.
² Edit – Hajós Edit (1889–1975), orvos, Balázs Béla első felesége, a Vasárnapi Kör tagja. 1920-tól emigrációban élt. Az 50-es években egy koncepciós perben idehaza elítélték. Kiszabadulása után ismét Angliában élt.

10. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Lukács Archívum
Első közlés: The New Hungarian Quarterly No. 75. (1975)
¹ Balázsék – a Vasárnapi Kör összejövetelének színhelyére utal itt Mannheim Károly.
² Évkönyv – Alexander Bernátot 60. születésnapja alkalmából emlékkötettel köszöntötték tanítványai, tisztelői. Lukács György *Megjegyzések az irodalomtörténet elméletéről* címen írt tanulmányt. In: *Dolgozatok a modern filozófia köréből*. (Emlékkönyv Alexander Bernát 60. születésnapjára. 1910.)
³ *A Die Theorie des Romans – A regény elmélete* c. tanulmányról van szó, amely Max Dessoir esztétikai és művészettudományi folyóiratában, a Zeitschrift für Ästhetik und Allgemeine Kunstwissenschaftban jelent meg 1916 októberében, Bd. 2. S. 225–271., S. 390–431.
⁴ Arthur Lieber, német filozófus *Das Problem der Geltung – Az érvényesség problémája* c. könyvéről írt recenziót Mannheim Károly. In: Athenaeum 1916.
11. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár Ms 4516/131.
¹ Mannheim Károly 1919 őszén hagyta el Magyarországot. Több Bécsből küldött levele elveszhetett. (A levelek nem postán jutottak el a címzetthez.)
² Az utolsó napok izgalmai – Máté Olgánál a tanácshatalom bukása után házkutatást tartottak, miközben a műtermében ott rejtőzött Lukács György, akit azonban nem fedeztek fel.
³ Mannheim Károly már az emigráció kezdetén magára maradt, egyik emigráns csoporthoz sem csatlakozott.
⁴ Mannheim Károly csak 1920-ban ment tovább Németországba.
12. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár Ms 4516/130.
¹ A számozásból arra lehet következtetni, hogy a hiányzó levelek vagy eleve nem érkeztek meg a címzetthez, vagy a hagyatékból később eltűntek.
² E. leveléből – valószínűleg Hajós Editről van szó.
³ Máté Olgát 1919 őszén politikai okból több ízben beidézték a rendőrségre azon a címen, hogy gyanús egyéneket rejteget a műtermében.
⁴ B.-nek diktált levele... – nem sikerült megállapítani, hogy a rövidítés kit takar.
13. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár Ms 4516/135.
¹ J. – Láng Júlia, Mannheim Károly egyetemi évfolyamtársa, pszichológus, később Mannheim felesége.
² Nem sikerült megállapítani, hogy a P. betű kit takar.
³ Olvashatatlan szó.
⁴ Mannheim Károly még idehaza kezdett hozzá egy kultúrfilozófiai munkához.
⁵ Mannheim Károly az itt jelzett időpontnál valamivel később, 1920 tavaszán hagyta el Bécsset.
⁶ Ed. – Hajós Edit
⁷ Zalai Zoltán és Ágnes, akiket Zalai Béla halála után Máté Olga egyedül nevelt fel.
14. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár Ms 4516/136.
¹ Erzsi – Láng Erzsi, Láng Júlia húga, csellóművész, Kecskeméti Pál újságíró felesége, Bartók tanítványa, Mannheim Károly sógornője.
² Máté Olga a 20-as évek elején újra megnyitotta fotóműtermét Budapesten a belvárosban.
³ Jancsi – személyét nem sikerült azonosítani.
⁴ J. – Láng Júlia
⁵ Káldor György (1900–1958), újságíró, a Vasárnapi Kör legfiatalabb generációjához tartozott.
⁶ recidiva – visszaesés
⁷ A Vasárnapi Kör néhány egykori tagja Bécsben megpróbálta újjászervezni a kört, de a nézetkülönbségek miatt a kísérlet hamar kudarcba fulladt.
⁸ Máli – Lesznai Anna (1885–1966), költő, író, festő, iparművész, a Vasárnapi Kör tagja, Jászi Oszkár első felesége. Később Gergely Tiborhoz, a Vasárnapi Kör egykori tagjához ment férjhez.

15. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár Ms 4516/137.
 - ¹ J. – Láng Júlia
 - ² Zoli – Zalai Zoltán
 - ³ Máli – Lesznai Anna, Körtvélyesen volt családi birtoka.
 - ⁴ a kis Gyuri – Káldor György
 - ⁵ F. – Antal Frigyes (1887–1954) művészettörténész, a Vasárnapi Kör legfiatalabb generációjához tartozott. Később Angliában élt. Legismertebb műve: *Hogarth* (1962).
 - ⁶ Mannheim Károly 1920. március elején hagyta el véglegesen Bécsét.
16. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár Ms 4516/140.
 - ¹ Ethika – valószínűleg egy rövid életű folyóirat.
 - ² Gervai – személyét nem sikerült azonosítani.
 - ³ az öreg Alexander – Alexander Bernát.
 - ⁴ Balassa József (1864–1945), nyelvész, a Magyar Nyelvőr szerkesztője.
 - ⁵ Szemere Samu (1881–1978), filozófiai író, esztéta, a MTA tagja, a Filozófiai Írók Tára Új Folyamának szerkesztője.
 - ⁶ Vili – Szilasi Vilmos.
 - ⁷ Zalai Béla 1913–14-ben keletkezett kézírata: *Allgemeine Theorie des Systems* (1913–14) – *A rendszerek általános elmélete*. Első megjelenés: MTA Filozófiai Intézet, 1982. Archivumi Füzetek II.
 - ⁸ Zalai Béla tanulmánya éppen hat évtizeddel később jelent meg először nyomtatásban magyarul (bár annak idején Lukács György és Fogarasi Béla tervezték néhány Zalai-mű kiadását).
 - ⁹ Zoli – Zalai Zoltán.
 - ¹⁰ Thulék – egy magániskola tulajdonosai.
 - ¹¹ Odenruhle Schule – egy német magániskola, ahová Mannheim Károly megpróbálta beajánlani Zalai Zoltánt.
 - ¹² Káldor György
 - ¹³ Olvashatatlan szavak.
 - ¹⁴ Független Szemle – kulturális havi folyóirat, 1921–1926 között jelent meg.
 - ¹⁵ Nagy Sándor filozófiai író, Mannheim Károly és Tolnay Károly barátja. L. Csanak Dóra: Fülep Lajos levelezése I. 1900–1919. (1990.) 398. o.
 - ¹⁶ Kozmák – Kozma Lajos (1884–1948) építész, iparművész, könyvillusztrátor, lakberendező, egyetemi tanár. Ismertebb művei: *Templom és iskola* (1929), *Das neue Haus* (1939).
 - ¹⁷ Király György (1887–1922), irodalomtörténész, tanár, fordító.
 - ¹⁸ A levél szövege itt megszakad.
17. Philosophische Fakultät Universität Heidelberg, Archiv, Personalakten Karl Mannheim. III. 5b. Nr. 368.
 - ¹ 1925 nyarán határozta el Mannheim Károly, hogy benyújtja habilitációs kérelmét a Heidelbergi Egyetem Filozófiai Fakultására.
 - ² A publikációs jegyzékben felsorolt tanulmányok: *Max Weber szociológiája; A generációk szociológiai problémája; Az értelmiség szociológiai problémája*.
 - ³ A habilitációra benyújtott tanulmány címe: *Die Soziologie des altkonservativen Denkens in Deutschland*.
 - ⁴ Az életrajzban Mannheim Károly közli: anyja birodalmi német születésű. Anyai részről rokonai jelenleg is Németországban élnek, katonatiszti és hivatalnokai állásokat töltenek be. Tanulmányait Budapesten kezdte, néhány félévet Berlinben hallgatott, diplomáját filozófiából Budapesten szerezte, hasonlóképpen pedagógia és német irodalomszakos tanári képesítését. Bölcsészdoktori dolgozatát *Az ismeretelmélet szerkezeti elemzését Die Strukturanalyse der Erkenntnistheorie* címen 1922-ben jelentette meg a Kant-Studienben. Az elmúlt évek során neves professzorok előadásait látogatta. Nevezettek: E. Cassirer, G. Simmel és A. Riehl (Berlinben), B. Alexander, A. Pauler, G. Révész (Budapestben), H. Bergson (Párizsban), E. Husserl, M. Heidegger (Freiburgban), A. Weber, E. Lederer, C. Brinkmann, H. Rickert, K. Jaspers (Heidelbergben). Pályája kezdetén a szellemtudományok érde-

kelték elsősorban, jelenleg a szociológia, jelestül a kultúrszociológia. A német nyelvben való elmélyülés érdekében privátszemináriumot vezet, és egy darmstadti középiskolában német nyelvet és irodalmat tanít.

- ⁵ Mannheim Károly nem számított arra, hogy a „fordított sorrendből” (hogy ti. előbb habilitál, és csak azután szerzi meg a német állampolgárságot) komoly nehézségei támadnának.

A Heidelbergi Egyetem Szenátusa 1926. február 16-i levelében közli Mannheimmel, hogy *előbb* folyamodjon a német állampolgárságért, és majd csak annak birtokában nyújtsa be újra habilitációs kérelmét. Emil Lederer és Alfred Weber személyes garanciát vállalnak Mannheim Károly személyéért.

A Szenátus szavazásának eredménye: 6 igen, 4 nem. Engedélyezik a habilitációt. Erre 1926. június 12-én kerül sor. A három bíráló: Alfred Weber, C. Brinkmann, Emil Lederer egyhangúan habilitálják Mannheim Károlyt. A *Deutsche Zukunft* c. lap 1929. június 5-i számában, visszatekintve az eseményre, megírja, hogy a Kelet-Európából érkezőktől hosszabb várakozási időt követelnek meg (Mannheim Károly nemcsak magyarságát, de zsidóságát is vállalja), mivel nem kívánatos, hogy „nagy számú kultúridegen pedagógus legyen a német felsőoktatásban”. Mannheim Károly – írja a lap – annyiban kivétel, hogy ő az Osztrák–Magyar Monarchiából jött, s mint ilyent mégiscsak „a német kultúrkörhöz tartozónak lehet tekinteni”.

18. A szerkesztő birtokában.

Kézzelel

- ¹ Révész Géza (1878–1955) pszichológus, egyetemi tanár, 1908-ban Budapesten a kísérleti lélektan magántanára. 1919-ben külföldre ment, 1921-től Amszterdamban működött, ahol a kísérleti lélektani intézet igazgatója lett. Művei: *A tehetség korai felismerése* (1918), *Das Problem des Ursprungs der Sprache* (1942), *Einführung in die Musikpsychologie* (1946).

- ² Juliska – Mannheim Károly felesége.

- ³ Magda asszony – Alexander Magda (1885–1972) művészettörténész, Révész Géza felesége, Alexander Bernát leánya.

- ⁴ Kurt Goldstein (1878–1965) német pszichológus.

- ⁵ Péter – személyét nem sikerült kideríteni.

- ⁶ Juca – Révész Géza leánya, Révész Judit (1915–) keramikus művész, jelenleg Olaszországban él.

19. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár Ms 4588/294.

Kézirással.

C: Dr. Fülep Lajos református lelkész úrnak. Baja (Bács-Bodrog megye), Ungheria

- ¹ Firenze Capelle Medicee Giuliano de' Medici feliratú képeslapon. Tolnai Károly aláírásával.

- ² Mannheim Károly a vásárnaposok középső nemzedékéhez tartozott, Tolnai Károly pedig a fiatalabbikhoz, a „Knábák”-hoz.

- ³ Tolnai (Tolnay) Károly (1899–1981) művészettörténész, a bécsi, berlini és frankfurti egyetemeken tanult, Bécsben doktorált. 1965-től Firenzében élt, ahol a Casa Bounarotti igazgatója volt. Legismertebb művei: *Brueghel l'ancien I–2.* (1935); *Werk und Weltbild Michelangelo* (1949).

20. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár Ms 4588/295.

A „Szent Margit Gyógyfürdő” levélpapírján. Mannheim Károly ez idő tájt Budapesten gyógykezelte magát.

F.: Mannheim Károly Láng Józsefné leveleivel. Bp. Sas u. 1.

C.: Fülep Lajos dr. lelkész úrnak, Zengővárkony, u. p. Pécsvárad.

- ¹ Fülep Lajos (1885–1970), művészettörténész, művészettörténész, egyetemi tanár. Éveken át Párizsban, Firenzében és Rómában élt. A *Szellem* c. folyóirat egyik alapítója. Részt vett a Vasárnapi Körben. 1920 után református lelkész. 1945 után a budapesti egyetem olasz tanszékének tanára. Művei: *Magyar művészet* (1971); *Művészet és világnézet* (1976).

- ² Mannheim Károly eredetileg azt tervezte, hogy budapesti tartózkodása alatt meglátogatta Fülep Lajos Zengővárkonyban, de a látogatására nem került sor.

- ³ Mannheim Károly gyógykezelése alatt az *Ideologie und Utopie* c. munkáján dolgozott.
- ⁴ Fülep Lajos nem ment Heidelbergbe.
- ⁵ Tolnay Károly. L. 46/3.
- ⁶ Láng Józsefné – Mannheim Károly anyósa.
21. Schiller Nationalmuseum, Deutsches Literaturarchiv, Marbach, Siegfried Kracauer Nachlass
- ¹ Ernst Bloch (1885–1977), német filozófus. Fiatal korában kapcsolatban állt Lukácssal. *Geist der Utopie* (1918) c. művéről Mannheim recenziót írt az Athenaeumba: 1918/1919. 207–211. o. Ismeretebb műve: *Das Prinzip der Hoffnung* (1954–59).
- ² Max Scheler (1874–1928), német filozófus, a tudásszociológia egyik megalapítója. Münchenben, Göttingában, Kölnben egyetemi tanár. Műve: *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Werthetik* (1927).
- ³ Az említett tanulmány lett az *Ideologie und Utopie* angolnyelvű változatának (1936) III. fejezete.
- ⁴ Az 1928 júniusában Mannheimben elhangzott előadás nem szerepel a Mannheim-bibliográfiákban.
- ⁵ Siegfried Kracauer neve nem szerepel az 1928. évi Szociológiai Konferencia előadói névsorában.
- ⁶ Mannheim főreferátuma, a *Die Bedeutung der Konkurrenz im Gebiete des Geistigen Verhandlungen des 6. Deutschen Soziologentages* címmel megjelent a J. C. B. Mohr – Paul Siebeck Verlagnál. Tübingen, 1929.
22. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár Ms 4950/37.
C: Nagytiszteletű Dr. Fülep Lajos református lelkész úrnak, Zengővárkony, Pécsvárad, Ungarn
F: Tolnai, Heidelberg, Landfriedstr. 6. per Adresse Dr. K. Mannheim.
¹ Az említett levél nem található a Fülep-hagyatékban.
² Fülep nem ment Heidelbergbe.
23. J. C. B. Mohr – Paul Siebeck Verlag, Archiv, Tübingen.
¹ Paul Siebeck (1855–1930), a nevét viselő kiadó igazgatója.
² Az *Ideologie und Utopie* a Verlag Cohen-nél (Bonn) jelent meg 1929-ben.
³ Az *Ideologie und Utopie* III. fejezete.
⁴ Mannheim Károly a levélben szereplő kiadónak a jelek szerint megígérte, hogy Max Weber 60. születésnapjára egy monográfiát ír a nagy német szociológusról. A későbbi levelekben többször esik majd szó erről. A többszáz (kb. 300-350) oldal terjedelmű tanulmány kézírata vagy elveszett, vagy valahol lappang. Mannheim Károlytól csupán egy rövidlélegzetű írás jelent meg Max Weberről. L. *Max Weber* (címszó), In: *Encyclopaedia Britannica* XXIII. köt. (több kiadásban).
⁵ A Mannheimnek a Német Szociológiai Napokon tartott előadása 1929-ben jelent meg a Paul Siebeck Kiadónál.
24. Philosophische Fakultät Universität Heidelberg, Archiv, Personalakten Karl Mannheim
¹ Mannheim Károly 1929 őszén Svájcban üdült.
² Mannheim Károly kérését a kultuszminisztérium elutasítja, azt javasolják, igyekezzék összeegyeztetni az irodalmi tevékenységet az oktatással. Mannheimnek nem csekélyebb ajánlója van, mint Friedrich Gundolf, a Heidelbergi Egyetem dékánja, aki 1929. október 2-án ezt írja a fakultásnak: „Dem Engeren Senat der Universität (Heidelberg) beehre ich mich beiliegend ein Gesuch des Herrn Privatdozenten Dr. Mannheim um Beurlaubung für das Wintersemester 1929/30. das die Fakultät befürwortet, ergebenst vorzulegen mit der Bitte um Weiterleitung an das Ministerium.” Fr. Gundolf Dekan
25. J. C. B. Mohr – Paul Siebeck Verlag, Archiv, Tübingen
¹ A Max Weberről szóló tanulmány – tudomásunk szerint – nem készült el 1929. december végéig. A kézirat további sorsa ismeretlen. L. még 23/4.

26. Generallandesarchiv Karlsruhe, Personalakten Karl Mannheim 235 No. 2289
- ¹ Franz Oppenheimer (1864–1943), német nemzetgazdász, szociológus. Orvosi, majd filozófia tanulmányait követően nemzetgazdaságtanból habilitált. A 30-as évek végétől Japánban, majd az USA-ban vendégprofesszor. Műve: *System der Soziologie* 1–4. Bd. (1923–33).
- ² Friedrich Gundolf, a Heidelberg-i Egyetem dékánja a kultuszminiszterhez címzett levelében ezt írja: „Sie würden mich sehr verpflichtet durch eine Nachricht, ob es nicht ermöglichen liesse Herrn Dr. Mannheims Stellung an der hiesigen Universität derart zu verbessern, dass er trotz der Rufe nach Frankfurt sein bleiben erwägen könnte.”
Heidelberg, den 10. Dezember, 1929.
Friedrich Gundolf
Dekan
A kultuszminisztérium nem nyújt segítséget Mannheim visszatartásához.
27. Johann Wolfgang Goethe Universität Frankfurt a. Main, Archiv, Personalakten Karl Mannheim.
- ¹ Kurt Riezler (1882–1955), német filozófus, 1906–1926 között diplomáciai pályán működött. 1928 és 1934 között a Johann Wolfgang Goethe Universität (Frankfurt a. Main) kuratóriumának elnöke. 1934-től a New York-i New School professzora. Művei: *The Philosopher of History and Modern Statesman*. (1946); *Man, Mutable and Immutable* (1950).
28. University of London, Institute of Germanic Studies
Kapunvári jegyespárt ábrázoló képeslap
Kézzei
C.: Frau Prof. Gundolf, Heidelberg, Neuenheinenlandstrasse 36.
F.: Budapest (postabélyegzőn)
- ¹ Frau Gundolf a Heidelbergi Egyetem dékánjának felesége.
² A lap képes oldalán egy magyar népviseletbe öltözött fiatal pár látható.
29. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár Ms 5021/283.
- ¹ Balázs Béla *Der Geist des Films* c. művéről lehet szó, amely 1930-ban jelent meg Berlinben.
² Mannheim Károly az *Ideologie und Utopie* c. könyvét küldte el Balázs Bélának.
³ Anna – Schlamadinger Anna, Balázs Béla második felesége.
30. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár Ms 4588/296.
- ¹ Mannheim Károly pesti tartózkodásáról Szántó Rezső Fülep Lajoshoz írt (1930. jan. 5.) leveléből tudunk. (Vö. Fülep Lajos Levelezése II. 1920–1930. F. Csanak Dóra, 1992. 516–17. „Mannheim Károly a feleségével Bp.-re jött. / Káldor délutáni estélyt adott a tiszteletére /.../. Mannheim Károly nagy melegséggel érdeklődött a zengővárkonyi remete iránt /.../. Sajnálta, hogy csak rövid ideig van Bp.-en, különben feltétlenül meglátogatta volna /.../. Mannheim Károly itt a Cobden-szövetségben – »haladó szellemű« merkantil társaság – előadást tartott az intelligencia szerepéről a politikában.”
31. A szerkesztő tulajdonában.
- ¹ Mannheim Károly 1930 januárjában járt Pozsonyban.
² Szántó Rezső (1900–1943), író, újságíró, politikus. Budapesten volt orvostanhallgató, a tanácshatalom bukása után internálták. Később Prágában bölcsészeti tanul. 1929–1939 között a Pesti Napló külpolitikai rovatvezetője.
³ Moritz Schlick (1882–1936), osztrák filozófus, a Bécsi-kör alapítója.
⁴ das Gutachten – opponensi vélemény
⁵ A dolgozat és a levél nem került elő Révész hagyatékából.
⁶ Júlia – Láng Júlia, Mannheim felesége.
⁷ Juca – Révész Judit, Révész Géza leánya.
⁸ Magda – Révész Géza felesége.

32. Schiller Nationalmuseum, Deutsches Literaturarchiv, Marbach, Siegfried Kracauer Nachlass.
¹ Siegfried Kracauer: *Die Angestellten. Aus dem neuesten Deutschland.* (1930) c. könyvét küldte el Mannheim Károlynak.
33. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár Ms 5021/284.
¹ A tanítvány személyét nem sikerült kideríteni.
34. Generallandesarchiv Karlsruhe, Personalakten Karl Mannheim 235 No. 2289.
¹ A kultuszminiszter Mannheim Károlyhoz írt levelét nem találtuk meg a hagyatékbán.
35. Philosophische Fakultät der Universität Heidelberg, Archiv, Personalakten Karl Mannheim.
 F.: Prof. Dr. Karl Mannheim, Westendstr. 103. Frankfurt a. Main felzetű levélpapíron.
¹ Gustav Radbruch (1878–1940) német neokantiánus büntetőjogász, szociáldemokrata politikus. A heidelbergi és königsbergi egyetemek professzora. 1921 és 23 között a weimari köztársaság igazságügyminisztere.
² Az *Ideologie und Utopie*-ről van szó.
³ A *Das Konservative Denken*-ről van szó.
⁴ Kiletét nem sikerült kideríteni.
36. Schiller Nationalmuseum, Deutsches Literaturarchiv Marbach, Siegfried Kracauer Nachlass
 Prof. Dr. Karl Mannheim Westendstr. 103. Frankfurt a. Main felzetű levélpapíron.
¹ Dimov, Ossip (írói név) – Oszip Iszidorovics Perelman (1878–1959), orosz író. 1913-ban kivándorolt az USA-ba. Az orosz impresszionista próza művelője, színműveinek gyakorta témája a kispolgári-értelmiségi családok felbomlása. Írásait közölte a Pesti Napló, a Világ és a Színházi Élet.
² Reinitz Béla (1878–1943), zeneszerző, Bartók és Kodály műveinek lelkes propagátora. A Tanácsköztársaság alatt a művészeti ügyek kormánybiztosa, Ady verseinek első megzenésítője.
³ Siegfried Kracauer a Die Frankfurter Zeitung kulturális rovatát vezette éveken keresztül.
⁴ Verhandlungen des VII. Deutschen Soziologentages, Berlin, 1930. szept. 28.–okt. 1. Témája: *Presse und öffentliche Meinung*.
37. J. C. B. Mohr–Paul Siebeck Verlag, Archiv, Tübingen
 F.: Prof. Dr. Karl Mannheim, Westendstrasse 103. Frankfurt a. Main felzetű levélpapíron.
¹ Mannheim Károly 1930 őszen Spanyolországban járt.
² Mannheimnek ilyen címen nem maradt fenn tanulmánya.
³ A Max Weberről írandó tanulmányról van szó, amely mindeddig nem készült el.
⁴ Ilyen címen Mannheimnek nem jelent meg tanulmánya.
⁵ Ilyen címen Mannheimnek nem jelent meg tanulmánya, de ehhez hasonló címen – *Die soziale und politische Bedeutung der Intelligenz* – igen; ezt az Amsterdam Student Weekly tette közzé. 7. 29. 10. 1932 87–91. o.
⁶ Ilyen címen nem publikált tanulmányt Mannheim.
⁷ L. *Die Bedeutung der Konkurrenz im Gebiete des Geistigen.* Verhandlungen des sechsten deutschen Soziologentages. 17–19. Sept. 1929. J. C. B. Mohr – Paul Siebeck Verlag.
⁸ Megjelent *Über das Wesen und die Bedeutung des Wirtschaftlichen Erfolgsstrebens. Ein Beitrag zur Wirtschaftssoziologie.* (1930.) In: Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik. LXIII., 449–512. o.
⁹ Helyesen: Jahrbuch für Kunstgeschichte. I. 4. 226–274.
¹⁰ Helyesen: *Ideologische und soziologische Interpretation der geistigen Gebilde*.
38. J. C. B. Mohr Paul Siebeck Verlag, Archiv, Tübingen
 C: Herrn Professor Dr. Karl Mannheim, Frankfurt a. Main, Westendstrasse 103.
¹ Tervezett, de meg nem jelent tanulmány.
² Tervezett, de meg nem jelent tanulmány.

³ *Beiträge zur Theorie der Weltanschauungs-Interpretation*. In: Jahrbuch für Kunstgeschichte, I. XV., 1921–1922. 236–274. o.

39. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
F.: Prof. Dr. Karl Mannheim Westendstrasse 103. Frankfurt a. Main felzetű levélpapíron.
C.: Herrn Louis Wirth, University of Chicago, Illinois, USA
¹ Többéves szoros együttműködés jön létre Mannheim és Wirth között.
40. A szerkesztő tulajdonában.
F.: Seminar für Soziologie an der Universität Frankfurt am Main (Victoria-Alle 17.) Direktor: K. Mannheim; Stellvertr. Dir. Prof. G. Salomon felzetű levélpapíron.
¹ Révész, Géza: *Sozialpsychologische Betrachtungen an Affen*. In: Honor of Prof. G. E. Müller. In: Zeitschrift f. Psychologie. 1930. No. 118.
41. Universität Konstanz, Sozialwissenschaftliche Fakultät, Soziologisches Archiv
Levelezőlap
F.: Professor Sombart, Berlin
C.: Herrn Professor Mannheim, Frankfurt a. Main, Westendstr. 103.
¹ Werner Sombart (1863–1941), német közgazdász, szociológus, egyetemi tanár, a történelmi iskola képviselője. Művei: *Geschichte und System der Lehre von Wirtschaft* (1930), *Das Wesen des Menschlichen* (1938).
42. University of Keele Archives, Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
C: Professor Karl Mannheim Westendstrasse 103., Frankfurt a. Main, Germany
¹ Talán arról a kötetről van szó, melyről Mannheim Károly később ismertetést írt *American Sociology*. Rev. of Stuart A. Rice (Ed.) *Methods in Social Research*. címmel (1931). In: *American Journal of Sociology* XVII. (1932), 275–282.
² Mannheim Károly nem utazott el az itt említett konferenciára.
43. New York Public Library, Max Wertheimer Correspondence
¹ Max Wertheimer (1880–1943), német származású filozófus, pszichológus. Tanulmányait Prágában, Berlinben és Würzburgban végezte. 1904-ben promovált, majd az *Über das Sehen von Bewegung* c. dolgozatával habilitált. 1916 és 1929 között privátdozens Berlinben, 1929-től a filozófia és pszichológia professzora Frankfurt a. Mainben, majd a Pszichológiai Intézet igazgatója. W. Köhlerrel és K. Koffikaval együttműködve a Gestaltpszichológia megalapozója. 1933-ban állásától felfüggesztették. Előbb Csehszlovákiába ment, majd kivándorolt az USA-ba, haláláig a New School tanára. Művei: *Über Gestalttheorie* (1926), *Gestaltpsychologische Forschung* (1926).
² L. *Das konservative Denken*.
³ Kurt Riezler, a Johann Wolfgang Goethe Universität (Frankfurt a. Main) kuratóriumának elnöke.
44. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
Prof. Dr. Karl Mannheim Westendstr. 103. Frankfurt a. M. levélpapíron
¹ Karl Mannheim: „*American Sociology*”. – *Review of Stuart A. Rice*, ed. *Methods in Social Research*. Chicago, University of Chicago Press, 1931. In: *American Journal of Sociology*, XVII. (1932) 275–282., ld. még: Karl Mannheim *Essays on Sociology and Social Psychology* (1953): 185–194. L. még 42/2.
45. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
Prof. Karl Mannheim Westendstr. 103. Frankfurt a. Main felzetű levélpapíron
C.: Herrn Louis Wirth University of Chicago
¹ L. a 44/1 jegyzetet.
² Az *Ideologie und Utopie*-ről van szó.

- ³ Az *Ideologie und Utopie* amerikai/angol kiadásának előszavát Louis Wirth írta. L. Expanded English edition. *Ideology and Utopia: An Introduction to the Sociology of Knowledge*. Introd. L. Wirth. London Routledge and Kegan Paul, New York, Harcourt Brace a World 1936. 318. p.
46. University of Keele, Archives, Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
C.: Professor Karl Mannheim Westendstr. 103. Frankfurt a. Main
¹ L. a 45. sz. levelet.
² Karl Mannheim: *Wissenssoziologie*. A. Vierkandt. In: Handwörterbuch der Soziologie. (1931) 659–680. o. Louis Wirth vetette fel a javaslatot, hogy az *Ideologie und Utopie* angol kiadásába vegyék fel Karl Mannheimnek ezt a tanulmányát. Később sok vita volt akörül, hogy javára vált-e ez a döntés az *Ideologie und Utopie*-nak. A *Wissenssoziologie a Ideologie und Utopie* angol kiadásának V. fejezete lett.
³ Az *Ideologie und Utopie* angolra fordítását Karl Mannheim előbb sógorára, Kecskeméti Pálra bízta. Később a fordítást Louis Wirth és Eduard Shils vették át.
⁴ L. 44/1.
47. Casa Bounarotti, Charles Tolnay Papers, Florence
Prof. Dr. Karl Mannheim Westendstr. 103. Frankfurt a. Main felzetű levélpapíron
C.: Herrn Privatdozenten Dr. Karl von Tolnay, Hamburg, Heimhuderstr. 30.
¹ Tolnay Károly egy ideig Heidelbergben élt, azután átköltözött Hamburgba, ahol habilitációján dolgozott.
² Lukács György 1933. január 26-án és 27-én *Über den jungen Hegel* és *Der dialektische Materialismus* címen tartott egy-egy előadást Frankfurt a. Mainban. (Ez volt Lukács utolsó németországi utazása Hitler hatalomrajutása előtt.) Lukács és Mannheim találkozása jó hangulatban zajlott le. (Forrás: Kreilisheim Márta, Mannheim frankfurti hallgatójának szóbeli közlése 1983. augusztus 1.) Különben az *Ideologie und Utopie* megjelenése óta Lukács György még kritikusabban ítélte meg Mannheim nézeteit.
³ Rina – Tolnay Károly felesége.
⁴ Hogy Tolnay pontosan mely munkáját (v. munkáit) küldte meg Mannheimnek, nem tudjuk.
48. Columbia University, Rare Books and Manuscripts Library, Oscar Jaszi Papers, New York
Prof. Dr. K. Mannheim, Westendstr. 103., Frankfurt a. Main felzetű levélpapíron.
¹ Jászi György (1915–1992), közgazdász. Tanulmányait Berlinben, Londonban és a Harvard Egyetemen végezte. Különböző amerikai egyetemeken tanított, éveken keresztül az amerikai kormány tanácsadója volt.
² Valószínűleg Jászi Oszkár a *The Dissolution of the Habsburg Monarchie* c. könyvről van szó, amely 1930-ban jelent meg.
³ L. 44/1 jegyzetet.
49. Columbia University, Rare Books and Manuscripts Library, Oscar Jaszi Papers, New York
Prof. Dr. Karl Mannheim Westendstr. 103. Frankfurt a. Main felzetű levélpapíron.
¹ Lesznai Anna, Jászi Oszkár első felesége, Jászi György anyja.
² Emil Lederer (1882–1970), osztrák származású német nemzetgazdász, heidelbergi majd berlini egyetemi tanár. 1922–1925 között Japánban oktatott. 1933-ban Párizsba ment, onnan Londonba, később az USA-ba vándorolt ki, ahol a New School-on tanított. Éveken keresztül ő szervezte és vezette a menekült német tudósok fakultását. 1926-ban egyik oppense Mannheim Károlynak. Művei: *Einige Gedanken zur Soziologie der Revolutionen* (1918); *Japan–Europa* (1929); *Planwirtschaft* (1932).
50. Columbia University, Rare Books and Manuscripts Library, Oscar Jaszi Papers, New York
¹ L. a 48. sz. levelet.
² Lukács ezidőtájt Berlinben volt, de nem tanított német egyetemen.
³ Máli – Lesznai Anna, Jászi első felesége.

- ⁴ Jászi György angliai tanulmányai után visszament az USA-ba, különböző amerikai egyetemeken tanított, majd kormánytanácsadóként működött.
- ⁵ L. a 42/2. jegyzetet.
- ⁶ Ludwig Büchner (1824–1899), német filozófus, természettudós.
- ⁷ Jacob Moleschott (1822–1893), holland fiziológus, filozófus.
- ⁸ Recha Wollmann (1888–1970), Jászi Oszkár osztrák származású második felesége.
- ⁹ Nincs tudomásunk róla, hogy Mannheim Károly és Jászi Oszkár találkoztak volna a 30-as vagy 40-es években, de nincs kizárva, hogy amikor Jászi Oszkár Londonban járt, felkereste Mannheim Károlyt.
- ¹⁰ Vö. magyarul: *A Habsburg-Monarchia felbomlása*. (1982).
- ¹¹ L. *Socialism* (címszó). In: *Encyclopaedia of the Social Sciences*. London, Macmillan, 1934. Vol. 14. 188–212 p.
51. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
- ¹ Mannheim Károly 3 héttel a náci hatalomvétel után írja ezt a levelet.
- ² Mannheim Károlyt, mint sok más zsidó származású egyetemi oktatót, elbocsátották az állásából. 1933. április 6-án jelent meg a Birodalmi Belügyminiszter 34953. sz. rendelete, amely szerint: „Alle Angehörige der jüdischen Rasse (unabhängig von ihrer konfessionellen Zugehörigkeit), die als Beamte im Staaddienst, in Gemeindebehörden oder anderen öffentlich-rechtlichen Einrichtungen sowie im Lehrkörper von privaten Schulen beschäftigt sind, bis auf Weiteres aus dem Amstverhältnis zu entlassen sind.”
- ³ Révész G. L. 18/1.
52. Columbia University, Rare Books and Manuscripts Library, Oscar Jaszi Papers, New York Kézzel.
- ¹ Mannheim Károly „virágnnyelven” beszél a náci hatalomátvételtől és következményeiről.
- ² Mas. – T. G. Masaryk (1850–1935), cseh polgári politikus, filozófus, egyetemi tanár, 1918 és 35 között a Cseh Köztársaság első elnöke. Művei: *Selbstmord als soziale Massenerscheinung der modernen Zivilisation* (1879).
- ³ Ben. – Eduard Benes (1884–1948), cseh államférfi, 1918–1935 között külügyminiszter, a Kisantant egyik alapítója. 1935–38 között köztársasági elnök, 1940-től a cseh emigráns kormány vezetője Londonban, 1946-ban másodikban köztársasági elnök.
- Jászi mindkét cseh politikust jól ismerte, ezért kérte most Mannheim Károly az ő közbenjárását.
- ⁴ E. Radl (1873 – 1942), a prágai egyetem történész-filozófia professzora.
- ⁵ Joseph A. Schumpeter (1883–1950), osztrák származású amerikai közgazdász, a Harvard Egyetem professzora, a *The Theory of Economic Development* c. klasszikus mű szerzője (1934). Egyéb műve: *History of Economic Analysis*. (1954).
- ⁶ Máli – Lesznai Anna. L. 14/8.
- ⁷ Gyuri – Jászi György. L. 48/1.
53. Columbia University, Rare Books and Manuscripts Library, Oscar Jaszi Papers, New York Prof. Dr. Karl Mannheim Westendstrasse 103. Frankfurt a. Main felzetű levélapíron.
- ¹ L. az 52. sz. levelet.
- ² L. a 52/4. sz. levelet.
- ³ Jászi György, Jászi Oszkár fia. L. 48/1.
- ⁴ Carl Llewellyn, jogszociológus, a jogi relativizmus képviselője, harvardi professzor.
- ⁵ Révész. L. 18/1.

54. University of Keele, Archives, Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
Kézzel.
C.: Professor Karl Mannheim, Westendstr. 103., Frankfurt a. Main, Germany
¹ L. a 77. sz. levelet.
² Kecskeméti Pál még dolgozott az *Ideologie und Utopie* angol fordításán.
55. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
Kézzel.
F.: Hotel Florida Paris 12, Boulevard Malesherbes levélpapírján
¹ Mannheim Károly még mindig Révész Géza címére (Hollandia) kéri a leveleket.
² Louis Wirth egyetemétől (Chicago) ezidőtájt nem érkezett Mannheim Károly számára meghívás.
³ Az *Ideologie und Utopie* angol fordításáról van szó.
⁴ A fordító most még Kecskeméti Pál, később veszi át tőle L. Wirth és E. Shils.
56. University of Keele, Archives, Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
C.: Professor Karl Mannheim
c/o Professor Révész, Overtoom 47. Amsterdam, Netherlands
¹ Mannheim 1933 május vége óta már Londonban tartózkodott, ahová a London School of Economics igazgatójának a meghívására érkezett.
² J. Rumyaneczek személyét nem sikerült kideríteni.
³ Jászi Oszkár minden követ megmozgatott, hogy elősegítse Mannheim emigrációját az USA-ba, így hát meglepetve vette tudomásul, hogy Mannheimet meghívták Londonba. Mannheimet 1933 októberében kinevezik a posztgraduális szociológiai oktatás előadójává az 1933/34-es tanévre.
⁴ Az említett K. Young professzor – tudásunk szerint – nem küldött Mannheimnek meghívó levelet.
⁵ E. A. Rose (1866–1951), német származású amerikai szociológus. A nemzetgazdaságtan professzora a Cornell és a Stanford egyetemeken. 1914–16 között az American Sociological Society elnöke. Művei: *Social Control* (1901), *Foundation of Sociology* (1905), *The Principles of Sociology* (1920).
57. Schiller Nationalmuseum, Deutsches Literaturarchiv, Marbach, Siegfried Kracauer Nachlass.
Kézzel
F.: c/o E. Lowenstein Esq. 17. Midway London N. W.
¹ Ladmann – Kiléte nem ismeretes.
² S. Kracauer ez idő tájt Párizsban élt.
³ Jacob Marschak (1898–1977), közgazdász. Tanulmányait Kijevben végezte, rövid ideig munkatügyi miniszter a Grúz Köztársaságban. A 20-as években matematikai-statisztikai tanulmányokat folytatott Németországban, Heidelbergben doktorált, majd tanított, 1930-tól magántanár. Egy ideig Kielben működött az Institut für Weltwirtschaftban. 1933-tól az Oxford Institute of Statistics munkatársa, majd igazgatója. 1938-tól az USA-ban élt, 1940-től a közgazdaságtan és gazdasági matematika tanára a New Schoolon (New York) 1960-tól a Los Angeles-i Egyetem professzora, 1962-től megválasztják a National Academy of Science tagjává. Több egyetem (Bonn, Heidelberg) díszdoktora. Sokat tett (Szilárd Leóval együttműködve) a menekült tudósok egyetemi elhelyezése érdekében. Műve: (Emil Ledererrel) *The New Middle Class*.
58. Casa Bounarotti, Charles Tolnay Papers, Florence
Kézzel
F.: 17 Midway London NW. 11. c/o E. Loewenstein Esq.
¹ Fritz Saxl (1890–1948), osztrák származású művészettörténész. A Warburg-Könyvtár vezetője, egyidejűleg Hamburgban professzor. 1933-tól Londonban a Warburg Institute igazgatója, 1944-től egyetemi tanár. Művei: *Dürers Melancholia* (1923, mit E. Panofsky); *Antike Götter in der Spätrenaissance* (1927); *Vorträge der Bibliothek Warburg* (1922–32); *Studien der Bibliothek Warburg* (1922–32).

- ² Ervin Panovsky (1892–1968), német művészettörténész, 1926–33 között a hamburgi egyetem tanára, 1935-től a Princetoni egyetem professzora. Mindkét egyetemen együttműködött Tolnay Károllyal.
- ³ Ernst Cassirer (1874–1945), német filozófus, az újkantiánus filozófia (marburgi iskola) képviselője. 1899-ben habilitál *Descartes Kritik der mathematischen und naturwissenschaftlichen Erkenntnis* c. dolgozatával. 1919-ig Berlinben, majd 1933-ig Hamburgban egyetemi tanár. Előbb Angliába emigrál, majd Svédországba, Göteborgban katedrát kap. Onnan az USA-ba megy: New York-ban a Yale és Columbia egyetemeken tanít. (1917-ben Mannheim E. Cassirer: *Freiheit und Formstudien zur deutschen Geistesgeschichte* c. munkájáról írt recenziója az Athenacumban jelenik meg.) Művei: *Geschichte der Philosophie* (1925); *Zur Logik der Kulturwissenschaften* (1941).
- ⁴ Aby Warburg (1866–1929), német művészet- és kultúrtörténész. 1891-ben disszertációt ír Botticelliről. 1904-től a Deutsches Kunsthistorisches Institut választmány tagja, 1921-től a hamburgi művészettörténeti tanszék professzora. Ismert műve: *Heldenantike Weissagung in Wort und Bild zu Luthers-Zeiten* (1920). Az általa alapított Warburg-Könyvtár (W. Institut) a kultúrtudományok alapkönyvtára, 1933-tól Londonban működött. L. az I. sz. jegyzetet.
- ⁵ Alfred v. Martin, német történész és szociológus, göttingi professzor. 1933-tól részt vesz a *The Sociological Causes of the Cultural Crisis in the Era of Mass Democracies and Autarchies* c. témakutatásban, amelyet Mannheim vezet, és amelyet a Rockefeller Foundation támogat. Művei: *Zur Soziologie der Gegenwart*. In: Archiv f. Kulturgeschichte 27, (1937); *Nietzsche und Burkhardt* (1941).

59. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers

- ¹ L. a 56. sz. levelet.
- ² Rumyanek Id. 56/2.
- ³ Mannheim Károlyt a London School of Economic előbb csak egy évre szerződtette, később azután a szerződést meghosszabbította, illetve végleges állást ajánlott fel neki.
- ⁴ Morris Ginsberg (1889–1978), litván-orosz származású angol szociológus. 1915-ben filozófiai diplomát szerzett. Az első világháború után lett a London School of Economics oktatója, 1929–54 között a szociológiai tanszék vezetője. 1933-tól támogatta Mannheim Károlyt, később azonban a viszony megromlott közöttük, feltehetően szakmai féltékenység miatt. Több angol egyetem tiszteletbeli tagja. 1935-ben a Brit Tudományos Akadémia tagjává választják. Művei: *Studies in Sociology* (1932); *Reason and Unreason in Society* (1947).
- ⁵ Harold J. Laski (1893–1950), angol politikus, közgazdász, politikai író, egyetemi tanár. A Fabianus-Társaság tagja, a Labour Párt elnöke, számos reformpolitikai mű szerzője.
- ⁶ A New Schoolról (New York) van szó.
- ⁷ Kecskeméti Pál (1901–1980), szociológus, politológus, újságíró, Mannheim Károly sógora s több munkájának fordítója. A 20-as években a Századunk c. lap munkatársa, majd tudósítója Berlinben. A 30-as évek végén kivándorolt az USA-ba, ahol a Californiai Egyetemen tanított szociológiát. Mannheim *Ideologie und Utopie* c. művének két fejezetét fordította angolra: a levélben erre történik utalás.
- ⁸ Az *Ideologie und Utopie* c. mű bevezetőjét Louis Wirth írta.
- ⁹ Az *Ideologie und Utopie* angol változatának V. fejezete.
- ¹⁰ *Soziologie des Geistes* c. tanulmányát Heidelbergben kezdte írni Mannheim Károly, ennek egyik tervezett fejezete angol változatban a *Concerning the Generation*, egy másik a *Homogeneous Grouping on the Basis of Intelligence and its Meaning for Politics and Culture* lett volna. Tudomásunk szerint – nem készült el.
- ¹¹ Ilyen címen Mannheim Károlynak nem jelent meg tanulmánya. Meglehet, hogy a *Das Problem der Generationen* c. írásáról van szó, amelyet a Kölner Vierteljahreshefte für Soziologie VII. 2. (1928–29) és 3. számokban publikált; angolul ez csak évekkel később (1952) jelent meg.
- ¹² Mannheim Károlynak még nem volt saját otthona, egy ideig a Ginsberg-házaspárnál lakott.

60. University of Keele, Archives, Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
C.: Professor Karl Mannheim c/o Professor Ginsberg, Three Oaks Birdshill Road, Oxshott, Surrey, England
¹ Mannheim Károly az *Ideologie und Utopie* Kecskeméti Pál által angolra lefordított két fejezetét küldte el Louis Wirthnak.
² Sem Wisconsin, sem Michigan egyetemei nem kínáltak fel Mannheim Károlynak állást.
³ Louis Wirth komoly erőfeszítéseket tett az *Ideologie und Utopie* amerikai kiadása érdekében.
61. Academic Assistance Council, Bodleian Library, Archives, Oxford
F.: 2 Turner Drive, London N. W. 11.
C.: General Secretary Academic Assistance Council Royal Society, Burlington House, London, Picadilly
¹ A címzett (Academic Assistance Council = AAC) a náci hatalomra jutását követően jött létre Angliában azzal a céllal, hogy segítséget nyújtson a vallásuk, fajuk, politikai nézeteik miatt hazájukból elűldözött tudósoknak. Szerény ösztöndíjat, munkalehetőséget biztosított számukra. Az AAC elnöke, majd tiszteletbeli titkára Lord Beveridge lett. Az AAC különböző bizottságaiban neves tudósok, közéleti személyiségek vettek részt. Az AAC létrejöttében kezdeményező szerepet játszott Szilárd Leó magyar fizikus. Mannheim a német és kelet-európai menekült értelmiségiek „minősítését” vállalta magára.
² Rudolf Heberle (1896 –): német szociológus. 1929-ben habilitált Kielben, ahol magántanár lett. 1936-ban kivándorolt az USA-ba, és a Louisiana Egyetemen tanított. Művei: *Soziographie*. In: HS (Hrsg. A. Vierkandt, 1931).; *Das soziologische System von Ferdinand Tönnies. Zum 100. Geburtstag des grossen deutschen Soziologen*: Schmollers Jahrbuch, 75. (1955).
³ Dr. Leites – Kiséte nem ismeretes.
62. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
F.: 2 Turner Drive, London N. W. 11.
C.: Herrn Prof. Louis Wirth, University of Chicago.
¹ Mannheim Károly 1933. szept. 12. és 27. között részt vett az International School of Philosophy által Amersforstban The Contemporary Period of Culture címmel rendezett konferencián, ahol *Structure and Mental Development. Laying the Foundation for Social Analysis* címmel tartott előadást.
² Az *Ideologie und Utopie* fordításáról van szó.
³ L. T. Houbhouse (1864–1929): angol filozófus, szociológus, az evolucionista irányzat képviselője. 1907 és 1929 között a London School of Economics szociológia-professzora, számos elméleti munka szerzője. Műve: *Social Development* (1924). A tiszteletére rendezett emlékülésen – Hobhouse Memorial Lecture – Mannheim Károly a *Rational and Irrational Elements in Contemporary Society* c. előadásával szerepelt, amely 1934-ben jelent meg nyomtatásban az Oxford University Pressnél.
⁴ Láng Júlia pszichológus-diplomáját Budapesten szerezte 1918-ban.
⁵ Jay Rumney: brit közgazdász. Diplomáját a London School of Economics-on szerezte 1926-ban, filozófiai doktorátusát ugyanott 1933-ban. 1930 és 32 között Rockefeller-ösztöndíjas, 1938–40 között a princetoni egyetemen tanított. Ismert művei: *Herbert Spencer's Sociology; A Study of the History of Social Thought* (1934); *The Science of Society. An Introduction to Sociology* (1938).
63. Schiller Nationalmuseum, Deutsches Literaturarchiv, Marbach, Siegfried Kracauer Nachlass
F.: Paris, Madison Hotel 143., Boulevard Saint Germain, Danton 57.
¹ Kracauernek több korai írása maradt kéziratban, itt talán a *Schreie auf der Strasse* címűre utal.
² A film szociológiájáról szóló tanulmány, végül is 14 évvel később, 1947-ben jelent meg először *Von Caligari zu Hitler. Eine psychologische Geschichte des deutschen Films* címmel.

64. British Library of Political and Economic Science, Dept. of Manuscript, Sir Beveridge Papers, London C.: Professor Karl Mannheim 2, Turner Drive, Golders Green, N. W. 11.
- ¹ William Henry Beveridge (1879–1963): angol liberális gazdaság- és szociálpolitikus, közgazdász. Előbb a London School of Economics (1919–37), majd az University College (Oxford) igazgatója. 1944-ben kiadott könyve, amelyben a teljes foglalkoztatottság kérdését tárgyalta, hosszú időn keresztül élénk vita tárgyát képezte. 1926-ban az ő javaslatára szervezték át az Academic Assistance Councilt. Az ezt felváltó Society for the Protection of Science and Learning történetét *Defense of Free Learning* címmel 1959-ben írta meg. Művei: *Unemployment* (1909); *Prices and Wages in England* (1939); *Full employment in a free society* (1944).
65. Academic Assistance Council, Bodleian Library Archives, Oxford
- Kézzel
- F.: 2, Turner Drive N. W. 11.
- C.: Academic Assistance Council, Burlington House, Piccadilly
- ¹ Walter Adams (? – 1975): angol történész, a London University és a London School of Economics tanára, az Academic Assistance Council főtitkára. A 60-as években egyetemi tanár Rhodésiában. Angliába visszatérve a London School of Economics igazgatója. A Society for the Protection of Science and Learningnek (az Academic Assistance Council utódjának) élete végéig legjelentősebb vezető személyisége.
- ² Szilárd Leó (1898–1964): magyar származású amerikai fizikus, biofizikus. Egyetemi tanulmányait Budapesten és Berlinben végezte, ugyanitt doktorált, majd magántanári kinevezést kapott. Egy ideig Einstein munkatársa. 1933-ban Angliába ment, ahol különböző egyetemek laboratóriumaiban dolgozott. 1939-ben kivándorolt az USA-ba, itt a Columbián és a chicagói egyetemen, majd az Enrico Fermi Institute of Nuclear Studiesben dolgozott. 1933-ban többedmagával megszervezte az Academic Assistance Councilt, neves tudósokat és közéleti embereket nyer meg a menekültek támogatása ügyének, ebben a minőségében együttműködik Einsteinnel, Lord Beveridge-zsel, Mannheim Károlylyal és másokkal.
- ³ Marc Mitnitsky: újságíró, a Pester Lloyd munkatársa, Heidelbergben Mannheim Károly tanítványa.
- ⁴ Polányi Károly (1886–1964): magyar származású kanadai gazdaságtörténész. Gimnáziumi tanulmányait Budapesten végezte. 1908-ban a Galilei Kör első elnöke. 1919-ben Bécsbe költözött, s ott a Der Österreichische Volkswirt külpolitikai rovarszerkesztője. 1933-tól Angliában élt, különböző egyetemeken tanított. A háború után a Columbia Egyetem professzora, majd Kanadában telepedett le. Művei: *The Great Transformation* (1957); *Dahomey és a rabszolgakereskedelelem* (1972).
- ⁵ Franz Neumann (1900–1954): német származású amerikai jogász, társadalomtudós. Frankfurt a. Mainban egyetemi oktató, majd Berlinben a Hochschule für Politik tanára. 1933-ban Angliába megy, ahol H. Laski mellett dolgozik. 1936-ban kivándorol az USA-ba. Előbb a Columbia Egyetemen tanít, majd az Office of Strategic Service munkatársa. 1945-ben visszatér Németországba. Művei: *Behemoth: The Structure and Practice of National Socialism* (1933); *The European Scholar in America* (1953).
- ⁶ M. Ginsberg: L. 59/4.
- ⁷ H. Laski: L. 59/5.
- ⁸ Theodor (és nem Otto) Reik (1888–1969): az első pszichoanalitikusok egyike. Francia és német irodalmat, majd filozófiát, vallástudományt és pszichológiát tanult. Disszertációját Flaubertől írta. 1910-ben megismerkedik Freuddal, attól kezdve szoros barátság alakul ki közöttük. Freud anyagilag is támogatta Reiket. 1934 és 1938 között Hollandiában élt, majd 1938-ban kivándorolt az USA-ba, ahol pszichoanalitikusként működött. Művei: *Dogma und Zwangsdeed. Eine psychoanalytische Studie zur Entwicklung der Religion* (1927); *Zur Psychoanalyse des jüdischen Witzes* (1929); *Geschlecht und Liebe* (1950); *Dreissig Jahre mit S. Freud* (1976).

Három nappal Mannheim levelét követően, Szilárd Leó az alábbi levelet írta W. Adamsnak, az Academic Assistance Council főtítkárának:

22, November 1933

Dear Mr Adams,

I heard yesterday from Mannheim, that he wrote to you at my request about two cases i. e. Mitnitzky and Karl Polanyi. Please note that his letter is based on a misunderstanding. I wanted Mannheim to write about them to somebody else, not to you, and sent him a message to that effect (as he was ill and unable to come to the telephone) which reached him in a distorted form and he wrote to you.

Sorry.

Yours sincerely

Leo Szilard

66. Rockefeller Foundation Archives, Center, Papers Hillerest, North Tarrytown, New York
F.: Z. Zt. Paris, 25. XI. 1933. Hotel Montan 12 Rue St. Opera 45–1

C.: Dr. Tracy B. Kittredge, The Rockefeller Foundation Paris

¹ Tracy B. Kittredge, a Rockefeller Foundation Társadalomtudományi Részlegének igazgatója.

² A kutatási téma: *The Sociological Causes of the Cultural Crisis in the Era of Mass Democracies and Autarchies*. Hasonló címen megjelent Mannheim Károly tanulmánya: *The Crisis of Culture in the Era of Mass Democracies and Autarchies*. In: SR XXVI, 2. (1934). Kibővített változata. In: *Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus* (1935).

³ A. Martin: L. 58/5.

⁴ Albert Salomon (1891–1966), német filozófus, szociológus, heidelbergi professzor (1921), a kölni Berufspedagogisches Institut igazgatója (1931–33). 1933-ban az USA-ba emigrál, a New School tanára, a Columbia Egyetem előadója. Műve: *The Tyranny of Progress. Reflection on the Origins of Sociology* (1955).

⁵ Theodor Reik: L. 65/8.

⁶ Sigmund Neumann (1904–1962), német filozófus, az összehasonlító politikatudomány képviselője. Lipcsében szerezte filozófiai doktorátusát (1927), 1928–33 között a Berlieni Politikai Főiskola docense. 1933-ban emigrál Angliába, majd az USA-ba vándorol ki. Műve: *Die deutschen Parteien. Wesen und Wandel nach dem Kriege* (1932).

⁷ E.-Kohn Bramstedt (1901–1978), német Európa-történész, Mannheim Károly egykori tanítványa Frankfurt a. Mainban. 1933-ban a London School of Economicon tanít, itt szerzi filozófiai doktorátusát. 1940–43 között a BBC-ben működik. 1948 után a német felnőttoktatást és demokratizálást támogató angol intézmények megbízása alapján Németországban dolgozik. 1969-ben visszatér Angliába. *Dictatorship and Political Police* c. könyve 1945-ben jelent meg.

⁸ Ernst Manheim (1900 –) magyar származású német majd amerikai szociológus. (Mannheim Károly unokaöccse.) Filozófiai doktorátusát Lipcsében szerezte. 1928-ban megvédett disszertációja: *Zur Logik des konkreten Begriffe*. 1933-ig Münchenben oktat, majd Angliába ment. Filozófiai disszertációját *Security, Authority and Society* címen írta. (1957). Később egyetemi tanár Kansas City-ben. Jelenleg is ott él. A The American Journal of Soziologie szerkesztőbizottságának tagja. Kecskeméti Pállal közösen szerkesztette Mannheim Károly Essays-kötetét. Ismert művei: *The Drift of Alienated Students to Sociology*, In: *The American Sociologists*, (1975); *Aufklärung und öffentliche Meinung* (1979).

⁹ Svend Riemer (1905–1977): német filozófus. Doktorátusát 1930-ban szerezte Heidelbergben. Majd Kiel-ben a Világgazdasági Intézet munkatársa. 1933-ban Svédországba, majd 1938-ban az USA-ba emigrált. Haláláig az University of California Los Angeles tanára.

¹⁰ Franz Neumann: L. 65/5.

¹¹ Werner Falk – kiléte ismeretlen.

¹² Van Sickle, a Rockefeller Foundation párizsi munkatársa.

67. University of Keele, Archives, Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
C.: Professor Karl Mannheim 2, Turner Drive London N. W. 11. England
¹ *Ideologie und Utopie* két fejezetét Kecskeméti Pál fordította. Ezek nem nyerték meg Louis Wirth tet-
szését. A továbbiakban ő és E. Shils folytatják a munkát.
² A korábbi megállapodás értelmében, az 1931-ben megjelent *Wissenssoziologie*-t Louis Wirth V. fe-
jezetként fölveszi az angol változatba.
68. Academic Assistance Council, Bodleian Library Archives, Oxford
F.: Academic Assistance Council Rooms of the Royal Society Burlington House
C.: Professor Karl Mannheim 2, Turner Drive, Golders Green
¹ L. a 69. sz. levelet.
² W. Adams: L. 65/1.
69. Academic Assistance Council, Bodleian Library Archives, Oxford
F.: New Address: c/o Lyon Esq. 3, Stanhope Street, Sussex Square, London, W. 2.
C.: Academic Assistance Council, Rooms of the Royal Society, Burlington House, Piccadilly, W. 1.
¹ Mannheim Károly a karácsonyi ünnepeket Párizsban töltötte.
² Lásd a 96. sz. levelet. A válaszelevélnek két változata van: egy angol és egy németnyelvű. Mi az angol
változatot közöljük.
70. Academic Assistance Council, Bodleian Library Archives, Oxford
F.: 3 Stanhope Street Sussex Square W. 2. Paddington 0707
C.: Academic Assistance Council, Burlington House, London W. 1.
¹ Dátum a postabélyegző alapján.
² Az említett levelet nem találtuk meg a hagyatékban.
³ Hans Jonas (1903 – ?): német filozófus, vallástörténész. 1924-ben M. Heidegger tanítványa. Disz-
sertációját Hamburgban írta Augustinusról 1928-ban. 1933-ig Palesztinában tanít, majd Angliába
megy, ókortörténettel és klasszikus nyelvekkel foglalkozik. Az 50-es évek elején Kanadában, majd
1953-tól
a New Schoolon tanít és 1955-től a Graduate Facultyn. Művei: *Augustin und das paulinische
Freiheitsproblem* (1930); *Zwischen Nichts und Ewigkeit* (1963); *Das Prinzipverantwortung* (1970).
⁴ Theodor Wiesengrund Adorno (1903–1969): német filozófus, zeneesztéta. 1924-ben doktorált Frank-
furt a. Mainban, s ugyanott habilitált 1931-ben. 1934-ben Angliába ment, onnan 1938-ban az USA-
ba. New York-ban és Los Angeles-ben tanít. 1949-ben visszatért Németországba, 1950-től a Frank-
furti Egyetem tanára. Művei: *Philosophie der neuer Musik* (1949); *Versuch über Wagner* (1952).
⁵ W. Adams: L. 65/1.
⁶ F. Neumann: L. 65/5.
71. Academic Assistance Council, Bodleian Library, Archives, Oxford
C.: Professor Karl Mannheim, 3, Stanhope Street, Sussex Square, W. 2.
¹ H. Jonas: L. 70/3.
² W. Adorno: L. 70/4.
³ E. Cassirer: L. 58/3.
⁴ F. Neumann: L. 65/5.
⁵ Mrs. Ormerod, az International Committee for the Assistance of German Refugees munkatársa.
72. Academic Assistance Council, Bodleian Library, Archives, Oxford
C.: Professor Karl Mannheim, 3, Stanhope Street, Sussex Square, W. 2.
¹ van Sickle: L. 66/12.
² L. a 66. sz. levélben ismertetett kutatási tervet.

73. Universität Konstanz, Sozialwissenschaftliches Archiv
F.: Budapest, V. Sas u. 1.
¹ Mannheim Budapestről küldött üdvözlőlevele megjelent a Franz Oppenheimer, *Lebenserrinerungen*. c. kötetben. Düsseldorf. (1964).
² Mannheim *Értelem és szenvedély* címen tartott Budapesten előadást a Cobden Társaságban. Az eredeti szöveg nem maradt fenn. Összefoglalását adja Kaposi Endre a Századunk 1934. áprilisi számában.
74. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
Kézzelel
F.: Budapest, Sas u. 1. p. a. Lang Hungary
C.: Herrn Louis Wirth, Chicago University
¹ Mannheim Károly *German Sociology* (1918–1933) c. tanulmánya a *Politica* c. lap 1934 februári számában jelent meg.
² L. 73/2.
75. Academic Assistance Council, Bodleian Library, Archives, Oxford
Kézzelel
F.: V. Sas u. 1. p. adr. Láng Hungary
C.: Academic Assistance Council, Mr. Adams [Burlington House], London W. 1.
¹ memorandum, L. a 66. sz. levelet.
² van Sickle: L. 66/12.
³ L. 73/2.
76. Academic Assistance Council, Bodleian Library, Archives, Oxford
F.: London School of Economics, Houghton Street, Aldwych, W. C. 2.
¹ E. Kohn-Bramstedt: L. 66/7.
77. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
C.: Professor Karl Mannheim, London School of Economics, London, England
¹ L. 74/1. sz. jegyzet.
² Mannheim Károlyt a London School of Economics a következő években is alkalmazta.
78. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
The London School of Economics and Political Science (University of London) felzetű levélpapíron.
F.: Houghton Street, Aldwych, W. C. 2.
¹ H. D. Lasswell (1902–1978): amerikai szociológus, a kiscsoportkutatás és a mélypszichológiai elemzés művelője. 1924 és 32 között Chicagóban, 1932–38 között Washingtonban, 1946-tól a Yale egyetemen tanított. Művei: *Psychopathology and Politics* (1930); *World Politics and Personal Insecurity* (1935); *The Analysis of Political Behavior* (1947). Ez utóbbi a Mannheim szerkesztette *The International Library of Sociology and Social Reconstruction* sorozatban jelent meg.
² Valószínűleg Th. W. Merriam amerikai szociológusról van szó, akinek (C. M. Knighttal írott) könyve, a *Religion and the Economic Order* 1948-ban jelent meg a Mannheim szerkesztette *The International Library of Sociology and Social Reconstruction* sorozatban.
³ van Sickle: L. 66/12.
79. Academic Assistance Council, Bodleian Library, Archives, Oxford
C.: Professor K. Mannheim London School of Economics, W. C. 1.
¹ Egy angliai magániskola.
² John C. Polányi (1929–): kémikus, Polányi Mihály fia, Nobel-díjas (1986), a Toronto-i Egyetem tanára.

- ³ Esther Simpson (1903–): szociális titkár, francia–német szakos tanár. 1933–1970 között az Academic Assistance Council – később Society for the Protection of Science and Learning titkára, ebben a minőségében a két világháború között menekültek ezreit segítette Angliában egzisztenciális problémáik megoldásában. L. *Refugees Scholars. Conversations with Tess Simpson*. Ed. by R. M. Cooper. (1992).
80. Academic Assistance Council, Bodleian Library, Archives, Oxford
- ¹ Polányi Károly: L. 65/4.
- ² Theodor Geiger (1891–1952), német jogszociológus. Jogi diplomáját 1918-ban szerezte. 1933-ig a Braunschweig-i Műszaki Főiskolán tanított. Bár „árja” volt, 1933-ban emigrált: előbb Dániába, onnan Svédországba, majd Kanadába. Műve: *Vorstudien zu einer Soziologie des Rechts* (1947).
- ³ Alfred Meusel (1896–1960), német szociológus, a nemzetgazdaságtan tanára. 1925-ben habilitált az aacheni Műszaki Főiskolán, uo. egyetemi tanár. 1934-ben Dániába, majd Angliába ment. 1946-ban visszatért Németországba (NDK), újkori történelmet tanított a Humboldt Egyetemen.
- ⁴ Adolf Löwe (1893–), német jogszociológus. Diplomáját 1918-ban szerezte Tübingenben. 1926-ban habilitált Kielben. A nemzetgazdaságtan professzora Frankfurt a. Mainban 1930 és 33 között. 1933-ban Angliába emigrált, egyetemi tanár Manchesterben. 1941-ben az USA-ba ment, a New School tanára 1963-ig. Műve: *Arbeitslosigkeit und Kriminalität* (1914); *Economics and Sociology* (1935); *On Economic Knowledge* (1965).
- ⁵ Siegfried Landshut (1897–1968): német szociológus, politológus. Tanulmányait Freiburgban végezte, 1932-ben habilitált Hamburgban. 1936-ban kivándorolt Palesztinába, a Jeruzsálemi Heber Egyetem kutatója lett. 1951-ben visszatért Németországba. Műve: *Frühschriften von K. Marx* (1932); *Marx-Biographie* (1932).
81. University of Keele, Archives, Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
C.: Professor Karl Mannheim, London School of Economics and Political Science, Houghton Street, Aldwych, London
- ¹ A végleges cím: *Ideology and Utopia: An Introduction to the Sociology of Knowledge* lett.
- ² Mannheim Károly sem a következő év nyarán, sem később nem ment az USA-ba.
82. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Louis Wirth Papers
F.: London School of Economics Houghton Street. London, W. C. 2.
- ¹ Hans Speier (1905–): német filozófus, szociológus, újságíró. Doktorátusát Heidelbergben szerezte 1928-ban. Mannheim Károlynál promovált. A Berlini Egyetemen a politikai szociológia tanára, E. Lederer asszisztense. 1933-ban emigrál az USA-ba. A New School tanára, majd több egyetem (Illinois, Michigan) professzora. A Rand Corporation alapítója és vezetője. (1948–69). Ismert művei: *Soziologie als Wirklichkeitswissenschaft* (1930); *Die Angestellten vor dem Nationalsozialismus: Ein Beitrag zum Verständnis der deutschen Sozialstruktur 1919–1933* (1977). Recenziója Mannheim Károly *Ideologie und Utopie* c. könyvéről, In: *Die Gesellschaft* (1930) VII.
83. Academic Assistance Council, Bodleian Library, Archives, Oxford
F.: The Red Court Hotel 17–20. Bedford Place Russel Square, W. C. 1.
Kézrel
- ¹ Charles Skepper, a London School of Economics kutatója, éveken keresztül az Academic Assistance Council munkatársa. A 2. világháború alatt, fiatalon halt meg.
- ² Karl Löwith (1897–1973), német filozófus. Filozófiai doktorátusát Münchenben szerezte 1923-ban. 1931–34 között privátdocens a Marburg-i Egyetemen, 1934 és 36 között Rockefeller-ösztöndíjas Rómában, 1936 és 39 között professzor Japánban. 1939-től az USA-ban különböző egyetemek teológiai szemináriumaiiban tanított, 1949-től a New School professzora. A háború után visszatért Németországba, 1952–64 között Heidelbergben egyetemi tanár. Művei: *Kierkegaard und Nietzsche* (1933); *Die Hegelsche Linke* (1967); *Gott, Mensch und Welt in der Metaphysik von Descartes bis zu Nietzsche* (1971).

84. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
F.: The London School of Economics and Political Science (University of London), Houghton Street, Aldwych, London, N. W. 2.
¹ L. 62/3.
² Ernst Grünwald (1912–1933), osztrák joghallgató. Fiatalon egy turistabaleset következtében halt meg. Posztumusz jelent meg tanulmánya, a *Das Problem der Soziologie des Wissens* (1934), ami első kísérlet volt a mannheimi tudásszociológia átfogó bírálatára.
³ Rosenberg – valószínűleg Mannheim már említett tanítványáról van szó.
85. Academic Assistance Council, Bodleian Library, Archives, Oxford
Kézszel
¹ Ch. Skepper: L. 83/1.
² E. Manheim: L. 66/8.
³ Fr. Neumann: L. 65/6.
⁴ K. Tolnay: L. 19/3.
⁵ M. Mitnitszky: L. 65/6.
⁶ W. Adams: L. 65/1.
86. Academic Assistance Council, Bodleian Library, Archives, Oxford
C.: Professor Karl Mannheim, London School of Economics, Houghton Street, Aldwych, W. C. 2.
¹ L. a 85. sz. levelet.
² E. Manheim: L. 66/8.
³ F. Neumann: L. 65/5.
⁴ K. Löwith: L. 83/2.
⁵ Carnegie Corporation – amerikai alapítvány, a 30-as évek közepétől ösztöndíjakkal támogatta a meglehetősen értelmiségieket.
⁶ M. Mitnitszky: L. 65/3.
⁷ Tolnay K.: L. 19/3.
87. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
¹ Harcourt Brace Company: az Ideology and Utopia amerikai kiadója.
² Charles Kay Ogden (1889–1957), angol nyelvész, filozófus, író, kiadó. A cambridge-i Magdalene College-ben szerezte diplomáját. A szemantika egyik legjelentősebb képviselője. Fő érdeklődési területe a nemzetközi kommunikáció volt, ennek elősegítésére az 1920-as években megalkotta a 850 szóra redukált Basic English-t. 1927-ben megalapította az Ortológiai Intézetet. Művei: (I. A. Richardsszal közösen) *The Meaning of Meaning* (1923); *Jeremy Bentham* – egyetemi előadássorozat (1932).
³ H. Laski: L. 59/5.
⁴ M. Ginsberg: L. 59/4.
⁵ Mannheim készülöben levő új könyvére (*Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus*) utal, amely 1935-ben jelent meg a holland A. W. Sijthoff kiadónál.
88. Academic Assistance Council, Bodleian Library, Archives, Oxford
¹ Fr. Neumann: L. 65/6.
² M. Mitnitszky: L. 65/3.
³ K. Löwith: L. 83/2.
⁴ S. Landshut: L. 80/5.
⁵ Heinz (nem Heinrich) Liepmann (1905–1966), német író, dramaturg, esszéista. 1933-ban könyveit Németországban betiltják. 1934-ben emigrál, előbb Hollandiába, majd Franciaországba, Angliába és végül az USA-ba. 1947-ben visszatér Németországba, majd 1961-ben távozik Svájcba. Ismert művei: *Der Frieden brach aus* (1930); *Das Vaterland* (1933); *Case History* (1956).
⁶ Tolnay K.: L. 19/3.

89. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
F.: The London School of Economics and Political Science (University of London), Houghton Street, Aldwych, London W. C. 2.
¹ C. K. Ogden: L. 87/2.
² Hobhouse Memorial Lecture: L. 84/2.
³ *Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus*: L. 87/5.
90. Másolat a szerkesztő tulajdonában.
¹ Gál István (1912–1982), irodalomtörténész. 1945-től az Országos Könyvtári Központ igazgatója, majd Nagy-Britannia magyarországi nagykövetségének könyvtárosa. Művei: *Babits és az angol irodalom* (1942); *Bartóktól Radnótiig* (1973); az Apolló c. folyóirat kiadása (1934-től).
² Az Apolló c. folyóiratról van szó, amelyet Gál István alapított és szerkesztett.
91. Harvard University, Andover Library, Cambridge, Paul Tillich–Eduard Heimann Papers
F.: 3536 Cambridge Ave, New York City
¹ Eduard Heimann (1889–1967), német származású amerikai gazdaság- és társadalomtudós. Filozófiai doktorátusát 1912-ben szerezte Heidelbergben, 1922-ben habilitált Kölnben, 1925–35 között társadalomtudományokat oktat Hamburgban. 1935-ben az USA-ba megy, a New School tanára lesz. Művei: *Kapitalismus und Sozialismus* (1931); *Vernunftglaube und Religion in der modernen Gesellschaft* (1955).
² *Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus*.
³ Paul Tillich (1886–1965), német protestáns teológus-filozófus. Egyetemi tanulmányait 1910-ben fejezte be Breslau-ban. 1919-től a Berlini Egyetem teológia tanára, a Vallásos Szocialisták Berlini Köreinek alapítója. 1929–33 között a filozófia és szociológia professzora Frankfurt a. Mainban. 1933-ban az USA-ba megy, a teológia professzora New York-ban, 1955 és 62 között a Harvardon és Chicagóban tanít. Kutatásai a teológia és filozófia, az egyház és társadalom, az idealizmus és a marxizmus köztes területeit fogja át. Művei: *Systematic Sociology* (1951); *Gesammelte Werke in 13 Bänden* (1959–1973).
⁴ A. Löwe: L. 80/4.
⁵ Hans Freyer (1887–1969), német filozófus, szociológus. 1925-től a szociológia professzora Lipcsében, 1934-től a Kultúr- és Államtudományok Kutató Intézetének igazgatója. 1934-től a Szociológiai Társaság elnöke. 1938–40 között vendégprofesszor Budapesten. Művei: *Theorie des objektiven Geistes* (1923); *Soziologie als Wirklichkeitswissenschaft* (1930); *Macchiavelli* (1938); *Gedanken zur Industriegesellschaft* (1970).
92. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
Kézzel
C.: The Red Court Hotel 17–20. Bedford Place Russel Square W. C. 1.
¹ C. K. Ogden: L. 87/2.
² *Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus*.
93. Harvard University, Andover Library, Cambridge, Paul Tillich–Eduard Heimann Papers
¹ Vö. Mannheim Károly: *Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus*. Leiden, 1935. A. W. Sijthoff.
94. Routledge and Kegan Paul Archives, University of Reading
C.: Professor Mannheim, Red Court Hotel, Bedford Place, W. C. 1.
¹ Ch. Ogden: L. 87/2.
² Helyesen: *Ideology and Utopia*
³ A Routledge and Kegan Paul Kiadó egyik sorozata.

- ⁴ Mannheim Károly 1934. szeptember 15. és október 1. között Hollandiába ment, ahol *Der Umbau des Menschen* címen tartott előadássorozatot.
- ⁵ Frederic J. Warburg, a Routledge and Kegan Paul Kiadó menedzser igazgatója.
95. Routledge and Kegan Paul Archives, University of Reading
C.: Dr. Karl Mannheim, Red Court Hotel, Bedford Place. W. C. 1.
¹ *A Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus* majd csak öt év múlva jelenik meg angolul.
96. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
F.: Houghton Street, Aldwych, London, W. C. 1.
Kézzel
¹ A Routledge and Kegan Paulnál jelenik meg az *Ideology and Utopia*.
² Edward A. Shils (–1995), amerikai szociológus, a parsoniánus irányzat képviselője, a kiscsoportos kutatás művelője. Mannheim Károly több munkájának angol fordítója. Művei: *The Study of the Primary Group. The Policy Sciences Recent Developments in Scope and Method.* (1959); *International Encyclopedia of Social Science* (ed.) (1965); *Tradition* (1981).
³ *A Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus* c. könyvről van szó, ami Hollandiában jelent meg németül 1935-ben.
⁴ Mannheim Károly a könyve megjelenése után sem ment el Amerikába.
97. University of Keele Archives, Victor Branford Papers, Newcastle under Lyme
Kézzel
F.: The Red Court Hotel 17–20., Bedford Place, Russel Square, W. C. 1.
¹ Alexander Farquharson, angol szociológus, az Institut of Sociology (Brit Szociológiai Társaság) főtítkára, a Sociological Review, a Politica, a The Modern Quarterly és a Modern Sociologists c. folyóiratok szerkesztője. Műve: *Division of Social and International Relation of Science*.
² Tudomásunk szerint Mannheim Károly nem vett részt a Bruxelles-i Szociológiai Kongresszuson.
³ A 30-as évek végétől Mannheim Károly az Institut of Sociology (a Brit Szociológiai Társaság) Tanácsának választott tagja, később alelnöke.
98. Routledge and Kegan Paul Archives, University of Reading
C.: Dr. Karl Mannheim, Red Court Hotel, Bedford Place Russel Square, W. C. 1.
¹ Végül is a cím így hangzott: *Ideology and Utopia: An Introduction to the Sociology of Knowledge*.
99. Routledge and Kegan Paul Ltd., University of Reading
C.: The Red Court Hotel 17–20., Bedford Place, Russel Square, W. C. 1.
Kézzel
¹ Üdülőhely a La Manche-csatornánál.
100. University of Keele Archives, Victor Branford Papers, Newcastle under Lyme
Kézzel
F.: The Red Court Hotel 17–20, Bedford Place Russel Square, W. C. 2.
101. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
Kézzel
F.: The Red Court Hotel 17–20, Bedford Place, Russel Square, W. C. 2.
¹ Mannheim elhatározta, hogy az *Ideology and Utopia* angolnyelvű kiadása elé ő is ír egy előszót, ebből később komoly vita támadt közte és Louis Wirth között.
² E. Shils: L. 96/2.

102. Academic Assistance Council, Bodleian Library, Archives, Oxford
Kézzel
The London School of Economics and Political Science (University of London) Houghton Street, Aldwych, London felzetű levélpapíron.
¹ E. Simpson: L. 79/3.
² H. Gerth bár „árja” volt, mindenképpen el akarta hagyni Németországot. Arra kérte Mannheimet, hogy segítsen neki elhelyezkedni Angliában. Végül sikerült őt kijuttatni az USA-ba, ahol több egyetemen (Urbana, Wisconsin, Brandeis, Columbia) is tanított. A háború után visszatért Németországba, ugyancsak Mannheim támogatásával.
103. Casa Bounarotti, Charles Tolnay Papers, Florence
Kézzel
¹ Tolnay K.: L. 19/3.
² Tolnay Károly valószínűleg a *Brueghel*-ről szóló könyvét küldte el Mannheim Károlynak.
³ Feltehetően a *The Problem of the Intelligentsia: An Inquiry into Its Past and Present Role* c. tanulmányról lehet szó, amely az *Essays on the Sociology of Culture*-ben jelent meg. (Ed. by E. Mannheim with P. Kecskeméti – 1956).
⁴ W. Adams: L. 65/1. Mannheim Károly már korábban figyelmébe ajánlotta W. Adamsnak, az Academic Assistance Council titkáranak Tolnayt.
104. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
C.: Professor Karl Mannheim, London School of Economics, Houghton Street, Aldwych, London, W. C. 2.
¹ Az *Ideology and Utopia* angliai kiadása elé Mannheim egy félszáz oldalas bevezetőt írt, annak ellenére, hogy L. Wirth már megírta a maga 20 oldalas bevezetőjét, és E. Shils is írt egy másfél oldal terjedelmű előszót. Mannheimnek az volt a meggyőződése, hogy az angliai olvasót csakis az általa megfogalmazott *újabb* előszó igazíthatja el, amivel természetesen a két amerikai kolléga nem értett egyet. Csak hosszas rábeszélés után sikerült meggyőzni Mannheimet, hogy álljon el a szándékától, és érje be L. Wirth bevezetőjével. Az *Ideology and Utopia* végül is Mannheim bevezetője *nélkül* jelent meg.
² A *Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus* Mannheim 1935-ben Hollandiában megjelent könyve.
³ A Harcourt Brace and Company az *Ideology and Utopia* amerikai kiadója.
105. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
C.: The Red Court Hotel 17–20, Bedford Place, Russel Square, W. C. 1.
¹ Alexander von Schelting (1894–1963), német filozófus. Filozófiai doktorátusát 1921-ben szerezte Heidelbergben, uo. habilitált 1933-ban. 1931 és 33 között az Archiv f. Sozialwissenschaft u. Sozialpolitik szerkesztője. 1934-ben az USA-ba ment, itt a Columbia Egyetem tanára. 1941-től a Zürichi Egyetem professzora. 1948 és 53 között az UNESCO tudományos munkatársa. Az American Sociological Review-ban (1936. I. 4. 664–674. o.) egy igen negatív hangvételű kritikát írt az *Ideology and Utopia*-ról. Műve: *Max Weber's Wissenschaftslehre* (1934).
² A. Löwe: 80/4.
106. University of Keele, Archives, Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
C.: Professor Karl Mannheim, London School of Economics, Houghton Street, Aldwych, London, W. C. 2.
¹ P. Tillich: L. 91/3.

107. Columbia University, Rare Books and Manuscripts Library, Oscar Jaszi Papers, New York
- ¹ Jászi O.: L. a 48. sz. levelet.
 - ² Julius Braunthal (1891–1972), osztrák publicista, politikus. Különböző lapok kiadója és szerkesztője. (Arbeiterzeitung, 1919–34; Der Kampf, 1923–44; Der Republikanische Schutzbund, stb.). 1935-ben Palesztinába megy, a következő évben Londonba. 1937–38 között a Labour c. újságot szerkeszti, majd a Tribune-t. 1939-től F. Adler titkára Brüsszelben. 1941-ben visszatér Londonba és folytatja publicisztikai tevékenységét. A háború után a Sozialistische Internationale egyik alapítója és titkára. Művei: *Needs Germany Survive?* (1945); *Victor and Friedrich Adler. Zwei Generationen Arbeiterbewegung* (1965).
 - ³ Halasi Béla (1887–1965), jogász, közgazdász, polgári radikális, majd szociáldemokrata politikus, publicista. 1919 után Berlinben, Brüsszelben, majd az USA-ban élt. Haláláig a chicagói egyetem tanára. Műve: *Handelspolitik* (1930).
 - ⁴ Rónai Zoltán (1880–1940), ügyvéd, jogi diplomáját Budapesten szerezte. A Népszava és a Szocializmus munkatársa. 1918-ban egyetemi tanár. A Berinkey-kormány munkaügyi- és népjóléti államtitkára, 1919-ben igazságügyi népbiztos. 1919-ben Ausztriába, majd Franciaországba és végül Belgiumba emigrált. 1940-ben öngyilkos lett.
 - ⁵ Az 1935-ben Hollandiában megjelent *Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus* c. könyvről: Jászi Oszkár időközben már írt róla egy nem éppen hízelgő hangvételű recenziót. L. a 110. sz. levelet.
108. University of Keele, Archives, Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
The London School of Economics and Political Science (University of London), Houghton Street, Aldwych, London, W. C. 2. felzetű levélpapíron.
C.: C. A. Franklin Esq.
- ¹ Cecil A. Franklin, a Routledge and Kegan Paul Kiadó menedzser igazgatója, 1936 tavaszán ő vette át F. J. Warburg feladatkörét.
 - ² F. J. Warburg: L. 94/5.
 - ³ Az *Ideology and Utopia* angol kiadásába felvették Mannheim 1931-ben írt *Wissensoziologie* c. tanulmányát. (Ez lett az angol kiadás V. fejezete.)
 - ⁴ E. Shils: L. 96/2.
 - ⁵ Az *Ideology and Utopia* amerikai kiadója.
109. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
Kézszel
Post via London School (a levél bal felső sarkában)
- ¹ Az *Ideology and Utopia* megjelenésének időpontja eredetileg 1936. márc. 19. volt.
 - ² L. 108/3.
 - ³ Sijthoff a *Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus* holland kiadója.
 - ⁴ E. Mannheim: L. 66/8.
 - ⁵ H. Freyer: L. 91/5.
 - ⁶ M. Ginsberg: L. 59/4.
110. Columbia University, Rare Books and Manuscripts Library, Oscar Jaszi Papers
- ¹ J. Braunthal: L. 107/2.
 - ² Jászi Gy. (L. 42/2) a London School of Economics hallgatója volt, így gyakran találkozhatott Mannheim Károllyal.
 - ³ L. Jászi Oszkárnak a *Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus*ról írott recenzióját in: *American Political Science of Review*, XXX (1936), pp. 168–170.

111. Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd. University of Reading
C.: Dr. Karl Mannheim, Binstead Hall, Binstead. Nr. Ryde, I. O. W.
¹ Ch. K. Ogden: L. 87/2.
² A közvetlen megjelenés előtt álló *Ideology and Utopia*-ról van szó.
112. Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd., University of Reading
Kézzel
C.: Mr. M. Richardson Esq. Publicity Manager of Kegan Paul, Trench Trubner Co. Ltd.
¹ L. a 111. sz. levelet.
² Ch. A. Beard amerikai történész, a New School egyik alapítója.
113. Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd., University of Reading
Kézzel
C.: Richardson Esq. London
F.: Binstead Hall, Binstead. Nr. Ryde, I. O. W.
114. University of Keele, Archives, Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
C.: Professor Karl Mannheim London School of Economics, Houghton Street, Aldwych, London, W. C. 2.
¹ E. Mannheim: L. 66/8. Mannheim Károly unokaöccse, Ernst, kikerült az USA-ba, és Kansas City-ben lett egyetemi oktató. Jelenleg is ott él.
115. Schiller Nationalmuseum, Deutsches Literaturarchiv, Marbach, Norbert Elias Nachlass
Kézzel
F.: Binstead Hall Near Ryde, Isle of Wight
¹ Nem találtuk nyomát annak, hogy a találkozás valóban létrejött-e.
² M. Ginsberg: L. 59/4.
116. Schiller Nationalmuseum, Deutsches Literaturarchiv, Marbach, Norbert Elias Nachlass
Kézzel
F.: Binstead Hall, Binstead, Near Ryde, Isle of Wight
¹ R. M. MacIver (1882–1970), amerikai szociológus, a Columbia Egyetem professzora, a társadalmi cselekvés szociológiai problémáinak kutatója. Művei: *Community: A sociological Study* (1917); *Social Causation* (1942); Mannheim Károly: *Ideology and Utopia* In: *American Historical Review* (1936. LIII. 814–816.); *Is a Sociology a Natural Science* (1960).
² M. Ginsberg: L. 59/4.
³ Woburn House – a Brit Szociológiai Társaság londoni székháza itt található. L. az 5. jegyzetet.
⁴ Nem találtuk nyomát annak, hogy akár Mannheim Károly, akár Norbert Elias részt vett volna a jelzett konferencián.
⁵ Le Play House – Frédéric Le Play (1806–1882), francia mérnökről, természet- és társadalomtudós-ról elnevezett épület, amely a Brit Szociológiai Társaság székháza volt Londonban. Itt rendezték meg a Társaság soros tudományos üléseit. L. a 3. jegyzetet. Az itt közölt levél mellett találtunk még egy Mannheim Károlytól származó, Eliashoz írt d. n. levelet is. A megírás időpontja közel lehetett 1936. szept. 17-hez. Mannheim Károly válaszol egy hozzá intézett kérdésre (Elias levele nem maradt fenn), hogy ti. melyik művében tárgyalja az intelligencia mibenlétét. A végén Mannheim Károly közli, hogy az *Ideology and Utopia* rövidesen megjelenik angolul.
117. Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd. University of Reading
Kézzel
¹ A jelzett levelet nem találtuk a hagyatékban.
² H. J. Laski: L. 59/5.

- ³ J. H. Oldham (1894–1969), angol filozófus, teológus. Diplomáját Edinburghban és Oxfordban (Trinity Collegeben) szerezte. 1921 és 38 között a Nemzetközi Missionárius Tanács titkára, a The Christian Newsletter c. lap kiadója, az Universal Christian Council for Life and Work kutatási bizottság elnöke. 1938 és 46 között az értelmiségiekből álló MOOT-kör megalapítója és vezetője. Ismert műve: *Christianity and Racial Problem*.
- ⁴ J. O. Nash (1874–1943), angol teológus. 1930-ig capetown-i püspök, majd visszatérve Angliába magas méltóságokat töltött be az anglikán egyházban.
- ⁵ W. Temple (1881–1944), angol egyházi író. Előbb York-i, majd Canterbury-i érsek, Manchester-i püspök. Ismert műve: *Man and God* (1934); *Christianity and Social Order* (1942).

118. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers

Kézsl

F.: The Red Court Hotel 17–20. Bedford Place, Russel Square, W. C. I.

- ¹ *Az Ideology and Utopia* 1936. október végén jelent meg angolul.
- ² *Az Ideology and Utopia* francia változata – tudomásunk szerint – csak 1956-ban jelent meg, de nem a Payot-nál.
- ³ Vö. *Man and Society in an Age of Reconstruction: Studies in Modern Social Structure*. Translated by E. Shils. 1940-ben jelent meg angolul egyidejűleg a Routledge and Kegan Paulnál, Londonban és a Harcourt Bracencél, New Yorkban.

119. Columbia University, Rare Books and Manuscripts Library, Oscar Jaszi Papers, New York

Első közlés: Jászi Oszkár válogatott levelei. Bp., 1991. Magvető. 393–394. o.

Kézsl

F.: The Red Court Hotel 17–20. Bedford Place, Russel Square, W. C. I.

- ¹ Jászi Oszkár: L. a 48. sz. levelet.
- ² Jászi György: L. 48/1. Ezt a levelet nem találtuk a hagyatéknál.
- ³ Jászi Oszkár a *Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus* c. könyvről keményhangú, nem egy vonatkozásban elutasító bírálatot írt. Erre reagál itt Mannheim. Vö. The American Political Sciences Review, XXX. (1936), pp. 168–170.

120. Columbia University, Rare Books and Manuscripts Library, Oscar Jaszi Papers, New York

Első közlés: Jászi Oszkár válogatott levelei. Bp., 1991. Magvető. 391–393. o.

- ¹ L. a 119. sz. levelet.
- ² Jászi György: L. 48/1.

121. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers

Kézsl

- ¹ Mannheimtól nem jelent meg cikk az American Journal of Sociology-ban.
- ² Mannheim Ferdinand Tönniesről szóló írását az American Sociological Review 1936-ban közölte. 313–314. o.
- ³ *A Planned Society and the Problem of Human Personality* (eredetiben: *New Personality*). A négy előadásból álló sorozat a Manchester College, Oxford kiadásában jelent meg. Később az *Essays on Sociology and Socialpsychology*ban (1953). Vö.: *The Age of Planning*, 255–266. o., *The Structure of Personality in the Light of Modern Psychology*, 267–278., *The Impact of Social Processes on the Formation of Personality in the Light of Modern Sociology*, 279–293., *Limits of the Sociological Approach to Personality and the Emergence of the New Democratic Idea of Planning*, 294–310.
- ⁴ Mannheim ilyen címmel nem tartott előadásokat, és nem publikált tanulmányokat.
- ⁵ A. Schelting: L. 105/2., az American Sociological Reviewben (1936. I. 4. 664–574) támadó hangnemben bírálta Mannheim *Ideology and Utopia* c. könyvét.

- ⁶ Talcot Parsons (1902–1979), amerikai szociológus. Művei: *The Structure of Social Action: A Study in Social Theory With Special Reference to a Group of Recent European Writers.* (1937); *The Social System* (1951); *Structure and Process in Modern Societies* (1960).
- ⁷ H. Becker amerikai szociológiatörténész is támadó hangnemben írt Mannheim műveiről. Vö. Mannheim: *Ideology and Utopia.* In: *American Sociological Review*, 1938. II. 2. Mannheim: *Die Gegenwartsaufgaben der Soziologie.* In: *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, vol. 171. 300. (1932).
- ⁸ E. Shils: L. 96/2.
- ⁹ A. Löwe: L. 80/4.
- ¹⁰ Személyét nem sikerült azonosítani.
122. Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd. Archives, University of Reading
Kézszel
F.: The Red Court Hotel, 17–20., Bedford Place, Russel Square, N. W. 1.
¹ A szóbanforgó tanulmány pontos címe: *A Few Concrete Examples Concerning the Sociological Nature of Human Valuations. The Sociology of Human Valuations: The Psychological and Sociological Approach.* In: J. E. Dugdale, ed., *Further Papers on the Social Sciences, Their Relations in Theory and Teaching:* Being the Report of a Conference Held under the Auspices of the Institute of Sociology at Westfield College, from the 25th to the 27th of September 1936, London: Le Play House Press, 1937.
² Sijthoff, A. W.: L. 109/4.
123. Academic Assistance Council, Bodleian Library, Archives, Oxford
The London School of Economics and Political Science (University of London), Houghton Street, Aldwych, London, W. C. 2. felzetű levélpapíron
C.: Mr. Walter Adams, Academic Assistance Council
¹ W. Adams: L. 65/1.
² E. Manheim: L. 66/8. W. Adams 1937. febr. 11-i levelében válaszolt Mannheim Károlynak: átmeneti pénzügyi nehézségek merültek fel, de a szükséges összeget elő fogják teremteni E. Manheim amerikai utazásához.
³ J. P. Mayer német szociológus, Max Weber-kutató. 1933 után Angliába emigrált. Műve: *Max Weber and German Politics. A Study in Political Sociology.* London (1944).
⁴ A The London School of Economics and Political Sciences (University of London) Houghton Street, Aldwych, London, W. C. 2. levélpapírján. (d. n.)
124. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
Kézszel
The London School of Economics and Political Science (University of London), Houghton Street, Aldwych, London, W. C. 2. felzetű levélpapíron.
¹ L. 122/1.
125. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
¹ A. Löwe: L. 80/4.
² E. Manheim: L. 66/8.
³ A. Schelting: L. 105/2.
⁴ H. Speier: L. 82/1.
⁵ Mannheim már dolgozott a könyv angol változatán.
⁶ L. a 121/1. jegyzet.
⁷ A szóbanforgó tanulmány adatai: *The psychological Aspect;* in Manning, C. A. W. (ed.), *Peaceful Change: An International Problem*, London and New York, Macmillan (1937).
⁸ M. Ginsberg: L. 59/4.

126. Academic Assitance Council, Bodleian Library, Archives, Oxford
Kézze
F.: Budapest, I. Gyöngyvirág u. 10. Hungary
¹ W. Adams: L. 65/1.
² E. Manheim: L. 66/8.
127. University of Keele Archives, Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
C.: Professor Karl Mannheim c/o Láng, Budapest I. Svábhegy, Gyöngyvirág u. 10., Hungary
¹ A. Löwe: L. 80/4.
² L. 125/7.
³ L. 122/1.
⁴ M. Ginsberg: L. 59/4.
⁵ H. Speier: L. 82/1.
⁶ A. Schelting: L. 105/2.
⁷ E. Manheim: L. 66/8.
⁸ R. MacIver: L. 116/1.
⁹ William Ogburn (1886–1956), amerikai szociológus. 1914–27 között a Columbia Egyetem tanára, majd a Chicago-i egyetemen tanított. 1935 és 43 között az amerikai kormány tanácsadója. Az American Journal of Sociology szerkesztőbizottsági tagja.
- 127/A. University of Keele, Archives, Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
C.: Professor Karl Mannheim c/o Láng, Budapest I. Svábhegy, Gyöngyvirág u. 10. Hungary
¹ M. Ginsberg: L. 59/4.
128. Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd. Archives, University of Reading
The London School of Economics and Political Science (University of London), Houghton Street, Aldwych, London, W. C. 2. felzetű levélpapíron.
C.: Budapest, I. Svábhegy, Gyöngyvirág u. 10. Hungary
¹ C. A. Franklin: L. 108/1.
² E. A. Somerville (1858–1949), angol-ír író. Londonban és Párizsban tanult. Sikeres képzőművészeti pálya után kezdődött írói karrierje. Műve: *The Sweet Cry of Hounds* (1936). A levelekben nincs nyoma annak, hogy Mannheim az író melyik könyvéről mondott véleményt.
³ A Harcourt Brace kiadónál már tervbe vették a *Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus* angol fordítását és kiadását.
129. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár Ms 4588/298.
Kézze
Első közlés: Fülep Lajos levelezése. III. (1995). 1203. sz. levél.
Évszám: A levél mondanivalója alapján.
¹ Fülep Lajos: L. 20/1.; Barátaim: Fülep Lajos és felesége, Zsuzsanna.
² Juliska, Láng Júlia, Mannheim felesége.
130. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár Ms 4588/297.
Kézze
The London School of Economics and Political Science (University of London), Houghton Street, Aldwych, W. C. 2. felzetű levélpapíron.
¹ Fülep Lajos: L. 20/1.
² Ignó Pál (1901–1978), publicista, író, szerkesztő. 1936-ban megalapította a Szép Szó c. lapot, amelyet József Attilával együtt 1939-ig szerkesztett. 1938-ban Angliába emigrált. 1945-től a londoni magyar követség sajtóattaséja. 1949-ben idehaza koholt vádak alapján letartóztatták. 1956-ban szabadult ki a börtönből, s akkor újra Angliába ment. Az Irodalmi Újság (London) szerkesztője. Művei: *Csipkerózsza* (1989); *The Hungary of M. Polanyi*, In: *The Logik of Liberty* (1968).

Mannheim Károly budapesti tartózkodása idején jelent meg a Szép Szóban Mannheim két tanulmánya: *A Társadalmi technika és A modern háborúk keletkezésének pszichológiájához*; 1937. július-augusztus.

- ³ Hatvany Lajos (1880–1961), író, kritikus, irodalomtörténész, az MTA tagja. Budapesten szerzett bölcsészdiplomát. Résztvett a Nyugat c. folyóirat alapításában, később a Pesti Napló és az Esztendő c. lapok szerkesztője. 1919–27 között Ausztriában és Németországban élt. 1927-ben hazajött, másfél évig börtönben ült. 1938-ban emigrált, Oxfordban élt, 1947-ben tért haza. Angliában kapcsolatban volt Mannheim Károllyal. Ady, József Attila és más fiatal tehetségek mecénása. Művei: *Gyulai Pál estéje* (1910); *Így élt Petőfi I.–V.* (1955–57).

131. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
Kézszel.

„The London School of Economics and Political Science (University of London) Houghton Street, Aldwych, W. C. 2.” felzetű levélpapíron.

¹ M. Ginsberg: L. 59/4.

² E. Shils: L. 96/2.

132. Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd. Archives, University of Reading
Kézszel.

„The London School of Economics and Political Science (University of London), Houghton Street, Aldwych, London, W. C. 2.” felzetű levélpapíron.

¹ C. A. Franklin: L. 108/1.

² Thomas Mann Mass und Wert c. folyóirata az 1937. évi I. sz.-ban közölte Mannheim *Zur Diagnose unserer Zeit* c. tanulmányát.

³ Az *Ideology and Utopia*-ról szóló írást nem közölte a lap. (Stephan Pozsony neve sem szerepel ott.)

⁴ Mindkét folyóirat méltatta az *Ideology and Utopia* c. művet.

⁵ M. R. Richardson: L. 111/4.

133. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives Louis Wirth Papers
Kézszel.

„The London School of Economics and Political Science (University of London) Houghton Street, Aldwych, London, W. C. 2.” felzetű levélpapíron.

¹ H. Gerth: *Das sozialgeschichtliche Lage der bürgerlichen Intelligenz um die Wende des 18. Jahrhunderts. Ein Beitrag zur Soziologie der deutschen Frühliberalismus*. Berlin, (1935).

² T. Parsons: L. 121/6.

³ A. von Schelting: L. 105/2.

134. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
Kézszel.

F.: The Red Court Hotel. 17–20. Bedford Place, Russel Square, W. C. 1.

135. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
Kézszel.

F.: The Red Court Hotel. 17–20. Bedford Place, Russel Square, W. C. 1.

¹ R. M. MacIver: L. 116/1.

² Bain, Read (1892–): amerikai szociológus, Ph. D.-jét a Michigani Egyetemen szerezte (1924), különböző amerikai egyetemeken (Washington, Harvard, Texas) a szociológia professzora. 1943-tól a Social Research Association elnöke. Művei: *Fields and Methods of Sociology* (1934); *Marriage, Family and Parenthood* (1948).

³ Schelting, A. von: L. 105/2.

⁴ Ascoli, Max (1898–), olasz származású amerikai szociológus, újságíró, a politikatudomány művelője. 1933 után a New School dékánja. Művei: *Intelligence in Parties* (1936); *Becomes a Citizen*,

- In: *Atlantic Monthly* (1940) és *On Mannheim's Ideology and Utopia*, In: *Social Research*, VI. I. (1938). Mannheim erre az írásra készült reflektálni.
- ⁵ M. Ginsberg: L. 59/4.
- ⁶ E. Shils: L. 96/2.
- ⁷ Mannheim *Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus* c. könyve angolul csak 1940-ben jelent meg.
136. University of Keele, Archives, Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
C.: Karl Mannheim, London School of Economics
- ¹ R. Bain: L. 135/2.
- ² MacIver: L. 116/1. Review of *Ideology and Utopia*. In: *American Historical Review* XVIII. (1938).
- ³ Az említett szöveget nem találtuk a hagyatékban.
- ⁴ A. Schelting: L. 105/4.
- ⁵ Burgess: Kitételét nem sikerült azonosítani. Valószínűleg L. Wirth egyik chicagói kollégájáról van szó.
- ⁶ M. Ginsberg: L. 59/4.
- ⁷ L. Wirthnek végül is sikerült Mannheim egykori famulusának, H. Gerthnek állást szerezni Amerikában.
137. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
Kézzel.
- F.: The Red Court Hotel, 17–20. Bedford Place, Russel Square, W. C. 1.
- ¹ Dátum nélkül. Válasz az 1938. március 2-i levélre.
- ² R. MacIver: L. 135/2.
- ³ R. B. – Read Bain: L. 116/1.
- ⁴ M. Ginsberg: L. 59/4.
- ⁵ T. H. Marshall: szociológus, Mannheim kollégája a London School of Economics-on.
- ⁶ A *Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus* angol változata csak 1940-ben jelent meg.
138. University of Keele, Archives, Victor Branford Papers, Newcastle under Lyme
Kézzel.
- ¹ A. Farquharson: L. 97/1.
- ² A Szép Szó c. lapról van szó.
- ³ Ignótus Pál: L. 130/3.
139. Hans Gerth Privataarchiv, Glashütten
Kézzel.
- F.: The Red Court Hotel, Bedford Place, W. C. 1.
140. University of Keele, Archives, Victor Branford Papers, Newcastle under Lyme
C.: Professor Karl Mannheim, Red Court Hotel, 17 Bedford Place, London, W. C. 1.
- ¹ L. a 138. sz. levelet.
- ² Ignótus P.: L. 130/3.
- ³ A levélíró felesége.
141. Society for the Protection of Science and Learning, Bodleian Library, Archives, Oxford
F.: The Red Court Hotel, 17–20. Bedford Place, Russel Square, W. C. 1.
- ¹ W. Adams: L. 65/1.
- ² Mannheim minden valószínűség szerint a brit állampolgárság megszerzéséhez nyújtott segítséget köszönte itt meg.
- ³ 1938 márciusában a nácik megszállták Ausztriát. Megindult az osztrák menekültek áradata Nyugat felé. Mannheim felajánlja szolgálatait az angol menekültügyi szervezetnek. – Az itt említett listát

nem találtuk a hagyatékban. A későbbi levelekben majd találkozunk egy-egy osztrák menekült nevével, akiknek a támogatására ő hívja fel a figyelmet.

142. Kegan Paul Trench, Trubner & Co. Ltd., University of Reading

Kézzel

F.: The Red Court Hotel, 17–20. Bedford Place, Russel Square, W. C. 1.

¹ C. A. Franklin: L. 108/1.

² Mannheim ismét prolongálta a *Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus* angol változatának befejezését. A könyv csak 1940-re készült el.

143. Alfred Weber Nachlass, Bundesarchiv Koblenz

„The London School of Economics and Political Science (University of London), Houghton Street, Aldwych, London, W. C. 2.” felzetű levélpapíron.

F.: Z. Zt. Budapest, I. Svábhegy, Gyöngyvirág út 10.

¹ Alfred Weber (1868–1958), német szociológus, nemzetgazdász, 1907–1933 között a Heidelbergi Egyetem professzora, a kultúrszociológia rangos művelője, Mannheim habilitációs dolgozatának egyik bírálója (1926).

144. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers

C.: Dr. Karl Mannheim, Red Court Hotel, 17–20. Bedford Place, Russel Square, W. C. 1. London, England

¹ Mannheim az *American Journal of Sociology* számára ígért cikket nem írta meg.

² M. Ginsberg: L. 59/4.

³ T. H. Marshall: L. 137/5.

⁴ Frank Knight L. Wirth kollégája.

⁵ E. Mannheim: L. 66/8.

145. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers

F.: Adresse bis 20. September c/o Láng. Budapest (Hungary), Svábhegy, Gyöngyvirág u. 10.

¹ E. Shils: L. 96/2.

146. Society for the Protection of Science and Learning, Bodleian Library Archives, Oxford

F.: Dr. G. Ichheiser, Warschau, Zurawia 29/2.

¹ Ismét egy osztrák származású menekült, akinek Mannheim kezébe vette a sorsát. A „Society” ajánlólevelét nem találtuk a hagyatékban, viszont három egyéb mellékletet igen: a/ a Magistratsdirektion der Bundeshauptstadt Wien által kiadott bizonyítványt; b/ M. Ichheiser Curriculum vitaejét; c/ műveinek bibliográfiáját.

² Gustav Ichheiser (1897–1969), osztrák filozófus, jogász, pszichológus. Államtudományi és filozófiai tanulmányait Bécsben végezte. 1927-től a Bécsi Pályaválasztási Tanácsadó pszichológusa, később vezetője, egyidejűleg a Bécsi Népiskola Alkalmazott Pszichológiai Intézetének is a vezetője. 1934-től Varsóban a Szociális Problémák Intézetének tudományos tanácsadója. Műve: *Die Antinomie zwischen Politik und Moral nach Machiavelli* (1927); *Kritik des Erfolges* (1930); *Über einige Voraussetzungen des psychologischen Begabung* (1936).

³ Az utóirat innen olvashatatlan.

147. University of Keele, Archives, Victor Branford Papers, Newcastle under Lyme

Kézzel

F.: The Red Court Hotel, 17–20. Bedford Place, Russel Square, W. C. 1.

¹ A. Farquharson: L. 97/1.

² G. Ichheiser: L. 146/2.

148. University of Keele, Archives, Victor Branford Papers, Newcastle under Lyme
 „The London School of Economics and Political Science (University of London), Houghton Street, Aldwych, London W. C. 2.” felzetű levélpapíron.
¹ A. Farquharson: L. 97/1.
² Vö. *Man and Society in an Age of Reconstruction: Studies in Modern Social Structure*, Routledge & Kegan Paul (1940).
³ A tanulmány első változata a *The Crisis of Culture in the Era of Mass-democracies and Autarchies* címen megjelent a Sociological Review-ban (1934).
⁴ M. Ginsberg: L. 59/4.
149. Schiller Nationalmuseum, Deutsches Literaturarchiv, Marbach, Norbert Elias Nachlass
 Kézzelel
¹ N. Elias: *Über den Prozess der Zivilisation: Soziogenetische und psychogenetische Untersuchungen* c. tanulmányáról van szó, amely 1939 elején jelent meg Baselben (magyarul 1987-ben). A könyv mondanivalójának alapgondolata Frankfurt a. Main-ban merült fel, amikor N. Elias még Mannheim asszisztense volt.
² A félreértésnek több oka is lehetett. A legvalószínűbb, hogy Mannheim „féltékeny” volt N. Elias sikerére.
150. Schiller Nationalmuseum, Deutsches Literaturarchiv, Marbach, Norbert Elias Nachlass
 Kézzelel.
 „The London School of Economics and Political Science (University of London) Houghton Street, Aldwych, London, W. C. 2.” felzetű levélpapíron.
¹ A levél megírásának legvalószínűbb ideje: 1939 március.
² N. Elias a London School of Economics-ra nyújtott be pályázatot. Ehhez írt – támogatólag – szakmai ajánlást Mannheim.
³ M. Ginsberg: L. 59/4.
⁴ N. Elias a következő évben elnyerte a pályázatot.
⁵ Mannheim Cambridge-ben tartott előadása: *The History of the Concept of the State as an Organism: A Sociological Analysis*.
151. University of Chicago, Joseph Regenstein Library Archives, Louis Wirth Papers
 Kézzelel
¹ T. H. Marshall: L. 137/5.
² Bronislaw Kaspar Malinowski (1884–1942): Lengyel származású angol etnológus és szociálandropológus. A funkcionális elméletének kiemelkedő képviselője, az antropológia professzora. Művei: *Argonauts of the Western Pacific* (1922); *A Scientific Theory of Culture* (1944); *The Dynamics of Culture Change* (1945).
³ Mannheim nem utazott el az itt említett kongresszusra.
⁴ Mannheim könyve csak 1940-ben jelent meg.
152. University of Keele Archives, Victor Branford Papers, Newcastle under Lyme
 C.: Dr. Karl Mannheim, 2. The Park, N. W. 11.
¹ A Brit Szociológiai Társaság a leköszönő E. Barker helyébe kéri fel Mannheimet, vegyen részt az említett speciális bizottságban.
153. Routledge and Kegan Paul Archives, University of Reading
¹ C. A. Franklin: L. 108/1.
² A *Man and Society in an Age of Reconstruction* csak másfél év múlva jelent meg.

154. University of Keele Archives, Victor Branford Papers, Newcastle under Lyme
¹ A. Farquharson: L. 97/1.
² G. Ichheiser: L. 146/2.
³ M. Ginsberg: L. 59/4.
⁴ Valószínűleg G. Ichheiser *Subjectiv Causes of Accidents and Psychological Methods of Accident Prevention* c. könyvéről van szó, amely 1939-ben jelent meg.
155. University of Keele Archives, Victor Branford Papers, Newcastle under Lyme
 C.: Dr. Karl Mannheim, 5, The Park, N. W. 11.
¹ G. Ichheiser: L. 146/2.
² A dátum bizonyára elírás, nem 1938, hanem 1939.
³ M. Ginsberg: L. 59/4.
⁴ Mannheim 1939. július 28-i levelében válaszol A. Farquharson-nak: Nem tud szállást adni G. Ichheisernek: lakása egy részét bérbe adta, s anyósa is nála lakik.
156. Society for the Protection of Sciences and Learning, Bodleian Library Archives, Oxford
 C.: Miss Esther Simpson, Society for the Protection of Science and Learning, 6. Gordon Square, W. C. 1.
¹ E. Simpson: L. 79/3. – Az Academic Assistance Council nevét 1938-ban Society for the Protection of Science and Learning-re változtatta. Titkára továbbra is E. Simpson volt.
² A mellékelt életrajzot Mannheim a National Emergency Registernek küldte meg.
157. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
 C.: Dr. Karl Mannheim, 5, The Park, N. W. 11.
¹ 1939. szeptember elsején kitört a második világháború. A náci lerohanták Lengyelországot, Anglia hadat üzent Németországnak.
² E. Shils: L. 96/2.
³ Mannheim évek óta várt a honosításra, egyelőre eredmény nélkül.
158. Society for the Protection of Science and Learning, Bodleian Library Archives
 F.: L. a fentieket: 6. Gordon Square, London, W. C. 1. (Temporaly at King's College, Cambridge)
¹ David Cleghorn Thomson, a Society for the Protection of Science főtitkára.
² Honosítása ügyében Mannheim a következő válaszokat adta: a/ 1938. július 2-án folyamodott honosításért; b/ 1936. január 1-től van feltételhez nem kötött tartózkodási engedélye.
159. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
 C.: Dr. Karl Mannheim, 5, The Park, London, N. W. 11. England
¹ Birtokunkban van egy B. K. Malinowskitől származó, L. Wirth-hez írt levél (1939. október 13.), melyben Malinowski az iránt érdeklődik, van-e valamilyen kilátás Mannheim számára Amerikában?
160. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
 Kézzel
¹ Mannheim már az amerikai utazás biztos tudatában érdeklődik a részletek iránt. L. Wirth Michigan, Indiana, Iowa egyetemlein próbálkozik, ír P. Sorokinnak is a Harvardra, MacIvernek a Columbiára, de eredmény nélkül. (L. még L. Wirth 1939. október 31-én Malinowskihoz írott válaszlevelét, amelyet hely hiányában nem közölhettünk.)
161. Routledge & Kegan Paul Archives, University of Reading
 Kézzel
¹ C. A. Franklin: L. 108/1.
² Az *Ideology and Utopia*-nak nem készült olcsó reprint kiadása.

³ Sh – angol shilling, a font egyhatod része.

⁴ Ilyen címen kétkötetes tanulmány nem szerepel Mannheim műveinek bibliográfiájában.

162. Routledge & Kegan Paul Archives, University of Reading

Kézzel

¹ T. L. Jones, a Routledge and Kegan Paul Kiadó reklámigazgatója.

² The Master: A. D. Lindsay (1879–1952), morálfilozófus. Egyetemi tanulmányait Glasgowban és Oxfordban végezte. 1924 és 1940 között a Balliol College (Oxford) igazgatója. A 40-es években szorosan együttműködött Mannheimmel a demokrácia kutatásban. Művei: *The Nature of Religious Truth* (1927); *Christianity and Economics* (1933); *The Two Moralities* (1940); *The Modern Democratic State* (1940). – Master: igazgató egyes angol kollégiumokban.

³ J. H. Oldham: L. 117/3.

⁴ George Buchanan (1890–1955), politikus, 1947-től a nyugdíjúgyek minisztere Angliában.

⁵ Graham Hutton, a brit külügyminisztérium vezető tisztviselője.

⁶ A. Löwe: L. 80/4.

163. Routledge & Kegan Paul Archives, University of Reading

Kézzel

C.: Professor Karl Mannheim, 5, The Park, London, N. W. 11.

¹ L. a 162. sz. levelet.

² L. uo.

³ Herbert Read (1893–1968), angol költő, író, kritikus, irodalomtudós, művészettörténész, műkritikus, drámaíró. Tanulmányait a leeds-i egyetemen végezte. 1922-től 1931-ig a Victória és Albert Múzeum igazgatóhelyettese. 1931–1933 között az edinburgh-i egyetemen a szépművészet professzora. Mint a Routledge & Kegan Paul Kiadó szerkesztője éveken keresztül közeli kapcsolatban volt Mannheim Károllyal. Művei: *The Meaning of Art* (1931); *Art and Society* (1937); *The Philosophy of Modern Art* (1952). Magyarul: *A modern festészet* (1965).

164. University of Chicago, Joseph Regenstein Library Archives, Louis Wirth Papers

C.: Professor Louis Wirth, Dept. of Sociology, University of Chicago.

F.: 5, The Park, London, N. W. 11.

¹ Mannheim már több ízben is kérelmezte az angol állampolgárságot, de eredmény nélkül.

² *A Man and Society in an Age of Reconstruction: Studies in Modern Social Structure* – nemsokára megjelenik az Oxford University Pressnél.

³ E. Shils: L. 96/2.

165. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár, Ms 5368/146.

Kézzel

¹ Hatvany Lajos: L. 130/4.

² *A Man and Society in an Age of Reconstruction*ról van szó.

³ Klára – Hatvany Lajos feleségének, Somogyi Jolánnak első házasságából származó leánya, aki egy ideig a Mannheim-házaspárnál lakott Londonban.

166. Routledge and Kegan Paul Archives, University of Reading

Kézzel

¹ C. A. Franklin: L. 108/1.

² A hagyatékban nem találtuk.

167. Routledge and Kegan Paul Archives, University of Reading

Kézzel

F.: 5, The Park, N. W. 11.

¹ T. L. Jones: L. 162/1.

- ² H. Read: L. 163/3.
- ³ H. J. Laski: L. 59/5.
- ⁴ J. H. Oldham: L. 117/3.

168. University of Keele, Archives, Victor Branford Papers

C.: J. M. Ewan Esq., Secretary, Institut of Sociology, Le Play House, Albert Road, Malvern.

- ¹ J. Ewan: az Institut of Sociology titkára a 40-es években.
- ² Az 1940. március 30-i levelet nem találtuk a hagyatékban.

169. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives Louis Wirth Papers

C.: Dr. Karl Mannheim, 5, The Park, London, N. W. 11. England

- ¹ Mannheim a következő években sem utazott az USA-ba.
- ² Időközben L. Wirth és több más amerikai kolléga már részletekbe menően kidolgozta Mannheim amerikai programját. A Rockefeller Foundation támogatja a New Schoolon tartandó előadásait. Vendégprofesszorként előadásainak tervezett színhelyei: Columbia University (New York), University of Chicago, School of Religion at Berkeley (California), Swarthmore College (Pennsylvania), University of Wisconsin at Madison, University of Mexico City, valamint szóba jöhetett volna a Harvard és a Yale. A tervezett előadások témái: 1. Socialpsychological Problems of Planning; 2. Conservative, Liberal and Radical Thought; 3. The Middle Class; 4. The Intellectual; 5. The Problem of Social Selection in Planned Society; 6. Freedom and Planning; 7. The Striving for Success: Its Psychological and Economic Significance; 8. The Sociology of Knowledge; 9. Conflicting Ideologies in Contemporary Society. Forrás: Henk E. S. Woldring: *Karl Mannheim. The development of his thought: Philosophy, Sociology and Social Ethics.* (1986) 48. o.
- ³ Mannheim nemrég megjelent könyvéről, a *Man and Society in an Age of Reconstruction*ról van szó.
- ⁴ T. H. Marshall: L. 137/5.

170. Routledge and Kegan Paul Archives, University of Reading

C.: Professor K. Mannheim, 5, The Park, N. W. 11.

- ¹ A Routledge and Kegan Paul Kiadó különböző lapok szerkesztőseinek megküldte Mannheim nemrég megjelent könyvét, a *Man and Society in an Age of Reconstruction*nt.
- ² John Middleton, Macmurray (1889–1957), angol író, kritikus, keresztény pacifista beállítottságú gondolkodó. Egyetemi tanulmányait Oxfordban végezte. K. Mansfield író nő férje. A Moot-kör tagja. Művei: *The Life of Katherine Mansfield* (1933); *Shakespeare* (1936); *The Free Society* (1948); *Jonathan Swift* (1954).
- ³ C. A. Franklin: L. 108/1.

171. Routledge and Kegan Paul Archives, University of Reading

Kézszel

- ¹ C. A. Franklin: L. 108/1.
- ² A. R. Vidler: Református tiszteletes, a Theology c. folyóirat szerkesztője, a Moot-kör tagja.
- ³ J. MacMurray: L. 170/2.

172. University of Keele Library, Archives, A. D. Lindsay Papers, Staffordshire

C.: Professor Karl Mannheim, 5, The Park, London, N. W. 11.

- ¹ A. D. Lindsay: L. 162/2.
- ² A címzett két könyvét küldte el Mannheimnek: 1. *The Churches and Democracy* (Social Service Lecture, 1934); 2. *The Two Moralities. Our Duty to God and Society* (1940). A további levelekben Mannheim gyakran visszatér majd rájuk.

173. Society for the Protection of Science and Learning, Bodleian Library Archives, Oxford
C.: Professor Karl Mannheim, 5, The Park, London, N. W. 11.
¹ Mannheim hét évi várakozás után megkapta az angol állampolgárságot. Ehhez gratulál a Society for the Protection of Science and Learning szociális titkára.
174. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
F.: 3 Westminster College Bounds, Cambridge.
C.: Professor Louis Wirth, Dept. of Sociology, University of Chicago.
¹ *A Man and Society in an Age of Reconstruction* 1940 nyarán jelent meg.
² Mármost azzal, hogy többszöri meghívást és időpontmódosítást követően sem utazott az USA-ba és a döntés halogatásával vélhetőleg kellemetlenséget okozott.
³ E. Shils: L. 96/2.
⁴ A. Löwe: L. 80/4.
175. University of Keele, Archives, A. D. Lindsay Papers, Staffordshire
F.: 3 Westminster College Bounds, Cambridge, England.
¹ A. D. Lindsay: L. 162/2.
² A. D. Lindsay: *The Modern Democratic State*. Vol. I. Chatham House, Oxford University Press (1943).
³ Olvashatatlan szavak.
⁴ Olvashatatlan szavak.
176. University of Chicago Library, Archives, E. Shils Papers
F.: 3. Westminster College Bounds, Cambridge, England
¹ E. Shils: L. 96/2.
² E. Shils: *Irrationality and Planning. A Note on Mannheim's Man and Society in an Age of Transformation*. In: *The Journal of Liberal Religion* (1941), II. pp. 148–153.
³ R. K. Merton (1910–): Amerikai szociológus, legfőbb kutatási területe a tudásszociológia. L. R. K. Merton: Karl Mannheim and the Sociology of Knowledge. In: *Journal of Liberal Religion* (1941), Winter, pp. 122–144.
⁴ von Schelting: L. 105/2.
⁵ L. Wissenssoziologie, In: *Handwörterbuch der Soziologie* (1931).
177. Institut of Education, University London (Moot Papers)
¹ Valószínűleg 1941. április közepén keletkezett a levél.
² J. H. Oldham: L. 117/3.
³ Moot-kör: – A kör az 1930-as évek végén jött létre az 1937-ben Oxfordban tartott ökumenikus világkonferenciát követően. Az ott résztvevő értelmiségiek: írók, pedagógusok, teológusok egy csoportja alapította azzal a céllal, hogy elméleti viták keretében tisztázzák, mit kell tenni a háború utáni Anglia és Európa szellemi újjáépítése érdekében. Kezdeményezője J. H. Oldham (L. 117/3.) volt. Mannheim az alapítók közé tartozott. Az aktuális témákat körlevelek formájában hozták a tagok tudomására, (az itt közölt is ilyen körlevél). A mintegy 20–25 tagot számláló Kör tagjai között ott találjuk T. S. Eliotot, A. Löwét (L. 80/4.) F. Clarke-t, az Institut of Education University of London igazgatóját és Polányi Mihályt. Mannheim tagja volt a szűkebb Pedagógiai Albizottságnak is.
⁴ A g. pont alatt jelzett témát Mannheim vállalta magára.
⁵ J. M. MacMurray, L. 170/3.
178. University of Keele Library, Archives, A. D. Lindsay Papers, Staffordshire
¹ Lord Meston, a The Royal Institute of International Affairs kutatócsoport vezetője felkérte Mannheim Károlyt, hogy dolgozza ki a *Study of Democracy and Its Working* c. téma színopszist. Mannheim a színopszist *Essentials of Democratic Planning* címmel készíti el. (L. a 190. sz. levelet.) A különböző témákon (*Democracy as a System for meeting Social Needs, Democracy as a*

System of Government, Democracy as a Political Theory – ez utóbbi Mannheim saját témája – több hónapon át dolgozott az öttagú kutatócsoport. A kutatás eredményeit az Oxford University Press-nél szándékoztak publikálni. A. D. Lindsay (L. 162/2.) maga is részt vett a kutatócsoport munkájában.

179. University of Keele Library, Archives, A. D. Lindsay Papers, Staffordshire

¹ L. a 178. sz. levelet. 1941. június 30-án a *Study of Democracy and its Working* címen létrehozott kutatási albizottság a következőkben állapodott meg: Mannheim elkészíti az ideiglenes szinopszist a fenti címmel. Ugyancsak Mannheimre bízta a tervezett könyv III. és IV. fejezetét, amelynek *Democracy as a Form of Government* címet adták. Ezen kívül A. D. Lindsay javaslatára Mannheimnek kellett volna megírni a *The Essentials of Democratic Planning* c. részt is, amely lefedte volna a könyv V., VI., VIII. és IX. fejezetét.

180. International Library of Sociology and Social Reconstruction (Routledge and Kegan Paul), University of Reading, Archives

C.: Professor Karl Mannheim, 3, Westminster College Bounds, Cambridge

¹ Az International Library of Sociology and Social Reconstruction a Routledge and Kegan Paul kiadó 1942-ben indított sorozata, amelynek szerkesztésére felkérték Mannheimet. A tanácsadó testület tagjai voltak: H. Butler, Minister in Charge of British Information Services at H. M. Embassy, Washington; Sir A. Carr-Saunders, Director of the London School of Economics; Sir F. Clarke, Prof. of Education and Director of Inst. of Education; A. D. Lindsay, Master of Balliol College, Oxford.

² Ruth Benedict *Race and Politics* c. könyve 1942-ben jelent meg az International Library of Sociology and Social Reconstruction sorozatban, Mannheim szerkesztésében.

181. International Library of Sociology and Social Reconstruction (Routledge and Kegan Paul), University of Reading, Archives

C.: Professor Karl Mannheim, 3, Westminster College Bounds, Cambridge

¹ Az International Library of Sociology and Social Reconstruction Tanácsadó Testülete.

² L. a 180. sz. levelet.

³ Az öt kategóriába besorolt műveket olyan további témacsoportok szerint osztályozták: *Sociology of Education; Sociology of Religion; Sociology of Art; Sociology of Language and Literature; Sociology and Politics; Migration and Re-settlement; Economic Planning; Sociological Studies of Modern Communities; General Sociology*.

⁴ G. D. H. Cole (1889–1959), angol író, közgazdász, a Fábíánus Társaság elnöke. Művei: *Socialism and Fascism* (1931–39); *A History of Socialist Thought* (1960). A Mannheim szerkesztette sorozatban Cole-nak nem jelent meg könyve.

⁵ R. H. Tawney (1880–1962), brit társadalomfilozófus, gazdaságtörténész. 1906-tól Glasgow-ban tanít, majd Oxfordban és 1931-től Londonban a London School of Economics-on. Érdeklődési területe a szociális gondolkodás volt. Művei: *The Acquisitive Society* (1921); *Religion and the Rise of Capitalism* (1926); *Equality* (1931). A Mannheim által szerkesztett sorozatban nem jelent meg könyve.

⁶ d. – denarius-penny v. pence (1971 előtt).

⁷ H. Read: L. 163/3.

182. International Library of Sociology and Social Reconstruction (Routledge and Kegan Paul), University of Reading, Archives

F.: 3, Westminster College Bounds, Cambridge

C.: Dr. Otto Neurath, 64 Park Town, Oxford

¹ Otto Neurath (1882–1945), osztrák származású filozófus, szociológus és pedagógus. A Bécsi-körhöz tartozott, a radikális behaviorizmus híve. 1934-től Hollandiában, 1941-től Angliában élt. A vizuális oktatásról szóló tanulmányai, filozófiai munkái mellett, nagy feltűnést keltettek. Angliában az Isotyp Intézet igazgatója. Művei: *Lebensgestaltung und Klassenkampf* (1928); *Foundation of*

Social Sciences (1944). A Mannheim szerkesztette sorozatban 1945-ben jelent meg *Visual Education in a New Democracy* c. könyve. Ennek munkálatai kapcsán élénk levelezés alakult ki közte és Mannheim között.

- ² J. A. Lauwerys, a pedagógia professzora. Az International New Education Fellowship elnökségi tagja. *Natural Science and Education* c. műve a Mannheim szerkesztette sorozatban jelent meg 1945-ben.

183. University of Keele, Archives A. D. Lindsay, Papers Staffordshire
F.: 3, Westminster College Bounds, Cambridge

¹ A. D. Lindsay: L. 162/2.

² A. D. Lindsay: *The Modern Democratic State* c. munkája az Oxford University Pressnél jelent meg 1943-ban.

³ J. H. Oldham: L. 117/4.

184. Institut of Education, London, Fred Clarke Papers

C.: Professor Fred Clarke, University of London, Institut of Education, University College, Nottingham

¹ A levél írója, az Institut of Education (University of London) igazgatója, meghívta Mannheimet az általa vezetett intézetbe. Háromféle feladatot kínált fel: 1. Nyári kurzusok vezetését; 2. az MA képzésben való részvételt; 3. az elméleti szociológia oktatását pedagógus hallgatóknak. Mannheim mind a három ajánlatot elfogadta. El kellett azonban hárítani egy akadályt: Mannheimnek főállása volt a London School of Economicson, s az új megbízatást azzal össze kellett egyeztetni. De problémát jelentett az is, hogy a bombázások miatt mindkét intézményt kitelepítették Londonból: a London School of Economics-ot Cambridge-be, az Institut of Educationt Nottinghamba, azaz Mannheimnek ingáznia kellett, ráadásul Mannheimet kutatómunkája és szerkesztői feladatai időnként még Londonba is szőlították.

² Alexander M. Carr-Saunders, a London School of Economics igazgatója egy kompromisszumos megoldást talált: részmunkaidőben alkalmazta Mannheimet.

³ Moot: L. 177/3.

185. Institut of Education, London, Fred Clarke Papers

F.: 3, Westminster College Bounds, Cambridge

C.: Professor Clarke, University of London, Institut of Education, University College, Nottingham

¹ Fred Clarke: L. 184/1.

² Az Institut of Educationról van szó.

³ A London School of Economics, ahol Mannheimnek főállása volt már évek óta.

⁴ A. M. Carr-Saunders: L. 184/2.

186. University of Keele, Archives, A. D. Lindsay Papers, Staffordshire

F.: 3, Westminster College Bounds, Cambridge

¹ A. D. Lindsay: L. 178/1.

² L. 162/2. *A Study of Democracy* c. téma kutatásáról van szó.

187. University of Keele, Archives, A. D. Lindsay Papers, Staffordshire

¹ L. 178/1.

² Vö. *The Essential of Democratic Planning*. L. 178.

³ Margaret Cleeve a The Royal Institute of International Affairs (Chatham House) megbízott titkára.

188. International Library of Sociology and Social Reconstruction (Routledge and Kegan Paul), University of Reading, Archives
C.: Professor K. Mannheim, 3, Westminster College Bounds, Cambridge
¹ Az International Library of Sociology and Social Reconstructionról van szó, amelynek első köteteit ezekben a hónapokban kezdte szerkeszteni Mannheim.
² Hermann Levy, *Retail Trade Associations*-ja 1942 szeptemberében jelent meg a sorozatban.
189. Institut of Education, London, Fred Clarke Papers
C.: Dr. Karl Mannheim, 3, Westminster College Bounds, Cambridge
¹ Mannheim az Institut of Educationban részmunkaidőben oktatott 1941 őszétől kezdve.
190. University of Keele, Archives, Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
C.: The London School of Economics & Political Science (wartime address: The Hotel Peterhouse, Cambridge).
¹ A. H. Carr-Saunders: L. 184/2.
191. University of Keele, Archives, A. D. Lindsay Papers, Staffordshire
F.: 5, The Park, London, N. W. 11.
¹ A. D. Lindsay: L. 162/2.
² M. Cleeve: L. 187/3.
³ Chatham House a kiadó, ahol a tervezett *Study of Democracy* c. könyvnek meg kellett volna jelennie.
⁴ *Essentials of Democratic Planning*: a könyv bevezető tanulmánya. Ennek megírására kérte fel A. D. Lindsay, a kutatás vezetője Mannheimet. Mannheimra várt ezen kívül a szinopszis és még néhány történeti jellegű fejezet, valamint egy összefoglaló tanulmány megírása. L. a 179. sz. levelet (1941. június 28.)
192. University of Keele, Archives, Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
¹ A. M. Carr-Saunders: L. 184/2.
193. University of Keele, Archives, Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
F.: 5, The Park N. W. 11.
¹ A levél keletkezésének legvalószínűbb ideje: 1942. május közepe.
² M. Cleeve: L. 187/3.
³ L. 187. lev. (1941. november 1.)
191. lev. (1942. március 24.)
⁴ Ezt a levelet nem találtuk meg a hagyatékban.
194. University of Keele, Archives, A. D. Lindsay-Karl Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
F.: 5, The Park, London N. W. 11.
¹ A. D. Lindsay: L. 162/2.
² Chatham House: L. 191/3. A demokrácia-kutatással kapcsolatos kötelezettségét Mannheim nem teljesítette, illetve csak részben, s amit elkészített, az is komoly kritika tárgyát képezte. Mannheim rossz-néven vette, hogy a háta mögött bírálták. Ezért úgy döntött, hogy a már elkészült tanulmányokat sem publikálja.
195. University of Keele, Archives, A. D. Lindsay-K. Mannheim Papers, Newcastle under Lyme
¹ A levél keletkezésének legvalószínűbb időpontja: 1942. június második fele.
² Válasz Mannheim 1942. június 4-i levelére. L. a 194. sz. levelet.
³ E. Barker: L. 152/1.
⁴ Chatham House, a tervezett demokrácia-tanulmányok kiadója. A. D. Lindsay igyekszik megnyugtatni Mannheimet, hogy az őellene indított támadásokra majd maga válaszol.

196. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
„The American Journal of Sociology” felzetű levélpapíron.
C.: Professor Karl Mannheim, 3, Westminster College Bounds, Cambridge, England
¹ *Range of Ideologies* címmel Mannheimnek nem jelent meg tanulmánya az American Journal of Sociology-ban.
197. University of Keele, Archives, Victor Branford Papers, Newcastle under Lyme
C.: Professor Karl Mannheim, 5, The Park, London, N. W. 11.
¹ Institut of Sociology: a Brit Szociológiai Társaság.
² Mannheimet az Institut of Sociology éves közgyűlése alelnökké választotta. Két vagy három éven át töltötte be ezt a tiszteletet.
³ A. Farquharson: az Institut of Sociology főtákar. L. 97/1.
198. University of Reading, The Library, Dept. of Archives and Manuscripts, Otto Neurath Papers
F.: 30 Bickerton Road, Headington, Oxford.
¹ Isotype Institut: a Brit Vizuális Oktatás Intézete, amely szemléltető anyagokat készített elő, és ajánlott kiadásra.
² J. A. Comenius (1592–1670), cseh pedagógus, lelkész, író. A szemléltető-megértető oktatási módszer legkorábbi képviselője, az oktatás és szakképzés összekapcsolásának kezdeményezője. Művei: *Didactica magna* (1638); *Orbis pictus* (1653).
³ J. B. Basedow (1723–1790), német pedagógus, a filantropikus pedagógiai mozgalom megindítója, Rousseau pedagógiai elveinek korai követője.
⁴ D. N. Chodowiecki (1726–1801), lengyel származású, Németországban élő és alkotó festő és illusztrátor.
199. Institut of Education, London, Fred Clarke Papers
F.: 5. The Park, London, N. W. 11.
¹ F. Clarke: L. 184/1.
² Mannheim a levélhez egy 3 oldalas Memorandumot mellékel, amelyet a Külügyi- és a Tájékoztatási Minisztérium felkérésére készített el *Cultural Reconstruction in Central Europe. Planning for the Education of fascist Mentality in Europe* címmel. A memorandumban megfogalmazott tézisek és programpontok majd az 1943-ban megjelenő *Diagnosis of Our Time: Wartime Essays of a Sociologist* c. műben öltenek végleges formát.
³ Moot: L. 177/3.
200. Institut of Education London, Fred Clarke Papers
Kézzel
F.: 5, The Park, London, N. W. 11.
¹ F. Clarke: L. 184/1.
² MS: manuscript.
201. Institut of Education, London, Fred Clarke Papers
F.: 5. The Park, London, N. W. 11.
¹ F. Clarke: L. 184/1.
² H. J. Laski: L. 59/5.
³ Jelölőbizottsági Terület és Vezetői Testület. Laski mint e testületek tagja tett javaslatot A. M. Carr-Saundersnek Mannheim alkalmazására.
⁴ Alexander M. Carr-Saunders: L. 184/2.
⁵ Mannheim 1933-tól megszakítás nélkül tanított a London School of Economics-on. 1943 végén ajánlatot kapott az Institut of Education igazgatójától, F. Clarke-től, hogy félállásban tartson kurzusokat a graduális és posztgraduális hallgatóknak. A két állás összeegyeztetése – főleg személyi okokból – némi bonyodalommal járt.

202. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár, Ms 5368/148.
Kézszel
„The London School of Economics & Political Science (University of London) Wartime Address, The Hotel, Peterhouse Cambridge” felzetű levélpapíron.
¹ Hatvany L.: L. 130/4.
² F. Burschell (1889–?), német író, műfordító, újságíró.
203. University of Reading, The Library, Department of Archives and Manuscripts, Otto Neurath Papers
„The International Library of Sociology and Social Reconstruction, 5, The Park, London, N. W. 11.” felzetű levélpapíron.
¹ Otto Neurath: L. 182/1.
204. University of Reading, The Library, Department of Archives and Manuscripts, Otto Neurath Papers
„The International Library of Sociology and Social Reconstruction, 5, The Park, London, N. W. 11.” felzetű levélpapíron.
¹ Otto Neurath: L. 182/1.
² J. A. Lauwerys a neveléstudományok előadója a Londoni Egyetemen. (L. 182/2.) Könyvének címe: *Natural Science and Education*. (A könyv csak 1945-ben jelent meg.)
205. BBC Written Archives, Caversham Park, Reading
„The London School of Economics and Political Science (University of London) The Hostel Peterhouse, Cambridge” felzetű levélpapíron.
F.: 5, The Park, London, N. W. 11.
C.: Miss M. Sommerville, O. B. E. British Broadcasting Corporation, Whiteladies Street, Bristol
¹ Mary Sommerville a BBC Iskolarádió részlegének titkára volt.
² A BBC felkérésére Mannheim *Bevezetés a szociológiába* címmel előadássorozatot tartott az angol középiskolások legfelsőbb (VI.) osztályos tanulói számára. Később egy etikai előadássorozatot is vállalt.
206. BBC Written Archives, Caversham Park, Reading
„The London School of Economics and Political Science (University of London), Houghton Street, Aldwych, London W. C. 2. – Wartime Address: The Hostel, Peterhouse, Cambridge” felzetű levélpapíron.
F.: 5, The Park, London, N. W. 11.
C.: The British Broadcasting Corporation, Programme Contracts Department, Broadcasting House, W. 1.
¹ A BBC Programszerződés-részlegének megbízottja.
² Az említett levelet nem találtuk a hagyatékban.
207. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
„The International Library of Sociology and Social Reconstruction, 5, The Park, London, N. W. 11.” felzetű levélpapíron.
C.: Professor Louis Wirth, Dept. of Sociology, University of Chicago
¹ Az említett levelet nem találtuk a hagyatékban.
² E. Shils: L. 96/2.
³ Mannheim *Urban Sociology* címmel egy kötetet tervezett, s az egyik tanulmány megírására felkérte L. Wirth-et, akinek ez alkalomra készült *Urban Civilisation* c. tanulmánya külön kötetként jelent meg a Mannheim szerkesztette sorozatban 1943-ban.
⁴ A The Royal Institute of International Affairs számára készített bevezető tanulmányt személyes támadások miatt Mannheim nem publikálta.
⁵ M. J. Oakeshott (1901–1990), angol szociológus, politológus, a cambridge-i egyetemen szerezte diplomáját. 1951-ben kinevezték a London School of Economics politikatudományi tanszékének

- tanárává. Az ötvenes években a Lincoln College rektora. A Moot-kör tagja. Művei: *Experience and its Modes* (1933); *Introduction to Leviathan* (1946); *Rationalism in Politics and other Essays* (1962).
208. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Archives, Louis Wirth Papers
 „The London School of Economics and Political Science (University of London), The Hostel, Peterhouse, Cambridge” felzetű levélpapíron.
 F.: Privat adresse: 5, The Park, London, N. W. 11.
 C.: Professor Louis Wirth, The University of Chicago, Dept. of Sociology
¹ L. 207/4.
² A Mannheim szerkesztette sorozat neve.
³ A sorozat könyvkiadója. A kiadó neve többször változott.
⁴ E. Shils: L. 96/2. E. Shils ez idő tájt Angliában élt.
209. University of Reading, The Library, Department of Archives and Manuscripts, Otto Neurath Papers
 „The International Library of Sociology and Social Reconstruction, Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., Ltd. 68–74. Carter Lane, London” felzetű levélpapíron.
 C.: Oakenrough, Franham Lane, Haslemere Surway
¹ O. Neurath: L. 182/1.
² O. Neurath felajánlotta, hogy ír egy könyvet a múzeumok szerepéről. Mannheim itt az ajánlatra reflektál.
210. University of Reading, The Library, Department of Archives and Manuscripts, Otto Neurath Papers
¹ L. a 203. sz. levelet.
211. Sir Geoffrey Vickers Legacy Oundle (Moot Papers)
¹ J. H. Oldham: L. 117/4.
² A szóban forgó memorandumot a Moot tagjai készítették el a Canterbury érsek számára.
³ A tervezett memorandumhoz fűzi itt hozzá Mannheim javaslatait és megjegyzéseit.
⁴ Mannheim a *Diagnosis of Our Time* c. munkájára hivatkozik, amelyben több olyan javaslatot dolgozott ki, amit az említett memorandum is tartalmaz.
212. Routledge and Kegan Paul Archives, University of Reading
 „The International Library of Sociology and Social Reconstruction, 5, The Park, London, N. W. 11. Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., Ltd., 68–74 Carter Lane, London, E. C. 4.” felzetű levélpapíron.
 C.: Dr. F. Antal, 39. c. Marlborough Place
¹ Antal F.: L. 15/5.
² Mannheim az általa szerkesztett sorozatban akarta publikálni Antal F. Hogarth-ról szóló könyvét, amely azonban csak 1962-ben jelent meg Londonban egy másik kiadónál.
213. Sir Geoffrey Vickers Legacy Oundle (Moot Papers)
¹ J. H. Oldham: L. 117/4.
² Mannheim *Planning for Freedom* c. előadásában „tervezésorientált” cselekvést követelt, s ez meglepte a Moot-tagokat. Az előadás szövege többféle változatban ismert. L. a *Diagnose of our Time* c. könyvet.
³ G. Vickers, a Moot tagja *Manifesto*-jában Mannheimhez hasonló gondolatokat fogalmazott meg.
⁴ H. A. Hodges, a Reading-i Egyetem filozófia professzora. *Wilhelm Dilthey: Selected Readings with Introduction* c. könyve 1944-ben jelent meg a Mannheim szerkesztette sorozatban. Hodges mint a Moot tagja ugyancsak Mannheim álláspontját erősítette meg.
⁵ Philip Mairet: Moot-tag.

214. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
C.: Kegan Paul, Trench & Taubner Co. Ltd, Brodway House, 68–74. Carter Lane, London, ECU
Professor Karl Mannheim, The London School of Economics, Peterhouse, Cambridge.
¹ Mannheim és Polányi között már eddig is volt alkalmi kapcsolat, most ez rendszeressé válik. Mannheim sorozatszerkesztői minőségében tervezi Polányi néhány írásának publikálását.
² A felsorolt tanulmányok közül a Mannheim által szerkesztett sorozatban csak a *The Autonomy of Science* jelent meg 1945-ben Londonban, a többi más kiadóknál.
215. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
„The International Library of Sociology and Social Reconstruction, Editor's Address: 5, The Park, London, N. W. 11. – Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., Ltd, 68–74 Carter Lane, London. E. C. 4.” felzetű levélpapíron.
F.: Golder's Green, North and Road 4th
Kézzel
C.: Professor M. Polanyi, Department of Chemistry, University of Manchester
¹ L. a 214. sz. levelet.
216. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
C.: Professor Karl Mannheim, The Editor, The International Library of Sociology and Reconstruction, 5, The Park, London, N. W. 11.
¹ L. a 214. sz. levelet.
² Nem derül ki, hogy mi volt a hatodik tanulmány, melyet Polányi Mihály elküldött Mannheimnek. A közlésre javasolt öt tanulmány címét már közölte az 1944. január 10-i levelében (ld. 250. sz.), de a hatodikat ott nem tüntette fel.
³ A könyv *Full Employment and Free Trade* címmel 1945-ben jelent meg, de nem Mannheim sorozatában.
⁴ A könyv *Science, Faith and Society* címmel 1946-ban jelent meg, de nem Mannheim sorozatában.
217. BBC Written Archives, Caversham Park Reading
C.: Professor Karl Mannheim, 5, The Park, N. W. 11.
¹ A. W. Coysh: A BBC Iskolai Tagozatának a munkatársa.
² M. Sommerville: L. 205/1.
218. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
C.: Professor Karl Mannheim, The Editor, The International Library of Sociology and Reconstruction, 5, The Park, London, N. W. 11.
¹ A *Planning for Freedom* kifejezést Mannheim több helyen is használja. Vö. Times Educational Supplement (5, 9. 1942); *Diagnosis of Our Time*.
² Julis: Mannheim Károlyné Láng Júlia.
219. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
„The London School of Economics and Political Science (University of London), The Hostel, Peterhouse, Cambridge, 5, The Park, London, N. W. 11.” felzetű levélpapíron.
¹ L. a 218. sz. levelet.
² Valószínűleg a *Science – Its Reality and Freedom* c. tanulmányról van szó. In: The Nineteenth Century, 1944. February.
³ *England and the Continent*. In: Fortune, 1944. May.
⁴ *Jewish Problems*. In: The Political Quarterly, 1943, January-March.

220. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
C.: Professor Karl Mannheim, The Editor The International Library of Sociology and Social Reconstruction, 5, The Park, London, N. W. 11.
¹ L. a 219. sz. levelet.
² E. Gibbon (1737–1794), angol történész. Hatkötetes munkájában megírta a római császárság 13 évszázadának történetét.
³ L. 219/4.
⁴ M. Polányi: *The Autonomie of Science*. Routledge and Kegan Paul. The International Library of Sociology and Social Reconstruction. 1945.
⁵ A Polányi-bibliográfiában ilyen címen nem szerepel tanulmány.
221. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
„The International Library of Sociology and Social Reconstruction, Editor: Karl Mannheim, Editor's Address: 5, The Park, London, N. W. 11.” felzetű levélpapíron.
C.: Professor M. Polanyi, F. R. S. Department of Chemistry, University of Manchester.
¹ A kiadásra javasolt Polányi-könyv címe: *The Autonomy of Science*.
² H. Read: L. 163/3.
³ Moot: L. 177/3.
⁴ J. H. Oldham: L. 117/3.
⁵ Walter Moberly, a Moot tagja. Tanulmányait a Lincoln College-ben végezte. 1926–34 között a manchesteri egyetem rektora.
⁶ Sir Hector Hetherington (1888–1965), morálfilozófus, a Moot tagja. Egyetemi tanulmányait Glasgow-ban végezte, ugyanott morálfilozófiát és logikát tanított, majd a liverpooli egyetem rektora.
⁷ J. M. MacMurray: L. 170/3.
⁸ A. Vidler: L. 171/2.
⁹ H. A. Hodges: L. 213/4.
222. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
C.: Professor Karl Mannheim, The Editor The International Library of Sociology & Social Reconstruction, 5, The Park, London N. W. 11.
¹ L. a 214. sz. levelet.
² L. a 214/3. sz. jegyzetet. A *Jewish Problem* megjelent 1943-ban, de nem a Mannheim szerkesztette sorozat keretében, lásd: The Political Quarterly XIV. Jan.–March, 1943.
³ T. H. Oldham: L. 117/3.
⁴ Moot: L. 177/3.
223. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
C.: Professor Karl Mannheim, The Editor The International Library of Sociology & Social Reconstruction, 5, The Park, London N. W. 11.
¹ L. a 222. sz. levelet.
² Unemployment – Polányinak csak *Unemployment and Money* címen jelent meg filmforgatókönyve, amelyen erősen érződik M. Keynes hatása. L. még 224.
³ H. Read: L. 163/3.
⁴ A cím helyesen: *The Autonomy of Science*. L. 214/3.
⁵ A *Growth of Thought in Society* c. tanulmány 1941-ben jelent meg az *Economica* 8 számában.
⁶ A *The English and the Continent* 1943-ban jelent meg a The Political Quarterly 14. számában.
⁷ L. 222/2.
⁸ L. a 4. sz. jegyzetet.

224. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
C.: Dr. Karl Mannheim, St. Julians, Barns Green, Horsham, Sussex.
¹ H. Ragg: a Routledge Kiadó munkatársa.
² *Full Employment in Theory and Practice* címen nem szerepel könyv a Polányi-bibliográfiában. Polányi a már befejezett tanulmányainak is többször megváltoztatta a címét. Itt is erről lehetett szó. Megjelent rokon témájú írások időrendi sorrendben: *Economic of Full Employment* (1943). *Full Employment and Free Trade* (1945), *Free Trade and Full Employment* (1946). Egyik sem a Mannheim szerkesztette sorozatban jelent meg. L. még 223/2.
225. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
Kézzel.
F.: St. Julians, Horsham, Sussex
¹ L. 224/2.
² L. 214/2.
³ Pontosan nem tudjuk, hogy Mannheim Polányinak melyik Moot-ban tartott expozejára utal itt; vagy a *Notes by Michael Polányi on H. A. Hodges Paper's on Christian Thinking Today* (25th June, 1944.) vagy *M. Polanyi's Paper: Science and the Modern Crisis* (14th November 1944.) jöhetnek szóba.
⁴ L. 219/3.
⁵ *A Jewish Problems* című Polányi-tanulmányról van szó. L. 219/4.
226. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
F.: St. Julians, Barns Green, Horsham, Sussex
C.: Prof. Michael Polanyi, F. R. S. The University of Manchester
¹ Michael Polányi: *Reflections on John Dalton* (1944). In: The Manchester Guardian, July 22.
² L. 214/3.
³ Balint: Bálint Mihály (1896–1970), magyar pszichoanalitikus, Ferenczi Sándor tanítványa. Orvosi és vegyészi diplomáját Budapesten szerezte. 1920-ban áttelepült Németországba, majd a 20-as évek közepén visszajött Magyarországra. 1931-ben a Budapesti Pszichoanalitikai Intézet egyik alapítója. 1939-ben a fasizmus elől Angliába menekült, a manchesteri egyetemen pszichológiai doktorátust szerzett, és mint klinikai igazgató működött. Az Angol Pszichoanalitikai Társaság elnöke. Művei: *Über die Psychoanalyse des Characters* (1933); *Über Liebe und Hass* (1951); *Az orvos, a beteg és a betegség* (1961).
227. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
C.: Dr. Karl Mannheim, The Editor, The International Library of Sociology & Social Reconstruction, 5, The Park, London, N. W. 11.
¹ A Polányi Mihály-bibliográfiában nem szerepel könyv ezen a címen.
² L. 214/2.
³ Polányi Mihály levele 1944. október 16-án J. H. Oldhamhoz, amelyben közli, hogy a *Science and the Modern Crisis* címmel tervezett T. S. Eliot-előadáshoz milyen megjegyzéseket fűz. (Moot Papers, Konstanz.)
228. University of Chicago Press, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
„The International Library of Sociology and Social Reconstruction, Editors: Karl Mannheim, Editor's Address: 5, The Park, London, N. W. 11.” felzetű levélpapíron.
¹ L. 227/3.
² Mannheim itt arra utal, hogy Polányi a T. S. Eliot tervezte előadáshoz fűzött kommentárjaiból akár előszót is csinálhatna a *The Autonomy of Science* című könyvhöz.

- ³ Polányinak csak egyetlen tanulmányát, a *The Autonomy of Science*-t adta ki Mannheim a sorozatban.
- ⁴ T. S. Eliot előadásához (1944. november 10.) Mannheim részletes kommentárt fűzött, amelyet a Függelékben közlünk.
229. University of Reading, Routledge and Kegan Paul Co. Ltd. Archives
 „The London School of Economics and Political Science (University of London) The Hostel, Peterhouse, Cambridge” felzetű levélpapíron.
 F.: 5, The Park, London, N. W. 11.
 C.: Professor J. H. Randall, Jr. Columbia University, New York
¹ J. H. Randall, a Columbia egyetem professzora, a *Journal of the History of Ideas* c. folyóirat szerkesztőbizottságának tagja.
² A levélben szereplő művek 1944-ben megjelentek a Mannheim szerkesztette sorozatban. Vö. H. A. Hodges: *Wilhelm Dilthey: Selected Readings with Introduction*; A. V. Martin: L. a szövegben; L. L. Schücking: L. a szövegben. Translation by E. W. Dicks.
230. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
 „The London School of Economics and Political Science (University of London). Houghton Street, Aldwych, London, W. C. 2. – 5, The Park, N. W. 11.” felzetű levélpapíron.
¹ Moot: L. 177/3. T. S. Eliot 1944. 11. 10-i dátummal egy vitaanyagot készített, amelyben kifejtette álláspontját a „clerisy”-ről. A fogalmat Eliot ötlötte ki, az angol nyelvben nem létezik. (Clergy = papság, clergy man = lelkész). Eliot szerint a fogalom egy sajátos értelmiségi elitet fed le, amely erősen kapcsolódik/kötődik az egyházi értelmiséghez, de nem azonos azzal. Polányi és Mannheim a clerisy elit jellegét kérdőjelezték meg, ebből nagy vita támadt a Moot-tagok körében. A többség Polányival és főleg Mannheimmel értett egyet és nem T. S. Eliot-tal.
231. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
 C.: Professor Karl Mannheim 5, The Park, London, N. W. 11.
¹ Polányi Mihály a *Reform of the Patent Law in Britain* c. tanulmányát küldte el Mannheimnek véleményezésre. A tanulmány később megjelent a *Nature* 156. (1945. július 14-i) számában.
232. Institute of Education, Fred Clarke Papers
 „The London School of Economics and Political Science (University of London), Houghton Street, Aldwych, London, W. C. 2.” felzetű levélpapíron.
¹ F. Clarke: L. 184/1.
² Mannheim már évek óta részidős oktatója volt az Institut of Education-nak, most teljes állásban professzori kinevezés vár rá. F. Clarke nyugdíjba vonulása után ő lép majd örökébe. L. a 237. sz. levelet is. Az általa vezetett tanszéket 1977-ben „Karl Mannheim Chair of Education”-nak nevezik el.
233. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
 C.: Professor Karl Mannheim, 5, The Park, London, N. W. 11.
¹ Polányi Mihály a 40-es évek közepén alapította a Civitas nevű folyóiratot. Ehhez próbálta megnyerni Mannheim kiadójának a támogatását.
² A körlevelet nem találtuk a hagyatékban, de más forrásokból tudjuk (L. A. Koestler – M. Polanyi levelezése. In: Polanyiana, 1995/4.), hogy Polányi Mihály széleskörű szervező munkát fejtett ki 1945 nyarán a lap létrehozása érdekében.
³ A Manchesterben működő Irodalmi és Filozófiai Társaság égisze alatt jelent meg a folyóirat. A Társaság elnöke Polányi Mihály volt, és néhány kollega segítségével a lapot is ő szerkesztette. A folyóirat adatairól ld. *Civitas. A Proposal New Quarterly. Journal to be published by the Manchester Literary and Philosophical Society*. Circulated privately as a memorandum 1946. Forrás: A

Bibliography of Michael Polanyi's Social and Philosophical Writings. Compiled by Richard Gelwick. (d. n.)

- ⁴ A felsoroltak a Manchester Guardian c. lap munkatársai. Dorothy Emmet a Manchesteri Egyetem Filozófia Tanszékének előadója.

234. University of Chicago, Joseph Regenstein Library, Special Collections, Michael Polanyi Papers
Kézszel.

„The International Library of Sociology and Social Reconstruction, Editor: Karl Mannheim, Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd. 68–74 Carter Lane, London, E. C. 4.” felzetű levélpapíron.

¹ L. a 235. sz. levelet.

² A Routledge kiadó nem támogatta a *Civitas*-t.

235. University of Reading, Routledge and Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd.
C.: Dr. Karl Mannheim, 5, The Park, N. W. 11.

¹ K. R. Popper (1902–1994), osztrák származású tudományfilozófus. 1946-tól a London School of Economics-on tanított, így rövid ideig Mannheim kollégája. Élesen bírálta Mannheim historicizmusát és tervezési koncepcióját. Nincs információnk arról, hogy a kiadó milyen szándékkal küldte el Popper könyvét Mannheimnek, K. R. Popper könyve ugyanis csak Mannheim halála után öt évvel jelent meg a Routledge kiadónál.

² J. C. Carter: A Routledge kiadó vezető munkatársa.

236. ELTE Levéltára, Budapest

Kézszel

¹ Mannheim 1918-ban nyerte el *Az ismeretelmélet szerkezeti elemzése* c. dolgozatával – summa cum laude – a bölcsészdoktori címet. – A Bölcsészettudományi Kar-nak évtizedeken keresztül nem volt társadalomelméleti tanszéke, miután azt a 40-es évek elején megszüntették. Mannheim angliai elkötelezettségére hivatkozva nem vállalta el a felkínált posztot.

² Szalai Sándor (1912–1983), szociológus, filozófus, a MTA tagja. Bölcsészdoktori oklevelét Zürichben szerezte 1934-ben. 1946-tól a Pázmány Péter Tudományegyetemen a Szociológiai Intézet vezetője. 1956-ban koholt vádak alapján elítélték. Rehabilitációja után az ELTE professzora, az UNITAR helyettes igazgatója, a Magyar Szociológiai Társaság elnöke. Művei: *Philosophische Grundprobleme der psychoanalytischen Psychologie* (1935); *Bevezetés a társadalomtudományba* (1948); *Idő a mérlegen*. Szerk. (1978).

237. University of Keele, Archives, A. D. Lindsay Papers, Newcastle under Lyme

Kézszel

C.: 5, The Park, N. W. 11.

¹ A. D. Lindsay: L. 162/2.

² Fred Clarke: L. 184/1.

³ Mannheim arra a demokrácia-kutatásra utal, amit A. D. Lindsay-vel és másokkal néhány éve kezdett el az Institut of International Affairs felkérésére, de amellyel még mindig nem készült el. L. még a 178., 179., 186., 187., 194. sz. leveleket is.

238. Society for the Protection of Science and Learning, Bodleian Library Archives, Oxford

C.: 5, The Park, London, N. W. 11.

¹ Mr. Skemp: a Society for the Protection of Science and Learning vezető munkatársa.

² Sorozatszerkesztői minőségében Mannheim 29 kötetet rendezett sajtó alá a Routledge and Paul Kegan Kiadó égisze alatt. A melléklethez csatolt jegyzéket nem találtuk meg a hagyatékban, de a Routledge Kiadó 1947-ből származó gépiratából megbízható tudomásunk van a Mannheim által tervezett, illetve kiadott munkákról.

239. University of Keele, Archives, A. D. Lindsay Papers, Newcastle under Lyme
F.: London School of Economics, Houghton Street, 5, The Park, W. C. 2.
¹ M. Cleeve: L. 187/3.
² Utalás ismét a különböző okokból még be nem fejezett demokrácia-kutatásra. L. még a 237. sz. levelet.
240. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár, Ms 5368/149.
Kézze
¹ Hatvany L.: L. 130/4.
² L. 237/2.
^{2a} L. a 236. sz. levelet.
³ Teleki Pál (1879–1941), egyetemi tanár, földrajztudós, politikus, külügyminiszter. Nevéhez fűződik az első numerus clausus és a második zsidótörvényt (1938–1941) is, ezeket t. i. az ő kormányzása alatt fogadták el. 1938-tól vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1939–1941 között másodízben miniszterelnök. 1941-ben a Jugoszláviával kötött örök barátsági szerződés megszegése miatt öngyilkos lett.
⁴ F. Fröbel (1782–1852), német pedagógus, Pestalozzi követője, a porosz nevelési módszer ellenzője, a demokratikus szellemű nevelés híve.
⁵ Finácz Ernő (1860–1935), pedagógus, egyetemi tanár, az MTA tagja, Mannheim egykori tanára. Művei: *Az ókori nevelés története* (1906); *A renaissancekori nevelés története* (1919); *Az újkori nevelés története* (1927).
⁶ Schlesinger Rudolfról van szó, akinek három könyve jelent meg 1949-ben a Mannheim szerkesztette sorozatban: 1. *Federalism in Central and Eastern Europe*; 2. *Soviet Legal Theory: Its Social Background and Development*; 3. (ed.): *Changing Attitudes in Soviet Russia: Documents and Readings concerning Foreign Policy*.
⁷ Loli: Hatvanyné Somogyi Jolán.
241. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár, Ms 4588/299.
„University of London Institute of Education. Temporary address for all departments except Colonial Department” felzetű levélpapíron.
F.: Privat address, 5, The Park, London, N. W. 11.
¹ Fülep levelezőlapját nem találtuk a hagyatékban.
² Személylét nem sikerült azonosítani.
242. University of Reading, Routledge and Kegan Paul Archives
„The International Library of Sociology and Social Reconstruction, Editor: Professor Karl Mannheim, Editor Address 5, The Park, London, N. W. 11.” felzetű levélpapíron.
¹ H. Gerth: L. a 61. sz. levelet.
² I. Ursell: A Society for the Protection of Science and Learning titkára.
³ H. Gerth 1935-ben Mannheim segítségével jutott ki az USA-ba, és csinált karriert. Most arra kérte őt, segítsen visszatelepülni Németországba. L. a 243. sz. levelet.
⁴ Wilhelm Gerloff, a háború után a Goethe-Egyetem dékánja Frankfurt a. Mainban.
⁵ H. Gerth és C. W. Mills közös szerkesztésében jelent meg Mannheim sorozatában a *From Max Weber: Essays in Sociology* (1946). H. Gerth társszerzőként és fordítóként közreműködött a *The Religion of China. Confucianism and Taoism* c. könyvének angol nyelvű kiadásában (1968).
⁶ C. W. Mills (1916–1962), amerikai szociológus. 1946-tól haláláig a Columbia Egyetem tanára. Nevéhez fűződik a „fehérgallérosok” elmélete. Több tanulmányt írt az „elit”-ről, a társadalmi struktúra és a személyiség jellegének összefüggéséről. Művei: *Character and Social Structure* (1953); *The Power Elite* (1962). Magyarul: *Az uralkodó elit* (1962).
⁷ E. Shils: L. 96/2.

243. Institut of Education, University of London, Karl Mannheim Papers
 „University of London Institute of Education, Malet Street, W. C., Private Address, 5, The Park, London, N. W. 11.” felzetű levélpapíron.
 C.: Miss Ilse J. Ursell, Secretary, Society for the Protection of Science and Learning, Westminster College, Cambridge.
¹ I. J. Ursell: L. 242/2.
² H. Gerth: L. 61.
³ Iványi-Grünwald Béla (1902–1965), történétíró. 1927-ben Budapesten szerezte bölcsészdoktori diplomáját. 1935-ig levéltári kutató, majd 1939-ben Angliába ment, ahol az Irodalmi Újság és az Új Látóhatár munkatársa lett. Említésre méltóak a *Kossuth-emigrációra vonatkozó kutatásai*.
244. Institut of Education, University of London, Archives
 „University of London, Institute of Education, Malet Street, W. C. 5. The Park, N. W. 11.” felzetű levélpapíron.
 C.: Lord Lindsay of Birker, Balliol College, Oxford
¹ A. D. Lindsay: L. 162/2.
² A. D. Lindsay *The Modern Democratic State* c. tanulmányának egyik fejezetéről van szó, amely 1943-ban jelent meg az Oxford University Pressnél.
245. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Lukács Archívum
 „The International Library of Sociology and Social Reconstruction. Editor: Professor Karl Mannheim, Editor's Address: 5, The Park, London, N. W. 11.” felzetű levélpapíron.
¹ Mannheim itt – feltehetőleg – Lukács következő munkáira gondol: *Die deutsche Literatur im Zeitalter des Imperialismus. Abriss ihrer Hauptströmungen*. In: Internationale Literatur, Nr. 3. (1945); Nr. 4., Nr. 5.; valamint: *Fortschritt und Reaktion in der deutschen Literatur*, uott.: Nr. 8–9. (1945), Nr. 10.
² *Gottfried Keller*. In: Internationale Literatur. Nr. 6. (1939), Nr. 7. Mannheim és Lukács 1933 januárjában találkoztak utójára Frankfurt a. Mainban, amikor Lukács a Hegel Társaság meghívására előadást tartott Hegelről. Azóta semmiféle kapcsolat nem volt közöttük.
³ Mannheim felesége, Láng Júlia, éveken keresztül nem gyakorolta a szakmáját, csupán a 40-es években kezdett pszichoanalitikusként praktizálni. Férje halála után A. Freud intézetében dolgozott.
⁴ Herbert: Balázs Béla.
⁵ Anna; Schlamadinger: Balázs Béla második felesége.
246. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Lukács Archívum
¹ Mannheim pár hónappal később váratlanul elhunyt, a tervezett könyv kiadására már nem került sor.
² *Goethe és kora*. A kötet először magyarul jelent meg 1946-ban, és a következő tanulmányokat tartalmazza: *Az ifjú Werther szenvedései; Wilhelm Meister tanulói; Schiller és Goethe levélváltása; Schiller elmélete a modern irodalomról; Hölderlin Hyperionja; Faust-tanulmányok*. (Ezt követte a német kiadás 1947-ben.) Az egyes tanulmányok korábban, 1937 és 1940 között már megjelentek az Internationale Literatur különböző számaiban.
³ *Die Tragödie von Heinrich von Kleist*. In: Internationale Literatur Nr. 8. (1937), Nr. 8–9. (1937), valamint in: *Német realisták* (1955).
⁴ *Eichendorff*. In: Internationale Literatur Nr. 6. (1940), valamint *Német realisták* (1955).
⁵ *Der faschisierte und der wirkliche Georg Büchner*. In: Das Wort (Moskau) Nr. 2. (1937), valamint *Német realisták* (1955).
⁶ *Heinrich Heine als nationaler Dichter*. In: Internationale Literatur Nr. 9–10. (1937).
⁷ *Gottfried Keller*. In: Internationale Literatur Nr. 6.; Nr. 7.
⁸ *Wilhelm Raabe*. In: Internationale Literatur Nr. 11. (1940); Nr. 12.
⁹ *Arnold Zweig, Erziehung vor Verdun*. In: Internationale Literatur VII/3. (1937).
¹⁰ *Thomas Mann über das literarische Erbe*. In: Internationale Literatur VI/5. (1936).

- ¹¹ Jelena Felikszoyna Uszijejics (1895–1968), szovjet irodalomkritikus, az Irodalmi és Művészeti Intézet igazgatóhelyettese. Uszijejics és Lifsic egyaránt a Lityeraturnij Krityik köréhez tartoztak.
 - ¹² Lifsic, Mihail Alexandrovics (1905–1984), szovjet esztéta, filozófus, a 30-as években az Irodalmi és Művészeti Intézet munkatársa, a Lityeraturnij Krityik szerkesztője.
 - ¹³ Sz. L. Rubinstein: *Az általános pszichológia alapjai*. I–II. (1946).
 - ¹⁴ B. Gertrud: Bortstieber Gertrud, Lukács György második felesége, közgazdász.
 - ¹⁵ B. Gertrud első házasságából származó gyermekek: Jánosy Lajos és Ferenc; Lukács György és Bortstieber Gertrud közös gyermeke: Anna.
 - ¹⁶ Balázs B.: *Cinka Panna balladája*. Daljáték. 1948-ban jelent meg nyomtatásban.
 - ¹⁷ Balázs B.: *Álmodó ifjúság* (1946).
247. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Lukács Archivum
„The International Library of Sociology and Social Reconstruction. Editor: Professor Karl Mannheim, Editor's Address: 5, The Park, London, N. W. 11.” felzetű levélpapíron.
- ¹ A Lukács Archivumban a szóban forgó időszakból csak egy Lukács Györgytől származó levelet őriznek.
 - ² Hogy az itt kért ajánlatot Lukács elküldte-e, nem tudjuk. A Mannheim-hagyatékából nem került elő erre utaló feljegyzés. Mannheim e levél megírása után néhány héttel váratlanul elhunyt.
248. Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár, Polányi-hagyaték, Fond: 212.
F.: 49 A Hornsey Lane Gardens, London, N. 6.
- ¹ Polányi K. (L. 93/5.) kb. 1946 őszén meghívást kapott Budapestre, de mert a fogadását rosszul (?) szervezték meg, dolgvégezetlenül utazott vissza Angliába. Hogy az álláskeresés, amihez Mannheim segítségét kéri, ezzel a sikertelen utazással függ-e össze, nem deríthető ki a levélből.
 - ² Eckhardt Ferenc (1885–1957), jog-, alkotmány- és gazdaságtörténész, egyetemi tanár, a Pázmány Péter Tudományegyetem Jogi Karának dékánja a 40-es évek elején. (Valószínűleg ő hívta meg Polányi K.-t, hasonlóképpen, ahogy Mannheimet Hajnal István dékán hívta meg a Bölcsészettudományi Karra.) 1941 és 1945 között a Századok c. folyóirat szerkesztője, 1945–1949 között a Magyar Történelmi Társulat elnöke. Művei: *A magyar alkotmányfejlődés* (1931); *Magyar alkotmány és jogtörténet* (1946).
 - ³ Szakasits Árpád (1888–1965), politikus, újságíró, a Népszava munkatársa, az SZDP főtitkára. Az 50-es években koholt vádak alapján letartóztatták, 1956-ban amnesztiával szabadult.
 - ⁴ Kéthly Anna (1889–1976), politikus, a szocialista nőmozgalom vezetője, 1949-ben koholt vádak alapján letartóztatták, kiszabadulása után emigrált, haláláig Belgiumban élt.
 - ⁵ Horváth Zoltán (1890–1967), újságíró, műfordító, történész. Műve: *A magyar századforduló. A második reformnemzedék története* (1896–1914).
 - ⁶ Káldor György (1908–1958), újságíró, a Vasárnapi Kör legfiatalabb tagja. A 20-as években Heidelbergben Mannheim tanítványa. A Pester Lloyd munkatársa a két világháború között. Az 50-es években koholt vádak alapján letartóztatják. Műve: *A mai Lengyelország*.
 - ⁷ Ries István (1885–1950), jogász, igazságügyminiszter. Iskoláit Budapesten végezte. 1919-ben Bécsbe emigrált. Később hazatért. 1950-ben koholt vádak alapján letartóztatták, 1956-ban amnesztiával szabadult, rehabilitálták.
 - ⁸ A. D. Lindsay: L. 162/2.
 - ⁹ A. M. Carr-Saunders: L. 184/2.
 - ¹⁰ M. Ginsberg: L. 59/4.
 - ¹¹ Mannheim a háború után nem látogatott haza.
 - ¹² A Valóság c. folyóiratot a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség indította meg 1945-ben. A lap rövid időn belül megszűnt.

A FÜGGELÉK JEGYZETEI

HEIDELBERGI LEVÉL I.

Első közlés: Tüz. Az egyetemes magyar kultúra folyóirata (Bratislava), 1921. november 15. – december 1. 46–50. o.

- ¹ Mannheim Károly ez idő tájt már Heidelbergben élt.
- ² A *Portus Herculis Monoeci* először a Nyugatban jelent meg (1909).
- ³ Rudolf Steiner, (1861–1925), osztrák író, esztéta, filozófus, pedagógus, nevéhez fűződik a Waldorf-iskolamozgalom.
- ⁴ Oswald Spengler, (1880–1936), német irracionalista filozófus, az életfilozófia képviselője. Művei: *Der Mensch und die Technik* (1931), *Der Untergang des Abendlandes* (1918–1922).
- ⁵ Heinrich Blüher, (1890–1970), német író, Hannah Arendt férje.
- ⁶ Herman von Keyserling, (1880–1946), német filozófiai író, a „Bölcsesség Iskolája” megalapítója. Az újkantizmus hatása alatt dolgozta ki teológiai filozófiáját.
- ⁷ Gustav Wyneken, (1875–1963), a Jugendbewegung-mozgalom egyik szellemi vezére.
- ⁸ Stefan George, (1868–1933), német költő, a „mitologikus küldetéstudat” képviselője.

HEIDELBERGI LEVÉL II.

Első közlés: Tüz. Az egyetemes magyar kultúra folyóirata (Bratislava) 1922. április 1–15. – május 1. 91–93. o.

- ¹ Az előző Heidelbergi levél folytatása.
- ² Riegl, Alois (1858–1905), osztrák művészettörténész.
- ³ Hugo von Hofmannstahl, (1874–1929), osztrák költő, színpadi szerző, író, filológus.
- ⁴ Friedrich Gundolf, (1880–1931), német irodalomtörténész, esztéta. 1920-tól rendes tanár a heidelbergi egyetemen.

LEVELEK AZ EMIGRÁCIÓBÓL I.

Irodalmi levél.

Első közlés: Diogenes (Wien) [1924] január 5. No. 1. – 13–15. o.

- ¹ Peidl Gyula (1873–1943), nyomdász, szociáldemokrata politikus, miniszter.
- ² mitlaufer: útitárs
- ³ zélussal: vakbuzgósággal
- ⁴ Peyer Károly (1881–1956), vasmunkás, szociáldemokrata vezető, az ő nevéhez fűződik az akkori miniszterelnökkel megkötött paktum (Bethlen–Peyer paktum).
- ⁵ Rassay Károly (1886–1958), liberális ellenzéki politikus, lapszerkesztő.
- ⁶ Purjesz Lajos (1881–1925), publicista, a Világ c. napilap szerkesztője.

LEVELEK AZ EMIGRÁCIÓBÓL II.

Irodalmi levél.

Első közlés: Diogenes (Wien), 1924. január 12. No. 2. 20–23. o.

- ¹ Az előző Levelek az emigrációból c. írás folytatása.
- ² Ignotus, családi nevén Veigelsberg Hugó (1869–1949), költő, író, kritikus, hírlapíró. Az első világháború után Bécsben élt.
- ³ Garami Ernő (1876–1935), szociáldemokrata politikus, a Népszava, a Jövő, a Szocializmus és a Világosság c. lapok szerkesztője. Bécsben ő szervezte meg a szocialista emigráns csoportokat.
- ⁴ Szende Pál (1879–1934), ügyvéd, közgazdász, történész, polgári radikális, majd szociáldemokrata politikus, a Károlyi-kormány pénzügyminisztere. 1919-ben Bécsbe emigrált, később Franciaországban,

- majd Csehszlovákiában élt. Művei: *Nemzeti jog és demokratikus fejlődés* (1911); *Verhüllung und Enthüllung* (1922).
- ⁵ Hock János (1859–1936), katolikus pap, író, függetlenségi párti politikus. 1918-ban a Nemzeti Tanács elnöke, 1919-ben emigrált.
- ⁶ Jövő: Politikai napilap. A Bécsbe emigrált újságírók alapították, 1923-ban megszűnt.
- ⁷ bojnyik: rabló, útonálló, betyár, zsvány.
- ⁸ Héjjas Iván (1890–1950), jobboldali politikus, 1919-ben karhatalmi osztagparancsnok, az Ébredő Magyarok Egyesülete szervezője és vezetője.
- ⁹ Francia Kis Mihály (?–1957), Horthy különítményes tisztje.
- ¹⁰ Bethlen István (1874–1947), politikus, miniszterelnök. Az ő nevéhez fűződik az ún. népszövetségi kölcsön segítségével történt konszolidáció. A 2. világháború után a Szovjetunióba hurcolták, ott halt meg.

LETTER FROM KARL MANNHEIM TO T. S. ELIOT

- ¹ *Ideology and Utopia* p. 136. ff and defined somewhat differently in *Man and Society* p. 81 ff, where I speak about elites and differentiate between different types of elites pp. 82–84.
- ² Levin L. Schueking. *The Sociology of Literary Taste* which I recently published in the International Library of Sociology and Social Reconstruction. Cf, in the same series: Alfred v. Martin, *Sociology of the Renaissance*, which applies our problems to an epoch exploring what the role of the intelligentsia was in a given culture.
- ³ Cf. *Man and Society*, p. 86 ff.

MANNHEIM KÁROLY ÉLETÉNEK KRONOLÓGIÁJA

1893. március 27-én született Budapesten. Apja M. Gusztáv textiltereskedő, anyja Rosa Eyllenburg.
1911. június 9-én érettségizett a budapesti Kölcsey Gimnáziumban. 1911 és 1915 között a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának hallgatója. Közben néhány szemesztert a berlini Egyetemen, egy félévét Párizsban tölt. – 1911 elején megismerkedik Lukács Györggyel. Előbb személyesen, majd leveleivel kéri fel őt, hogy tanácsait és véleményét kérje. Lukács megbízása alapján két kisebb Hegel-tanulmányt fordít le A Szellem című folyóirat számára.
- 1912-ben tagja lesz a Galilei Körnek.
- 1916-ban befejezi bölcsészeti tanulmányait, és egyidejűleg középiskolai tanári vizsgát tesz német, illetve francia nyelv és irodalomból. – Megjelenik recenziója Arthur Liebert *Das Problem der Geltung* című művéről az Athenaeumban. – Ősztől rendszeresen részt vesz a Vasárnapi Kör összejövetelein. Idővel jelentős szerepet vállal a Kör munkájában.
- 1917 folyamán megjelenik recenziója Ernst Cassirer *Freiheit und Form. Studien zur deutschen Geistesgeschichte* című művéről az Athenaeumban, majd *A háború bölcséletéhez* címmel ismertetőt ír Georg Simmel *Der Krieg und die geistigen Entscheidungen* című tanulmányáról, amely a Huszadik Században jelenik meg.
- 1918 májusában államvizsgát tesz francia és német nyelv és irodalomból. – A Leibniz-bicentenárium alkalmából tanulmányt ír *Leibniz mint az interpretáció forrása* címmel. (A tanulmány sorsa ismeretlen.) – November 9-én summa cum laude doktorál filozófiából. Doktori dolgozata, *Az ismeretelmélet szerkezeti elemzése*, megjelenik az Athenaeumban. – *Wilhelm von Humboldt mint kritikus és Louis Labe és a francia renaissance* című tanulmányaival elnyeri a Budapesti Egyetem pályadíját. (A tanulmányok sorsa ismeretlen.) – Recenziót ír Ernst Bloch *Geist der Utopie*jéről (Athenaeum), egy másik írása, a *Georg Simmel mint filozófus* című, a Huszadik Században lát napvilágot. – Francia és német nyelvtanári gyakorlatot folytat a Vas utcai Felsőkereskedelmi Iskolában. – A Szellemtudományok Szabadiskoláján ő tartja a második szemeszter megnyitó előadását, amely nyomtatásban is megjelenik *Lélek és kultúra* címmel. Ezenkívül ismeretelméleti előadásokat tart.
- 1919 nyarán kinevezik a Budapesti Egyetem Bölcsészettudományi Karára filozófia előadónak. Kultúrfilozófia címen meghirdetett előadásainak megtartására a Tanácsköztársaság bukása miatt már nem kerül sor. – Ősszel segítséget nyújt Lukács György külföldre menekítéséhez, majd emigrál. Néhány hetet egy Bécs melletti menekülttáborban tölt, 1920 tavaszán továbbmegy Németországba.
- 1920 elején Freiburgba érkezik, Szilasi Vilmosnál talál menedéket. Nyáron továbbmegy Heidelbergbe. Itt rövid ideig Emil Lederer és családja vendégszeretetét élvezi. Egy darmstadti főiskolán kap állást, német nyelvet és irodalmat tanít. – Rendszeresen részt vesz Marianne Weber vasárnapi összejövetelein, a Max Weber Kör inspirációjára intenzíven kezd érdeklődni a szociológia iránt. – Megjelenik a Logosban *Besprechung von Georg Lukács: Die Theorie des Romans. Ein geschichtsphilosophischer Versuch über die Formen der grossen Epik* című írása. – Drámát ír *Die Dame aus Biarritz* címmel (MTA Könyvtár Kézirattára).

- 1921-ben megjelenik a pozsonyi Tűz című lapban a *Heidelbergeri levél* (1. rész), amelyben találó képet fest a magyar emigrációról. – Megnősül, volt egyetemi évfolyamtársát, Láng Júlia pszichológust veszi el feleségül.
- 1922-ben megírja a *Beiträge zur Theorie der Weltanschauungs-Interpretation* című tanulmányát, amely a *Jahrbuch für Kunstgeschichte*-ben jelenik meg. – Megkezdí felkészülését a habilitációra. – A *Kant-Studien*-ben megjelenik a *Die Strukturanalyse der Erkenntnistheorie* című tanulmánya, doktori dolgozatának kibővített német változata. – Megjelenik a Tűz című folyóiratban a *Heidelbergeri levél* 2. része, s nem sokkal ezután a *Zum Problem einer Klassifikation der Wissenschaften* című recenzója E. Becker *Geisteswissenschaften und Naturwissenschaften* című könyvéről, amelyet az *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik* közöl. – Szeptemberben hozzákezd az *Über die Eigenart kulturosoziologischer Erkenntnis* című tanulmánya megírásához, e tanulmány nyomtatásban csak a 80-as években jelenik meg.
- 1923-ban lát napvilágot a *Beiträge zur Theorie der Weltanschauungsinterpretation* című írása M. Dvořák lapjában, a *Jahrbuch der Kunstgeschichte*-ben. – Habilitációján dolgozik.
- 1924-ben két nagyobb lélegzetű tanulmányt ír: az egyik, amely csak évtizedekkel később jelenik meg nyomtatásban, az *Eine soziologische Theorie der Kultur und ihrer Erkennbarkeit (Konjunktives und kommunikatives Denken)*, a másik a *Historismus*, amely az *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*-ben lát napvilágot. – A Bécsben megjelenő *Diogenes*-ben közléteszi *Levelek az emigrációból* című írását.
- 1925-ben teszi közzé a *Das Problem einer Soziologie des Wissens* című tanulmányát az *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*-ben.
- 1926-ban jelenik meg az *Ideologische und soziologische Interpretation der geistigen Gebilde* a *Jahrbuch für Soziologie*-ben. – 1926 tavaszán benyújtja kérelmét a habilitációra, valamint dolgozatát *Das konservative Denken. Soziologische Beiträge zum Werden des politisch-historischen Denken in Deutschland* címmel (*Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik*). – Az egyetemi vezetés a fennálló rendelkezésre hivatkozva közli Mannheimmel, tartsa be a sorrendet: előbb szerezze meg a német állampolgárságot, és csak azután folyomadjon a habilitációért. Emil Lederer, a Heidelbergi Egyetem nagy tekintélyű professzora személyesen vállal kezesseget Mannheimért, s ezzel elhárul az akadály habilitálása elől. – 1926. június 12-én, a sikeres habilitációt követően kinevezik Mannheimet a szociológia rendkívüli tanárává. Kezdetben *Mi a szociológia? A generációk szociológiai problémája*, illetve *Értelmiség* címmel hirdeti meg kurzusait, majd ehhez csatlakoznak a *Szociológia és történelem*, *Gazdasági és politikai szociológia*, *Max Weber szociológiája*, *A sajtó és a közvélemény szociológiája*, *Tudásszociológia*, *Szociológia és fenomenológia* című kurzusok.
- 1927-ben tagja lesz az *Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik* szerkesztőbizottságának. – Elnyeri a német állampolgárságot.
- 1928 szeptemberében a Zürichben megtartott Hatodik Német Szociológiai Konferencián bevezető előadást tart *Die Bedeutung der Konkurrenz im Gebiete des Geistigen*

- címmel, és felszólal egy másik vitában is (*Diskussion über das Verstehen*). A két szöveg nyomtatásban megjelenik a J. C. B. Mohr (Siebeck) kiadónál.
- 1929-ben megjelenik egyik legismertebb és legvitatottabb műve, az *Ideologie und Utopie*, melyet számos nyelvre lefordítottak. E. R. Curtius, a romanisztika professzora a Heidelbergi Egyetemen, egyidejűleg a filozófiai fakultás dékánja *Deutsches Geist in Gefahr* című cikkében éles támadást indít a Schweitzer Rundschau hasábjain Mannheim ellen, nihilizmussal vádolva meg az *Ideologie und Utopie* szerzőjét. Mannheim válaszol a támadásra. – Februárban egy nyilvános vita zajlik le Alfred Weber és Mannheim között Lukács György *Történelem és osztálytudat* című művéről, és Mannheimnek Lukács nézeteihez, illetve a marxizmushoz való viszonyáról. A vita jegyzőkönyve *Protokoll der vereinigten Seminare von Alfred Weber und Karl Mannheim über das Buch von Georg Lukács Geschichte und Klassenbewusstsein* címmel fennmaradt. (Gépirat, e kötet szerkesztőjének tulajdonában.) – Tanulmányt ír Max Weberről. A kb. 300-350 oldal terjedelmű írás nyomtatásban nem jelenik meg, csupán egy rövidített változata lexikoncikk formájában. (A teljes kézirat sorsa ismeretlen.) – Decemberben meghívják Frankfurtba a Goethe Egyetemre a nyugdíjba vonuló nemzetgazdász és szociológus, F. Oppenheimer tanszékének, illetve az újonnan létesítendő Szociológiai Testületnek az élére. Átköltözik Frankfurtba. – Rendszeresen részt vesz a Max Horkheimer vezette Társadalomkutató Intézet vitáin, később szorosabban is kapcsolódik az ott folyó munkákhoz, de nem osztja az Intézet munkatársainak nézeteit. – Megjelenik a *Zur Problematik der Soziologie in Deutschland* című tanulmánya a Neue Schweitzer Rundschau-ban.
- 1930 áprilisában kinevezik a Goethe Egyetem professzorává. – Április 22-én felesküszik a német alkotmányra. – 1930/31-ben interdiszciplináris szemináriumokat hirdet meg, ezek főleg kultúr-, értelmiség- és mobilitásszociológiával foglalkoznak. – 1930-ban jelenik meg az *Über das Wesen und die Bedeutung des wirtschaftlichen Erfolgsstrebens. Ein Beitrag zur Wirtschaftssoziologie* című tanulmánya az Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitikban.
- 1931-ben publikálja a nevével szorosan egybeforrott tudásszociológia alapgondolatait összefogottan kifejtő *Wissenssoziologie* című tanulmányt, amely Alfred Vierkandt Handwörterbuch der Soziologie-jában jelenik meg.
- 1932-ben teszi közzé az *American Sociology, Review of Stuart A. Rice (ed.). Methods in Social Research* című írását, amelyet az American Journal of Sociology közöl. – Megjelenik a *Die soziale und politische Bedeutung der Intelligenz* az Amsterdam Student Weeklyben és a *Die geistige Kriese im Lichte der Soziologie* a stuttgarteri Neues Tageblattban. *Die Gegenwartsaufgabe der Soziologie. Ihre Lehrgestalt* című művét a J. C. B. Mohr (P. Siebeck) Kiadó jelenteti meg. – Októberben vendégprofesszorként néhány hónapot Hollandiában tölt, ahol *Die soziale und politische Bedeutung der Intelligenz* címmel előadásokat tart. Szövegük megjelenik az Amsterdam Student Weeklyben.
- 1933 januárjában Lukács előadást tart Hegelről Frankfurt am Mainban, s ekkor Mannheimmel is találkozik. – 1933 tavaszán a nemzeti szocialisták Németországban átveszik a hatalmat. Másfél hónappal előbb Mannheim még felajánlja Jászi

Oszkár fiának, hogy Frankfurtban folytassa tanulmányait. Ez a terv most kútba esik. – Április 13-án valamennyi zsidó származású professzor állását felfüggesztik. Mannheim kétségbeesett hangú levelet ír L. Wirth-nek és Jászi Oszkárnak, segítségüket kérve a kivándorláshoz. Az utóbbitól azt is kéri, forduljon Beneshez és Masarykhoz az érdekében. – Április végén elhagyja Németországot, egy időre Révész Géznál, a neves pszichológusnál talál menedéket Hollandiában. – Májusban Párizsba megy, onnan írja segélyt kérő leveleit. Találkozik R. Aronnal. – Párizsban éri a London School of Economics igazgatójának, Lord Beveridge-nek a levele, aki felajánl egy ideiglenes állást az általa vezetett intézményben, egyben meghívja Mannheimet az 1934-ben L. T. Hobhouse (a LSE első szociológia professzora) tiszteletére rendezendő emlékülés egyik előadójának. – Május végén megérkezik Londonba, ahol H. Laski és M. Ginsberg, a szociológia professzorai a LSE-n melegen fogadják. Bekapcsolódik a posztgraduális képzésbe. – Szeptemberben részt vesz az International School of Philosophy Amerstforstban rendezett konferenciáján, ahol elhangzik *Rational and Irrational Elements in Society* című előadása. – Októberben már arról számol be L. Wirth-hez írt levelében, hogy bekapcsolódott a LSE-n folyó szociológusképzésbe. – A nehéz pénzügyi helyzetben levő LSE-n a Rockefeller Alapítvány segít pályázatok kiírásával. – December 15-én nyújtja be Mannheim a Rockefeller Alapítványhoz kutatási tervét *The Sociological Causes of the Cultural Crisis in the Area of Mass Democracies and Autarchies* címmel, a kutatásba jó néhány menekült német tudóst bevonva. A kutatás eredményeivel a később megjelenő művekben találkozunk majd.

1934 februárjában tanulmányt ír *German Sociology (1918–1933)* címmel a *Politica* (London) című folyóirat számára. A tanulmányt számos nyelvre lefordítják. – Március 7-én tartja meg L. T. Hobhouse-emlékelőadását *Rational and Irrational Elements in Contemporary Society* címmel; az előadás szövege megjelenik az Oxford University Pressnél. – Március 24-én köszöntőt ír Franz Oppenheimer születésnapja alkalmából (*Glückwunschsreiben von K. Mannheim an Franz Oppenheimer: Erlebtes, Erstrebtes, Erreichtes: Lebenserrinerungen* című kötetben). – Tavasszal Budapestre jön, a Cobden-Szövetségben tart előadást *Értelem és szenvedély a mai társadalomban* címmel. Összefoglalását a Századunk 1934. áprilisi száma adja. – Szeptember 15. és október 1. között rendezik meg Hollandiában a The International School of Philosophy soros konferenciáját, amelyen Mannheim M. Buberrel, H. Plessnerrel és H. Laskival együtt szerepel. Előadásának címe: *Reconstruction of People*. Ugyanezzel a címmel előadásokat is tart Groningenben, Leidenben, Utrechtben és Antwerpenben. – Októbertől az AAC (menekülteket segítő szervezet) felkérésére rendszeresen javaslatokat készít a támogatásra szoruló német és magyar emigráns értelmiségiekről. – 1934/35-ben Mannheim terjedelmes tanulmányt ír *Die Entstehung der intellektuellen Gruppen aus der sich wandelnden Gesellschaftsstruktur* címen. (A kéziratban fennmaradt tanulmány E. Shils amerikai szociológus tulajdonába került.)

1935 szeptemberében *The Place of Sociology: The Social Science: Their Relations to Theory and in Teaching* címmel az Institut of Sociologyban tartott előadást, amely

- a következő évben megjelenik a LePlay House Pressnél. – Megjelenik az *Ideology and Utopia* (a német verzió kibővített) angol nyelvű változata, egyidejűleg egy angol és egy amerikai kiadónál. A könyvhöz a fordító, Louis Wirth írt előszót. Megjelenik a *Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus* című könyv egy holland kiadónál. – *Ferdinand Tönnies* című cikke megjelenik a *Sociological Review*-ban.
- 1936 szeptemberében az Institut of Sociologyban rendezett konferencián Mannheim előadást tart *A Few Concrete Examples Concerning the Sociological Nature of Human Valuations: The Psychical and Sociological Approach* címmel, amely előadás szövege egy évvel később megjelenik egy gyűjteményes kötetben a LePlay House Pressnél.
- Az 1937. július-augusztusi Szép Szóban publikálja *A társadalmi technika* című írását. – 1937 szeptemberében a Mass und Wert (Th. Mann lapja) közli a *Zur Diagnose unserer Zeit* című írását. – A Szép Szóban megjelenik *A modern háborúk keletkezésének pszichológiája* című tanulmánya. – Publikálja a *The Psychological Aspect* című írását, amely a *Peaceful Change: An International Problem* című kötetben jelenik meg a Macmillan Kiadónál. – Ősszel Magyarországra látogat, Zengővárkonyban felkeresi Fülep Lajost. – A menekültügyi szervek figyelmét felhívja arra, hogy az Anschlusst követően számos osztrák értelmiségi szorul támogatásra. Hasonlóképpen jár el Lengyelország náci megszállása idején.
- 1938-tól tagja lesz egy angol világi és egyházi értelmiségiekből álló körnek, a Moot-nak. Idővel aktív szerepet vállal a kör munkájában. Jó néhány vitaindító előadás szerzője. Itt kerül szorosabb kapcsolatba T. S. Eliot Nobel-díjas költővel, íróval. Polányi Mihályt is ő ajánlja a kör tagjainak figyelmébe a 40-es évek elején. Az *Adult Education and the Social Sciences* című írása megjelenik a *Tutor's Bulletin of Adult Education*-ban.
- 1939-ben *The History of the Concept of the State as an Organism: A Sociological Analysis* címmel nyilvános előadást tart a cambridge-i egyetemen. – *A Mass Education and Group Analysis* című írása napvilágot lát az *Education for Democracy* című kötetben a Macmillan Kiadónál. – A BBC iskolai részlege felkéri Mannheimet (ezt később több ízben megismétli), hogy tartson előadássorozatot a szociológia és az etika fontosabb kérdéseiről. A BBC később majd német és magyar nyelvű előadásait is sugározza, melyek a háború utáni átnevelésről szólnak. Felmerül egy tanulmányút lehetősége a Rockefeller Alapítvány támogatásával. Az útitervben New York, Chicago, Mexico City egy-egy egyeteme szerepel. Az előadások témái: A konzervatív, a liberális és a radikális gondolkodás, Az értelmiség, A középosztály, Szabadság és tervezés, Tudásszociológia. Végül is a tanulmányútra nem került sor.
- 1940 januárja és márciusa között előadásokat tart Oxfordban *Planned Society and the Problem of Human Personality: A Sociological Analysis* címmel. – Elnyeri a brit állampolgárságot.
- 1941-ben csatlakozik az International New Educationhoz, résztvesz a Társaság pedagógiai korszerűsítésről folytatott vitáiban. – Októbertől meghívják részidős oktatónak az Institut of Educationbe (University of London), ahol pedagógiai szociológiát

oktat leendő pedagógusoknak. Ezen kívül előadásokat tart diplomázóknak, és oktatja a bölcsészdoktorátusra készülöket. Megjelenik a *Man and Society in an Age of Reconstruction: Studies in Modern Social Structure* kibővített angol nyelvű változata. A Routledge Kiadó új sorozatot indít *The International Library of Sociology and Social Reconstruction* címmel, amelynek vezető szerkesztőjévé Mannheimet nevezik ki. A több évre kiterjedt vállalkozás keretében több mint 30 mű jelenik meg, köztük olyan szerzőké mint E. Fromm, A. Weber, M. Polányi, Ortega Y. Gasset, G. Myrdal. Mannheim fennmaradt leveleiből tudjuk, hogy egy sor publikációs terve megvalósíthatlan maradt, többek között az a kötet is, amelyben Lukács György válogatott írásait tette volna közzé. – A The Royal Institute of International Affairs sorozatot indít, amelyben a demokrácia kérdésével foglalkozó különböző tanulmányok jelennek meg. Az egyik kötet megírására Mannheimet kéri fel, ő vezeti a publikációs albizottság munkáját is. A sorozat bevezető tanulmányát *The Essentials of Democratic Planning* címmel ugyancsak ő írja. – Az időközben felmerülő szervezési és anyagi problémák miatt Mannheim a megbízást felmondja, a demokráciával kapcsolatos kutatásainak eredményeit belefoglalja a *Freedom, Power and Democratic Planning* című posztumusz könyvébe.

1942. Megjelenik a *Planning for Freedom (Social Techniques in a Mass Society – The Necessity of Social Justice)* című tanulmánya a Times Educational Supplementben. – Mannheim több alkalommal is előadást tart tervezésről és demokráciáról a következő intézményekben: London School of Economics, Manchester College (Oxford), Institut of Education (London), International Gathering of Friends' Social Service Council (Woodbrook), Ethical Society (London), Masaryk Society (London), British Psychological Society, Association of Psychiatric Social Workers (London), Institute for the Scientific Treatment of Delinquency, Royal Institute of International Affairs, Research Unit (BBC), Conference of Allied Ministers of Education, Conference of Federal Union (Oxford), New Education Fellowship Conference (Oxford), Youth Leaders' Conference (Oxford), University of Newcastle. – December 16-án az Institut of Sociology közgyűlésén alelnökké választják.

1943. Megjelenik a *Diagnosis of Our Time. Wartime Essays of a Sociologist* című munkája a Routledge Kiadónál. Mannheim számára nagy megterhelést jelentett az Institut of Educationnél vállalt félállás. A bombázások miatt kitelepített oktatási intézmények (Cambridge, Nottingham) és lakása (London) között kellett ingáznia. – Szeptember 24. és november 19. között etikai előadássorozatot tart a BBC-ben középiskolások számára.

1944 januárjában felveszi a kapcsolatot Polányi Mihállyal, a manchesteri egyetem fizikokémiai tanszékének vezetőjével. Intenzív és szoros kapcsolat alakul ki közöttük, részben a Moot-körben és a könyvkiadásban. – Az év folyamán számos tanulmány kerül ki a tolla alól. Hogy közülük csak a legjelentősebbeket említsük: *Sociology for the Educator and the Sociology of Education*, megjelent a Sociology and Education című kiadványban. *Democratic Planning and the New Science of Society*, amely a This Changing World című kötetben látott napvilágot. És még

- ugyanebben az évben zajlott le az emlékezetes vita a Moot-körben T. S. Eliot és K. Mannheim között az értelmiség szerepéről.
- 1945 februárjában megjelenik a *The Meaning of Popularisation in a Mass Society* a The Christian News-Letterben. – A *The Function of the Refugee, A Rejoinder* című írásában, amelyet a The New English Weekly (T. S. Eliot lapja) közöl, válaszol Mannheim a The Germanisation of Britain című cikk támadására.
- 1946 novemberében meghívás érkezik Budapestről, a Bölcsészettudományi Kar felkéri Mannheimet, vállalja el a Szociológia Tanszék megszervezését és vezetését. Majdnem ezzel egyidőben meghívást kap a Columbia Egyetemről, valamint a canberrai egyetemről is, de angliai elkötelezettségei miatt azoknak is nemmel válaszol. – Alig néhány nappal később Mannheimet kinevezik az Institut of Education tanszékvezető professzorává. (Ma a tanszék az ő nevét viseli.) – Kinevezik az UNESCO európai részlegének vezetőjévé. – Novemberben részletes levelet ír Lukács Györgynek, amelyben arra kéri, tegyen javaslatot különböző könyvek kiadására. Ezek között szerepeljenek saját irodalomesztétikai írásai, valamint az orosz irodalom néhány klasszikusának és huszadik századi képviselőinek munkái. (Ezek kiadására Mannheim halála miatt már nem kerül sor.)
1947. január 9-én Londonban elhunyt.

MUTATÓK

NÉVMUTATÓ

(A dőlt számok a jegyzetekre utalnak.)

- Adams, Walter 71, 72, 74, 76, 77, 79, 83, 87, 103, 121, 126, 138, 278, 279, 286, 290
 Adorno, Theodor W. 76, 77, 280
 Ady Endre 19, 234, 242, 263, 271, 292
 Alexander Bernát 20, 30, 264, 266-268
 Alexander Magda 31, 41, 268, 270
 Antal Frigyes 29, 196, 267, 305
 Arendt, Hannah 314
 Ascoli, Max 133, 134, 292
 Augustinus, Aurelius 280
- Badley, J. H. 82
 Bain, Read 133, 135
 Balassa József 30, 267
 Balázs Béla 39, 42, 225, 227, 265, 270, 312, 313
 Bálint Mihály 212, 308
 Barker, Ernst 146, 181, 295
 Bartók Béla 263, 266, 271
 Basedow, J. B. 183, 303
 Beard, Charles A. 112, 288
 Becker, H. 290
 Benedict, Ruth 169, 300
 Benes, Eduard 59, 60, 274
 Bergson, Henri 267
 Bethlen István 248, 315
 Beveridge, William Henry 71, 277, 278
 Bloch, Ernst 33, 269
 Blüher, Heinrich 238, 314
 Bonald, Louis de 171
 Bortstieber Gertrud 227, 313
 Boticelli, Sandro 276
 Braunthal, Julius 108, 110, 287
 Brecht, Bertolt 251
 Brinkmann, C. 267, 268
 Buchanan, George 152, 297
 Burgess 134, 293
 Burke, Edmund 171
- Burschell, Friedrich 187, 304
 Butler, H. 300
 Büchner, Georg 226
 Büchner, Ludwig 57, 274
- Carr-Saunders, Alexander. M. 172, 173, 175-177, 186, 229, 300, 301, 303
 Carter, J. C. 218, 310
 Cassirer, Ernst 64, 77, 267, 276
 Chesterton, Gilbert Keith 264
 Chodowiecki, Daniel Nicolaus 183, 303
 Churchill, Winston 200
 Clarke, Fred 171, 172, 174, 175, 183, 186, 216, 218, 220, 299, 300, 303, 309
 Cleeve, Margaret 174, 176, 178, 220, 301
 Cohen, Friedrich 89, 90
 Cole, G. D. H. 169, 300
 Comenius, Johannes Amos 183, 253, 303
 Coward, Noel 250-252
 Coysh, A. W. 203, 306
 Currie 82
 Cusanus, Nicolaus 16, 21, 264, 265
- Csanak Dóra, F. 9, 267, 270
- Dalton, John 211
 Day 81
 De Francesco, Frau 70
 Descartes, René 253
 Dessoir, Max 266
 Dickes, E. W. 309
 Dilthey, Wilhelm 214
 Dimov, Ossip → Perelman, Oszip Iszidorovics
 Dosztojevskij, Fjodor Mihajlovics 16, 17, 19, 21, 199, 264
- Eckehart, Meister Johannes 14, 264
 Eckhardt Ferenc 228, 229, 313

- Eichendorff, Joseph Karl 226
 Einstein, Albert 69, 278
 Elias, Norbert 68, 73, 114, 144, 261, 288, 295
 Eliot, Thomas Stearns 8, 209, 212, 213, 249, 261, 299, 308, 309
 Emmet, Dorothy 217, 310
 Enke, Ferdinand 89
 Ernst, Paul 264
 Eucken, Rudolf 20, 264
 Ewan, J. M. 155, 298
 Eyllenburg, Rosa 148

 Falk, Werner 73, 279
 Farquharson, Alexander 99, 101, 136-138, 143, 146, 147, 182, 285, 296, 303
 Fehér Márta 9
 Ferenczi Sándor 308
 Fermi, Enrico 278
 Fináczy Ernő 221, 311
 Flaubert, Gustave 278
 Floud, Jean 9
 Fogarasi Béla 267
 Forde 203
 Francia Kiss Mihály 248, 315
 Frank 32
 Franklin, Cecil A. 108, 121, 129, 131, 138, 146, 151, 154-156, 287
 Franklin, Charlotte 9
 Freud, A. 312
 Freud, Sigmund 72, 251, 278
 Freyer, Hans 94, 110, 284
 Fröbel, F. 221, 311
 Fülep Lajos 32, 34, 40, 129, 130, 221, 267-270, 291, 311
 Fülep Lajosné → Gábor Zsuzsánna

 Gábor Zsuzsánna 291
 Gál István 91, 284
 Garami Ernő 247, 314
 Geiger, Theodor 83, 282
 George, Stefan 238, 240-242, 314
 Gergely Tibor 266

 Gerloff, Wilhelm 222, , 311
 Gerth, Hans Heinrich 9, 68, 73, 86-88, 102, 126, 132, 133, 135, 137, 141, 190, 191, 222, 223, 262, 286, 292, 311
 Gervai 30, 267
 Gibbon, Edward 207, 307
 Ginsberg, Morris 64, 65, 67, 68, 71, 72, 89, 99, 100, 114, 122, 125, 127, 128, 131, 134, 135, 140, 143, 144, 146, 147, 229, 276
 Goethe, Johann Wolfgang von 226, 242
 Goldhamer 84, 85, 120
 Goldstein, Kurt 32, 268
 Gray, Donald 82
 Grünwald, Ernst 86, 283
 Gundolf, Frau 39, 270
 Gundolf, Friedrich 242, 269, 270, 314

 Hajnal István 218, 313
 Hajós Edit 24, 26, 27, 265
 Halasi Béla 108, 287
 Harsányi Klára 154, 297
 Hatvany Lajos 130, 153, 187, 221, 292
 Hatvany Lajosné → Somogyi Jolán
 Heberle, Rudolf 68, 277
 Hegel, Georg Wilhelm 14, 53, 226, 264, 312
 Heidegger, Martin 267, 280
 Heimann, Eduard 92, 95-97, 284
 Heine, Heinrich 226
 Héjjas Iván 248, 315
 Hetherington, Hector 209, 307
 Hevesi Sándor 14, 264
 Hitler, Adolf 97, 141, 273
 Hobbes, Thomas 160
 Hock János 247, 315
 Hodges, H. A. 199, 209, 214, 305, 309
 Hofmannstahl, Hugo von 242, 314
 Hogarth, William 196, 305
 Horthy Miklós 247, 315
 Horváth Zoltán 229, 313
 Houbhouse, L. T. 277
 Hölderlin, Johann Christian 226

- Huizinga, Johan 118
Humboldt, Alexander von 242
Husserl, Edmund 265, 267
Hutton, Graham 152, 297
Huxley, Aldous 193
- Ichheiser, Gustav 142, 143, 146, 147, 294, 296
Ignotus 246, 314
Ignotus Pál 130, 136, 138, 291
Iványi-Grünwald Béla 224, 312
- James, Walter 217
Jánosy Ferenc 227, 313
Jánosy Lajos 227, 313
Jaspers, Karl 267
Jászi György 53, 54, 56, 59-61, 116, 118, 273, 274, 287
Jászi Oszkár 7, 53, 56, 58, 59, 62, 108, 110, 111, 116-118, 247, 266, 273-275, 287, 289
Jewkes, John 217
Johnson, Alwin 62, 65, 66
Jonas, Hans 76, 77, 280
Jones, T. L. 152, 154, 297
József Attila 291, 292
- Káldor György 28-30, 229, 266, 267, 270, 313
Kant, Immanuel 20, 166, 264
Kaposi Endre 281
Károlyi Gáspár 14, 263
Károlyi Mihály 247
Kecskeméti Pál 66, 266, 273, 275, 276, 279, 280, 286
Kegan, Paul 95, 98, 111, 125, 143, 148, 192
Keller, Gottfried 225, 226
Kemenjov, W. S. 227
Kéthly Anna 229, 313
Keynes, John Maynard 204, 251, 307
Keyserling, Herman von 238, 314
Király György 31, 267
- Kittredge, Tracy B. 72, 279
Kleist, Heinrich von 226
Knight, C. M. 281
Knight, Frank 140
Knopf 96
Kodály Zoltán 227, 263, 271
Koestler, Arthur 309
Koffka, K. 272
Kohn-Bramstedt, E. 73, 79, 80, 279
Kollar 221
Komjáthy Benedek 14
Kozma Lajos 31, 267
Köhler, W. 272
Kracauer, Siegfried 33, 42, 44, 63, 70, 71, 269, 271, 275, 277
Kreilisheim Márta 273
- Lackó Miklós 9
Lajtha László 14, 15, 264
Landmann 63, 275
Landshut, Siegfried 84, 89, 282
Láng Erzsébet 28, 266
Láng Józsefné 33, 79, 126, 139, 269
Láng Júlia 27-29, 31, 41, 71, 103, 129, 147, 205, 206, 221, 266-268, 277, 291, 306, 312
Laski, Harold J. 64, 65, 66, 68, 71, 72, 89, 115, 154, 186, 187, 276, 278
Lasswell, H. D. 81, 281
Lauwerys, J. A. 170, 188, 301, 304
Le Play, Frédéric 288
Lederer, Emil 54, 63, 71, 267, 268, 273, 275, 282
Leites 69, 277
Leitner Ferenc 14, 264
Lenin, Vlagyimir Iljics 226, 251
Lesznai Anna 28, 29, 56, 59, 266, 267, 273, 274
Levy, Hermann 302
Lieber, Arthur 266
Liepmann, Heinz 89, 283
Lifsic, Mihail Alexandrovics 226, 313

- Lindsay, A. D. 156, 158, 168, 170, 173, 174, 176, 179, 181, 182, 218, 224, 229, 297, 299-302, 310, 312
- Litván György 9
- Llewellyn, Carl 60, 274
- Löwe, Adolf 83, 94, 106, 120, 123-125, 127, 152, 158, 282, 299
- Löwith, Karl 86, 88, 89, 282
- Lukács György 6, 13-15, 20, 22-24, 53, 56, 225-228, 263-267, 273, 312, 313
- Lukács Györgyné → Bortstieber Gertrud
- MacMurray, John Middleton 156, 167, 209, 298
- Mairet, Philip 199, 305
- Makarenko, Anton Szemjonovics 227
- Malinowski, Bronislaw Kaspar 145, 295, 296
- Manheim, Ernst 73, 87, 88, 110, 113, 121, 122, 124, 126, 127, 140, 279, 288
- Mann, Thomas 131, 226, 292
- Mannheim Károlyné → Láng Júlia
- Mannheim, Gustav 148
- Manning, C. A. W. 125
- Mansfield, Katherine 298
- Manson, T. W. 217
- Marschak, Jacob 63, 275
- Marshall, T. H. 135, 140, 145, 155, 293
- Martidale, Don 262
- Martin, Alfred von 64, 73, 214, 276, 309, 315
- Marx, Karl 93, 181, 207, 226, 249, 251
- Masaryk, Thomáš Garrigue 59, 60, 274
- Máté Olga 6, 23, 25-30, 265, 266
- Matthews, W. R. 115
- Mayer, J. P. 122, 290
- McIver, R. M. 114, 128, 133-135, 153, 288, 293, 296
- Merriam, Th. W. 81, 281
- Merton, R. K. 166, 299
- Mesterházi Miklós 8
- Meston, Lord 168, 299
- Meusel, Alfred 83, 282
- Mills, C. W. 223, 311
- Mitniczky, Marc 71, 87, 88, 89, 278, 279
- Moberly, Walter 209, 307
- Moleschott, Jacob 57, 274
- Müller, Adam 251, 271
- Nagy Sándor 31, 267
- Nash, James Okey 115, 289
- Neumann, Franz 71-73, 76, 77, 87-89, 278
- Neumann, Sigmund 73, 279
- Neurath, Otto 170, 183, 187, 188, 192, 193, 300, 305
- Nietzsche, Friedrich Wilhelm 242
- Oakeshott, M. J. 191, 304
- Ogburn, William 128, 291
- Ogden, Charles Kay 89, 90, 95, 97, 111, 283
- Oldham, Joseph Houldsworth 115, 152, 154, 166, 171, 193, 197, 208, 209, 212, 213, 289, 299, 308
- Oppenheimer, Franz 37, 38, 78, 270, 281
- Ormerod, Mrs. 77, 280
- Panovsky, Ervin 64, 275, 276
- Parsons, Talcot 119, 132, 290
- Pauler Ákos 267
- Pázmány Péter 14
- Peidl Gyula 244, 314
- Perelman, Oszip Iszidorovics 44, 271
- Pestalozzi, Johann Heinrich 311
- Peyer Károly 246, 314
- Polanyi, John C. 82, 281
- Polányi Károly 71, 72, 83, 228, 229, 278, 279, 313
- Polányi Mihály 201-203, 205, 208-217, 254, 262, 299, 306-309
- Popper, Karl Raimund 218, 310
- Pozsony István 131, 292
- Purjesz Lajos 246, 314

- Raabe, Wilhelm 226
 Radbruch, Gustav 43, 271
 Radl, E. 59, 60, 274
 Ragg, H. 210, 308
 Randall, J. H. 213, 309
 Rassay Károly 246, 314
 Read, Herbert 152, 154, 169, 170, 174, 208, 210, 292, 297
 Reik, Theodor 72, 73, 278
 Reinitz Béla 44, 271
 Révész Géza 7, 31, 41, 47, 58, 59, 61, 267, 268, 270, 272, 275
 Révész Gézáné → Alexander Magda
 Révész Judit 32, 41, 268, 270
 Richardson, M. R. 111, 112, 115, 131
 Rickert, Heinrich 166, 267
 Rice, Stuart A. 272
 Riegl, Alois 239, 314
 Riehl, A. 267
 Riemer, Svend 73, 279
 Ries István 229, 313
 Riezler, Kurt 38, 49, 270, 272
 Rónai Zoltán 108, 287
 Rose, E. A. 63, 275
 Rosenberg 81, 86, 283
 Rousseau, Jean-Jacques 303
 Rubinstein, Szergej Leonyidovics 227, 313
 Rumney, Jay 70, 277
 Rumyanek, J. 62, 64-66, 275

 Salomon, Albert 73, 279
 Saxl, Fritz 64, 275
 Schay Géza 265
 Schay Gusztáv 265
 Scheler, Max 269
 Schelting, Alexander von 105, 119, 124, 127, 134, 166, 286, 289
 Schiller, Johann Christoph Friedrich 226, 242
 Schlamadinger Anna 40, 225, 270, 312
 Schlegel, Friedrich 151
 Schlesinger Rudolf 221, 311
 Schlick, Moritz 41, 270
 Schmied, I. van 99, 100
 Schuecking, Levin L. 249, 252, 315
 Schumpeter, Joseph A. 59, 274
 Schücking, L. L. 214
 Shils, Edward A. 98, 103-109, 116, 120, 131, 134, 142, 148, 153, 158, 164, 190, 223, 273, 275, 280, 285, 286, 299, 305
 Sickel, van 73, 77, 79, 81, 279
 Siebeck, Paul 34, 36, 45, 46, 269
 Sijthoff 109, 121, 287
 Simmel, Georg 191, 267
 Simpson, Esther 82, 102, 147, 157, 282, 296
 Skemp 219, 310
 Skepper, Charles 86-89, 282
 Sombart, Werner 48, 272
 Somerville, Edith Anna 129, 291
 Sommerville, Mary 189, 203, 304
 Somogyi Jolán 221, 311
 Sorokin, P. 91, 296
 Speier, Hans 85, 124, 127, 282
 Spengler, Oswald 238, 314
 Spinoza, Baruch de 17
 Steiner, Rudolf 238, 314
 Stern-Ahrends, Frau 43
 Striker Barbara 9
 Sylvester János 14

 Szakasits Árpád 229, 313
 Szalai Sándor 218, 310
 Szántó Rezső 41, 270
 Szemere Samu 30, 267
 Szenci Molnár Albert 14
 Szende Pál 247, 314
 Sziklai László 9
 Szilárd Leó 71, 275, 277-279
 Szilasi Vilmos 23, 30, 265, 267
 Szókratész 105

 Tawney, R. H. 169, 300
 Telegdy 14

- Teleki Pál 221, 311
 Temple, W. 115, 289
 Thomson, David Cleghorn 150, 296
 Thul 30, 267
 Tillich, Paul 92, 107, 284
 Tolnai Károly 32-34, 53, 63, 87, 88, 90, 103, 267-269, 273, 276, 286
 Tolnai Károlyné 53, 273
 Tolsztoj, Lev Nyikolajevics 204
 Tönnies, Ferdinand 289

 Ursell, Ilse J. 222, 223, 311
 Uszijevics, Jelena Felikszovna 226, 313

 Verlaine, Paul 242
 Vezér Erzsébet 9
 Vickers, G. 198, 305
 Vidler, A. R. 156, 209, 298

 Waples 86
 Warburg, Aby 64, 276
 Warburg, Frederic J. 97, 98, 100, 108, 285, 287
 Weber, Alfred 139, 265, 267, 268, 294
 Weber, Max 35-37, 60, 119, 186, 191, 222, 223, 236, 240, 269, 271
 Weil, Simon 251
 Wells, Herbert George 203

 Wertheimer, Max 48, 272
 Wiesengrund-Adorno, Theodor → Adorno, Theodor W.
 Wirth, Louis 7, 47, 48, 51, 52, 58-64, 67-69, 74, 78, 80, 84-86, 88-91, 95, 98, 102-105, 107, 109, 113, 114, 116, 118, 123, 124, 127, 128, 131-135, 140, 141, 145, 148, 150, 151, 153, 155, 157, 182, 190, 192, 262, 273, 275-277, 280, 285, 286, 293, 294, 296, 298, 304
 Woldring, Henk E. S. 298
 Wollmann, Recha 274
 Wonk Richárd 14, 264
 Wootton, Barbara 173
 Wright, C. 262
 Wyneken, Gustav 238, 314

 Yen 80, 81
 Young, Kimball 62, 275

 Zalai Béla 6, 265-267
 Zalai Béláné → Máté Olga
 Zalai Zoltán 29, 30, 266, 267
 Ziffus, Sigrid 8
 Zimmermann 91
 Zöllner 76
 Zweig, Arnold 226

MANNHEIM KÁROLY LEVELEINEK CÍMZETTJEI

(A dőlt számok a levelek jegyzeteire utalnak.)

Academic Assistance Council	1933. dec. 29.	74	280
	1934. febr. 12.	76	280
Adams, Walter	1933. nov. 19.	71	278
	1934. márc. 28.	79	281
	1934. máj. 8.	79	281
	1934. júl. 17.	83	282
	1937. febr. 3.	121	290
	1937. júl. 27.	126	291
	1938. jún. 14.	138	293
Antal, [Frigyes] Frederic	1943. nov. 3.	196	305
Balázs Béla	1930. febr. 15.	39	270
	1930. ápr. 4.	42	271
British Broadcasting Corporation	1943. márc. 24.	189	304
Carr-Saunders, Alexander M.	1942. ápr. 24.	177	302
Clarke, Fred	1941. oct. 23.	172	301
	1942. dec. 30.	183	303
	1943. jan. 17.	186	303
	1943. jan. 31.	186	303
	1945. jún. 9.	216	309
Cleeve, Margarete	1942.	178	302
	1946. jan. 2.	220	311
Elias, Norbert	1936. szept. 8.	114	288
	1936. szept. 17.	114	288
	1939. febr. 29.	144	295
	1939. márc.	144	295
Ewan, J. M.	1940. ápr. 4.	155	298
Farquharson, Alexander	1935. júl. 2.	99	285
	1935. dec. 15.	101	285
	1938. ápr. 7.	136	293
	1938. dec. 7.	143	294
	1939. febr. 20.	143	295
	1939. júl. 7.	146	296
Franklin, Cecil A.	1936. márc. 16.	108	287
	1937. aug. 25.	128	291
	1937. oct. 26.	131	292
	1938. júl. 1.	138	294
	1939. jún. 22.	146	295
	1939. nov. 21.	151	296

	1940. márc. közepe	154	297
	1940. ápr. 24.	156	298
Fülep Lajos	1926. szept. 18.	32	268
	1928. ápr. 19.	32	268
	1928. júl. 7.	34	269
	1930. febr. 26.	40	270
	1937. szept. 1.	129	291
	1937. szept. 21.	130	291
	1946. jan. 22.	221	311
Gál István	1935. jan. 8.	91	284
General Secretary Academic Assistance Council	1933. okt. 6.	68	277
Royal Society			
Gerth, Hans	1938. ápr. 20.	137	293
	1946. júl. 4.	222	311
Gundolf, Frau Professor	1930. jan. 7.	39	270
Hatvany Lajos	1940. márc. 12.	153	297
	1943. febr. 16.	187	304
	1946. jan. 7.	221	311
Jászi György	1933. jan. 16.	54	273
Jászi Oszkár	1933. jan. 16.	53	273
	1933. ápr. 18.	59	274
	1933. ápr. 25.	59	274
	1936. márc. 13.	108	287
	1936. nov. 8.	116	289
Jones, T. L.	1940. febr. 11.	152	297
	1940. márc. 20.	154	297
Kittredge, Tracy B.	1933. nov. 25.	72	279
Kracauer, Siegfried	1928. jún. 6.	33	269
	1930. ápr. 2.	42	271
	1930. nov. 1.	44	271
	1933. jún. 30.	63	275
Lindsay, A. D.	1940. jún. 21.	156	298
	1940. nov. 19.	158	299
	1941. okt. 28.	173	301
	1942. márc. 24.	176	302
	1941. okt. 1.	170	301
	1942. jún. 4.	179	302
	1946. júl. 11.	224	312
	1945. nov. 28.	218	310
Lukács György	1911. márc. 13.	13	263
	1911. júl. 3.	13	263
	1912. jan. 5.	15	264
	1912. márc. 3.	20	265

	1914. júl. 25.	22	265
	1914. nov. 14.	23	265
	1916. szept. 6.	24	265
	1916. nov. 19.	24	266
	1946. okt. 28.	225	312
	1946. nov. 25.	228	313
Minister des Kultus und Unterrichts Karlsruhe i. B.	1930. ápr. 19.	43	271
Ministerium des Kultus und Unterrichts Karlsruhe i. B.	1929. dec. 5.	37	270
Neurath, Otto	1941. szept. 19.	170	300
	1943. márc. 10.	187	304
	1943. márc. 15.	188	304
	1943. aug. 18.	192	305
Oldham, Joseph Houldsworth	1941. ápr.	166	299
	1943. okt. 25.	193	305
	1943. nov. 25.	197	305
Oppenheimer, Franz	1934. márc.	78	281
Philosophische Fakultät der Universität Heidelberg	1925. dec. 14.	31	267
	1929. szept. 27.	35	269
Polanyi, Michael	1944. jan. 14.	201	306
	1944. ápr. 26.	205	306
	1944. máj. 10.	208	307
	1944. jún. 29.	211	308
	1944. aug. 10.	211	308
	1944. okt. 27.	213	308
	1945. jan. 1.	214	309
	1945. szept. 18.	217	310
Radbruch, Gustav	1930. máj. 3.	43	271
Randall, J. H.	1944. nov. 15.	213	309
Révész Géza	1926 nyara/ősze	31	268
	1930. márc. 14.	41	270
	1930. dec. 22.	47	272
Richardson, M. R.	1936. júl. 5.	112	288
	1936. júl. 22.	112	288
	1936. okt. 17.	115	288
	1937. jan. 17.	121	290
Riezler, Kurt	1929. dec. 17.	38	270
Shils, Edward	1941. ápr. 3.	164	299
Siebeck, Paul	1929. márc. 27.	34	269
	1929. okt. 2.	36	269
	1930. nov. 6.	45	271
Simpson, Esther	1935. dec. 30.	102	286
	1939. szept. 6.	147	296
Skemp	1945. nov. 29.	219	310

Skepper, Charles	1934. dec. 7.	86	282
	1934. dec. 19.	87	283
	1935. jan. 3.	89	283
Society for the Protection of Science and Learning	1939. szept. 18.	150	296
Sommerville, M.	1943. márc. 20. után	189	304
Tolnay Károly	1933. jan. 2.	53	273
	1933. júl. 12.	63	275
	1936. jan. 10.	103	286
Ursell, Ilse J.	1946. júl. 4.	223	312
Warburg, Frederic J.	1935. júl. 5.	100	285
Weber, Alfred	1938. júl. 25.	139	294
Wertheimer, Max	1931. máj. 2	48	272
Wirth, Louis	1930. nov. 17.	47	272
	1931. nov. 5.	51	272
	1932. júl. 22.	51	272
	1933. ápr. 18.	58	274
	1933. máj. 20.	61	275
	1933. júl. 26.	64	276
	1933. okt. 13.	69	277
	1934. márc. 28.	78	281
	1934. máj. 23.	80	281
	1934. aug. 25.	85	282
	1934. dec. 8.	86	283
	1935. jan. 8.	90	284
	1935. febr. 16.	95	284
	1935. jún. 18.	98	285
	1935. dec. 24.	102	285
	1936. febr. 15.	105	286
	1936. márc. 25–31.	109	287
	1936. nov. 1.	116	289
	1936. dec. 28.	118	289
	1937. febr. 10.	123	290
	1937. júl. 3.	124	290
	1937. szept. 21.	131	292
	1937. nov. 4.	132	292
	1937. dec. 13.	132	292
	1938. febr. 13.	133	292
	Dátum nélkül	135	293
	1939. ápr. 6.	145	295
	1939. szept. 17.	148	296
	1939. oct. 20.	151	296
	1938. aug. 13.	141	294
	1940. márc. 4.	153	297

Wonk Richárd
Zalainé Máté Olga

1940. nov. 4.	157	299
1943. ápr. 19.	190	304
1943. aug. 16.	192	305
1911. aug. 20–21.	14	264
1915. ápr. 3.	23	265
1919. ősz	25	266
1920. jan. 2.	26	266
1920. jan. közepe	27	266
1920. febr. 3.	28	266
1920. febr. vége	29	267
Kb. 1922 nyara	30	267

A MANNHEIM KÁROLYNAK ÍRT LEVELEK KÜLDŐI

(A dőlt számok a levelek jegyzeteire utalnak.)

Academic Assistance Council	1933. dec. 22.	74	280
Adams, Walter	1934. febr. 14.	77	280
	1934. márc. 23.	77	280
Beveridge, Lord	1933. okt. 5.	71	278
Carr-Saunders, Alexander M.	1942. márc. 2.	175	302
Carter, J. G.	1945. okt. 25.	218	310
Clarke, Fred	1941. okt. 21.	171	301
	1941. nov. 19.	174	302
Farquharson, Alexander	1939. máj. 24.	146	295
	1939. júl. 27.	147	296
	1938. máj. 11.	137	293
	1942. dec. 16.	182	303
Franklin, Cecil A.	1940. ápr. 15.	155	298
Hajnal István	1945. nov. 20.	218	310
Heimann, Eduard	1935. jan. 31.	92	284
	1935. febr. 17.	96	284
Ichheiser, Gustav	1938. dec. 3.	142	294
Jászi Oszkár	1933. febr. 11.	56	273
	1936. ápr. 23.	110	287
	1936. dec. 19.	117	289
Jones, T. L.	1940. febr. 19.	152	297
Kracauer, Siegfried	1933. nov. 2.	70	277
Lindsay, A. D.	1941. jún. 13.	168	299
	1941. jún. 28.	168	300
	1942. jún.	181	302
	1941. nov. 1.	174	301
Lukács György	1946. nov. 13.	226	312
Neurath, Otto	1942. dec. 28.	183	303
	1943. szept. 18.	193	305
Polanyi, Karl	1946. nov. 26.	228	313
Polanyi, Michael	1944. jan. 10.	201	306
	1944. febr. 1.	202	306
	1944. ápr. 19.	203	306
	1944. máj. 2.	206	307
	1944. máj. 27.	209	307
	1944. jún. 13.	210	307
	1944. jún. 27.	210	308
	1944. okt. 23.	212	308
	1945. márc. 6.	215	309

	1945. szept. 14.	216	309
Read, Herbert	1941. aug. 26.	169	300
	1941. szept. 11.	169	300
	1941. nov. 10.	174	302
Richardson, M. R.	1936. júl. 3.	111	288
Siebeck, Paul	1930. nov. 13.	46	271
Simpson, Esther	1934. jún. 12.	82	281
	1940. júl. 22.	156	299
Skepper, Charles	1934. dec. 21.	88	283
Sombart, Werner	1931. febr. 21.	48	272
Sommerville, Mary	1944. márc. 23.	203	306
Warburg, Frederic J.	1935. márc. 20.	97	284
	1935. jún. 18.	98	285
	1935. júl. 3.	100	285
Wirth, Louis	1931. ápr. 14.	48	272
	1932. oct. 7.	52	273
	1933. máj. 5.	61	275
	1933. jún. 21.	62	275
	1933. aug. 31.	67	277
	1933. dec. 11.	74	280
	1934. máj. 12.	80	281
	1934. júl. 17.	84	282
	1934. dec. 21.	88	283
	1936. febr. 2.	103	286
	1936. febr. 28.	107	286
	1937. aug. 17.	127	291
	1937. aug. 24.	127/A	291
	1938. márc. 2.	134	293
	1936. júl. 23.	113	288
	1938. aug. 4.	140	294
	1939. oct. 3.	150	296
	1940. ápr. 4.	155	298
	1942. júl. 21.	182	303

TARTALOM

(A dőlt számok a levelek, illetve a dokumentumok jegyzeteire utalnak.)

ELŐSZÓ	5
LEVELEK	7
1. Mannheim Károly – Lukács Györgynek (1911. márc. 13.)	13 263
2. Mannheim Károly – Lukács Györgynek (1911. júl. 3.)	13 263
3. Mannheim Károly – Wonk Richárdnak (1911. aug. 20–21.)	14 264
4. Mannheim Károly – Lukács Györgynek (1912. jan. 5.)	15 264
5. Mannheim Károly – Lukács Györgynek (1912. márc. 3.)	20 265
6. Mannheim Károly – Lukács Györgynek (1914. júl. 25.)	22 265
7. Mannheim Károly – Lukács Györgynek (1914. nov. 14.)	23 265
8. Mannheim Károly – Zalainé Máté Olgának (1915. ápr. 3.)	23 265
9. Mannheim Károly – Lukács Györgynek (1916. szept. 6.)	24 265
10. Mannheim Károly – Lukács Györgynek (1916. nov. 19.)	24 266
11. Mannheim Károly – Zalainé Máté Olgának (1919. ősz)	25 266
12. Mannheim Károly – Zalainé Máté Olgának (1920. jan. 2.)	26 266
13. Mannheim Károly – Zalainé Máté Olgának (1920. jan. közepe)	27 266
14. Mannheim Károly – Zalainé Máté Olgának (1920. febr. 3.)	28 266
15. Mannheim Károly – Zalainé Máté Olgának (1920. febr. vége)	29 267
16. Mannheim Károly – Zalainé Máté Olgának (Kb. 1922 nyara)	30 267
17. Karl Mannheim an Die Philosophische Fakultät der Universität Heidelberg (1925. dec. 14.)	31 267
18. Mannheim Károly – Révész Géának (1926 nyara/ősze)	31 268
19. Mannheim Károly /és Tolnai Károly/ – Fülep Lajosnak (1926. szept. 18.)	32 268
20. Mannheim Károly – Fülep Lajosnak (1928. ápr. 19.)	32 268
21. Karl Mannheim an Siegfried Kracauer (1928. jún. 6.)	33 269
22. Mannheim Károly – Fülep Lajosnak (1928. júl. 7.)	34 269
23. Karl Mannheim an Paul Siebeck (1929. márc. 27.)	34 269
24. Karl Mannheim an Die Philosophische Fakultät der Universität Heidelberg (1929. szept. 27.)	35 269
25. Karl Mannheim an Paul Siebeck (1929. okt. 2.)	36 269
26. Karl Mannheim an das Ministerium des Kultus und Unterrichts Karlsruhe i. B. (1929. dec. 5.)	37 270
27. Karl Mannheim an Kurt Riezler (1929. dec. 17.)	38 270
28. Karl Mannheim an Frau Professor Gundolf (1930. jan. 7.)	39 270
29. Mannheim Károly – Balázs Bélának (1930. febr. 15.)	39 270
30. Mannheim Károly – Fülep Lajosnak (1930. febr. 26.)	40 270
31. Mannheim Károly – Révész Géának (1930. márc. 14.)	41 270
32. Karl Mannheim an Siegfried Kracauer (1930. ápr. 2.)	42 271
33. Mannheim Károly – Balázs Bélának (1930. ápr. 4.)	42 271

34. Karl Mannheim an den Minister des Kultus und Unterrichts Karlsruhe i. B. (1930. ápr. 19.)	43	271
35. Karl Mannheim an Gustav Radbruch (1930. máj. 3.)	43	271
36. Karl Mannheim an Siegfried Kracauer (1930. nov. 1.)	44	271
37. Karl Mannheim an Paul Siebeck (1930. nov. 6.)	45	271
38. Paul Siebeck (Verlag) an Karl Mannheim (1930. nov. 13.)	46	271
39. Karl Mannheim an Louis Wirth (1930. nov. 17.)	47	272
40. Karl Mannheim an Géza Révész (1930. dec. 22.)	47	272
41. Werner Sombart an Karl Mannheim (1931. febr. 21)	48	272
42. Louis Wirth to Karl Mannheim (1931. ápr. 14.)	48	272
43. Karl Mannheim an Max Wertheimer (1931. máj. 2)	48	272
44. Karl Mannheim an Louis Wirth (1931. nov. 5.)	51	272
45. Karl Mannheim an Louis Wirth (1932. júl. 22.)	51	272
46. Louis Wirth to Karl Mannheim (1932. oct. 7.)	52	273
47. Karl Mannheim an Károly Tolnay (1933. jan. 2.)	53	273
48. Karl Mannheim an Oszkár Jászi (1933. jan. 16.)	53	273
49. Karl Mannheim an György Jászi (1933. jan. 16.)	54	273
50. Jászi Oszkár – Mannheim Károlynak (1933. febr. 11.)	56	273
51. Karl Mannheim an Louis Wirth (1933. ápr. 18.)	58	274
52. Mannheim Károly – Jászi Oszkárnak (1933. ápr. 18.)	59	274
53. Mannheim Károly – Jászi Oszkárnak (1933. ápr. 25.)	59	274
54. Louis Wirth to Karl Mannheim (1933. máj. 5.)	61	275
55. Karl Mannheim an Louis Wirth (1933. máj. 20.)	61	275
56. Louis Wirth to Karl Mannheim (1933. jún. 21.)	62	275
57. Karl Mannheim an Siegfried Kracauer (1933. jún. 30.)	63	275
58. Mannheim Károly – Tolnay Károlynak (1933. júl. 12.)	63	275
59. Karl Mannheim an Louis Wirth (1933. júl. 26.)	64	276
60. Louis Wirth to Karl Mannheim (1933. aug. 31.)	67	277
61. Karl Mannheim to General Secretary Academic Assistance Council Royal Society (1933. okt. 6.)	68	277
62. Karl Mannheim an Louis Wirth (1933. okt. 13.)	69	277
63. Siegfried Kracauer an Karl Mannheim (1933. nov. 2.)	70	277
64. Lord Beveridge to Karl Mannheim (1933. okt. 5.)	71	278
65. Karl Mannheim to Walter Adams (1933. nov. 19.)	71	278
66. Karl Mannheim an Tracy B. Kittredge (1933. nov. 25.)	72	279
67. Louis Wirth to Karl Mannheim (1933. dec. 11.)	74	280
68. The Academic Assistance Council to Karl Mannheim (1933. dec. 22.)	74	280
69. Karl Mannheim to the Academic Assistance Council (1933. dec. 29.)	74	280
70. Karl Mannheim to the Academic Assistance Council (1934. febr. 12.)	76	280
71. Walter Adams to Karl Mannheim (1934. febr. 14.)	77	280
72. Walter Adams to Karl Mannheim (1934. márc. 23.)	77	280
73. Karl Mannheim to Franz Oppenheimer (1934. márc.)	78	281
74. Karl Mannheim an Louis Wirth (1934. márc. 28.)	78	281
75. Karl Mannheim to Walter Adams (1934. márc. 28.)	79	281

76. Karl Mannheim to Walter Adams (1934. máj. 8.)	79	281
77. Louis Wirth to Karl Mannheim (1934. máj. 12.)	80	281
78. Karl Mannheim an Louis Wirth (1934. máj. 23.)	80	281
79. Esther Simpson an Karl Mannheim (1934. jún. 12.)	82	281
80. Karl Mannheim an Walter Adams (1934. júl. 17.)	83	282
81. Louis Wirth to Karl Mannheim (1934. júl. 17.)	84	282
82. Karl Mannheim an Louis Wirth (1934. aug. 25.)	85	282
83. Karl Mannheim to Charles Skepper (1934. dec. 7.)	86	282
84. Karl Mannheim an Louis Wirth (1934. dec. 8.)	86	283
85. Karl Mannheim to Charles Skepper (1934. dec. 19.)	87	283
86. Charles Skepper to Karl Mannheim (1934. dec. 21.)	88	283
87. Louis Wirth to Karl Mannheim (1934. dec. 21.)	88	283
88. Karl Mannheim to Charles Skepper (1935. jan. 3.)	89	283
89. Karl Mannheim an Louis Wirth (1935. jan. 8.)	90	284
90. Mannheim Károly – Gál Istvánnak (1935. jan. 8.)	91	284
91. Eduard Heimann an Karl Mannheim (1935. jan. 31.)	92	284
92. Karl Mannheim an Louis Wirth (1935. febr. 16.)	95	284
93. Eduard Heimann an Karl Mannheim (1935. febr. 17.)	96	284
94. Frederic J. Warburg to Karl Mannheim (1935. márc. 20.)	97	284
95. Frederic J. Warburg to Karl Mannheim (1935. jún. 18.)	98	285
96. Karl Mannheim an Louis Wirth (1935. jún. 18.)	98	285
97. Karl Mannheim to Alexander Farquharson (1935. júl. 2.)	99	285
98. Frederic J. Warburg to Karl Mannheim (1935. júl. 3.)	100	285
99. Karl Mannheim to Frederic J. Warburg (1935. júl. 5.)	100	285
100. Karl Mannheim to Alexander Farquharson (1935. dec. 15.)	101	285
101. Karl Mannheim an Louis Wirth (1935. dec. 24.)	102	285
102. Karl Mannheim to Esther Simpson (1935. dec. 30.)	102	286
103. Mannheim Károly – Tolnay Károlynak (1936. jan. 10.)	103	286
104. Louis Wirth to Karl Mannheim (1936. febr. 2.)	103	286
105. Karl Mannheim an Louis Wirth (1936. febr. 15.)	105	286
106. Louis Wirth to Karl Mannheim (1936. febr. 28.)	107	286
107. Mannheim Károly – Jászi Oszkárnak (1936. márc. 13.)	108	287
108. Karl Mannheim to C. A. Franklin (1936. márc. 16.)	108	287
109. Karl Mannheim an Louis Wirth (1936. márc. 25–31.)	109	287
110. Jászi Oszkár – Mannheim Károlynak (1936. ápr. 23.)	110	287
111. M. R. Richardson to Karl Mannheim (1936. júl. 3.)	111	288
112. Karl Mannheim to M. R. Richardson (1936. júl. 5.)	112	288
113. Karl Mannheim to M. R. Richardson (1936. júl. 22.)	112	288
114. Louis Wirth to Karl Mannheim (1936. júl. 23.)	113	288
115. Karl Mannheim an Norbert Elias (1936. szept. 8.)	114	288
116. Karl Mannheim an Norbert Elias (1936. szept. 17.)	114	288
117. Karl Mannheim to M. R. Richardson (1936. okt. 17.)	115	288
118. Karl Mannheim to Louis Wirth (1936. nov. 1.)	116	289
119. Mannheim Károly – Jászi Oszkárnak (1936. nov. 8.)	116	289

120. Jászi Oszkár – Mannheim Károlynak (1936. dec. 19.)	117	289
121. Karl Mannheim an Louis Wirth (1936. dec. 28.)	118	289
122. Karl Mannheim to M. L. Richardson (1937. jan. 17.)	121	290
123. Karl Mannheim to Walter Adams (1937. febr. 3.)	121	290
124. Karl Mannheim an Louis Wirth (1937. febr. 10.)	123	290
125. Karl Mannheim an Louis Wirth (1937. júl. 3.)	124	290
126. Karl Mannheim to Walter Adams (1937. júl. 27.)	126	291
127. Louis Wirth to Karl Mannheim (1937. aug. 17.)	127	291
127/A. Louis Wirth to Karl Mannheim (1937. aug. 24.)	128	291
128. Karl Mannheim to Cecil A. Franklin (1937. aug. 25.)	129	291
129. Mannheim Károly – Fülep Lajosnak (1937. szept. 1.)	129	291
130. Mannheim Károly – Fülep Lajosnak (1937. szept. 21.)	130	291
131. Karl Mannheim an Louis Wirth (1937. szept. 21.)	131	292
132. Karl Mannheim to Cecil A. Franklin (1937. oct. 26.)	131	292
133. Karl Mannheim an Louis Wirth (1937. nov. 4.)	132	292
134. Karl Mannheim an Louis Wirth (1937. dec. 13.)	132	292
135. Karl Mannheim an Louis Wirth (1938. febr. 13.)	133	292
136. Louis Wirth to Karl Mannheim (1938. márc. 2.)	134	293
137. Karl Mannheim an Louis Wirth (Dátum nélkül.)	135	293
138. Karl Mannheim to Alexander Farquharson (1938. ápr. 7.)	136	293
139. Karl Mannheim an Hans Gerth (1938. ápr. 20.)	137	293
140. Alexander Farquharson to Karl Mannheim (1938. máj. 11.)	137	293
141. Karl Mannheim to Walter Adams (1938. jún. 14.)	138	293
142. Karl Mannheim to Cecil A. Franklin (1938. júl. 1.)	138	294
143. Karl Mannheim an Alfred Weber (1938. júl. 25.)	139	294
144. Louis Wirth to Karl Mannheim (1938. aug. 4.)	140	294
145. Karl Mannheim an Louis Wirth (1938. aug. 13.)	141	294
146. Gustav Ichheiser an Karl Mannheim (1938. dec. 3.)	142	294
147. Karl Mannheim to Alexander Farquharson (1938. dec. 7.)	143	294
148. Karl Mannheim to Alexander Farquharson (1939. febr. 20.)	143	295
149. Karl Mannheim an Norbert Elias (1939. febr. 29.)	144	295
150. Karl Mannheim an Norbert Elias (1939. márc.)	144	295
151. Karl Mannheim an Louis Wirth (1939. ápr. 6.)	145	295
152. Alexander Farquharson to Karl Mannheim (1939. máj. 24.)	146	295
153. Karl Mannheim to Cecil A. Franklin (1939. jún. 22.)	146	295
154. Karl Mannheim to Alexander Farquharson (1939. júl. 7.)	146	296
155. Alexander Farquharson to Karl Mannheim (1939. júl. 27.)	147	296
156. Karl Mannheim to Esther Simpson (1939. szept. 6.)	147	296
157. Karl Mannheim to Louis Wirth (1939. szept. 17.)	148	296
158. Karl Mannheim to the Society for the Protection of Science and Learning (1939. szept. 18.)	150	296
159. Louis Wirth to Karl Mannheim (1939. oct. 3.)	150	296
160. Karl Mannheim to Louis Wirth (1939. oct. 20.)	151	296
161. Karl Mannheim to Cecil A. Franklin (1939. nov. 21.)	151	296

162. Karl Mannheim to T. L. Jones (1940. febr. 11.)	152	297
163. T. L. Jones to Karl Mannheim (1940. febr. 19.)	152	297
164. Karl Mannheim to Louis Wirth (1940. márc. 4.)	153	297
165. Mannheim Károly – Hatvany Lajosnak (1940. márc. 12.)	153	297
166. Karl Mannheim to Cecil A. Franklin (1940. márc. közepe)	154	297
167. Karl Mannheim to T. L. Jones (1940. márc. 20.)	154	297
168. Karl Mannheim to J. M. Ewan (1940. ápr. 4.)	155	298
169. Louis Wirth to Karl Mannheim (1940. ápr. 4.)	155	298
170. Cecil A. Franklin to Karl Mannheim (1940. ápr. 15.)	155	298
171. Karl Mannheim to Cecil A. Franklin (1940. ápr. 24.)	156	298
172. Karl Mannheim to A. D. Lindsay (1940. jún. 21.)	156	298
173. Mrs Simpson to Karl Mannheim (1940. júl. 22.)	157	299
174. Karl Mannheim to Louis Wirth (1940. nov. 4.)	157	299
175. Karl Mannheim to A. D. Lindsay (1940. nov. 19.)	158	299
176. Karl Mannheim to Edward Shils (1941. ápr. 3.)	164	299
177. Karl Mannheim to Joseph Houldsworth Oldham (1941. ápr.)	166	299
178. A. D. Lindsay to Karl Mannheim (1941. jún. 13.)	168	299
179. A. D. Lindsay to Karl Mannheim (1941. jún. 28.)	168	300
180. Herbert Read to Karl Mannheim (1941. aug. 26.)	169	300
181. Herbert Read to Karl Mannheim (1941. szept. 11.)	169	300
182. Karl Mannheim to Otto Neurath (1941. szept. 19.)	170	300
183. Karl Mannheim to A. D. Lindsay (1941. oct. 1.)	170	301
184. Fred Clarke to Karl Mannheim (1941. oct. 21.)	171	301
185. Karl Mannheim to Fred Clarke (1941. oct. 23.)	172	301
186. Karl Mannheim to A. D. Lindsay (1941. oct. 28.)	173	301
187. A. D. Lindsay to Karl Mannheim (1941. nov. 1.)	174	301
188. Herbert Read to Karl Mannheim (1941. nov. 10.)	174	302
189. Fred Clarke to Karl Mannheim (1941. nov. 19.)	174	302
190. Alexander M. Carr-Saunders to Karl Mannheim (1942. márc. 2.)	175	302
191. Karl Mannheim to A. D. Lindsay (1942. márc. 24.)	176	302
192. Karl Mannheim to Alexander M. Carr-Saunders (1942. ápr. 24.)	177	302
193. Karl Mannheim to Margarete Cleeve (1942.)	178	302
194. Karl Mannheim to A. D. Lindsay (1942. jún. 4.)	179	302
195. A. D. Lindsay to Karl Mannheim (1942. jún.)	181	302
196. Louis Wirth to Karl Mannheim (1942. júl. 21.)	182	303
197. Alexander Farquharson to Karl Mannheim (1942. dec. 16.)	182	303
198. Otto Neurath to Karl Mannheim (1942. dec. 28.)	183	303
199. Karl Mannheim to Fred Clarke (1942. dec. 30.)	183	303
200. Karl Mannheim to Fred Clarke (1943. jan. 17.)	186	303
201. Karl Mannheim to Fred Clarke (1943. jan. 31.)	186	303
202. Karl Mannheim to Lajos Hatvany (1943. febr. 16.)	187	304
203. Karl Mannheim to Otto Neurath (1943. márc. 10.)	187	304
204. Karl Mannheim to Otto Neurath (1943. márc. 15.)	188	304
205. Karl Mannheim to M. Sommerville (1943. márc. 20. után)	189	304

206. Karl Mannheim to the British Broadcasting Corporation (1943. márc. 24.)	189	304
207. Karl Mannheim to Louis Wirth (1943. ápr. 19.)	190	304
208. Karl Mannheim to Louis Wirth (1943. aug. 16.)	192	305
209. Karl Mannheim to Otto Neurath (1943. aug. 18.)	192	305
210. Otto Neurath to Karl Mannheim (1943. szept. 18.)	193	305
211. Karl Mannheim to Joseph Houldsworth Oldham (1943. okt. 25.)	193	305
212. Karl Mannheim to Frederic Antal (1943. nov. 3.)	196	305
213. Karl Mannheim to Joseph Houldsworth Oldham (1943. nov. 25.)	197	305
214. Michael Polanyi to Karl Mannheim (1944. jan. 10.)	201	306
215. Karl Mannheim to Michael Polanyi (1944. jan. 14.)	201	306
216. Michael Polanyi to Karl Mannheim (1944. febr. 1.)	202	306
217. Mary Sommerville to Karl Mannheim (1944. márc. 23.)	203	306
218. Michael Polanyi to Karl Mannheim (1944. ápr. 19.)	203	306
219. Karl Mannheim to Michael Polanyi (1944. ápr. 26.)	205	306
220. Michael Polanyi to Karl Mannheim (1944. máj. 2.)	206	307
221. Karl Mannheim to Michael Polanyi (1944. máj. 10.)	208	307
222. Michael Polanyi to Karl Mannheim (1944. máj. 27.)	209	307
223. Michael Polanyi to Karl Mannheim (1944. jún. 13.)	210	307
224. Michael Polanyi to Karl Mannheim (1944. jún. 27.)	210	308
225. Karl Mannheim to Michael Polanyi (1944. jún. 29.)	211	308
226. Karl Mannheim to Michael Polanyi (1944. aug. 10.)	211	308
227. Michael Polanyi to Karl Mannheim (1944. oct. 23.)	212	308
228. Karl Mannheim to Michael Polanyi (1944. oct. 27.)	213	308
229. Karl Mannheim to J. H. Randall (1944. nov. 15.)	213	309
230. Karl Mannheim to Michael Polanyi (1945. jan. 1.)	214	309
231. Michael Polanyi to Karl Mannheim (1945. márc. 6.)	215	309
232. Karl Mannheim to Fred Clarke (1945. jún. 9.)	216	309
233. Michael Polanyi to Karl Mannheim (1945. szept. 14.)	216	309
234. Karl Mannheim to Michael Polanyi (1945. szept. 18.)	217	310
235. J. G. Carter to Karl Mannheim (1945. oct. 25.)	218	310
236. Hajnal István – Mannheim Károlynak (1945. nov. 20.)	218	310
237. Karl Mannheim to A. D. Lindsay (1945. nov. 28.)	218	310
238. Karl Mannheim to Mr. Skemp (1945. nov. 29.)	219	310
239. Karl Mannheim to Margaret Cleeve (1946. jan. 2.)	220	311
240. Mannheim Károly [és Láng Júlia] – Hatvany Lajosnak (1946. jan. 7.) ...	221	311
241. Karl Mannheim to Lajos Fülep (1946. jan. 22.)	221	311
242. Karl Mannheim to Hans Gerth (1946. júl. 4.)	222	311
243. Karl Mannheim to Ilse J. Ursell (1946. júl. 4.)	223	312
244. Karl Mannheim to A. D. Lindsay (1946. júl. 11.)	224	312
245. Karl Mannheim to Georg Lukács (1946. oct. 28.)	225	312
246. Georg Lukács an Karl Mannheim (1946. nov. 13.)	226	312
247. Karl Mannheim to Georg Lukács (1946. nov. 25.)	228	313
248. Karl Polanyi to Karl Mannheim (1946. nov. 26.)	228	313

FÜGGELÉK	231	314
Heidelbergi levél I. (1921. okt.)	233	314
Heidelbergi levél II. (1922. ápr.)	238	314
Levelek az emigrációból I. (1924. jan. 5.)	244	314
Levelek az emigrációból II. (1924. jan. 12.)	246	314
Letter from Karl Mannheim to T. S. Eliot (1944. nov. 20.)	249	315
JEGYZETEK	259	
Rövidítések	261	
A levelekben szereplő néhány fontosabb személy életrajzi adatai	261	
Az egyes levelek jegyzetei	263	
A függelék jegyzetei	314	
MANNHEIM KÁROLY ÉLETÉNEK KRONOLÓGIÁJA	317	
MUTATÓK	327	
Névmutató	329	
Mannheim Károly leveleinek címzettjei	335	
A Mannheim Károlynak írt levelek küldői	340	
Tartalom	342	

710,- Ft